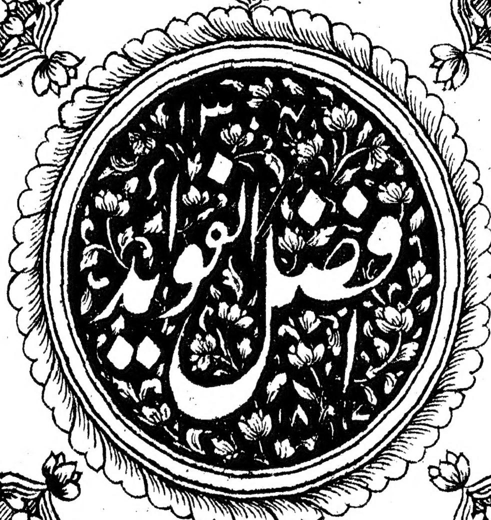
بعون صانع مکین و مکان و فضل خلاق زمین و زمان نسخۂ متبرکہ

متضمن بہ فوائد دارین از ملفوظات حضرت سلطان المشایخ نظام الدین اولیا محبوب الٰہی

الموسوم بہ

افضل الفوائد

جمع کردہ ملک الکلام سخنور شکرین مقال طوطی ہند حضرت امیر خسرو رحمۃ اللہ علیہ

در مطبع رضوی دہلی بحسن سعی محمد حسین طبع شد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

این گوہر گنج علوم غیبی و این در آثار زواہر لاریبی از خزانۂ دل خواجۂ راستان ملک المشایخ
والارضین قطب الوقت مجمع الاسناد والارشاد حجۃ اللہ علی العباد مبین الفرع والاصل
الجامع بین المعقول والمنقول علم البلاغۃ **نظام الحق** والشرع والدین شیخ الاسلام
والمسلمین وارث الانبیاء والمرسلین متع اللہ المسلمین بطول بقائہ وادام علینا نعمۃ
لقائہ خصّ اللہ احدی اسلافہ بالعز والاکرام والرضوان التام بحرمت **محمد** علیہ افضل
الصلوات والسلام آمین رب العالمین جمع کردہ آمد۔ انچہ از زبان شمع جمع ملوک
از عین لفظ ایشان و معانی آن کہ بسمع رسید بقدر فہم خود درین مجموعہ کہ نام او
افضل الفوائد نبشتہ آمد مشتمل بر تواریخ مختلف بہر محلی کہ بخدمت پیوستہ شدہ است
بتاریخ بیست و چہارم روز یکشنبہ ماہ ذی حجہ سنہ ثلث عشر و سبعمائہ بندۂ
ضعیف نحیف کہ یکے از بندگان درگاہ ملک المشایخ فی الارضین است خسرو لاچین کہ مع ابن
دولت پائبوس آن قطب عالم حاصل کرد ہمان زمان کلاہ چہار ترکی بسر بندہ نہادند
و بشرف بیعت مشرف گردانیدند الحمد اللہ علی ذلک آن روز کہ بندہ بخدمت پیوست
و در خاطر من بود اول کہ بمرد ر خواجۂ راستان بروم بنشینم اگر خواجہ خود یاد کند و درون
بطلبد بروم آنگاہ بیعت آرم الغرض چون بر آستانۂ خواجۂ بندہ و از رسیدم

بنشستم زمانی برآمد دیدم مبشر که خدمت کار خواجه است بیرون آمد سلام فرمود که
اینجا ترکی آمده است - فرمان شده است که درون آید بنده بر فور برخاست برابر
مبشر درون رفت سر بر زمین نهاد فرمان شد که سر برکن سر بر کردم بر لفظ مبارک
راند که نیکو کردی و نیک آمدی و خوش آمدے و مرحمت و شفقت بسیار فرمود آنگاه
بشرف بیعت مشرف شدم باَرانی خاص و کلاه چهار ترکی عطا شد و آن روز
این کرامت مکاشفه بود که بنده بخدمت بندگی پیوست - آنگاه ملائم این معنی حکایت
فرمود - و سخن در پیوستن بخدمت پیر افتاده بود بر لفظ مبارک راند آن روز
که دعاگوئی بخدمت شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس سره العزیز پیوست
شیخ الاسلام روی سوی دعاگوئی کرد فرمود مولانا نظام الدین میخواستم
که نعمت سجاده ولایت هندوستان بکسے دیگر دہم هاتف غیب در سر ما ندا کرد که
این نعمت برائے نظام الدین بداونے داشته ایم او می رسد بدار تا باو ارزانی شود بعد
ازان چندان شفقت و مرحمت ارزانی میفرمودند که آنرا حد و نهایت نبود و کلاه
چهار ترکی بر سر این دعاگوئی نهادند و این حکایت هم دران وقت فرمود که طاقیه
چهار خانه دارد اول خانه شریعت دوم خانه طریقت سیوم خانه معرفت چهارم خانه
حقیقت پس هر که درین خانه ها استقامت یافت طاقیه او را واجبست که بر سر نهد خواجه
درین حکایت بود که مولانا شمس الدین یحیے و مولانا برهان الدین غریب و مولانا فخر الدین
زرادی در آمدند و سر بر زمین نهادند و نشستند بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ
مبارک راندند که کلاه بر چهار نوع است اول کلاهیست که آن یک ترکی می باشد دوم
کلاهیست که چهار ترکی می باشد بعد ازان این را تمثیل فرمودند که این کلاه اصل
از کجاست و کیان بر سر نهاده اند بر لفظ مبارک راند شنیده ام از خدمت شیخ
الاسلام فرید الحق والشرع والدین قدس الله سره العزیز که در تنبیه خواجه امام ابو اللیث

سمرقندی رحمة الله علیه آمده بروایت خواجه حسن بصری رحمة الله علیه از رسول الله صلی الله
علیه وآله وسلم که روزی رسول علیه السلام نشسته بودند واصحاب برگرد او نشسته جبرئیل علیه السلام بیامد چهار
پرکاله جامه پیش حضرت رسالت پناه علیه افضل الصلوات واکمل التحیات والتسلیمات نهاد وگفت یا رسول الله
فرمان میشود که این چهار پرکاله از بهشت است این را بر سر بعد از آن هر که را از اصحاب خود بدانی بده
وخلیفه خود بگردان پس رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بستید وهر چهار پرکاله را بر سر نهاد بعد از آن طایفه
اول که یک ترکی بود فرود آورد و بر سر امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی الله عنه نهاد طایفه دوم که دو ترکی
بود بر سر امیر المومنین عمر خطاب رضی الله عنه نهاد که این کلاه تست وطایفه سیوم که سه ترکی بود بر سر
امیر المومنین عثمان رضی الله عنه نهاد که این کلاه تست وطایفه چهارم که چهار ترکی بود بر سر شاه اولیاء
امیر المومنین علی مرتضی کرم الله وجهه نهاد که این کلاه تست بعد از آن فرمود که مشایخ طبقات
اند وطبقه جنیدیه رحمة الله علیه گفته اند که ما را بدین صورت حقیقت این معنی تحقیق شده که کلاه اصل
از حضرت الوهیت است که بمحمد صلی الله علیه وسلم رسید واز وی تا بما چنانچه خرقه در شب معراج
بعد از آن بر لفظ مبارک راند که طایفه یک ترکی که امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی الله عنه بر سر نهاد آن
طایفه ابدال وصدیقان بر سر می نهند اما مراد ازین طایفه یک ترکی که بر سر می نهند آنست باید
که جز خدای در خاطر اندیشه دیگر نباشد واز جمله کارهای دنیاوی دور باشد آنگاه لایق این کلاه شود که بر
سر نهد واگر نه کذاب دروغ گوی وخاین باشد وحق این کلاه در باب ایشان است که بارات و ازلی باطن
ایشان بنور معرفت منور باشد وظاهر وباطن حصول مقصود توانند بود زیرا چه چون صاحب طایفه
طالب دنیا واصحاب دنیا گشت از حق تعالی باز ماند وکذاب بود نه صدیق اما طایفه
دو ترکی که امیر المومنین عمر خطاب رضی الله عنه بر سر نهاد این طایفه را عباد وطبقه اوتاد وبعضی
از منصوبان بر سر نهاده اند ومقصود ازین دو ترکی آنست که چون مردم بر سر نهند اول از دنیا ترک
گیرند وذاکر باشند وجز از مشغولی حق با هیچ مشغول نشوند دوم آنکه اگر چیزی بایشان از حلال بیاید آن را تمام
نگه ندارند همه بمصرف رسانند ودیگر دنیا وخلق نگردند واز ایشان دور باشند پس این کلاه در دو ترکی حق ایشان است

که بر سر نهند و اگر نه گرفتار ضلالت باشند اما طافیه سه ترکی که امیر المومنین
عثمان رضی اللہ عنہ بر سر نہاد آنست کہ آنرا زہاد و اہل تحیر و مشایخ طبقات و اہل خرد
بیشتری بر سر نہادہ اند مقصود ازین سہ ترکی آنست کہ اول ترک دنیا کنند
از جملہ لذتہا و شہوتہا و ہواہا دوم دل را پاک گردانند از غل وغش و حسد و بخش
و ریا و جز آن سیوم از اصحاب دنیا ببرد و با حق موالنست گیرد پس چون چنین
شود این طافیہ حق اوست و اگر نہ کذاب باشد در میان طبقہ جنیدیہ رحمۃ اللہ علیہ
اما طافیہ چہار ترکی کہ جناب ولایت مآب امیر المومنین و امام الاشجعین علی مرتضی
کرم اللہ وجہہ بر سر نہادہ است آنست کہ این طافیہ را اصحاب اہل صفہ و سادات
و طبقہ مشایخ کبار بر سر نہادہ اند و مراد ازین چہار ترکی دولت و سعادت است
وانچہ در ہیژدہ ہزار عالم است درین طافیہ چہار ترکی مرکب گردانیدہ اند اما
باید کہ از چہار چیز دور باشد تا در سر نہادن این کلاہ چہار ترکی درست آید
و از اہل صفہ گردد و گرنہ فردا قیامت در میان مقلدان و متصربان و حریفان
برانگیختہ نشود و خاین باشد اکنون بدانکہ مراد از ترک اول آنست کہ ترک الدنیا
و صحبت الاغنیاء یعنی ترک اول آنست کہ ترک دنیا کند و از صحبت دنیا داران
احتراز پذیرد و ترک دوم آنست ترک اللسان عن غیرہ والتزامہ بذکر اللہ یعنی
نگوید سخن مگر ذکر خدا تعالے و مراد ترک سیوم آنست کہ ترک بصرہ من غیرہ الکرامۃ
یعنی دور باشد بر غیری نظر کردن و نہ بیند در غیری تا نابینا نشود بعد از ان خواجہ
ذکر اللہ بالخیر بدین حرف رسید چشم پر آب کرد و بگریست چنانچہ در حاضران
اثر کرد و این بیت بر زبان مبارک راند **بیت** اگر بغیر رخت دیدہ ام بکش بہ تیغ
کشم و بخبر بانگشت چون سزاش این است * و مراد ترک چہارم آنست کہ طہارت
القلب من حب الدنیا یعنی پاک گردانیدن دل را از دوستی دنیا و انچہ در دست

پس چون زنگار محبت دنیا از آئینۂ دل پاک کند و با حق موانست گیرد و ہستی غیر از میان برخیزد و با خدا تعالے یگانہ شود و از خلق بیگانہ گردد آین طائفہ چہار ترکی حق اوست که بر سر نہد بعد ازان خواجہ ذکرالله بالخیر چشم آب کرد و فرمود که چہ شود که حجاب از میان برگیرند و این طائر بر شود و غیرت دو افتد و این ندا در دہند که بی یبصر و بی یسمع و بی ینطق پس چون بدین مقامات رسد لذت مشاہدہ و مکاشفہ یابد پس این طائفہ حق ایشانست که بر سر نہند الحمد لله علے ذلک **بتاریخ دوم ماہ محرم روز چہارشنبہ** دولت پائبوس بدست آمد مولانا وجیہ الدین پائلی و مولانا برہان الدین غریب و یاران دیگر حاضر بودند سخن در فضیلت عاشورہ متبرک میرفت بر لفظ مبارک راند که ہیچ ماہی فاضلتر ین از ماہ محرم نیست زیرا انچہ در خبر است که رسول صلے الله علیہ وآلہ وسلم مرشاہ اولیاء علی مرتضی کرم الله وجہہ را وصیت میکرد که یا علی روزہ فاضلتر اگر بداری پس از فریضہ در ماہ محرم بدار که اینماہ ماہ خداوندست سبحانہ وتعالے توبہ قومی ہمدرینماہ پذیرفت وہر که اندرین ماہ توبہ کند خدائے عزوجل توبہ اش بپذیرد **وانگاہ** ملائیم این معنے فرمودہ که شنیدہ ام از لفظ دُربار گہر نثار خواجہ شیخ الاسلام فریدالحق والدین قدس الله سرہ العزیز که در **راحت الارواح** قاضی حمیدالدین ناگوری رحمۃ الله علیہ نبشتہ است که در خبر است از رسول الله صلی الله علیہ وسلم ہر که سہ روز پیوستہ روزہ در ماہ محرم دارد پنجشنبہ وآدینہ وشنبہ خدا تعالے فرمان دہد تا عبادت نہصد سال در نامہ اعمال او بنویسند وہمان مقدار بدی از نامہ او پاک گردانند بعد ازان ملائیم این معنی فرمود که دراوراد شیخ الاسلام بہاؤالدین زکریا قدس الله سرہ العزیز نبشتہ دیدہ ام ہر که در روز عاشورہ روزہ دارد خدا تعالے فرمان دہد تا شصت سال عبادت در نامہ او بنویسند که روزہ داشتہ باشد وشب بقیام

گذرانیده بود و ہر کہ در روز عاشورہ روزہ دارد ثواب دہ ہزار فرشتہ او را بدہند و دہ ہزار حاجی کہ حج کردہ باشند و دہ ہزار شہید ہر کہ روز عاشورہ روزہ دارد و یا مومنی را چندان طعام دہد کہ روزہ بکشاید گوئے ہمہ امت رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم را طعام داد و شکمہائے ایشان سیر کرد و ہر کہ روز عاشور را روزہ دارد و دست بر یتیم بمالد بعدد موئی کہ بر سر آن یتیم باشد در جنت بنام او درجات بہشت بر آرند انگاہ بر لفظ مبارک راند کہ در حدیث آمدہ است بروایت خواجہ ذوالنون مصری رحمۃ اللہ علیہ او در دلیل السائلین می نویسد ہر کہ روز عاشورا نفقہ بر عیال خود فراخ گرداند ایزد تعالے تا سال دیگر روزے بر وے فراخ گرداند بعد ازان لختی سخن در علم افتاد و فضیلت آن مولانا برہان الدین غریب سلمہ اللہ تعالے حاضر بود سر بر زمین نہاد کہ بزرگ نعمتی است نعمت علم فرمود کہ آرے در آثار تابعین نبشتہ دیدہ ام بروایت عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ کہ او روایت کرد از رسول صلی اللہ علیہ وسلم گفت کہ در علم دو شناخت است چنانکہ اگر اہل علم فرومایہ باشد شریف گردد و اگر اہل علم بخیل بود جوانمرد شود و اگر اہل علم خوار بود عزیز گردد و اگر دور بود نزدیک گردد بخدائے عزوجل و اگر اہل علم تند باشد آہستہ گردد و اگر زشت گو بود شیرین گو گردد و اگر اہل علم ضعیف بود قوی گردد و اگر بے شرم باشد شرمدار گردد و اگر اہل علم مجہول باشد معروف گردد و اگر ریائے باشد خدائی گردد بعد ازان خواجہ ادام اللہ برکاتہ بر لفظ مبارک راند کہ در حدیث آمدہ است از رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ بندگان خدا بجویند علم را و روز قیامت روے اہل علم چون ماہ شب چہار دہم تابد انگاہ ملایم این معنے فرمود کہ در کتاب العارفین آمدہ بروایت ابو معاذ سنجری رحمۃ اللہ علیہ کہ خدائے تعالے روزہائے بندگان تقدیر کردہ است

پیش از انکه آسمان و زمین را آفرید پنجاه هزار سال عرش بر سر آب بود قرار نمیگرفت گفت
روزی طلب کنید آنچه حلالست بگیرید و از انچه حرام است از دوست باز دارید
بعد ازان ملایم این حدیث فرمود که از خلیفه یحیی معاذ رازی رحمة الله علیه
آمده است که علماء امت پیغامبر صلی الله علیه و آله وسلم از مادر و پدر مهربان
تر اند زیرا که مادر و پدر از آتش دنیا و هول دنیا نگاهدارند و علماء امت محمد صلی الله علیه
وسلم از آتش دوزخ و هول قیامت نگاهدارند بعد ازان فرمودند که نشستن با علماء
و خوبی ایشان گرفتن از هدیهای خدا است عزوجل پس انسان همه عالم کرانه علم اختیار
باید کرد انگاه ملایم این معنی فرمود که شنیدم از زبان شیخ الاسلام فرید الحق
والدین قدس الله سره العزیز که در حدیث آمده است رسول الله صلی الله
علیه و آله وسلم فرموده که من از جبرئیل علیه السلام شنیدم و جبرئیل از اسرافیل
و او از حضرت ایزد تعالی فرمود که هر که در طلب علم دو گام برود و بشنید نزدیک
عالم دو ساعت و بشنود از دو سخن بدهد ایزد تعالی وجنا الجنتین وان الحمد لله
علی ذلک بتاریخ دهم ماه محرم روز پنجشنبه دولت پای بوس حاصل شد مولانا
شمس الدین یحیی و مولانا فخر الدین رازی و مولانا وجیه الدین پایلی حاضر بودند
سخن در شش روزه ماه شوال بود بر لفظ مبارک راند هر که شش روزه ماه شوال
دارد ایزد تعالی هشت بهشت آفریده است فرمان دهد تا هر دری هزار شارستان
بنا کنند از یاقوت سرخ در هر شارستانی چیزی آفریده است که هرگز هیچ چشم چنان
ندیده است و بدان خدای که مرا بحق بندگی فرستاده است هر آن بنده
که شش روز از ماه شوال روزه دارد فرشته از آسمان آواز دهد که ای بنده
همه گناهان تو آمرزیدم کار از سر گیر انگاه سخن در ایام بیض و روزه آن افتاد
بر لفظ مبارک راند که چون آدم صلوات الله علیه را از بهشت بدنیا فرستادند

بیان روزه در ایام بیض

پنجشنبه دہم محرم ۱۵ ... [illegible]

هفت اندام او سیاه گشت چون خداوند سبحانه تعالی توبه اش پذیرفت فرمان داد
تا روز سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم روزه دارد اول روز روزه داشت ثلث
اندام او سفید شد دوم روز دو حصه از اندامش سفید شد چون روز پانزدهم روزه داشت
هر هفت اندامش سفید شد بعد از آن بنده سر بر زمین نهاد و عرض داشت کرد که وقتی
از زبان مخدوم شنیده ام که مردی نزدیک رسول الله صلی الله علیه وسلم بیامد
و گفت مرا روزه فرمایید تا ثواب بیشتر یابم رسول الله صلی الله علیه وسلم
فرمود که در هر ماهی سه روزه دار چنان باشد که همه سال روزه داشته باشی
فرمودند آری همچنان است بعد از آن همدرین محل فرمودند که در اوراد شیخ
الشیوخ شهاب الدین سهروردی آمده که از رسول صلی الله علیه وسلم در خبر است
هر که سه روز از هر ماه روزه دارد گویا که پیوسته روزه داشته باشد و روز قیامت
امنا و اصدقا او را با هفتاد کس از اهل بیت او شفاعت دهند و چون سر از گور
بر کند روی او چون ماه شب چهارده تابان باشد بعد از آن سخن در فضیلت
نماز شب عید الاضحی افتاده بود بر لفظ مبارک راند که حضرت رسول علیه السلام
فرمود هر که در شب عید الاضحی ده رکعت نماز بگذارد و بخواند در هر رکعتی الحمد لله
یکبار و قل هو الله احد ده بار چون از نماز فارغ شود صد بار درود فرستد
و صد بار استغفار بگوید و صد بار کلمه سبحان الله تا آخر بگوید بعد از آن
اگر آنکس آمرزش جمله امت مرا بخواهد خدای تعالی بکرم خود همه را بیامرزد و دیدار بخشد
به برکت این نماز آنگاه همدرین محل فرمود که در اوراد شیخ سیف الدین باخرزی
رحمة الله علیه نبشته دیده ام که هر که در شب عید الفطر دوازده رکعت نماز کند بسه سلام
و بخواند در هر رکعتی الحمد یکبار و قل هو الله احد پنج بار خدای تعالی تا سال دیگر بهشتی
و در هر روزی عبادت یکساله نویسد و اگر دران سال بمیرد شهید مرده باشد و

در بیان نماز شب عید الاضحی

در بیان نماز عید الفطر

ونبولیسند مرا ورا بہر رکعتے صبح عمرہ و بعد و ہر آیتے کہ خواندہ است ثواب بندہ
آزاد کنندہ در نامۂ او نویسند و دعاے او مستجاب شود و دل او فارغ گرداند و از
عذاب گور ایمن بود و فرداے قیامت او را سایہ دہند زیر عرش بعد ازان فرمان
آید تا او را با اہل او در بہشت برند الحمد للہ علے ذلک بتاریخ دوازدہم ماہ محرم
الحرام روز پنجشنبہ دولت پایبوس حاصل شد مولانا شہاب الدین میر اہی
بخدمت حاضر بود سر بر زمین نہاد فرمود کہ در ماہ شعبان نیز نماز بسیار آمدہ است
فرمودند آرے آنگاہ گفت ہر کہ در شب نخستین از ماہ شعبان دوازدہ رکعت
نماز بگزارد و بخواند در ہر رکعت الحمد للہ یکبار و قل ہو اللہ احد پانزدہ بار حق
سبحانہ تعالے او را ثواب دوازدہ ہزار غازی کرامت کند و از گناہان چنان پاک
گردد گوئی کہ از مادر زادہ شدہ است و اگر دران سال بمیرد شہید مردہ باشد
آنگاہ ملایم این معنی حکایت فرمودند ہم درین ماہ شعبان بروایت حسن بصری رضی اللہ
عنہ و او روایت کرد از علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ کہ او گفت ہران بندہ کہ
گناہ بسیار کردہ باشد و ازان پشیمان شدہ خواہد کہ توبہ کند پس برود باید کہ بروز پنجشنبہ
سر و تن بشوید چون شب دوشنبہ در آید در ماہ شعبان نماز خفتن بگزارد بعد ازان
دوازدہ رکعت نماز بگزارد و چون فارغ شود ہفتاد بار استغفار بگوید پس توبۂ او
قبول کنند و گناہ او عفو شود بعد ازان ملایم این معنی فرمودند کہ در حقایق نوشتہ دیدام
از روایت خواجہ شبلی رحمۃ اللہ علیہ کہ رسول علیہ السلام فرمود کہ مہتر جبرئیل علیہ السلام
درین ماہ شعبان نزدیک من آمد و گفت خیز یا محمد نماز کن خداوند را سبحانہ و تعالے
و بخوان اندرین شب بزرگ گفتم یا اخی جبرئیل این چہ شب است گفت یا محمد
ایزد تعالے امشب بیصد در از رحمت خود بکشادہ است یا رسول اللہ امشب
خداوند تعالے ہمہ مومنان را بیامرزد مگر کسے را کہ جادوگر باشد و جزان

بعد ازان رسول علیه السلام بردن آمد و در بقیعهٔ غالی برفت نماز میکرد و خدا را ثنا میگفت و دعا میکرد تا چهار ساعت از شب بگذشت جبرئیل بیامد و گفت یا محمد سر از سجده بردار و سوی آسمان بنگر رسول علیه السلام سر برآورد و نگاه کرد و در ہائے آسمان کشاده دید و بر در آسمان دوم فرشته ندا میداد خنک آنکسے که خداوند خود را امشب سجده کرد و بر در آسمان سیوم فرشته آواز میداد که خنک آنکسے که امشب دعا کرد و بر در آسمان چهارم فرشته آواز میداد که خنک آنکسے که امشب از بیم خدا تعالے بگریست و بر در آسمان پنجم فرشته آواز میداد که خنک آنکسے که امشب خدا را عزوجل ثنا گوید و بر در آسمان ششم فرشته دید که آواز میکند که خنک آنکسے که امشب خدا را عزوجل یاد میکند و بر در آسمان ہفتم فرشته دید که آواز میداد که امشب ہست حاجت خواہنده تا حاجت روا سازم و ہست ہیچ آمرزش خواہنده تا او را بیامرزم بعد ازان خواجه ادام الله برکاته بر لفظ مبارک راند که این شبے است که کردار بندہ ہائے خدا بخوانند و پیش خداوند تبارک و تعالی عرض کنند و این شبے است که روزیہائے بندگان را قسمت میکنند پس اینکس را مے باید که دران شب غافل نباشد و ہما از تسبیح و تلاوت مشغول باشد تا ازین سعادت محروم نماند خواجه ادام الله برکاته درین فواید بود که ملک محمد غیاث پوری با سه نفر دیگر رسید و سر بزمین نهاد فرمان شد که بنشین بنشست بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر اقبال را فرمود بیا قدر خربوزه موجود است بیار و پیش ملک محمد بدار بیا ورد پیش ملک محمد داشت بعد ازان فرمود قدرے نبات و خرما موجود است آن نیز بیار آن نیز بیاورد فرمان شد که پیش این ہر سه عزیز بنه چون پیش ایشان بداشت ہر چهار نفر برخاستند و سر در قدم آوردند که یا قلیم چنانچه میگفتند ما در خاطر این اندیشه کرده بودیم که خدمت مخدوم

اظهار کرد. بعد ازان خواجه ادام الله برکاته محمد سیسل فرمود که وقتی در خدمت شیخ
الاسلام فرید الحق والشرع والدین قدس الله سره العزیز نشسته بودیم دیدیم که هفت
نفر درویش آمدند و هریک ازان در خاطر خود نامی اندیشه کرده بودند خدمت
شیخ الاسلام هرچه ایشان در خاطر اندیشه کرده بودند پیش هریکی آن میوه و طعام
برداشت هر هفت نفر درویش اقرار کردند که امروز بیست سال است که
در طلب مرد خدا میگردیدیم هیچ کس را نیافتیم مگر خدمت خواجه جیو را. بعد ازان سخن
در بزرگی مولانا فخر الدین زاهد افتاد فرمودند که چهل سال این بود که ایشان گندم
خود آس میکردند و کسی دیگر را نمیفرمودند پرسیده شد که چندین خدمتگاران شما که
حاضر اند چرا نمیفرمایید گفت این مقدار ثواب که آنها برند چرا خود نبرم. بعد ازان
محمد سیسل از بزرگی او حکایت کردند که وقتی در دهلی امساک باران شد مولانا فخرالدین
زاهد بر سر منبر نماز برآمد کوزه در آستین کرده از آستین بیرون آورد و در دست
گرفت و بهوا برداشت و روی بسوی آسمان کرد و گفت که الهی تا این کوزه پر نشود
فرود نیاریم چون این مقدار بگفت چندان باران بارید که جمله دهلی سه شبان روز
در میان آب بود. بعد ازان عزیزی بود عرض کرد که وقتی بخدمت مولانا شهاب الدین
...شی حاضر بودم بسیار در نماز جماعت غلو میکردند که نماز با جماعت بگزارند بر لفظ
مبارک راندکه آری پیش ازین تا نماز بجماعت نمیکردند روا نبودی در نماز جماعت
ثواب بسیار است. هم ملایم این معنی حکایت کردند که هر که نماز پیشین بجماعت کند
ایزد تعالی فرمان دهد روز قیامت که کوههای روی زمین و دوگان و چهار
پایان و هرچه در آسمانها ستاره است بیارند و در یک پله ترازو نهند ثواب آن نماز
ازان گرانتر آید و هر که نماز دیگر بجماعتش بگزارد و هر جای نماز باشد تا نماز شام
...راند ایزد تعالی روز قیامت بفرماید تا عرش و کرسی و لوح و قلم و همه فرشتگان

و بفرمایند تا میزان دیگر را بیارند و در یک پله ترازو نهند و در پلهٔ دیگر آن دو نماز نهند ثواب این دو نماز از همه گران تر آید بعد از آن فرمودند هر که نماز خفتن بجماعت بگزارد و الفجر باید ایزد تعالی تا هر رکعتی را ده هزار رکعت پذیرد که در دیوان او ثبت کنند و آن کس از جملهٔ بیداران باشد بعد از آن ملایم این معنی فرمودند هر که نماز بامداد بجماعت بگزارد و بنشیند و بذکر ایزد تعالی مشغول باشد تا آفتاب برآید آنگاه برخیزد و نماز اشراق بگزارد فرمان دهد حق تعالی تا از هر آسمانی ده هزار فرشته بیایند جمله هفتاد هزار فرشته باشند هر فرشته طبقی از نور گرفته بیایند آنگاه ایزد تعالی که بیچون و بیچگونه است حکم کند که این بندهٔ خاص من نماز از برای من کرده است هر گناهی که کرده است در گذاشتم کار از سر گیرد خواجه ادام الله برکاته درین فواید بود که شیخ عثمان سیاح و شیخ جمال الدین هانسوی و مولانا برهان الدین غریب و حسن میمندی با یاران خود در آمدند و سر بر زمین آوردند فرمان شد بنشینید بنشستند و زبس با راحت بود سخن در اصحاب سلوک معرفت بر لفظ مبارک راند که چون خواجه ذو النون مصری قدس الله سره العزیز تایب شد وقتی بکشتی سوار بود در آن کشتی بازرگانان بودند قضا را کشتی غرق می شد خواجه ذو النون مصری دعا کرد غرق نشد چون کشتی در میانه دریا رسید دیناری از میان کشتی گم شد همه باتفاق گفتند که کسی نیست بجز این درویش زبان درازی کردند خواجه متحیر ماند روی بسوی آسمان کرد و گفت الهی اگر توبهٔ من قبول افتاده باشد دیناری پیدا شود تا خلاصی یابم برفور ماهیان دریا را فرمان شد که یکان دینار زر در دهان کرده بالا بیایند برآمدند چون مردمان این معاینه دیدند همه بمعذرت در آمدند که ما گناه کردیم خواجه دیناری از ماهی بستید بجانب ایشان برتاب گرد و برفت **آنگاه** خواجه ذکر الله بالخیر همدرین محل فرمود آنروز که خواجه فضیل عیاض تایب شدند تذکره کردند از آن رخصت شیلی خلق که در راه زنی گرفته بود در آن ایام

که نایاب شد هر کسے را مے طلبید و اسباب او باز میداد و خشنودی می طلبید چنانچه در میان
ایشان جهودی بود هیچ وجه خشنود نمے شد خواجه بسیار معذرت میکرد او خشنود نبود
الغرض خواجه بر پاپشت نشسته بود جهود روبسوے خواجه کرده گفت اگر از زیر
این پاپشت تو مرا زر بدهی یک مشت من از تو خشنود شوم خواجه فضیل بر فور دست
در زیر پاپشت کرد که مشتے زر بیرون آورد و او را داد آن روز جهود بر فور مسلمان شد
و گفت که من در توریت دیده ام هر که را توبه قبول افتد اگر او خاک را در دست
گیرد زر شود مرا حقیقت شما مفهوم شد که توبهٔ تو قبول افتاد مقصود آن پاپشت
نبود قبول توبه بود آنگاه خشنود شد خواجه ذکر الله بالخیر روبسوے حسن قوال کرد
که عزیزان حاضر اند چیزی بگو چون حسن سماع آغاز کرد خواجه عثمان سیاح و شیخ
جمال الدین هانسوی برخاستند و در رقص شدند از چاشت تا نماز پیشین در رقص بودند
چون فارغ شدند هر کس را جامه عطا شد درین میان بنده نیز کلاه سفید یافت
و آن نظم این بود که گویندگان میگفتند **نظم** عشقت خبر ز عالم بیهوشی آورد
اهل صلاح را بقدح نوشی آورد ✿ عشق تو شحنه ایست که سلطان عقل را ✿ موی جبین
گرفته بیهوشی آورد ✿ من ناتوان ز باده کشی گشته ام طبیب ✿ آن دار دم بده
که فراموشی آورد ✿ بعد ازان لختے سخن دران افتاده بود که مردم از آن کسے چیزے
بخورد یا بی اجازت او بیم بحلے ازو نطلبید بعد ازان خواجه ادام الله برکاته چشم پر آب
کرد این حکایت همدرین محل فرمود که بعد از نقل خواجه ابوبکر شبلی را در خواب دیدند
که خدائے با تو چه کرد فرمود بمان کرد که با دوستان خود کند اما یک عتاب سخت شد
که تا این زمان غرق آن عتابم و آنچنان بود که روزے در خانه شخصے رفته بودم
گندم پیش من توده بود یکدانه گندم برداشتم بے اجازت آن شخص بدندان
دو پاره کردم اما نخوردم فرمان آمد ای شبلی گندم مردم دو پاره میکنی بحلے نمیخواهی پس

درین متحیر آمدم که فردای قیامت چه جواب خواهم داد الحمد الله علی ذلک بتاریخ
بستم ماه محرم الحرام روز یکشنبه دولت پایبوس حاصل شد سخن در نماز های
اوقات چاشت و ثواب آن افتاده بود بر لفظ مبارک راند که در آثار اولیا آمده است
که رسول علیه السلام گفت که هر که در همه عمر خود یکبار نماز تسبیح کند ایزد تعالی
هفتاد ساله عبادت در نامه اعمال او بنویسد و هفتاد ساله گناهانش بیامرزد و
ثواب بسیار دهدش بعد ازان ملایم این معنی فرمود که از شیخ الاسلام
فرید الحق والشرع والدین قدس الله سره العزیز شنیده ام که هر که در هر ماه این نماز
کند درجهای عالی یابد در بهشت و آیین نماز این است که چهار رکعت نماز بیک سلام
کند در هر رکعتی الحمد لله یکبار و سورتی که داند بخواند و پانزده بار سبحان الله و سه
بار سبحان ربی العظیم گوید و پانزده بار سبحان الله تا آخر بگوید و سر بردارد و سمع الله
لمن حمده بگوید و پانزده بار سبحان الله و الحمد لله تا آخر بگوید پس بسجود فرود شود بعد ازان
سبحان ربی الاعلی ده بار بگوید و در سجده دوم همچنین ده بار کلمه سبحان الله بگوید
هم برین ترتیب این چهار رکعت نماز بگزارد که در هر رکعتی هفتاد و پنج بار سبحان الله
می شود چون از نماز فارغ شود هفتاد بار درود فرستد و هفتاد بار استغفار و
هفتاد بار سبحان الله تا آخر انگاه از خدای تعالی بدین نماز جز خشنودی نخواهد و بهشت
نباید خواست که این نماز بس بزرگ است انگاه فرمود که در اوراد شیخ الاسلام
خواجه عثمان هارونی قدس الله سره العزیز نبشته دیدم در نماز های هفته در روز شنبه
بروایت ابی هریره رضی الله عنه آمده است که هر که روز شنبه چهار رکعت نماز
بگزارد بیک سلام و بخواند در هر رکعتی الحمد لله یکبار و قل یا ایها الکافرون سه بار چون
از نماز فارغ شود یکبار آیة الکرسی بخواند بنویسند در نامه اعمال او بفرمان ایزد تعالی
عز و جل بعدد هر جهودی و جهوده عبادت یکساله چنانکه روز روزه داشته باشد

وشب بقیام و همچنین باشد که تمام امت محمد صلی الله علیه وسلم خریده و آزاد کرده باشد
و توریت و انجیل و زبور و فرقان خوانده باشد و خداے عزوجل روز قیامت هزار گردن بند
در گلوی او بپوشاند با جامه هم نشین با پیغمبران و شهیدان در بهشت برود بعد از آن
ملایم این معنی فرمود که همین بخط در اوراد خواجه دیده ام هم باسناد ابو هریره رضی الله
عنه که او گفت هر که روز یکشنبه چهار رکعت نماز کند و بخواند در هر رکعت الحمد لله یکبار
و آمن الرسول یکبار بفرماید ایزد تعالی بنویسد در نامه او بعدد هر ترسائے و ترسایه
عبادت یک ساله و ثواب صد هزار غزا و ثواب هزار پیغمبران و ثواب هزار شهید و میان او و میان
دوزخ چندان مسافت بود که هزار خندق در میان افتد و پهنائے هر خندق
پانصد ساله باشد و بگشاید ایزد تعالی بر وی بهشت بعد از آن بهاء الدین محسل
فرمود که مردے فاسق بود در ایام خواجه عبد الله سهیل تستری نقل کرد خواب
دیدند که در بهشت میخرامید سوال کردند که تو مردی فاسق بودے این دولت از
کجا یافتی فرمود روز یکشنبه چهار رکعت نماز میگذاردم فرمان شد که ترا در کار این نماز
کردم الحمد لله علی ذالک بعد از آن فرمود که در اوراد شیخ بهاء الدین زکریا
نبشته دیده ام بروایت عمر رضی الله عنه هر که روز دوشنبه دو رکعت نماز
بگذارد و بخواند در هر رکعتے الحمد لله یکبار و آیة الکرسی یکبار و اخلاص یکبار
چون از نماز فارغ شود ده بار آمرزش از براے مادر و پدر خود بخواهد ده بار
درود فرستد بدهد خداے تعالی او را کوشکے از مروارید سفید و هفت خانه در آن کوشک
درازی آن خانه و فراخی آن خانه هفتصد گز و خانه اول از نقره خام و خانه دوم
از زر و خانه سیوم از مروارید و خانه چهارم از زبرجد و خانه پنجم از یاقوت و خانه ششم
از دُر و خانه هفتم از نور و در هر خانه تختے و بر هر تختے حور العین نشسته از بالا تا زانو از زعفران
ترو از زانو تا سینه از مشک اذفر و از سینه تا گردن از عنبر اشهب و از آن تا بسینه

بیان نماز چهار رکعت روز یکشنبه

بیان نماز دو رکعت روز دوشنبه

از کافور سفید و از زر آراسته و پیراسته او را بدهند انگاه بهمدرین محل فرمود که در اوراد
شیخ قطب الدین بختیار اوشی قدس الله سره العزیز نبشته دیده ام بروایت
معاذ جبل رضی الله عنه که او روایت کرد از رسول الله صلی الله علیه وسلم
که هرکه روز یکشنبه که آن روزے است که ایزد تعالے باران دران روز
آفریده است و ابلیس بر زمین درین روز آمده است و در همه دوزخ بروے
کشاده و درین روز ملک الموت علیه السلام بر جانهاے بندگان مسلط شده
و درین روز قابیل مر هابیل را بکشت و درین روز ایوب پیغمبر علیه السلام مبتلا شد
پس هرکه درین روز دو رکعت نماز بگذارد و بخواند در هر رکعتی الحمد لله یکبار
و التین یکبار و اخلاص یکبار و معوذتین یگان بار بفرماید ایزد تعالے عز و جل بعدد
هر قطره باران که از آسمان باروده نیکی در بهشت شارستانے بنا کنند از زر روته
شود بروے هفت در از دوزخ و بدهند او را ثواب آدم و موسی و هارون
و ایوب علیه السلام و بگشاید بروے هفت در بهشت و امین بود از جمله بلاها
انگاه ملایم این معنی فرمودند که در سیاق اوراق شیخ بدر الدین غزنوی رحمة الله
علیه نوشته دیده ام بروایت معاذ جبل از رسول صلی الله وسلم که حق سبحانه
و تعالے روشنائی و تاریکی در روز چهارشنبه آفریده است هرکه درین روز دو رکعت
نماز کند و بخواند در هر رکعتی الحمد لله یکبار و اذا زلزلت الارض یکبار و اخلاص سه
بار ایزد تعالے تاریکی گور و قیامت از وے ببرد و بنویسند عبادت یکساله و نامه سفید
بدست او دهند انگاه بر لفظ مبارک راندکه ایزد تعالے روز پنجشنبه بهشت
آفریده است هرکه درین روز دو رکعت نماز کند در هر رکعتی الحمد لله یکبار
و اذا جاء پنج بار بخواند و چون نماز دیگر روز نه بکند چهل بار قل هو الله احد و استغفار بگوید ایزد تعالے
در بهشت شارستانے و هد و هفتاد حور او را بزنی و هد و بعد و هر فرشته عبادت

بیان دو رکعت نماز روز یکشنبه

بیان دو رکعت نماز روز چهارشنبه و پنجشنبه

ذکر [illegible]

یکساله بدهند و بعدهٔ هر آیتی ثواب هزار شهید **بعد ازان** ملایم این معنی فرمودند بروایت معاذ جبل رضی الله عنه که پیغمبر فرمود صلی الله علیه وسلم هر که روز آدینه دو رکعت الحمد یکبار وایة الکرسی صد بار و قل هو الله احد صد بار پیش شنبند (بخواند) و گوید یا نور النور یا الله یا رحیم یا رحمن یا حی یا قیوم ان فتح ابواب رحمتک و مغفرتک و من علی ید خل الجنة و اعتقنی من النار هفت بار بگوید بیامرزد او را خدای تعالی هفتاد گناه کبیره و نود و شش درجه دهند در بهشت او را **بعد ازان** هم درین محل حکایت مشایخ کبار افتاد فرمود که وقتی رسول علیه السلام از مهتر جبرئیل در حق مشایخ پرسید جبرئیل علیه السلام گفت یا **محمد** بدانکه مشایخ چراغ امت تو اند خنک آنکسی که حق ایشان بشناسد و دوستان حق دانند پس ما گواهی دهیم که آنکس از اهل بهشت است و هر که ایشان را دشمن دارد از اهل دوزخ است **بعد ازان** ملایم این معنی فرمود که از شیخ الاسلام فرید الحق والشرع والدین قدس الله سره العزیز شنیدم هر که بمرگ مشایخ اندوهگین نباشد او منافق باشد و هیچ مصیبتی بدتر در دنیا از مرگ مشایخ و علما نیست پس هرگاه در دنیا عالمی یا شیخی بمیرد هفت آسمان و زمین و هر چه در ایشان است بگریند و هر فرشته هفتاد روز برای ایشان بگریند و او مومن نیست که در مرگ مشایخ اندوهگین نشود که از مرگ مشایخ اندوهگین شود خداوند سبحانه تعالی ثواب هزار مشایخ و عالم بدهد بعد ازان هم درین محل فرمود که هر که مشایخی را یا عالمی را خوار دارد آنکس منافق بود و لعنت کرده شود در دنیا و آخرت نعوذ بالله منها **بتاریخ چهاردهم ماه صفر روز چهارشنبه** دولت پابوس میسر شد سخن در باب بندگان و زیردستان افتاده بود بر لفظ مبارک راند که زیردستان را نیکو دارد چه در خبر است از **رسول الله** صلی الله علیه وسلم که روزی مردی نزدیک پیغمبر آمد پرسید که یا رسول الله بردگان دارم هر روز چند گناه درگذارم و عفو کنم گفت هر روز هفتاد گناه چون هفتاد و یک شود تدارک کن **بعد ازان** هم ملایم این معنی

فرمود که مولانا کیتھلی بردعا گو رسیده بود طعامے موجود بود مبشر را فرمودم که بیار او در
آوردن درنگ نمود چوب خورد سے پیش بود در پشت او زدم مولانا کیتھلی آه کرد همچنانکه
گوئے در پشت او زدم گفتم شمارا چه رسید که آه کردید برخود پیراهن از پشت دور کرد
چون نظر کردم عکس آن چوب بر پشت او بر آمده بود این سخن گفت کے ایشان را به از خود
باید دانست که قدرت آن ندارند که چیزے توانند گفت بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر
فرمود که در آثار اولیا نوشته دیدم بروایت مشائخ طبقات که زیردستان را هم
ازان طعام باید داد که خود خورند و همان جامه باید داد که خود پوشند زیرا چه ایشان
هم چو شما گوشت و پوست دارند بعد ازان ملایم این معنی فرمود که سلطان شمس الدین
انار الله برهانه را رسم بود که نیم شب در عبادت مشغول شدی و آن زمان که برخاستے
خود آب ستدے و وضو کردی هیچ کس را از بندگان بیدار نکردی تا وقتے که ازین حال
سوال کردند فرمود چرا باشد که رنج خود بر دیگرے نهم و ایشان را از خواب بیدار کنم
بعد ازان سخن در بزرگ داشتن پیران افتاده بود بر لفظ مبارک راند که رسول الله
صلے الله علیه وسلم فرموده است هر که بر خوردگان نبخشاید و بر پیران شکوه دارد
او از ما نیست بعده فرمود که رسول علیه الصلوٰة والسلام چون در راه پیرے را بدیدے
خواه مسلمان خواه جهود بسبب حرمت موے سفید او هرگز از و پیش نرفتی و فرمودے
که هر کسے نشان نور خدا باشد از و پیش نتوان رفت الشیب نور **بعد ازان**
بر لفظ مبارک راند که خدا تعالے بزرگ داشته است پیرے را که در مسلمانی
موے سفید کرده باشد آنرا شما نیز بزرگ دارید زیرا چه در توریت فرمان شده است
که یا موسی پیران را حرمت دار و پیش ایشان برخیز چون بیایند و چون بینید که جوانان
پیش از پیران آب میخورند یا پیش از پیران شده میروند و ایشان در عقب پس بدانید
که برکت و راحت از خلق برگرفته اند زیرا چه چون چنین بود خیریت در آن شهر

نباشد انگاه ملایم این معنی فرمود که شنیدم از زبان مبارک شیخ الاسلام فرید الحق والشرع والدین قدس الله سره العزیز که وقتی بخدمت خواجه خود خواجه قطب الدین بختیار اوشی قدس الله سره العزیز نشسته بودم بخدمت خواجه هر بار نگاه بیرون میکرد و برمی خواست و استاده می شد و می نشست چنانچه شش هفت بار همچنین کرده بعد ازان عرض کردم بخدمت حضرت ایشان که این نشستن و برخاستن چه حال بود فرمودند که بیرون در مردی نشسته بدیدم هر بار که نظر بروی افتادم مرا واجب شد که از برای حرمت موی سپید او برخیزم و استاده شوم سبب خاستن من آن بود انگاه ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود که سلطان معز الدین محمد بن سام را انار الله برهانه رسم بودی که هر که از پیران پیش او بیامدی بر فور از تخت برخاستی و استاده می شد و مصالح او با تمام رسانیدی بعد ازان از وزرای او عرض کردند که این نوع نیکو نیست که خلیفه میکند هر یکی بری خیزد فرمود که شما میدانید که مقصود ازین چیست گفتند نه خلیفه بهتر میداند فرمود که از سبب آن بود که برمیخیزم حرمت بران میدارم باشد که حشر من بیچاره فردای قیامت دران پیران کنند و از آتش دوزخ خلاص دهند و از برکت آن نور که حق تعالی موی سفید را بنور خود اضافت کرده است مرا نجات دهند بعد ازان لختی سخن همسایگی افتاد بر لفظ مبارک راند که رسول علیه السلام فرمود که جبرئیل علیه السلام حق همسایگی را مرا چندان وصیت کرد که گمان بردم که همسایه را در مال همسایه میراث دهند بعد ازان فرمود که در تذکرة الاولیا نبشته دیده ام که حضرت خواجه بایزید بسطامی را همسایهٔ بود جهود و جائی بسفر رفته بود و زن آن جهود در احمل بود بچه آورد و نیز آن زن چیزی نه که در خانه خود چراغ بسوزد و آن خورد ک از تاریکی بگریستی این خبر بخواجه رسید هر شبی از دکان بقال روغن آوردی و بدان زن جهود میدادی چنانچه مدتی برآمد و آن جهود بیامد و تمام کیفیت آوردن

چراغ خواجه پیش او نگفت آن جهود شرمنده شد پیش خواجه آمد گفت این چه بود که شما لطف کردید گفت از سبب حق همسایگی که حق همسایگی بزرگ حقی است بر فور آن مسلمان شد **بعد ازان** همدرآن محل این حکایت فرمود که همسایهٔ خواجه بایزید جهودکے بود او را گفتند که مسلمان چرا نمی شوے او جواب داد که اگر مسلمانے این است که بایزید میکنند من نمی توانم کرد و اگر این است که شما میکنید ازین ننگ دارم **بعد ازان** همدرین محل فرمود که رسول علیہ السلام فرموده است که ایمان درست نبود تا همسایه از وی ایمن نبود **بعد ازان** خواجه ادام اللہ برکاتہ فرمود که بدانند حق همسایه آنست که چون همسایه وام خواهد وام بدهی و اگر حاجت تبودارد حاجتش روا کنی و چون بیمار شود به پرسیدن او بروے و چون مصیبت رسد تعزیت کنیش و آنچه به پیزی ادرا نصیب کنی و اگر بمیرد بر جنازهٔ او نماز کنی و برابر بروے **بعد ازان** خواجه ذکراللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند که رسول صلی اللہ علیہ السلام فرموده هر که بخدا تعالے ایمان آورده و بقیامت بگرویده است بگو که همسایه را میازارد که حق همسایه چندان است که حق مادر و پدر الحمد للہ علے ذلک **بتاریخ شانزدهم ماه صفر روز دوشنبه** دولت پائیوس حاصل شد سخن در قاضیان افتاده بود بر لفظ مبارک راند که قاضی و قضا نیکو چیزے است اگر کردن بداند و حق آن کند و بجا آورد که قائم مقام حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم **بعد ازان** همدرین محل فرمود که بهدایهٔ فقه نبشته دیده ام بروایت عبداللہ مسعود رضی اللہ عنہ که رسول علیہ السلام فرموده انه قال من جعل قاضیا فقد ذبح بغیر سکین یعنے بے کارد گشتند هر که را قاضی گردانید و این حدیث دران محل بوده است که حضرت رسالت از شب معراج بازگشت فرمود که چون دوزخ را پیش نظر داشتند بدیدم که سرها توده کرده اند با دستارها آسیا آتشین آس مے کنند پرسیدم یا اخی جبرئیل این سرها کدام طائفه است

گفت یا رسول الله این سرهاے قاضیان ریا کننده اند که در دنیا حکم ریا و رشوت
کرده اند آنگاه خواجه عالم این حدیث فرموده است من جعل قاضیاً فقد ذبح بغیر سکین
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بعد رین محل این فرمود که امام اعظم ابوحنیفه کوفی را
قضا میدادند قبول نکرد گفت من لایق قضا نیم که مرا باهند چون این سخن بگفت
خلیفه عصر فرمود که بند ششش کنند بند کردند بیگاه در بند بود هر روز پیغامے میشد که قضا
قبول کن سخن امام همین بود که من قضا نتوانم کرد۔ بعد ازان پیش آوردند که تو امام
مسلمانی از تو بهتر و بهتر کسے نیست که او را بدهیم قبول کن گفت که من حدیثے یافته ام
که حضرت رسالت منع کرده است من چگونه حدیث را روا سازم و هر چه سخن خداست
رد نمیتوان کرد که موجب عصیان باشد عاصی لایق قضا نیست فقد ذبح بغیر سکین
یعنی هر که را قاضی گردانیدند او را بے کارد کشتند پس شما چه میفرمایید چون این حدیث
بشنید برفور امام اعظم را خلاص کرد **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد
بر دیانت ایشان استحسان بسیار کرد بعد ازان محل حکایت فرمود که امام حنبل رض که صاحب
مذهب بود خدمت ایشان نان نخوردی تا دران آرد خمیر نبودے روزے در مطبخ امام
مایه برائے خمیر نبود همه جا طلب کردند نیافتند چنانچه این خبر بسمع امام رسیده بود
الغرض قدرے خمیر مایه در خانه پسر امام موجود بود میاوردند و آرد بینداختند نان تنک پختند
بخدمت امام آوردند امام پرسید که این خمیر از کجا آوردے خادم گفت از خانه پسر
مخدوم امام فرمود که این طعام گرد آرند و در دجله بیندازند خادم جمله نانها بسته درون
دجله انداخت چون ماهیان بوئے کردند درون دریا رفتند هیچ ماهی نخورد خادم
میدید آب موج زد جمله نانها بیرون انداخت خادم مذکور آمد چنانچه کیفیت بود
باز نمود امام تبسم کرد و گفت اے عزیز طعامے که ماهیان دریا نخورند و آب
قبول نکند آورده بودے تا در حلق من کنی و آن از سبب آن بود که وقتے پسر امام

قضاے بغداد داشت وآن خمیرمایه النفحه آن روز بود بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر
چشم پرآب کرد و بگریست و گفت حال ایشان که ذرّه از فرمان خدا حکم برحق کردن تجاوز
نشود اینست حال کسانیکه در حکمها همه بے حکمی میکنند چگونه خواهد بود بعد ازان
طایفهٔ این معنی حکایت فرمود که خواجه داؤد طائے قدس الله سره العزیز هیچ وقتے
بدیدن قاضی یوسف نرفتے چنانچه یاران پرسیدند که او از یاران اعلے است تا
رفتن مخدوم از چیست که نمی روند فرمود کسے که خلاف پیر و استاد بکنند یعنے قضا که
که پیر او نکرده باشد ما بدیدن او نمی رویم بعد ازان از صدق و بزرگی امام
قاضی یوسف حکایت کرد که امام قاضی یوسف وقتے که از مسند برخاستے و خطے بالاے
دیوار نشسته بود چون ایشان استاده مے شدند و گر ازان بالاتر بود دست بالا
میکردند آنزمان که دست بفرمان خداے عزوجل بآن خط رسیدے حقیقت ظاهر شدے
که حکمهاے برحق کرده و اگر نرسیدے جامه حکمها از سرباز گردانیدے بعد ازان لختے سخن
در تقوے افتاده بود بر لفظ مبارک راند که وقتے خواهر بشر حافی رحمة الله علیه بخدمت
امام حنبل آمد قدس الله سره العزیز سوال کرد که یا امام مرا مسئله ایست از شما پرسیدن
آمده ام آن امام فرمود بگو گفت وقت از وقتے در نیم شب بالاے بام از سبب ماهتاب
ریسمان میریسم و قدرے در روشنائی عیان نیز اکنون روا باشد گفت تو بگو که از کدام
خاندانی که این سوال تقوے میکنی گفت من خواهر بشر حافی ام آن امام فرمود ازان
خاندان که توئی روا نباشد که در روشنائی عیان بریسی اما دیگران را روا است -
بعد ازان همدرین محل بر لفظ مبارک راند که روزے امام در راهی میگذشت یکذره
پلیدی بر جامهٔ امام رسید بر فور آنرا بشست آن امام را پرسیدند که بر جامهٔ غیرے یکدرم
شرعی روا میداری و بر جامهٔ خود ذره پلیدی را روا داری نمی شوئی این چه حکمت است
آن امام فرمود این یکدرم در شریعت است اما در تقوے روا نباشد تا بشوئید بعد ازان

فرمود که در شریعت خواه دل حاضر باشد خواه نه نماز درست میدارند اما در طریقت
اصحاب سلوک میگویند تا دل حاضر نباشد و غیر حق در دل بگذرد آن نماز روا نیست
باز باید گزارد دانید که فساد صلوٰۃ است **بعد ازان** همدرین محل فرمود که شیخ زنگا لاهوری
هیچ جمعه نماز نیامدی چنانچه ایمه و صدور جمع شدند الغرض شیخ بشنید جمعه بود که بنماز
آمد همچنین که رکعت گزارده بود برخاست و مصلا بر کتف افگند و بخانه آمد خلق غوغا
کرد و خطیب را طلبید چون خطیب آمد شیخ ازو سوال کرد آنزمان که در رکعت اول بودی
در خاطر چه گذشت گفت که مادیان من کره آورده است نباید که در چاه افتد بعد
آن شیخ روبسوی خلق کرد که چه نماز باشد که در خاطر او این چنین بگذرد او پیش جمله
خلق اقرار کرد که درون خانه چاه بود گفتم چرا محافظت نکردم همچنین است انگاه
نخست سخن در حق پیوستن اقربا افتاده بود بر لفظ مبارک راند که چون خداوند رحم را
آفرید گفت ای رحم من رحیم و رحم را ازان نام خود مشتق کردم پس هر که از تو برد من از و
ببرم و هر که با تو پیوند و من بدو پیوندم بعد ازان فرمود که شیخ سیف الدین باخرزی
رحمة الله علیه گفت راست است هر که برحم پیوند و دوزخ از و دور باشد و بهشت
نزدیک باشد بعد ازان فرمود که در تفسیر کشاف نبشته دیده ام امام ضحاک قول
نبشته است در آیه یمحو الله ما یشاء و یثبت یعنی چون کسی با خویشان و رحم به پیوندد
اگر از عمر او سه سال مانده باشد خدا تعالی سی سال دیگر عمر او زیاده گرداند و اگر کسی
از اقربائی خویش ببرد فرمان شود تا از لوح محفوظ نام او پاک گردانند و از سال باز آرند
بعد ازان نخست سخن در بیمارپرسی افتاده بود بر لفظ مبارک راند که شرط بیمارپرسی است
که چون کسی بیمار شود بعد از سه روز به پرسیدن بیمار روند چون نزدیک بیمار روند
پندش دهند که خدای مابنده را که دوست ندارد بیماری ندهد و این سعادت
آنکس است که بیماری او را مبتلا میگردانند و از گناه تکفری شود **بعد ازان**

همدرین محل فرمود که در صلوٰة مسعودی آمده است که هر کی بپرسیدن بیمار برود خدای عز و جل فرمان دهد تا هفتاد هزار نیکی در نامهٔ اعمال او بنویسند و هفتاد هزار بدی از نامهٔ او پاک کنند و هر گامی که برگیرد ثواب دهد خدا تعالی یکساله عبادت در نامهٔ او بنویسانند چنانچه روز روزه داشته باشد و شب بقیام گذرانیده باشد بعد ازان خواجه ادام الله برکاته بر لفظ مبارک راند چون نزدیک بیمار روند بر صدقه دادن اورا حریص کنند زیرا چه در حدیث آمده است بروایت ابوهریره رضی الله عنه که رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت که صدقه دادن بلا را از خداوند صدقه بگرداند بلے آنکه از ثواب گم شود و خشم خداوند تعالی بنشانند و گناهانش را کفارت شود و عوض آن خداوند تعالی باز دهد بعد ازان فرمود که شنیدم از زبان شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز که ما لها را در کشید بیرکاة و بیمار را نیز دارو کنید بصدقه دادن که بهتر از صدقه هیچ دارو نیست بعد ازان سخن در عشق افتاده خواجه ادام الله برکاته چشم پر آب کرد و این شعر بر زبان مبارک راند **شعر** فلولا کم ما عرفنا الهوی ٭ ولولا الهوی ما عرفنا کم بعد ازان در غلبات شوق و اشتیاق این رباعی نیز بر زبان مبارک راند **رباعی**

گر عشق نبودی و غم عشق نبودی ٭ چندین سخن نغز که گفتی که شنودی ٭ ور باد نبودی سر زلف که ربودی ٭ رخسارهٔ معشوق بعاشق که نمودی ٭ بعد ازان بر لفظ مبارک راند که شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی قدس الله سره العزیز در مونس العشاق می نویسد که اول چیزی که حق سبحانه و تعالی آفرید گوهری بود تابناک و اورا عقل نام کرد که اول ما خلق الله العقل و آن گوهر را سه صفت بخشید یکی شناخت حق و یکی شناخت خود و یکی شناخت آنکه نبود پس نبود بعد ازان این را تمثیل فرمود آن صفت که شناخت حق تعالی داشت حسن پدید آمد که آنرا نیکوئی گویند و آن صفت که بشناخت خود داشت عشق پدید آمد که آنرا مهر خوانند و آن صفت که نبود پس نبود تعلق داشت حزن پدید آمد که آنرا اندوه خوانند

پس این هر سه از چشم باز پدید آمده اند **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که حسن
چون در خود نگریست خود را عظیم خوب دید بشاشتے در وے پیدا شد و تبسم از وے پدید آمد **آنگاه**
خواجه ذکر الله بالخیر بعد تعجیل حکایت فرمود که آدم صفی الله علیه السلام آغاز صبح اربعین صباحاً
چون چشم بکشاد نظرش بر جمال عشق افتاد آن جنبش عشق بود که طاق در رواق عشق را بر پا زد
و دین خرابه بیاید **آنگاه** خواجه چشم پر آب کرد و فرمود که آرے سبق عشق در شارستان بهشت
تکرار نتوان کرد و در ویرانے وحشت باید ساخت تا در عشق ثابت آید **بعد ازان** خواجه
ذکر الله بالخیر فرمود که بلاها که مردم را میرسد ازین چشم میرسد خواه نعمت خواه بلا این هر
دو چیز در چشم آمیخته اند بعد ازان ملایم این معنی حکایت فرمودند که در قصص الانبیا نوشته
دیده ام که مهتر داؤد علیه السلام دید آنچه دید عاقبت الامر چندان بگریست که گوشت و پوست
رخسار مبارکه او بریزید گفتند که اے داؤد چه میکنی گفت حکیم که این دیده مرا برین داشت
که نادیدنے دید پس عذر این دیده هم ازین دیده میخواهم باشد که لباس مغفرت
در برم کنند و آن ذلت در گذارند حق تعالے بکرم خود بیامرزد چون خواجه ذکر الله بالخیر
این حکایت تمام کرد حسن علاء سنجری در مجلس حاضر بود سر بر زمین نهاد و عرض کرد که مناسب این حکایت بنده
را رباعی یاد آمد اگر فرمان شود بگویم فرمود بگو این است **رباعی** چون من آن چشم مست و آن لب خونخوار دیدم
در گریه چشم من خون شد پشیمانم چرا دیدم ÷ ازین چشم پریشان بین همیشه این بلا دیدم ÷ مرا گفتند سوئے
او مبین ترا دیدم بلا دیدم **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر بسیار
استحسان کرد که نیکو گفته **آنگاه** ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود از آنچه امیر المومنین
عمر خطاب رضی الله عنه مسلمان شد آئینه محبت پیش نظرش داشتند در آن آئینه صورتے دید
که در وصف نیاید عمر پرسید که تو کیستی بدین زیبائے آن صورت گفت من محبت حق تعالے ام
گفت بمن کے رسد گفت آن زمان که خرقهٔ خطاها بر سوره طٰهٰ پیش محمد پاره کنی و اسلام آرے
آنگاه من در تو مرکب شوم **آنگاه** خواجه چشم پر آب کرد فرمود که سر عشق سترا ایست که در هر چشمے

که بکشند از عرش تا فرش هیچ حجابے نماند و آین دو مصراع بر زبان مبارک همدرین محل راندند

عشق آئینه ایست کاندر زنگی نیست ✽ نامراد انرا ازین گل رنگی نیست

بتاریخ بیست و سیوم ماه صفر روز دوشنبه دولت پایبوس میسر شد سخن در امتان پیشین افتاده بود که از شومی گناه مسخ شده بودند بر لفظ مبارک راندند که بحقایق نبشته دیده ام بروایت خواجه جنید بغدادی قدس الله سره العزیز که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود که فردای قیامت نیاید تا بر امت من مسخ پدید نیاید چنانچه امتان پیشین مسخ شدند بعد ازان بر لفظ مبارک راندند که امتان پیشین بیست و پنج گروه بودند اول گروه بوزنه شدند دوم گروه خوک شدند سیوم سوسمار چهارم خرس پنجم گروه فیل ششم گروه کژدم هفتم گروه سگ هشتم گروه پیل نهم گروه زنبور دهم گروه خرک یازدهم ستاره زهره دوازدهم سهیل سیزدهم مارماهی چهاردهم پانزدهم طوطی شانزدهم موش دشتی هفتدهم گروه عقعق هیژدهم عنکبوت نوزدهم موش پیر بستم گروه دلبست و یکم گروه کنجشک خانگی شدند بست دوم گروه جهدک بست و سیوم گروه زاغ بست و چهارم گروه کاسه پشت بست پنجم گروه موش خانگی شدند بعد ازان خواجه ادام الله برکاته چشم پرآب کرد و آنرا تمثیل فرمود آن گروه اول که بوزنه شدند ایشان قومی بودند که خدای تعالی منع کرده بود که در روز شنبه ماهی نگیرند ایشان بیفرمانی کردند حق تعالی ایشان را مسخ گردانید کپی شدند آنگاه چون خواجه بدین حرف رسید بر لفظ مبارک راندند که بنگر تا درین امت چند چیز است که نهی کرده است ایزد تعالی و ایشان آنرا میکنند اما گروه دوم که خوک شدند ایشان قوم مهتر عیسی بودند که مائده منکر شدند از دعای ایشان را دران کفران نعمت خوک گردانید اما گروه سیوم که سوسمار شدند ایشان مردمانی بودند که نباشی میکردند کفنهای مردگان بیرون می آوردند پیغمبر آن زمان دعا کرد حق تعالی ایشان را سوسمار گردانید اما گروه چهارم که خرس شدند ایشان طایفه بودند که پیوسته سخن چینی میکردند بر همدان پیغمبر و دران عهد جرجیس پیغمبر بود حکم شد که ای جرجیس فرمان ما بر ایشان برسان که ازین سخن چینی پرهیز کنند و توبه کنند چون جرجیس بر ایشان فرمان رسانید نشنیدند حق تعالے

نباشی یعنی کفن دزد ۱۲

ایشان را فرش گردانید اما گروه پنجم که پیل شدند ایشان طایفهٔ بودند که پیوسته بر چهار پایه گشتندی
و در نماز بینی سر بر زمین ننهادندی حق تعالیٰ ایشان را پیل گردانید که سینهای ایشان در زمین
چون جاروب باشند و گروه ششم که کژدم شدند ایشان طایفهٔ بودند که پیوسته با مردمان در افتادندی
و پشت بخار ریدندے حق تعالیٰ ایشان را ازین کار منع فرمود نشنیدند کژدم شدند و گروه
هفتم که زنبور شدند ایشان طایفهٔ بودند که با خلق مجادله و مناظره کردندے و در سخن بستر یدندے
حق تعالیٰ ایشان را زنبور گردانید و گروه ہشتم که سگ شدند اینها طایفهٔ بودند که هر روز
و مارت را از راه بردند حق تعالیٰ آنها را خوک گردانید و گروه نہم که ستارهٔ زہره شدند
ایشان طایفهٔ بودند زانی که زنا کردندے و سخن کس نشنیدندے ایشان را حق تعالیٰ ستارهٔ زہره
گردانید اما گروه دہم که ستارهٔ سہیل شدند اینها طایفهٔ بودند که بد زبانی کردندے و ایشان قوم مہتر
صالح پیغمبر بودند ایشان را منع میکرد ایشان نمی شنیدند بلکه بعد میکردند حق تعالیٰ ایشان را
ستارهٔ سہیل گردانید اما گروه یازدہم که مار و ماہی شدند اینها طایفهٔ بودند که سنگ ترازو
را کم کردندی و در وزن کم دادندی حق تعالیٰ ایشان را مار و ماہی گردانید و اینها قوم ہود
پیغمبر بودند و گروه دوازدہم که راسو شدند اینها طایفهٔ قصابان بودند که ستم کردندی و کم
دادندی حق تعالیٰ آنها را راسو گردانید گروه سیزدہم که طوطی شدند اینها خاین بودند در جمیع کارہا
خیانت میکردند قوم مہتر ادریس بودند حق تعالیٰ ایشان را طوطی گردانید و گروه چہاردہم
که موش دشتے شدند اینها دزدے میکردندے و کالا مردم بردندے حق تعالیٰ ایشان را موش
دشتی گردانید و گروه پانزدہم که عقعق شدند اینها طایفهٔ بودند که تراژ خوائی و بیهوده گوئی
کردندے حق تعالیٰ ایشان را عقعق گردانید و گروه شانزدہم که عنکبوت شدند ایشان زنانی
بودند که بیفرمانی شوہر میکردند حق تعالیٰ ایشان را عنکبوت گردانید و گروه ہفدہم که موش
گیر شدند ایشان طایفهٔ بودند که نہایت داری کردندے و افسوس بر خلق خوردندے
حق تعالیٰ ایشان را موش گیر گردانید و گروه ہژدہم که ولہ شدند این طایفهٔ بودند که

بی ازار در گرمابه بر فتندی و شرم نکردے حق تعالے آنها را ولیه گردانید گروه نوزدهم[19] که
کنجشک شدند ایشان طایفه بودند که رقاصی کردندے و خود را چون زنان میداشتندے و
پیش خلق برقص رفتندے خشم خدای برایشان در آمد همه را کنجشک خانگی گردانید و گروه بیستم[20] که چغدک
شدند ایشان طایفه بودند که پیش مردم پارسائے کردندے و پس پشت کالا بر دزدیدندے حق تعالے
ایشان را چغدک گردانید و گروه بست و یکم[21] که زاغ شدند ایشان طایفه بودند که مکر کردندی
حق تعالے آنها را زاغ گردانید و گروه بست و دوم[22] که کاسه پشت شدند آنها طایفه بودند مختلف گوئی
حق تعالے ایشان را کاسه پشت گردانید و گروه بست و سیوم[23] که موش خانگی گردیدند ایشان طایفه
بودند که طباخی کردندی و در ان چیزها انداختندی و بفروختندے و در هر وقتے که فساد گشتی
نیکان را پند دادندے و خبر کردندی و اگر فتنه ظاهر شدی خود را از میان دور انداختندے
حق تعالے ایشان را موش گردانید و گروه بست و چهارم[24] که خرس شدند ایشان طایفه بودند
که دروغ بسیار گفتندے حق تعالے ایشان را خرس ساخت و گروه بست و پنجم[25] که کفلیل شدند اینها طایفه
بودند که لواطت کردندے ایشان قوم مهتر لوط علیه السلام بودند حق تعالے ایشان را کفلیل
گردانید **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر چون فواید تمام کرد های های بگریست فرمود که درین
امت خود این طایفه چندان شده اند که از شمار گذشته اند بلکه درین امت رسول الله علیه
السلام فرمود که طایفه پیدا شود که زن بزن بنشینند پس رسول علیه السلام دو قسم راند که
بدانید که قیامت نزدیک رسید الحمد لله علے ذلک **بتاریخ پنجم ماه ربیع الاول روز چهار
شنبه** دولت پایبوس حاصل شد سخن در حکایت ابلیس علیه اللعنة بود بر لفظ مبارک راند
که در خبر آمده است از رسول علیه السلام که ابلیس علیه اللعنة سیصد هزار سال مر خدای را
عبادت و سجده کرد بیک لعنت مردود ابد گشت و همه طاعت بر رویش باز زدند و همه کردارش
خبط گشت و از صورت فرشتگان بصورت دیو انگشت کردند و یک لعنت بیش نبود پس حال
آنکس چگونه باشد که خداوند تعالے سه بار هر روز بر ایشان لعنت کند و فرشتگان آمین کنند

بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که این طایفه زانیا نیند و لوطیانند پس هزار وای بر ایشان

بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر ملایم این معنی حکایت فرمود که در حقایق آمده است

از رسول صلی الله علیه وسلم که او گفت قیامت نیاید تا آن زمان که از آسمان کژدم بارندهر که

بیفتد در یک ساعت بگدازد و از زهر آن چنانکه نمک در آب این وقتی شود که لواطت

بسیار شود ملایم این معنی فرمود در خبر آمده است از رسول علیه السلام که لوطی اگر خود را در هفت

دریا بشوید پاک نشود **بعد ازان** فرمود که وقتی در ذکر مولانا شمس الدین ترک علیه الرحمته

حاضر بودم ایشان میفرمودند که در حدیث آمده است از رسول که بروز قیامت هردو

فاعل و مفعول یکجا شده برخیزند چنانکه سگان در دنیا سخت شوند تا همه خلق عرصات بدان صفت

ایشان را ببینند **بعد ازان** هم درین محل فرمود که روزی مردی بزرگی را آمد گفت

هفت فرسنگ زمین از عقب تو رفتم هفت سخن مرا جواب گوئی گفت بگوی پرسید که از آسمان

بزرگتر چیست و از آتش گرم تر چیست و از زهر سرد تر چیست و از زمین فراخ تر چیست و از سنگ

سخت تر چیست و از دریا توانگر کیست و از یتیم خوار ترکیست آن بزرگ جواب داد که از آسمان

بزرگ تر بهتان و دروغ گفتن است و از زمین فراخ تر سخن حق گفتن و از دریا توانگر تر دل خرد مند

است و از آتش گرم تر دل مرد حریص است و از زهر سرد تر آنکه بخویش و اقربا و دوستان

موافق نباشد و حاجت ایشان نه بردارد و از سنگ سخت تر دل کافر است و از یتیم خوار تر

سخن چین است زیراکه هرگاه سخن او آشکارا شود و در فضلت افتد و از یتیم خوار تر شود حق تعالی

در کلام مجید فرمان میدهد وَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْاَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّوْرِ یعنی دور باشید

و پرهیز کنید از بهتان گفتن زیراچه هر گناهی که بنده بکند چون توبه بکند حق تعالی اعتقاد

آن بنده بداند که توبه کرده است پس او را بیامرزد مگر بهتان گفتن **بعد ازان** فرمود

که خواجه شبلی رحمته الله وقتی یاران خود را پند میداد در ان میان فرمود که ای یاران

بدانید که از همه گناهان صعب تر و هولناک تر از بهتان نیست زیراچه خدای تعالی

پنهان گفتن را برابر کفریا د کرده است بعد ازان سخن بیهوده گوئی افتاده بود بر لفظ مبارک راند که در آثار اولیا نبشته دیده ام که بزرگی بود او گفت که با ربیع بن هاشم رحمۃ اللہ علیہ بیست سال صحبت داشتم درین بست سال بجز دو سخن ازو نشنیدم روزی مرا گفت پدرت زنده و روز دیگر گفت از و بیه شما تا مسجد چند دست آین دو سخن گفت پس زبانرا بخائید که خون آلوده گشت گفت اے ربیع ترا این بیهوده گفتن چه کار است بیست سال دیگر با کسے سخن نگفت و هم سخن نشد بعد ازان ملا یم این حکایت دیگر فرمود که خواجه مالک دینار رحمۃ اللہ علیہ نذر کرد که میان یاران هرکس که سخن بیهوده گوید نیم دینار بدرویش بدهد چون بیشتر دیدیک دینار کرد بعد ازان از بیهوده گفتن بکلی برست بعد ازان ملایم این سخن حکایت دیگر فرمود که خواجه احسان ابن ابے سفیان رحمۃ اللہ علیہ در کوئی میگذشت یکے رواق بلند بدید پرسید که این که کرده است پس بخود باز آمد گفت اے تن ترا بدین چکار بود بدین سبب بیهوده که گفتی یکسال روزه مالیست تا پیش ازین نگوئی بعد ازان نکتے سخن در توبه افتاد بر لفظ مبارک راند که دلیل قبول توبه آنست که چون آنکس تایب شود اگر خاک در دست گیرد زر گردد بعد ازان محل فرمود که وقتے سلطان ابراهیم ادهم پشتاره هیزم در بازار فرود آورده بود مردی از آشنایان میگذشت طعن کرد که اے خواجه بیچلس این کند که تو کردی ملک بلخ گذاشته هیزم کشی میکنی در گذاشتن ملک ترا چه زیادت شد همین که آشنا این سخن بگفت خواجه بر فور دست بر پشتاره هیزم کرد داورا گفت که ببین چون او دید پشتاره تمام زر گشته بود فرمود که کمترین چیزے که مرا عطا شده است از گذاشتن ملک بلخ این است بعد ازان ملایم این معنی حکایت فرمود که وقتے خواجه ابراهیم بر سر دجله نشسته بود خرقه را بخیه میزد مردی بر وگذشت طعن کرد که در گذاشتن ملک بلخ چه یافتی بر فور خواجه سوزن در دجله انداخت و اشارت کرد حجله ماهیان دریا یکان سوزن زرین بر دهان گرفته بالا بر آمدند خواجه فرمود که همان سوزن من بیارید ماهی دیگر در عقب ایشان سر بر کرد

و آن سوزن پیش خواجه انداخت و درون دریا رفت پس خواجه فرمود که کمترین درجه که در گذاشتن ملک بلخ یافتم اینست بعد ازان هم ملایم این معنی حکایت فرمود که وقتی دیگر خواجه بر سر چاهے رسیده بود دلو فرو داشت اندا همه پر جواهر بیرون آمد ریخت بار دوم فرو دکرد پر زر بیرون آمد بریخت بار سیوم انداخت آب بیرون آمد تجدید وضو کرده در نماز شد آنگاه هم از بزرگی او حکایت کرد وقتی در بیرون بلخ در حظیره نشسته بود آواز نوبت برآمد در خاطر ایشان گذشت که وقتی بنام من هم میزدند فرشتگان را فرمان شد تا طبل زدند بر بالائے سر خواجه در آسمان اول نوبت زدند چون در هوا نوبت برآمد خواجه فرشتگان را دید که در هوا طبل میزدند گفت از چیست گفتند که نوبت تو ما را فرمانست چنانکه در ملک بلخ پنج وقت نوبت میزدند تا اکنون هفت طبق آسمان نوبت تو میزنند بعد ازان حکایت دیگر فرمود که وقتی خواجه ابراهیم بنیت توکل کرد که حج بردم روان شد چون در بادیه رسید دید که هفتاد نفر مرقع پوش سرها از تن ایشان جدا گشته افتاده اند از میان ایشان یکنفر را رمقی مانده بود آواز داد که اے ابراهیم نزدیک میا که هلاک خواهے شد و دور مرو که مهجور گردی ابراهیم چون او را زنده دید نزدیک شد پرسید که ماجرا چیست فرمود که اے ابراهیم هفتاد نفر ابدالانیم به نیت حج برون آمده بودیم بتوکل که با هیچکس سخن نگوئیم تا بزیارت خانه کعبه برسیم چون در بادیه رسیدیم مهتر خضر علیه السلام پیش آمد ما همه عهد فراموش کردیم با او در گفتگو شدیم همین که با خضر علیه السلام در گفتگو حکایت شدیم تا نفے آواز داد که اے کذابان دروغگو عهد چه بود که شما کرده بودید همدرین تیغی از هوا برآمد سرهاے همه جدا کرد و رمقی که در من مانده است که من خاموش بودم از سبب آن زنده مانده ام اے ابراهیم هرکه درین راه قدم نهاد اول جان بداد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد و بگریست و این دو مصراع بزبان راند ؎ داری سرما و گرنه دور از بر ما ٭ ما دوست کشیم و تو نداری سر ما ٭ بعد ازان سخن در نیک بدبخت افتاد بر لفظ مبارک راند که آنکسے را که نیکبخت آفریده اند از شکم مادر نیکبخت آفریده اند و هرکه را شقی آفریده اند هم در بطن شقی آفریده اند آنگاه خواجه این سخن بر لفظ مبارک راند که ها را

نیکبخت آفریده اند نعمت دو جهانی در وے مرکب کرده اند هرچه در خاطر او میگذرد پیش او
موجود است و آنکس را که شقی آفریده اند او ازین سعادت ها دور است و هیچ نعمتے در دست
که او اگر صد هزار قصد کند چون بخت نباشد آن همه ضایع است چراکه در اصل او را شقی
آفریده اند بعد ازان خواجه ادام الله برکاته چشم پرآب کرد فرمود که قاضی حمید الدین
ناگوری را رباعی است که این است رباعی ؎ هم همه اطراف جهان بیموده است ٭ گوشم
همه اسرار جهان بشنوده است ٭ از دانش دل هیچکسے ناسوده است ٭ تا بخت نباشد همه
این بیهوده است بعد ازان سخن در طایفهٔ دروغ گویان افتاد بر لفظ مبارک راند
که شنیده ام از زبان شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز که
شمس الدین دبیر لواحج قاضی حمید الدین ناگوری پیش شیخ کبیر میگذشته درین میان خدمت
شیخ فرمود که از رسول علیه السلام آمده که خداوند تعالے فرشته آفریده است که سر او
زیر عرش است و پاے او زیر هفتم زمین خداے تعالے را تسبیح میگوید ندا می آید و یاد وحی میکنند
که ای فرشته من از بزرگی من و از بزرگواری من چه خبر داری آنکس که بمن سوگند دروغ
میخورد بعد ازان فرمود که هر که بسورتے از کتاب خداے تعالے سوگند دروغ خورد بهر حرفے
که اندر آن سوره باشد او را هم چندان بزه نویسند بعد ازان همدرین محل فرمود که وقتے
بزرگی بود او را ابلیس پیش آمد گفت یا ابلیس چه کار پیش تو عزیز تر است گفت سه کار
از جمله کارها نزدیک من عزیز تر اند اول دروغ سوگند خوردن دوم زنا کردن سیوم
در برابر مومن شر کردن نعوذ بالله منها بعد ازان همدرین محل فرمود که رسول الله
صلی الله علیه وسلم گفت که شب معراج در دوزخ قومے را دیدم ناخنهاے ایشان چنان
گشته بود که دستها و پایها می تراشید گفتم یا اخی جبرئیل آنها کیانند گفت اینها عیب
کنندگان اند نعوذ بالله منها بتاریخ پنجم ماه ربیع الاول روز شنبه دولت پایبوس
حاصل شد سخن در بزرگی خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره العزیز افتاده بود بر لفظ

مبارک راند کہ خدمت خواجہ بایزید والی در زاد بود چنانچہ می آرند کہ وقتے مادر او لقمہ از وجہ شبہ خوردہ بود و خدمت خواجہ در بطن مادر بود چندان سر درون شکم بزد تا مادر او آن لقمہ استفراغ بکرد خدمت خواجہ را قرار شد بعد ازان ہم از بزرگی او حکایت فرمود کہ وقتے خواجہ بایزید در صحرائے بسطام بیرون آمد مرید کہ در صحرا جملہ عشق بار یدہ است ہر چند خواست کہ پائے ایشان در برف فرو شود بعشق فرو مے شد بعد ازان ہمدرین محل ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود کہ بایزید را پرسیدند کہ کمالیت مرد چگونہ داند گفت چون ہژدہ ہزار عالم را در میان دو انگشت خود بہ بیند چنانچہ من مے بینم بعد ازان ہمدرین محل حکایت دیگر کرد کہ روزے از خواجہ پرسیدند کہ یک حکایت مجاہدہ خویش با بگو فرمود مجاہدہ کہ من کردہ ام اگر بگویم شما طاقت شنیدن نتوان آرید اما ازین چیزے کہ بر نفس خود کردہ ام بگویم اگر بشنوید فرمود کہ وقتے نیم شبے در خاطر گذشت کہ نیم شب را زندہ دارم نفسم مخالفت کرد و درین اندیشہ با من یار نشد قسم خوردم کہ اے نفس تو رہزنی کردی کہ با من بعبادت یار نشدی ترا یکسال آب ندہم پنہان کردم و در ایکسال آب ندادم بعد ازان ہم ملایم ہمین معنی فرمود کہ وقتے خواجہ بایزید بر سر پا نشستہ بود از چشم مبارک ایشان خون روان مے شد خادمے حاضر بود ازان سوال کرد فرمود کہ این زمان در عالم ملکوت بودم اول قدم کہ بزدم بر عرش رسیدم عرش را دیدم چون گرگ تہی دہان در عالم فکر ایستادہ بانگ بر عرش زدم کہ الرحمٰن علی العرش استوٰی اے عزیز خدا اے را بتو نشان مید ہند چون عرش این سخن بشنید گفت اے بایزید چہ جائے این سخن است مرا در دل تو نشان مید ہند کہ اگر مرا طلبی در دل بایزید بطلب پس اے بایزید اگر آسمانیانند از زمینیان مے طلبند و اگر زمینیانند از آسمانیان مے طلبند چہ جائے این حدیث کہ تو میگوئی بعد ازان خواجہ ذکراللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند و این حکایت فرمود کہ روزے خواجہ یحیی معاذ رازی رحمۃ اللہ علیہ دو نان جوین پختہ برائے

خواجه بایزید فرستاد که این را در آب زمزم سرشته ام بکار برید چون خادم بیامد و این
پیغام بگذارد خواجه جواب گفت که آن نان بسر د بگو که این که گفتی که آب زمزم سرشته ام نگفتی
که از کدام وجه بود یا از کدام کِشت چون حقیقت این معلوم نیست تا نخوریم بعد ازان
خواجه ذکر الله بالخیر چشم پرآب کرد و هاے هاے بگریست و این سخن بر لفظ مبارک راند که
اهل سلوک گفته اند اگر هشت بهشت در کلبه ما بگشایند و نعمت هر دو سرا باقطاع تمام بما دهند
یک آهے که سحرگاه بریاد شوق او زنیم بلکه یک نفسے که بریاد او برآریم با ملک هژده هزار
عالم برابر نکنیم بعد ازان لختے سخن در سلوک افتاده بود بر لفظ مبارک راند که روزے
خدمت شیخ الاسلام فرید الحق و الدین قدس الله سره العزیز بسجده بود سخنے بود که میگفت
آن سخن این بود که فردا مرا در دوزخ فرستے چندان فریاد کنم بریاد شوق تو که اهل
دوزخ از نالهٔ فریاد من عذاب خود فراموش کنند بعد ازان این سخن هم گفت که
کسانیکه پیش از ما بودند هر کسے بچیزے سرفرود آورد ما هیچکس را سرفرود نیاوردیم و یکبارگی
خود را فداے دوست کردیم و خود را براے خود نخواهیم آنگاه هم از غلبات شوق فرمود
که اگر یکذره از صفت دوست بصحرا افتد هفت آسمان و زمین برهم افتند بعد ازان همدرین
محل فرمود که روزے خواجه بایزید قدس الله سره العزیز در مناجات گفت الٰهی تو اگر از من
هفتاد حسنات خواهی زیرا چه امروز هفتاد هزار سال است که الست بربکم گفته است و جمله را
در شور آورده از بلیٰ گفتن بعد ازان خواجه فرمود که این شورے که در آسمان و زمین است
هم از شوق الست است بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که شنیده ام
از زبان شیخ الاسلام فرید الحق و الدین قدس سره العزیز که در لوایح قاضی حمید الدین
ناگوری رحمة الله علیه مے نویسد که جمله اعضاے بشر را که سرشته اند از عشق و محبت سرشته اند
زیرا چه آن همه ولولهٔ عشق است که در جهان است از روز ازل تا غایت ابد دم ارنی انظر زدو
منبر نند بعد ازان بر لفظ مبارک راند که چون موسے علیه السلام بدولت نور تجلی مشرف

و در خود بدید غیرت برد که جز من عاشق دیگر نیست در آن زمان مهتر جبرئیل فرود آمد فرمان شد که یا موسی نظر در زیر طور سینا بکن چون موسی نظر کرد همه پیران هشتاد ساله و جوانان سیزده ساله را بدید که در عالم تحیر استاده چشم بر عرش داشته فریاد ارنی انظر میکنند موسی برفور در سجده افتاد و گفت یا الهی ایشان کیانند فرمان آمد که ایشان امت محمد پیغمبر آخر الزمانند بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر چشم پر آب کرد و فرمود زهی کرم که هنوز نام و نشان شان هیچ جا پیدا نبود که حکایت محبت دوستی ایشان پیش دوستان خود جلوه میکرد بعد ازان هم درین محل فرمود که در آثار اولیا نبشته دیده ام از شوق و دوستی خلیل علیه السلام که محبت آن بود که مهتر ابراهیم از برای دوستی پسر را قربان میکرد در حال فرمان آمد که ای ابراهیم تحقیق شد که در دوستی محبت ثابتی پس پسر قربان مکن که برای فدای او گوسفندی از بهشت فرستاده ام بر سر او قربانی کن بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر فرمود زهی صدق و عقیده آن کودک زیرا چه در قصص الانبیا نبشته دیده ام چون مهتر ابراهیم اسمعیل را زیر ناودان کعبه بخوابانید هر چند کارد بر حلق مبارک میراند کار نمی کرد مهتر اسمعیل علیه السلام روی سوی پدر کرد و گفت ای پدر مرا باز گونه بخوابان که تو روی من می بینی و مهر و شفقت پدری میجنبد دست تو کار نمیکند و این محض بی فرمانیست دوست و دست و پای من بزه محکم بر بند نباید که در وقت راندن کارد من دست و پای بجنبانم که در آن رضای دوست نباشد من عاصی گردم بعد ازان لختی سخن در وفات خواجه جنید بغدادی قدس الله سره العزیز افتاده بود بر لفظ درربار راند که چون خواجه جنید بغدادی را وقت تنگ شد وضو کرد در سجده افتاد و بگریست گفتند یا سید طریقت با این همه طاعت و عبادت که تو پیش فرستاده چه وقت سجده و گریه است گفت هیچ وقت جنید را محتاج تر ازین ساعت نیست بعد ازان قرآن آغاز کرد و میخواند مردی گفت قرآن میخوانی گفت اولیتر ازین

چه خواهد بود که این ساعت صحیفهٔ عمر من در خواهند پیچید هفتاد ساله طاعت و عبادت
خود را می بینم در هوا بموئی در آویخته و بادی در آمد آنرا می جنبانید بر یک جانب
صراط و بیک جانب ملک الموت و قاضی که عدل صفت اوست میل نکند در راهی پیش
نهاده نمیدانم که مرا بکدام راه خواهند برد و بعد ازان قرآن ختم کرد هفتاد آیة دیگر
از سورهٔ بقر بخواند کار تنگ شد گفتند بگو الله گفت مرا فراموش نشده است پس
در تسبیح سه عقد انگشت بگرفت تا چهار انگشت عقد بگرفت مسبحه را فرو گذاشت
و گفت بسم الله الرحمن الرحیم و دیده باز کرد و جان بدوست داد و غسال وقت غسل
خواست تا چشم خواجه آب رساند آواز آمد که دست از دیدهٔ دوست باید چشمی
که بنام ما بسته است جز بلقاء ما باز نشود خواست تا انگشت که عقد کرده بود
باز کند آواز آمد که انگشتی که بنام ما عقد کرده است جز بفرمان ما کشاده نگردد بعد ازان
جنازه برداشتند کبوتری سفید بر گوشه نشسته بود هرچند که میراندند نمیرفت تا آواز
بر آمد که خود را و مرا رنجانید که چنگ من بمنقار عشق بر گوشهٔ جنازه دوخته اند
رنج مبرید که امروز قالب او نصیب کروبیان است که در هوا با ما پرند بعد ازان
خدمت خواجه جنید را یکی بخواب دید پرسید که از دست منکر و نکیر چون رستی گفت
که چون آن دو ملک مقرب درگاه رب العزت با آن هیبت رسیدند گفتند که
من ربک من در ایشان نگریستم خندیدم و گفتم آن روز که پرسیده بود که الست بربکم
من بودم که جواب او داده ام بلی اکنون شما آمده اید که خدای تو کیست کسی که
جواب السلطان داده باشد از غلام چه اندیشد هم امروز بزبان او جواب میگویم
پس از پیش باز گشتند گفتند هنوز آن عاشق در سکر محبت است بعد ازان حکایت
در وفات امام احمد ابن حنبل افتاده بود رحمة الله علیه که بیست سال کسی لب مبارک
ایشان را در خنده ندیده بود چون وقت موت آمد بخندید خادمی پیش ایشان بود

سوال کرد فرمود ابلیس را پیش ایستاده می بینم چون مرغ نیم بسمل می طپید و دست بر دست
می مالد و میگوید که ای امام حنبل ایمان خود را نیکو از دست من بسلامت بردی
ازین شادی بخندیدم که الحمد لله ایمان بسلامت بردم الحمد لله علی ذلک بتاریخ دوم
ماه ربیع الآخر سنه الیه دولت پایبوس حاصل شد سخن در شریف و سفیه افتاده بود
بر لفظ مبارک راند که خواجه یحیی خالد برمکی رحمة الله علیه گفتی که چون شریف پارسا
شود تواضع بروی نماید و چون سفیه پارسا شود تکبر در وی پدید آید بعد ازان هم ملایم
این معنی فرمود که رسول علیه السلام گفت در آخر زمان سران قوم کسانی باشند که ایشان نه از
خدای ترسند نه از من یاد کنند همیشه مسلمانان را از دست و زبان رنجانند و در ایذاء
جان ایشان کوشند بعد ازان هم ملایم این معنی فرمود که خواجه عمر مکی رحمة الله علیه
گفت روزی در مکه بودم نزد صفا و مروه مردی را دیدم بر اشتری نشسته و
و غلامان پس و پیش او مردمان را میرنجانیدند آنگاه پس از مدتی باز گشتم
در بغداد رفتم روزی بر پل استاده بودم سر و پا برهنه دیدم در وی نظر کردم
و تامل نمودم که این کیست آمد گفت در من چه بینی گفتم ترا مانند مردی می بینم که در مکه
اشتر سوار دیده بودم صفت او تقریر کردم گفت من همان مردم گفتم حال بر تو
چه گفت که من ترفع کردم که مردم مرا تواضع کنند خدا تعالی مرا در دنیا خوار و حیرت زده گردانید
بعد ازان هم در تعجیل فرمود که در کتاب تحفة العارفین نبشته دیده ام که خواجه بشر حافی رحمة الله
میفرمایند که بر ابنای دنیا را بترک دنیا سلام کنند ثلث ایمان از مسلمانان نقصان
پذیرد و آنگاه ملایم این معنی حکایت فرمود که در انیس الانس نبشته دیده ام بروایت
امیر المومنین علی رضی الله عنه که او فرمود که خواهد که در مردی از اهل دوزخ
بیند اگر پیش او گروهی از مسلمانان و جز آن باشند سلام کنند روا باشد بعد ازان هم ملایم
این معنی فرمود که انس ابن مالک رضی الله عنه گفت که هیچکس نزد ما از ایشان از

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم دوست تر نبود چون اورا دیدندے نہ استادندے زیرا چہ
رسول خدا کراہت داشتہ است بعد ازان فرمود کہ رسول صلے اللہ علیہ وسلم
بعضے وقتہا با یاران برفتے وایشان را فرمودے تا پیش شدہ بروند وخود درمیان ایشان برفتے
تا کسے نہ بیند بعد ازان فرمود کہ فردا ے قیامت بیارند مردے را کہ اور اطاعتہا
بودہ باشد مثل کوہہا پس موکلان مظالم بستانند و فرمان شود کہ این کسے است
کہ مسلمان را بد گفتہ است و مال بزور ستدہ است وخلق را بیازردہ است پس جملہ
نیکیہاے او بدیشان دہند و بدیہاے ایشان بدو دہند پس فرشتگان گویند یارب التقسیم
خصمان بسیارند و وے را نیکی نماندہ است فرمان شود کہ او را بدوزخ اندازند پس بر نکیں
دیگران ہلاک شود بعد ازان خواجہ ادام اللہ برکاتہ ہمدرین محل حکایت فرمود
کہ روزے ماعز اصحابی رضے اللہ عنہ بخدمت حضرت رسول علیہ السلام گفت یارسول اللہ
من گناہے کردہ ام مرا پاک گردان کہ بسیار زنا بکردم رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم رو
گردانید بنج دوسہ کرت پنہان کرد پس فرمود تا کوشے ببرند ماعز را سنگسار کردند بروایت
دیگر گفتند کہ او ہلاک شد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ خواہد
گناہ کند و عقلے کہ ازو در وقت گناہ جدا شود ہرگز باز نیاید بعد ازان نکتے سخن در دل
مومن ومنافق افتاد بر لفظ مبارک راند کہ دل مومن در ساعت ہفتاد بار بگردد و دل
منافق بیک حال بماند بعد ازان سخن در سلوک افتادہ بود فرمود کہ در تذکرۃ الاولیا
نبشتہ دیدہ ام کہ خواجہ بایزید قدس اللہ سرہ العزیز گفت کہ ہمہ دستہا در حق بگرفتم آخر
با دست بلا بگرفتم بکشادند وہمہ زمان بار خواستم بارندادند وہمہ قدمہا براہ رفتم تا بقدم
دل نرفتم بسر لگاہ حضرت برسیدم بعد ازان فرمود کہ فردا ے قیامت ہشت ہشت را با
زینت تمام پیش اولیاے خدا عرض کنند ایشان از بہشت فریاد کنند چنانچہ دوزخیان از دوزخ
آنگاہ ہمدرین محل فرمود کہ بزرگی بود از ملتان بر ما رسید او حکایت کرد کہ روزے خدمت

شیخ الاسلام بهاؤالدین زکریا قدس سره العزیز در غلبات شوق بود هر بار که سجده مے نهاد و این سخن میگفت که عشق در دود آمد که هر چه دون او بود برداشت و از ما اثر دون نگذاشت چنانچه من شمار میکردم که صد بار در سجده شد ندو این سخن میگفتند **بعد ازان** لختے سخن در صحبت افتاده بود بر لفظ مبارک راند که صحبت نیکان به از کار نیکست و صحبت بدان بدتر از کار بدست **بعد ازان** ملایم یعنی فرمود که شیخ جلال الدین تبریزی قدس الله سره العزیز گفته است که یک ساعت صحبت نیک به از عبادت صد ساله است پس هر که صحبت نیک گزید دولت هر دو سرا یافت و هر که صحبت بد گزید او از جمله سعادتها محروم گشت **بعد ازان** خواجه ادام الله برکاته چشم آب کرد و فرمود که اگر صحبت است همین صحبت نیکان و اولیا است آنگاه این قطعه بر لفظ مبارک راند

رباعی با بدان کم نشین که صحبت بد ✣ گرچه پاکی ترا پلید کند ✣ آفتابے بدین بزرگی را ✣ قطرهٔ ابر ناپدید کند

بعد ازان مولانائے وجیه الدین پائلی و مولانا برهان الدین غریب عرض کردند که اول مقام محبت کدام است خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که اول مقام محبت تحیر است با افتقار پس ازان سرور است باتصال پس ازان فسردن است بانتباه پس ازان بقاست با انتظار تر سد هیچ مخلوقی بالاتر ازین **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر بر زبان مبارک راند عبد انت رجع الی الله و تعلق بالله و سکر بقرب الله فنسی نفسه ما سوا الله فلو قلت این انت و این ترید لم یکن له جواب غیر الله یعنے چون بنده بحق رجوع کند و تعلق آن بنده بحق بود و در قرب سکر شود و هم نفس خویش و ماسوائے الله را فراموش کند اگر گویند تو از کجائے و چه خواهی او را جواب خوبتر ازین نباشد که گوید الله **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که یکے از مقام این است آنگاه هم درین محل فرمود که جملگی مقام محبت هفتصد مقام است آنکه کامل است تا بدین هفتصد میرسد سخن بیرون نمید هد اما آنکه حوصله تنگ دارد هم در مقام تحیر بیرون مے آید و خود را دیوانه مے سازد اگر درین میان این سر را بما کشف میکنند کشته شود **بعد ازان** هم درین محل فرمود که وقتے بزرگی بر سر خاک خواجه منصور

منصور حلاج رسید بالیستاد گفت میدانید که این روضه کیست همه اصحاب او گفتند
نه گفت این روضه منصور دیوانه است که هم دریک جرعه چنان از دست شد که طاقت
نبود که این سر انگاهدارد چون کشف کرد کشته شد پس ای یاران همچنین است هر که سر
بادشاه کشف کند سزای او این بود که منصور یافت آنگاه خواجه فرمود که اطلعنا علی سر من
اسرار نا فافشی سرنا و جزاه من افشی سر الملوک یعنی اورا اطلاع دادند بر سری
از اسرار خود پس جزای او این بود که سر ملوک را فاش کند همین حکم بود لبعد ازان
هم درین محل فرمود از بزرگی خواجه منصور حلاج که او چون دم انا الحق بزد فرمان شد او را
بند کنند سه روز در بندیخانه غایب بود پرسیدند کجا بودی گفت حضرت حق همین جا
بودند چون این حکایت بسمع خواجه جنید رسید گفت کار او کنند که از وفتنه دیگر قایم نشود
که او در عالم دیگر افتاده است و خلق از و غافل لبعد ازان خواجه منصورؒ بر سر بازار
آوردند فرمان شد که بر دار کنند خود رقص کنان بر سر دار برآمد در و بسوی خلق کرد گفت
که عشقبازی دو رکعت نماز است و وضوی آن درست نیست الا بخون خود آن به سر دار
رکعتان فی العشق لا یصح وضوهما الا بالدم بعد ازان خواجه شبلی ازو سوال کرد که کمالیت
در عشق همین دارست بعد ازان باز پرسید که صبر در عشق چیست گفت آنکه دست و پا
ببرند و بر دار کنند و از سر صدق سر چوبی از برای محبوب سرخ کنند آنگاه باز پرسید
که مقام چیست گفت آنکه اورا از برای او بکشند و او دم نزند و دوم روز بسوزند
و خاکستر گردانند و سیوم روز خاکستر را در آب روان کنند پس هر که چنین بود او در عشق
صادق بود لبعد ازان چون خواجه منصور را سنگسار کردند هر قطره خون که بر زمین
افتاد نقش انا الله پیدا می شد بعد ازان ذکر الله بالخیر چشم پرآب کرد و های های
بگریست و در صدق محبت او استحسان بسیار کرد فرمود که زهی صادق که اول روز
کشتند و دوم روز سوختند و سیوم روز در آب روان انداختند آنگاه مناسب این حال

رباعی بر زبان مبارک راند **رباعی** آن روز مباد کز تو بیزار شوم ؛ یا با دگری درین جهان یار شوم
گر بر سر کوی تو مرا دار کنند ؛ من رقص کنان بر سر آن دار شوم ؛ **بعد ازان** خواجه
بر زبان مبارک راند که آن زمان که خواجه ابوبکر شبلی حاضر بود گلی چند در دست داشت بر وی آمد
و بر خواجه زد خواجه منصور آه کرد شبلی را عجب آمد که بچندین سنگ که مردم میزدند آه نکردی
از گل من چرا آه کردی گفت ای شبلی اینها از درد من خبر ندارند بر سنگ اینها التفات نیست
اما این که تو از درد من خبر داری و بر من گل زنی این گل از سنگ بتر است بعد ازان این
رباعی بر زبان مبارک راند **رباعی** سرگردانم تو کرده میدانی ؛ با این همه کرده میان
جانی ؛ گر خلق نداند که درین دل چه غم است ؛ باری تو که در دل منی میدانی **انگاه**
ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود که وقتی خواجه منصور قدس الله سره العزیز بخدمت خواجه
جنید بغدادی نور الله مرقده بیامد سوالها بیحد میکرد و از خدمت خواجه جواب می یافت
بعد ازان سوال محبت و معرفت پرسیدن گرفت در عالم سکر افتاد خواجه جنید روی بسوی
حاضران کرد که این کودک البته سر چوبی سرخ کند در زمان خواجه منصور حلاج برخاست
سر در قدم آورد که مقصود ازین سوالها همین بود **بعد ازان** سر در قدم آورد و عرضداشت
کرد که محبت کیست بر لفظ مبارک راند که در صحت و بیماری جز نام دوست بر زبان او نرود همچنین در محل
فرمود که وقتی خواجه ذو النون مصری قدس الله سره العزیز بیمار شد هر بار در سجده شدی
و این شعر بگفتی **شعر** یا لی مرضت فلم یعدنی ؛ عایدٌ منکم مرض فاعولی یعنی چون بیمار
نام دوست بشنود در حال شفا یابد الحمد لله علی ذالک **بتاریخ بستم ماه جمادی الاول**
روز یکشنبه دولت پابوس حاصل شد سخن در سلوک افتاده بود مولانا شهاب الدین میرٹهی و
شیخ ضیاء الدین پانی پتی حاضر بودند عرض کردند افمن شرح الله صدره للاسلام چیست خواجه ادام الله
برکاته بر لفظ مبارک راند که چون نظر بر عالم وحدانیت و الوهیت افتاد از غیر نابینا شد از هرچه
نظر بردافتد بعد ازان هم ملایم این معنی فرمود که وقتی خواجه سمنون محب قدس الله سره العزیز

در مسجد مکه تذکیر میگفت سخن در محبت معرفت خلق را مستمع نیافت رو بسوے قنادیل مکه کرد
که اے قنادیل این سخن محبت آخر بشما میگویم همین مقدار خواجه سمنون این سخن بگفت قندیلها بریکدگر
برهم زدند چنانچه قطره قطره شدند بعد ازان خواجه ذکراللہ بالخیر فرمود که این خود در زمان
ماضیه بود که همه خلق صاحب درد بودند اما درینوقت مردم خود چگوید اگر صد هزار وعظ برایشان
از احادیث و آثار بگوئی ذره در ایشان اثر نکند بعد ازان هم درین محل فرمود که چون جان
در قالب مهتر آدم علیه السلام آمد جمله فرشتگان را فرمان شد که سجده کنند همه سجده کردند مگر
ابلیس لعین که طاغی و فاسق و مرائی شد او سجده نکرد تا مهتر آدمی را بدید و دانست که
کاه و گم بجز ابلیس هیچکس را بر سر آدم وقوف نیست و کسے سر ابلیس را نداند مگر آدمی پس ابلیس
ازین وقوف یافت که سجده نکرد تا بدید که بسر دیدن مشغول بود ابلیس ازان مردود بود
که بر دیده او گنج نهاده بودند گفتند یا گنج در خاک نهادم و شرط گنج انیست که یک تن بیند
الملسر ش ببرند تا غمازی نکند ابلیس فریاد کرد که مهلتم ده فرمان آمد که دادیم تا جهانیان
بدانند که شیطان دروغ زن بود و ملعون چنانچه در کلام اللہ مسطور است که کان من
الجن ففسق عن امر ربه بعد ازان فرمود که در کتاب محبت دیده ام که شیخ شهاب الدین سهروردی
قدس اللہ سره العزیز مے نویسد که وقتے پرسیدند که عارف را گریه بود فرمود که انچه در راه اما
چون بحقایق قوت رسد طعمه وصال چشد گریه زایل بود بعد ازان خواجه ادام اللہ
برکاته بر لفظ مبارک راند که شیخ سعد الدین حمویه قدس اللہ سره العزیز گفته است که در کتاب
محبت نبشته دیدم که روزے خواجه بایزید قدس اللہ سره العزیز گفت که اگر مرا بدله خلق
به آتش برند من صبر کنم از انجا که دعوے در محبت اوست و هنوز هیچ نکرده باشم اگر گناه من همه
خلق را بیامرزد این صفت رحمت اوست هنوز بس کارے نباشد بعد ازان خواجه ادام اللہ
برکاته بر لفظ مبارک راند که توبه از معصیت یکیست و از طاعت هزار یعنے عجب تر از گناه است
آنگاه فرمود که شنیدم از خواجه خود شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سره العزیز

که او گفت زهد در دنیا ترک است اگر توانی ایثار کنی اگر توانی خوار داری زیرا چه راحت در خلاص محبت او
از آزردهاے نفس بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر درین فواید بود که چشم پرآب کرد و فرمود
که چون به بیند که اهل محبت بکوشید و خاطر بدنیا نکرد تو در وے منگر که او مرید طریق
باشد بعد ازآن مولانا برهان الدین غریب سلمه الله تعالے عرضداشت کرد که
اصل محبت چیست خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که محبت صفائی دوستیست زیرا چه محبان
حق بدنیا و آخرت شرف نکنند مگر بحق که المرء مع من احب آنگاه بنده عرضداشت
کرد که محبت را چرا ببلا مقرون کردند فرمود از بهر آنکه تا هر سفله دعوے نکند چون
بلا دهند در هزیمت شود آنگاه فرمود بزرگی بود که او را شیخ بدهی گفتندے وقتے در عالم
فکر بود این لفظ بر زبان مبارک راند لیس فی سواک حظ کیف ما یلیت فاختبر لی یعنے
مرا جز تو نصیب دیگر نیست دو عالم بغیر تو هیچکس مایل نیست بعد ازان خواجه ذکر الله
بالخیر بر لفظ مبارک راند که سمنون محب قدس الله سره العزیز روزے در محبت
سخن میراند مرغی از هوا فرود آمد بر سر او نشست باز بر دست آمد باز در کنار نشست
پس چندان منقار بر زمین زد که خون از منقار او روان شد بیفتاد و جان بداد
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که مهتر ابراهیم خلیل الله صلوٰة الله علیه در وقت آتش افتادن
مهتر جبرئیل علیه السلام بیامد و گفت یا ابراهیم حاجت داری گفت بتو نه زیرا چه که آن
نفس غایت بحق بود دیگر براندید فرمود که چون دوست مے بیند چه حاجت است
که از تو خواهم بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که شیخ بدر الدین غزنوی رحمة الله
علیه گفت که شنیده ام از زبان خواجه قطب الدین بختیار اوشی قدس الله سره العزیز
که رضا در محبت آن بود که اگر دو فرخ را بر دست راستش بدارند بگوید که بر دست
چپم مے باید نهاد زیرا چه اول چیزے که بر بنده فریضه کرده اند چه بود گفت معرفت
و رضا بود و ما خلقت الجن و الانس الا لیعبدون یعنے حق تعالے نهان کرده است چیزها را در سه

چیزے از حکمت خویش انگاه فرمود که فردا ے قیامت عاشقانرا بزنجیر نور لبسته بیارند از بهر آنکه اگر کشاده بیارند جمله قیامت را از اشتیاق حق برهم بزنند بعد ازان فرمود که صبر در عشق آنست که فرق نکند در رنج و راحت بآرام نفس یعنے در هر دو حالت صبر کردن نفس است زیرا چه صوفی در محبت با صدق آنکس است که صوف پوشد در بر صفا دهوا و بچشاند طعمه جفا و دنیا را بیند از دپس قفا انگاه در محبت ثابت باشد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود هرکه دست از دامن مردان اهل سلوک کوتاه کند دست بباد دهد انگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پرآب کرد فرمود که ابلیس لعین وادریس نبی در علم باطن بودند پس ظاهر شد که ابلیس بر باطل بود وادریس برحق و عدل برداشت وقسمت کرد نخست هر یکے که بصدق و بعدل تعلق دارد فردا از صدق و عدل اورا سوال کنند بعد ازان همدرین محل فرمود که شیخ معین الدین سنجری در اوراد خود این اشارت بنشته است که تقوے صاحب جمال است اما قرار نگیرد مگر در دل اندوهگین و خنده زن غافل زشت رسیست او قرار نگیرد مگر در دل اهل نشاط اما عاشقان ازین همه فارغ اند بعد ازان همدرینمحل فرمود که محبان با صفا امینان خدا اند در زمین و حجت خداوند عزوجل د بندکان اویس ببرکت ایشان بلارا از خلق منقطع کرده اند زیرا چه برموسے علیه السلام فرمان آمده بود یا موسے اگر درویشان ما تحفه و هدایا بتو قبول نکردندے همه را بزمین فرو بردمے بعد ازان فرمود که در کتاب محبت بنشته دیده ام که خواجه شبلی رحمته الله علیه فرموده که دعوے محبت از کسے راست آید که از مرادات خویش فانی گردد و بمراد حق باقی شود پس نامش آن بود که دوست نهادبود دلقب او آن بود که دوست خوانند واوازبندگی جواب دهد زیرا چه اهل محبت را نه اسم است و نه رسم و نه جواب اما اهل محبت بجز دوست بدیگرے مشغول نشوند زیرا که هرکه بغیر حق شاد شود جمله اندوه نزدیک بود و هرکه

در خدمت دوست انس نگیرد او بجمله وحشت نزدیک بود و هر که او خاطر آد ریخته دوست ندارد او هیچ محبت بعد ازان فرمود که شیخ شهاب الدین ذکریا قدس الله سره العزیز فرمودکه در توکل محبت راه آنست که چون بامداد برخیزد از شب یادش نباشد و چون شب درآید از بامدادش یاد نبود آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که عاقل آنست که توشه بساز د برای سفری که در پیش دارد یعنی مرگ را ساخته باشد بعد ازان هم درین محل فرمود که خوف تازیانه است مر بندگان بے ادب را که بران خو کرده اند پس بدان تازیانه خوف ایشان را راست کنند بعد ازان خواجه فرمود که چون اہل محبت چیزے فتوح برسد بگویند که امروز بلا از ما بازشدند و عاقبت بما داد ند پس ایشان ازین چیز فارغ اند بعد ازان ہم درین محل ملایم این معنے فرمود که شیخ شیوخ شهاب الدین سهروردی قدس الله سره العزیز را چون فتوح میرسیدے در حال بخلق خدا دادے که امروز از ما بلا باز ستدند بعاقبت مشغول کردند آنگاه خواجه چشم پر آب کرد فرمود که اہل محبت طایفه ایست که در میان ایشان و حق ہیچ حجابے نیست بعد ازان این حکایت فرمود که روزے درویشے بخدمت شیخ الاسلام بہاء الدین ذکریا بیامد و بشرف بیعت مشرف شد بعد ازان این درویش التماس کرد که در خواست من اینست که مخدوم مرا نعمتے بخشد که از ملتان تا دهلی ہیچ در پیش نظرم حجاب نبود شیخ فرمود برو چله بدار چون درویش چله برآورد از ملتان تا دهلی برو ہیچ پوشیده نماند بخدمت بیامد و آن حال باز نمود التماس دیگر کرد که اکنون چنان میخواهم که ہیچ چیز در زمین و آسمان از عرش تا ثری ہیچ پوشیده نماند شیخ فرمود یک چله دیگر بدار آن درویش همچنان کرد که از عرش تا ثرے بر وے ہیچ حجابے نماند بیامد بخدمت شیخ باز نمود فرمود که ہم بدین بس کن التماس دیگر کرد که چنان خواهم که حجاب عصمت پیش نظرم مکاشفه شود شیخ بر وے تفت شد که مگو بلاک میشوی ہمین که شیخ این سخن بگفت درویش نعره بزد و جان بحق تسلیم کرد بعد ازان

خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که شیخ بهاء الدین آن وید که چون او بکمال رسیده که داند ازین قدم برگردد هم در ان مقام او را تمام کردند آنگاه هم درین محل حکایت شیخ جلال الدین تبریزی قدس الله سره العزیز فرمود که ولایت آن بود که شیخ جلال الدین تبریزی را بود زیرا چه آنروز که خدمت ایشان بطرف هندوستان عزیمت کردند بشهری رسیدند که آنجا دیوے بود که در هر شب یک آدمی را میخورد پس خدمت شیخ آن دیو را بگرفت و درمیان ابریق بند کرد منقطع آنشهر هندو بود چون کرامات شیخ بدید با جملگی کسان بیامد مسلمان شد آنگاه خدمت شیخ چند گاه آنجا بود فرمود که انجا خانقاه بنا کنند بعد از آن هر روز یک گدا از بازارے آوردند سر او می تراشیدند دست او میگرفتند و میگفتند که ترا بخدا رسانیدم همچنین پنجاه گدا صاحب سجاده کرد و هر یکے را صاحب کرامت گردانید چون ایشان را در انجا مستقیم کرد بیشتر شد بعد ازان حکایت شیخ علی کهوکهری درمیان افتاده بود بر لفظ مبارک راند که بزرگ کسبی بود اما چون شیخ علی مرید شد بر شیخ بها والدین ذکر یافت و در غاری ساکن شد چون چند گاهے بر آمد خدمت شیخ بدیدن شیخ علی آمد وقت نماز دیگر بود درحکایت شدند شیخ علی کاه در دست داشت گفت که از برکت شیخ کار این ضعیف بجائے رسیده است که اگر بگویم این که زر گردد بهمین که این بگفت که زر گشت شیخ چون این بدید در خشم شد بر وتفت کرد و باز گشت بعد ازان بار دوم شیخ بیامد وقت نماز شام بود شیخ علی رو بچراغ کرد که بامر خدا بسوز در زمان چراغ روشن شد شیخ را طاقت نماند برخاست و گفت اے علی ترا هم نفس دادیم و هم شلم شیخ علی از وی بیرون آمد درمیان کوچه و بازار میگشت و طعام میخورد و نفس میزد داد طعام سیرے نبود تا مدتے بر آمد شیخ علی ستوه آمد خواست که پیش جلال الدین تبریزی بروم باشد که او دعا کند تا ازین بلا خلاصی یابم روان شد در لکهنوتی بخدمت شیخ جلال الدین آمد سر بر زمین نهاد شیخ بشاشت کرد و گفت نیکو آمدی بعد از آن طعام موجود پیش او داشت شیخ علی تمام طعام را بکار برد بعد از آن عرض کرد که دعا در حق

حق من شفقت کنید باشد که خدا تعالے مرا تو بخشد شیخ جلال الدین فرمود تا اجازت برادرم
بہاؤ الدین نباشد من دعا نتوانم کرد علی کھوکھری را دشوار نمود که کسی رود و کی بیاید بعد ازان
شیخ جلال الدین مکتوبی نوشت که شیخ علی کھوکھری رانده آن برادر راست بر ما رسیده اگر اشارت
آن برادر شود در حق او دعا کنم باین مضمون مکتوب بنشته در زیر مصلا نہادند و دوگانہ
نماز ادا کردند بعد از نماز دست در زیر مصلا کرد و مکتوب برون آورد در پشت مکتوب
نوشته ظاہر شد که اجازت کردیم بکرم دعا کنید تا او را تو بخشد شیخ جلال الدین دعا کرد
حق تعالے باز شیخ علی را بہمچنان گردانید که بود الحمد للہ علے ذالک بتاریخ بیست و ہفتم ماه
جمادی الاول روز دوشنبه دولت پا بوس حاصل شد سخن در فضیلت این امت
افتاده بود چند نفر درویش از ملک بالا آمده بودند سخن در فضیلت امت میرفت بر لفظ
مبارک راند که در جنت المریدین آمده است بروایت عبد اللہ عباس رضی عنہ که رسول اللہ
صلے اللہ علیه وسلم را پرسیدند که یا رسول اللہ صلے اللہ علیه وسلم مرا خبر کن از فضل این امت
خود بگو که بقیامت امت تو چند گروه شود رسول گفت علیه السلام که فضل این امت من
برامت دیگران چندانست که فضل من بر پیغمبران دیگر بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر فرمود
که رسول اللہ علیه السلام گفت که امت من چہار گروه شوند بقیامت اما گروه اول را
چندان شفاعت باشد که پیغمبران دیگر را و آن عالمان و مشایخ باشند و گروه دوم را حساب
نباشد بے حساب در بہشت روند و آن شہیدان باشند گروه سیوم را خدا تعالے حساب
آسان کند و بہشت فرستد و آن مفتیان باشند و گروه چہارم را من شفاعت کنم بشفاعت
من ایزد تعالے ایشان را بہشت فرستد و آن گناہگاران باشند بعد ازان خواجه ذکر اللہ
بالخیر فرمود که روایت کرد امیر المومنین علی رضی اللہ عنه که روزے رسول علیه السلام نشسته بودند
جماعتے از جہودان به نزدیک وی در آمدند گفتند یا محمد صلے اللہ علیه وسلم امروز از
تو سخنہائے چند خواہیم پرسید که خداوند تعالے درجه که ترا داده است در توریت

دیده ام که هیچ پیغمبرے مرسل و فرشته مقرب را نداده است گفت بپرسید گفتند
مارا خبر ده که ایزد تعالے آن پنج نماز در شبانروزی برامت تو چرا فریضه کرده است رسول
علیه السلام گفت که نماز پیشین بدان سبب فریضه کرده است که آن ساعت هیچ چیز نیست
از خلایق که ایزد تعالے بیافریده است که هم دران ساعت خدا تعالے را به بزرگی
و یکانگی یاد نکنند پس امت مرا فرمود که نماز پیشین کنند اما نماز دیگر چون آدم را صلوات الله
والسلام علیه بیافرید و همان ساعت در بهشت گندم بخورد و از بهشت بیرون آمد قبول
توبه او بوقت نماز دیگر نزدیک نماز شام بود و این ساعت توبه آدم قبول کرد برین وقت
شکرانه او را سه رکعت نماز کرد و نماز خفتن آن ساعت است که هیچ پیغمبری نبوده است
که بدان وقت خدا تعالے را عبادت نکرده است و نماز بامداد آن ساعت است که همه
کافران بدان وقت که آفتاب برآمد دون خداے عزوجل را سجده کنند گفتند راست
گفتے یا محمد صلے الله علیه وسلم بعد ازان گفتند که ثواب آن کسانے که این نماز ها بکنند از امت
تو چیست رسول فرمود علیه السلام که هر که نماز پیشین بگزارد ایزد تعالے آتش دوزخ
را بروے حرام گرداند که این ساعتیست که دوزخ را مے تابند اما هر که نماز دیگر را بگزارد از همه گناهان
بیرون آید چنانچه از مادر زاده شد سببے که آدم علیه السلام مغفور دران ساعت
شده است و نماز دیگر آن ساعت است که توبه آدم علیه السلام پذیرفتند پس هر که
نماز شام بگزارد هر حاجتے که از خداے عزوجل بخواهد روا کند و نماز خفتن هیچ مومنی نبود که
بمسجد رود آنرا بهر قدمے که برگیرد و نهد ایزد تعالے او را نورے دهد تا بدان نور از
پل صراط بگذرد و بسلامت از تاریکی گور ایمن بود و از هول قیامت ایمن گرداند و نماز
بامداد هیچ مومنے نبود از امت من که او چهل نماز بجماعت بگزارد خدا تعالے او را آزاد
گرداند از آتش گفتند راست گفتے یا محمد صلے الله علیه وسلم بعد ازان گفتند یا محمد در
توریت همچنین دیده ایم که سے روزه برامت تو فریضه کرده اند گفت بلے و آنچنان بود

چون مهتر آدم علیه السلام در بهشت گندم بخورد سی روز در شکم وے بماند ایزد تعالے سی روزه برتنش فریضه کرد وطعام خوردن از فضل خود حلال کرد گفتند راست گفتے یا محمد صلے الله علیه وسلم گفتند ثواب آن سی روزه چیست رسول فرمود صلے الله علیه وسلم هیچ بنده نبود که این سی روزه ماه مبارک رمضان کرامت کند اول هر گوشتے که از حرام بر بدن وے بود همه بگدازد دوم برحمت خویش نزدیک گرداند سیوم نورے دهد که بدان نور روز قیامت از پل صراط چون برق بگذرد چهارم بے حساب وبے عذاب در بهشت آرند پنجم حور العین دهند ششم چندان ثوابش دهند که در فهم و وهم هیچکس نگنجد چنانکه ایزد تعالے گفت که انما یوفی الصابرون اجرهم بغیر حساب یعنے روزه دارانرا چندان ثواب دهیم که در هیچ حساب در نیاید گفتند یا محمد صلے الله علیه وسلم ترا بر دیگر پیغمبران چه فضلیت رسول فرمود همه پیغمبران رایک حاجت روا بود حاجت خواستند برائے خود و من حاجت برائے خود نخواستم تا روز قیامت شفاعت کنم بر امتان خود گفتند راست گفتی یا محمد خدا تعالے برحق است و تو رسول او برحقے بعد ازان بر لفظ مبارک راند که در آثار تابعین نبشته دیده ام که وقتی موسے علیه السلام در توریت میدید در وقتے که نام محمد دید گفت آلهی این محمد کیست فرمان آمد یا موسے او دوست من است ونام آن دوست خود پیش ازانکه هفت آسمان وهفت زمین بیافریدم بهزار سال بر ساق عرش نوشتم پس اے موسے بر دوستے او باش در دوستی او بمیر تا ترا فردائے قیامت برابر او برانگیزم انگاه موسے گفت یا رب العزت اگر محمد از همه بر تو دوست تراست وبزرگ تر هیچ امتے آفریدی که از امت من گرامی تراست فرمان آمد یا موسے فضل امت محمد بر دیگران چندانست که فضل من که خداوندم بر بندگان بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که همه اهل بهشت صد وبیست صف باشند ازان هشتاد صف از امت رسول علیه السلام باشند باقی از جمله انبیا باشند بعد ازان همدرین محل فرمود که در اخبار آمده است که مهتر موسے علیه السلام

برکوه طور در مناجات بود گفت آلهی در توریت امتی مے بینم که ایشان را بقیامت شفاعت
باشد که هر کرا بخواهند خداوند اتو ایشان را بدیشان ببخشی اگرچه مستوجب دوزخ باشند
ایشان را از امت من گردان فرمان آمد یا موسے ایشان از امت رسول صلے اللہ علیہ وسلم
اند باز گفت یا بارخدایا در توریت امتے مے بینم که همه روز گناه کنند پس در شبانه روز
پنج وقت نماز کنند هر گناہے که کرده باشند از نمازے تا نمازے کفارت شود و آمرزیده شوند
ایشان را از امت من گردان فرمان آمد ایشان از امت محمد اند علیه السلام گفت آلهی
در توریت امتے مے بینم که قربانی ها کنند پس خود بخورند اول بدیگران دهند ایشان را ثواب
چندان بدہی که در شمار نیاید ایشان را از مت من گردان فرمان آمد که ایشان از امت
محمد علیه السلام اند گفت در توریت امتی می بینم که چون حاجت بدیشان رسد که طهارت
باید کرد اگر آب نیابند بخاک تیمم کنند ایشانرا از امت من گردان فرمان آمد که ایشان از امت محمد صلی الله علیه وسلم
خدایا در توریت امتی می بینم که یک نیکی کنند بمکافات شان ده میدهی چون ده معصیت کنند
مکافات آن بیک بیکے سازی ایشان را از مت من گردان فرمان آمد که ایشان از امت
محمد صلے اللہ علیہ وسلم اند گفت آلهی در توریت مے بینم که هفتاد هزار کس از ایشان بیحساب
وبے عذاب در بهشت روند ایشان را از مت من گردان فرمان آمد که ایشان ازمت
محمد علیه السلام اند گفت اے بارخدایا در توریت می بینم که امتی امر معروف ونهی منکر کنند
ایشانرا از مت من گردان فرمان آمد که ایشان از امت محمد آند علیه السلام گفت
یا بارخدایا ایشانرا کتابے دہی که پیوسته بخوانند انهارا از امت من گردان فرمان آمد
که آنها از امت محمد اند علیه السلام گفت یا بارخدایا در توریت امتے مے بینم که
روزه دارند بدان یک روز روزه صد ساله ثواب بنام ایشان در نامه اعمال نویسی
ایشان را از امت من گردان فرمان رسید که اے موسے ایشان از امت محمد اند
علیه السلام آنگاه موسے آرزو کرد و گفت کاشکے من از امت محمد علیه السلام بودمے

الحمد لله علے ذالک بتاریخ بستم ماہ رجب روز پنجشنبہ دولت پایبوس حاصل شد سخن در فضیلت ماہ معظم رجب افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ درین ماہ ہر کہ یک نیکی کند ہزار نیکی اورا مکافات کنند آنگاہ بر لفظ مبارک راند کہ بمثل آن ہر عبادتے و طاعتے کہ این کس کند بدلہ او ہزار سالہ عبادت بنامہ اعمال او نویسند بعد ازان فرمود کہ در بیست و ہفتم ماہ رجب نمازے آمدہ است و آن چہار رکعت است در ہر رکعت ہر سورتے کہ داند بخواند از برائے درازی عمر پس ہر کہ این نماز بکند حق تعالے اورا عمر دراز گرداند بعد ازان فرمود کہ در اوراد شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز نبشتہ دیدہ ام ہر کہ ہر شب از ماہ رجب صد بار سورہ اخلاص بخواند حق تعالے اورا با جملہ اقربا بیامرزد و فردا قیامت بے حساب در بہشت رود بعد ازان سخن در معجزات رسول علیہ السلام افتاد بر لفظ مبارک راند کہ ہر پیغمبرے را معجزات بودہ معجزے کہ آن پیغمبران بدان مخصوص بودند آن چیز را ایزد تعالے معجزات ایشان کردہ بود اما رسول علیہ السلام را از ہر نوع معجزات بود کہ دیگر پیغمبران را نبود بعد ازان بر لفظ مبارک راند کہ سر مبارک رسول علیہ السلام آنچنان بود کہ با ہر مردے کہ باستادے اگرچہ آن مرد دراز بالا بودے ازان یک شبر بلند بودے و ہر جا کہ رسول علیہ السلام برفتے ہمان مقدار ابر بیامدے و سر مبارک حضرت در سایہ بودے و آن ابر بر کہ بر رفتے و ویرا سایہ داشتے بعد ازان خواجہ ذکراللہ بالخیر فرمود کہ شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز نشستہ بود حکایت در صفت رسول علیہ السلام میرفت فرمود کہ چشم مبارک رسول علیہ السلام آنچنان کہ از پیش بدیدے ہمچنان از پس بدیدے ہم ملایم آنیغنے فرمود کہ انس بن مالک رضے اللہ عنہ روایت کرد از رسول علیہ السلام کہ یاران را میگفت کہ اے یاران من صفہا راست دارید از نماز ہمچنانکہ از پیش مے بینم از پس ہمچنان باشد بعد ازان خواجہ ذکراللہ بالخیر فرمود کہ چون رسول علیہ السلام

در پرده مے شد هرچه بودے از درون پرده بدیدے چنانچه در اخبار تابعین آمده است
که وقتے رسول علیه السلام خواست که زنے را بزنے کند آن زن را نزدیک عایشه
رضی الله عنها فرستاد که بنگر چون عایشه رضی الله تعالی عنه وی را بدید گفت یا رسول الله
نیکو نیست رسول علیه السلام گفت چگونه او نیکو نیست که در ان ساعت که خال
بر رخ چپ او بدیدی بر هفت اندام تو موی بر خاست از نیکوی جمال او عایشه گفت یا
رسول الله راست گفتی هیچ چیز از تو پنهان نیست بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر
همدرین محل فرمود که رسول علیه السلام را رسمے بودی که هرچه در بیداری شنیدی
همان در خواب شنیدے چنانچه روزے جهودے نزدیک رسول علیه السلام آمد
گفت یا رسول الله از تو چیزے به پرسم اگر جواب بگوی بر تو بگردم رسول گفت چیست
گفت علامت پیغمبری چه بود گفت یکے آنکه چشم پیغمبران بخسپد هرچه گویند اگرچه آن
پیغمبر در خواب بود بشنود و دل ایشان نخسپد او امتحان کرد همچنان یافت پس آن جهود
مسلمان شد بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر فرمود که روزے حسین نام اصحابی بود
رسول علیه السلام او را بدید که بتے را سجده میکرد رسول علیه السلام با و فرمود
که ایمان آر گفت نیارم فرمودند اگر بت تو بر من در سخن در آید به پیغامبری من اقرار
میکنے و من بگروی گفت یا محمد پنجاه سال است که این بت را مے پرستم و میدارم
هرگز با من سخن نگفته است اگر بگوید بگردم رسول گفت علیه السلام اے بت من کیستم
بت گفت تو رسول خدائی بر حق حسین ایمان آورد و بگروید بعد ازان خواجه ذکره الله
بالخیر بر لفظ مبارک راند که روزے ام سلمه رضی الله عنها خوے از پیشانی رسول الله
علیه السلام پاک میکرد و آنرا در شیشه کرد و پنهان نگاه داشت تا روزے که دخترک را
عروس میکردند پس آن دختر را نزدیک ام سلمه رضی الله عنها آوردند ام سلمه ازان
خوی پاره بر روے او میکردی تا دختر را بستے او را حاجت بخوشبوی نبودے و آن بوے او رفتے

تا آن زن را دختر آمد همچنان آن خوشبوی می آمد بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند که تا آن زمان که ازان دختر اولاد بود همه را که خوش مرکب بودی و خاندان اورا عطار نام کرده بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند که از انس بن مالک روایت آمده است که روزے بار سول علیہ السلام در سفر بودم وقت نماز دیگر آمد و هیچ جا آب نیافتند که مردم طهارت کنند پس آنقدر آب یافتند که رسول علیہ السلام را کفایت بود رسول علیہ السلام دست دراز کرد و درآو ند فرود کرد و بجنبانید پس گفت بیائید و آبدست کنید بیامدند و ازان آب آبدست کردند تا آخرین کسے که بود چون دست درآب زد بدید که آب همچنان برجاے بود انس بن مالک رضے اللہ عنہ گفت که آب بدیدم از میان انگشتان رسول علیہ السلام میدوید و آن دست رسول علیہ السلام بر سر ابن اخطب مالید و عایش کرد صد و بیست ساله بزیست چون فرمان یافت موے چند بر سرش سفید شده بود بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند و فرمود که وقتے محمد شه نام یاری ازان شیخ بهاء الدین زکریا قدس اللہ سره العزیز حکایت کرد که در خدمت شیخ بهاء الدین بودم او حکایت میکرد که روزے رسول علیہ السلام تشنه بود جابر عبد اللہ رضے اللہ عنہ نزدیک رسول علیہ السلام آمد سر بر زمین نهاد و گفت که چاہے کاویده ام اما آب آن شور است و ما رنج می باشد ازان چاه که آبش سخت شور است رسول علیہ السلام فرمود که طشتے آرند و آب پاره بیارند بیاوردند پس رسول اللہ علیہ السلام پایهاے خود را دران آب شست و فرمود ببرند این آب را دران چاه اندازند جابر گوید رضے اللہ عنہ بردم دران چاه افگندم آن آب شیرین گشت و شورے برفت و پاکیزه شد بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر بلا تمام اینمعنی حکایت کرد وقتے رسول علیہ السلام مجلس کرده بود مردم را الصدقه دادن حریص میکرد ناگاه اعرابی در مسجد در آمد شتری بدست گرفته گفت یا رسول اللہ من این را صدقه داده ام از براے ایزد تعالے

رسول الله علیه السلام وی را دعا کرد پس عمر را رضی الله عنه گفت یا عمر این را قیمت کن
تا من بها بدهم در صدقات عمر رضی الله عنه شتر را قیمت کرد رسول علیه السلام بها بداد
چون بغزا رفتی بر آن شتر نشستی وقتی از غزا باز آمده بود شتر را بر در بسته بودند رسول الله
علیه السلام از خانه بیرون آمد در شب شتر آواز داد گفت السلام علیک یا مزین
قیامت رسول علیه السلام سر بر کرد آواز شتر شنید جواب داد و علیک السلام شتر گفت
یا رسول الله بدانکه من شتر کافری بودم وقتی شبی از خانه او گریختم و در بیابان میچریدم
درندگان گرد بگرد من آمدند تا مرا ہلاک کنند زمانی بر آمد بیکدیگر گفتند این را از میان
بر گیریم دیگران گفتند که میازارید که این مرکب زین قیامت است از آن بهترین
خلایق محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم پس آن گفت یا رسول الله مرا دو حاجت است
بخدمت تو یکی آنکه از خدا تعالی بخواهی که تا مرا در بهشت مرکب تو کنند دیگر آنکه
اگر من بعد از تو بمانم وصیت کنی تا کسی بر پشت من ننشیند رسول علیه السلام وی را
اجابت کرد و دعا بکرد و وصیت کرد فاطمه رضی الله عنها گوید چون رسول علیه السلام
از دار دنیا نقل کرد من آن اشتر را علف میدادم و تعهد میکردم تا او علف میخورد پس
روزی من بیرون آمدم تا او را علف دهم اشتر آواز داد السلام علیک یا دختر رسول
علیه السلام فاطمه رضی الله عنها جواب داد علیک السلام انگاه او گفت یا فرزند
رسول مرا علف فرو میرود تا رسول از دنیا بیرون شده است اکنون وقتی آن آمد
که من نیز از دنیا بیرون شوم و نزدیک وی روم هیچ پیغام خواهی داد بسوی
رسول پس بدو فاطمه رضی الله عنها باز گشت و سر او را در کنار گرفت و میگریست
تا اشتر جان بداد سر در کنار فاطمه بود رضی الله عنها پس فرمود تا جامه بکاویدند
و کرپاس آورده اند آن پیچیده دفن کردند در روز هفتم آن کاویچ را باز کردند اشتر
ندیدند نه کرپاس بعد از ان خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که روزی

رسول علیه السلام نشسته بودیاران گرد برگرد او بودند ناگاه گرگی را دیدند که می آمد و لب می جنبانید رسول علیه السلام وید و فرمود که راه دهید این گرگ رسول و دگانست و نزدیک من آمده است ویرا راه دادند پیش رسول علیه السلام آمد و سلام کرد و گفت یا رسول الله بدانکه دوگان گرد آمده اند اندرین وادی و مرا نزدیک تو فرستاده اند برسولی و گفتند که تو امت خود را بگو تا ما را از ستوران لاغر که ایشان را بکار نباید نصیب کنند تا ما را نیز ستوران فربه امت تو نباید خورد که ایزد تعالے قوت ما گذشت کرده است و اگر نه آنهم نخواهیم رسول علیه السلام مریاران را گفت یاران گفتند که ایزد تعالے آنچه بر ما واجب کرده است از جهت صدقات ما بر خود چیزے ندهیم رسول فرمود علیه السلام شنیدے جواب گفت آرے یا رسول الله پس گفت یک پیغام دیگر دارم رسول گفت بگو گفت چنین گفته اند اگر ما را چیزے ندهند از ستوران ما را با ایشان بگذارد دعاے بد بکن رسول گفت علیه السلام که دعا بد نکنم پس گرگ باز گشت و دهان مے لیسید و میگفت الحمد لله که ایزد تعالے ما را از دعاے بد رسول علیه السلام نگاهداشت بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که آن روز که خواجه ابراهیم قدس الله سره العزیز نایب شد بر تخت نشسته بود تلاوت قرآن میکرد مردی را دید بالاے قصر میگردید خواجه پرسید که تو کیستی و چه میطلبی فرمود که شتر گم کرده ام آنرا میطلبم فرمود که شتر بر قصر چگونه گفت ای ابراهیم این عجب نیست اما این عجیب است که خداے را بر تخت طلبند بعد ازان چون روز شد خواجه ابراهیم بشکار بیرون آمده اسپ را جولان میکرد از فتراک آواز آمد که اے ابراهیم بیدار شو پیش ازانکه بمرگ بیدار کنند آن نیز شنید پیشتر شد آهوئی از پیش نجاست دنبال کرد آهو سر پس کرد و گفت اے ابراهیم ترا برائے شکار و بازی نیافریده اند مگر از براے عبادت چون آهو این سخن بگفت ابراهیم بر فور از اسپ فرود آمد

جامه شاهی برون آورد شبانی بود در بر او کرد جامه پشمینه او خود پوشیده راه حج گرفت
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد و این بیت بر زبان مبارک راند
شاه ابراهیم در یکمصرعه شد مست آنچنان ٭ لا بری در کشیده گرچه اطلس پوش بود ٭ بعد ازان
همدرین محل فرمود که در راحت الارواح قاضی حمید الدین ناگوری می نویسد که عبد الله عباس رضی الله
عنه گفت که از ابو سفیان عرفی شنیده ام که او گفت وقتی برون رفته بودم به نزدیک
قیصر روم چون بازگشتم بر اسپے سوار بودم آن اسپ بزبان فصیح میگفت لا اله الا الله محمد رسول الله
گفت مرا عجب آمد دا زین عجب اسپ سر بر آورد و گفت خواهی که ازین عجب تر بینی گفت
ازین عجب تر آنست که ایزد تعالے ترا بیافرید روزی خورد امید بدو تو نمیدانی و نمیگوئی که
لا اله الا الله محمد الرسول الله گفتم این رسول کیست و محمد کیست باری مرا خبر کن گفت
محمد عربی و هاشمی و مکی هست گفتم تو این از کجا میگوئی گفت خداوند تعالے مرا الهام داد تا بدانستم
که هژده هزار عالم را خدا جز الله نیست و محمد مصطفے رسول اوست برحق ابو سفیان مسلمان
شد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که در جوامع الحکایات این حکایت
نبشته دیده ام که روزے سید المرسلین خواجه قاب قوسین محمد مصطفے صلی الله علیه وسلم نشسته بود
و یاران گرد او نشسته بودند اعرابی در وان آمد و گفت یا محمد بلات و عزی که در کبودی
آسمان و تحت زمین خلقے نیست بر من دشمن تر از تو که محمدی دمن هرگز نگروم بر تو
تا سوسماری که من دارم تبو نگرود درزمان آن سوسماری از آستین بیرون کرد و گفت این را
گرفته ام پیش تو آورده ام رسول علیه السلام رو بسوے او کرد و گفت یا سوسمار گفت
لبیک یا آرایش قیامت و یا شرف قیامت گفت تو کرا پرستی گفت یا رسول الله من خدا یرا
پرستم که جز او خدائے در آسمان و زمین نیست بعد ازان فرمود من کیستم گفت تو
محمدی رسول خدائے و هر که ترا بگرود و ترا راست گو داند او بدین است و هر که ترا
دروغ زن داند زیان کار است و هلاک شود و مردود ابد گرد و پس اعرابی رد دست

بگر دانید و بجنبید گفت بخداے آسمان و زمین که دران ساعت که نزدیک تو آمدم بروے زمین از تو دشمن نبود و اکنون از همه روے زمین از تو دوست ترنه پس گفت من گواهی میدهم که خداے یکیست و تو محمد رسول برحق بعد ازان بدین محل هم از صفت معجزات رسول الله علیه السلام این حکایت فرمود که روزے رسول علیه السلام برپاے خاست و پس پشت مبارک او درختے بود از خرما و آن درخت خشک گشته پشت مبارک بدان چوب آورده بنشست مردم را علم دین میگفت روے بسوے یاران کرد گفت اے یاران من نیک پیر شده ام و ضعیف گشتم اکنون نے توانم استاده شوم از براے من جایگاهی سازید تا بران بنشینم و شما را به بینم و سخن کنم بعد ازان یاران از جهت او منبری کردند سه پایه آنگاه رسول علیه السلام برآمدی و بر پایه سیوم نشستے چون تمام مرتب شد در مسجد نهادند رسول علیه السلام بران برآمد و خطبه کرد و بنالید که ناله ازان چوب برخاست چنانکه اشتر از بهر بچه بنالد و ناله را همه مسلمانان شنیدند و گریه از ایشان و از رسول علیه السلام بخاست که دلها کباب شد و آن همچنان مے نالید پس چون رسول علیه السلام از منبر فرود آمد آن چوب را در کنار گرفت چون بیارامید رسول علیه السلام گفت یا چوب نمے توانم استادن پیر شده ام و ضعیف گشتم اکنون چه خواهی تا ترا دعا کنم که ترا تازه گرداند خداے تعالے تا بقیامت تازه بمانی و مردم از تو میوه خورند و اگر خواهی ترا دعا کنم که ایزد تعالے ترا در بهشت درختے گرداند گفت یا رسول الله در دنیا نخواهم در بهشت خواهم تا دوستان خداے عزوجل ازان میوه خورند پس رسول علیه السلام باز بر سر منبر برآمد و دعا کرد گفت اے یاران من دنیا نه ثوابست و نه عقاب از دنیا میگریزد شما او لیته که آنچه شما را بهترین جهان بگزینید بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که اگر معجزات رسول علیه السلام بنویسم تا صد و بیست سال یک صفت از معجزه او نبشته نشود اما هم برینمقدار بسند کردیم حق تعالے ما را و جمله مسلمانان را در زیر سایه علم او بدارد والحمد لله علی ذالک بتاریخ دهم ماه شعبان روز شنبه دولت پایبوس

حاصل شد سخن در نیکی و بدی افتاده بود مولانا محمود کبابے و مولانا علاء الدین اندپتی و شیخ یوسف چندیری وال و مولانا برہان الدین و شیخ عثمان سیوستانی بخدمت حاضر بودند سخن در نیکی و بدی بود بر لفظ مبارک راند که تقدیر نیکی و بدی هر دو از خدا ایست عزوجل امانیکی را حق تعالے اضافت بخود کرد و بدان رضا داد اما در بدی رضائے حق نیست این کس را باید که چون بدی در وجود آید از خود و از فعل خود داند زیرا چه رضائے خدا در بدی کردن نیست اما تقدیر برین رفته **بعد ازان** همدرین محل فرمود که در آثار تحفة الاخبار آمده است که عُزیر پیغمبر علیه السلام پرسید از خدائے تعالے که اے بارخدایا چون بر بندگان تقدیر نیکی و بدی نهادے انگاه بندگان نتوانند از تقدیر راست تر شدن و چون معصیت کنند تو بدان بگیری و عقوبت کنے حکمت اندرین چیست در حال براد وحی آمد که اے عزیر بار دیگر از من این مسئله نپرسی و اگر مے پرسی نام تو از جریده پیغمبران پاک کنم پس اے عزیر من بادشاہے ام که در مملکت خود چنانکه خواهم نصیب کنم کس را این سوال برمن نیاید چون و چرا در مملکت ما روا نیست **بعد ازان** خواجه ذکره الله بالخیر همدرین محل فرمود که وقتے سفیه سیلی در گردن خواجه ابوسعید ابوالخیر زد خواجه بسر پس کرد و بدید آن سفیه بخندید و گفت چه مے بینی که تو فرموده که تقدیر نیکی و بدی از خدا ایست عزوجل خواجه گفت عجب نیست همچنین است اما این مے بینم که کدام بدبخت را برمن گماشته اند در وے که سیاه شد **بعد ازان** همدرین محل حکایت دیگر فرمود که وقتے قاضی حمیدالدین ناگوری قدس الله سره العزیز با طایفه ابدالان در عالم طیر لود بر سر دریاے رسیدند جمله ابدالان بایستادند و در تفکر شدند همدرین بودند که جهازے پر از رخت بازرگانان غرق مے شد قاضی حمید الدین ناگوری را در دل آمد و سوے آسمان کرد که الٰهی نگاهدار همین که این سخن بگفت جهاز غرق نشد ابدالان شنیدند روے سوئے قاضی کردند گفتند که اے قاضی تو لایق همراه ما نیستی تر ابر تقدیر خدا کارے نیست تو برخلاف

بودے پس ہر کہ برخلاف بود در صحبت مانشاید کہ باشد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ ہمین مقدار کہ قاضی بے رضاے ایشان سخن بگفت بیست سال از صحبت ابدالان دور افتاد انگاہ خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر ملایم اینمعنے فرمود کہ رسول علیہ السلام فرمود کہ یاران من ہرگاہ کہ بحدیث تقدیر برسید دور تر ایستید و سخن نگوئید بعد ازان فرمود کہ شنیدہ ام از زبان شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز کہ وقتے در نیشاپور مغل در آمد جملہ نیشاپور را گرد گرفتند خلیفہ آن شہر کسان بر خواجہ فرید الدین عطار فرستاد گفت کہ بروید و بگوئید کہ دعا کنند خواجہ فرمود کہ کار از دعا گذشت بلائے خداے را ساختہ باید بود تقدیر برین است خداے را بعد ازان نکتے سخن در نفس درویش افتاد دعوت داشتن ایشان بر لفظ مبارک راند کہ درویشان یک کلہ آتش و یک کلہ آب دارند بعد ازان فرمودند کہ وقتے در مصر درویشے ژندہ پوشی در آمد سہ روز دران شہر خواست کرد ہیچ نیافت و آن درویش راسہ روز فاقہ بود بعد ازان بر سر رود نیل رفت بنشست ناگاہ ماہی از دریا بیرون افتادہ آن درویش دست دراز کرد و آن ماہی را بگرفت و درون شہر آمد پیش ہر دوکانے کہ میرفت کسے آتش نمیداد رفت میان شہر ایستاد و روبسوئے آسمان کرد گفت الٰہی اگر بعد سہ روز ماہی دادے قدرے آتش ہم بدہ ہمین کہ آن درویش بگفت از گرانہ شہر آتش برخاست شورے در شہر افتاد شہرے سوخت خلایق آنجا ہمہ بیرون شہر رفت و خلیفہ نیز بیرون آمد تا سہ روز آن شہر بسوخت خلق بستوہ آمدند و عاجز شدند خلیفہ کسان بر اولیاء طریقت فرستاد خواجہ ذوالنون مصری و اولیاء دیگر کہ دعا کنند تا این آتش بانیشند خواجہ ذوالنون مصری گفت کہ ما دعا کردیم این آتش دنیا نیست اما این آتش از دل درویش است او را دریابید باشد کہ بدعاے او بانیشد چون در شہر تفحص کردند دیدند کہ درویشے میان آتش استادہ است و ماہی بریان میکند این خبر بسمع خلیفہ رسانیدند خواجہ ذوالنون

و خلیفه نزدیک آن درویش آمدند گفتند اے درویش مسلمانان و خانهاے مسلمانان سوختند از براے خدا او عاکن درویش رو بسوے خواجه ذوالنون کرد که اے خواجه سه روز شد که در شهر تو آمده ام قدرے آتش براے ماهی طلبیدم که بریان کنم و بخورم کسے نداد ای ذوالنون چگونه هست که شهر نسوزد الغرض آن درویش رو بسوے آسمان کرد و گفت که آلهی ماهی من بریان شد آتش خویش گرد آر در زمان آتش کشته شد گوئی که هرگز نبود بعد ازان هم ملایم اینمعنی حکایت دیگر فرمود که وقتے در شهری در شب جمعه هفتاد بار زنا شد حق سبحانه تعالے فرشتگان را فرمان داد که پیش از صبح باید که بروند آنشهر را آتش زنند تا تمام سوخته گردد فرشتگان ساخت نمودند تا بروند دران شهر آتش زنند قضارا در آنشهر پیش از صبح هفتاد بانگ نماز برآمد در زمان فرمان آمد بفرشتگان که زنهار مروید آن شهر آمرزیدم و بخشیدم فرشتگان گفتند که آلهی دران شهر چه نیکی پیدا شد فرمان شد که هفتاد بانگ نماز ازان شهر برآمد ما هفتاد زنا را بدین هفتاد بانگ نماز گویان بخشیدیم الحمد الله بعد ازان حکایت در آزردی نفس افتاده بود بر لفظ مبارک راند که اولیا و دوستان خدا هگان سال نفس آرزو نرسانیدند و نفس را زار زار کشتند بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بلفظ مبارک راند که خواجه سری سقطے قدس الله سره العزیز را پنج سال آب سرد در کوزه نو آرزو بود که بخورد و نمیخورد و هر روز نفس را برین مید[illegible] که امروز بدهم یا فردا چنانچه مدت پنج سال برآمد روزے بر سر مصلا نشسته بود این سخن از زبان بیرون آمد دخترے بود آب را موجود پیش خواجه آورد خواجه را [illegible] بود خواب غلبه کرد در سجده بخواب شد چنانچه دید که حورے از آسمان با زیور[illegible] بهشت درخانه خواجه فرود آمد و نزدیک خواجه آمد خواجه پرسید که اے صورت زیبا تو کیستی گفت من حورم که از بهشت آمده ام خواجه پرسید که تو کراے دادان کیستی گفت من حورم از بهشت آماده ام تا این زمان ازان تو بودم اما این زمان

ازان دیگری شدم خواجه گفت سبب چیست گفت ہر کہ بکوزہ تو آب سرد خورد من ازان او نباشم دست بر د و کوزہ شکست و آب ریخت خواجہ بیدار شد دید کہ آب ریختہ و کوزہ افتادہ بعد ازان خواجہ ذکراللہ بالخیر چشم پر آب کرد فرمود کہ حال کسانیکہ آرزوی کوزہ تو و آب سرد میکنند اہل ہمت و کسانیکہ گرد جملہ لذتہاے دنیا میگرزند معلوم شد کہ ایشان ہیچ بخش از نعمت آخرت نیافتہ اند و نخواہند یافت انگاہ ملایم ایمعنی حکایت فرمود کہ در جامع حکایات نبشتہ دیدہ ام کہ خواجہ ابو تراب نخشبی کہ از اہل زہد بود قدس اللہ سرہ العزیز را دوازدہ سال آرزوہاے نان سفید و بیضہ مرغ بود کہ بخورد و نفس را بوعدہ میداشت چنانچہ روزے بوقت نماز دیگر براے وضو بیرون آمد کودکے نشستہ بود برخاست دست در دامن خواجہ زد و فریاد کرد کہ این مرد دزد است و بیرون کالا من بود بزور بستیدہ است و بردہ امروز نیز آمدہ است کہ باز چیزے ببرد خلق گرد شدند ہر کسے چیزے میگفت چنانچہ پدر آن کودک رسید مشت در گردن خواجہ میزد و میگفت کالائی کہ بردہ بیار و باز دہ خواجہ آن مشتہار امی شمرد تا شصت مشت شد ہچنین مردے بیامد و خواجہ راشناخت سر در قدم آورد و روے سوے خلق کرد کہ شما بر غلط اید این ذرہ دست خواجہ ابو تراب زاہد است ہمہ خلق بمعذرت شدند و گفتند ما را بحشید خواجہ فرمود آنزمانکہ شما میزدید من بحل کردہ بودم الغرض آنمرد خواجہ را بخانہ خود برد نماز شام شدہ بود از قوم خود طعام طلبید قضا را نان اسپید و بیضہ مرغ بر ایشان موجود پیشش آورد خواجہ دست بطعام کرد دید کہ نان سپید بیضہ مرغ است دست از طعام بداشت آنمرد لبسیار الحاح کرد کہ بخورید فرمود کہ اے خواجہ امروز مرا در خاطر بود کہ نان سپید و بیضہ مرغ اگر باشد ما روزہ افطار کنم دیدے کہ ناخوردہ بدین ملامت گرفتار شدم پس اگر بخورم ببلاے مبتلا شوم کہ نتوان گفت نخورد و برخاست و برفت بعد ازان ہم درین مجلس فرمود کہ حبیب عجمی قدس اللہ سرہ العزیز را بیست سال آرزوے بریان بود

نخورد نفس را امراد نرسانید روزے خواجه در بازارے میگذشت دید که بریان میفروشند
دو چنبل داشت رفت و آن بریان را بستاند در آستین
کرد روان شد در اثنای راه کودکان بازی میکردند میان ایشان کودکے بود او
آغاز کرد که من دوست حبیب عجمی ام امروز مرا هفت فاقه است این سخن در گوش خواجه
افتاد بیرون آن بریان را از آستین کشید و آن کودک را گفت این بریان ترا اولیتر بداد
و خود برفت و آرزوے بست سال نفس را نداد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ
مبارک راند که خواجه ذوالنون مصری قدس الله سره العزیز را دوازده سال آرزوی
سکبا بود که بنفس نداد و هر روز بوعده میداشت چنانچه روز عید بود خواجه از نماز باز گشت
در خاطر آمد آینده بیامد یک سکبا و نانے چند بیاورد و پیش خواجه بداشت خواجه تبسم کرد و
گفت اے نفس تو شاد شدی که امروز سکبا خواهم خورد بعز و جلال خداے را که ترا ندهم
برداشت عزیزانی که حاضر بودند ایشان را بداد و خود نخورد بعد ازان هم نخستین شب
رسول الله را در خواب دید گوئی که رسول صلی الله علیه وسلم خواجه را منت میکند که سکبا را
بمنت من که رسول خدا ام تو بخور که مرا فرمان شده است که روید و ذوالنون را بگوئید تا نفس
را امراد رساند که رضاے من درین است خواجه بیدار شد و بگریست و گفت چکنم که شفیع لذت نفس ما
شفاعت کرده است و گرنه ترا تا باقی عمر سکبا ندادمی بعد ازان همدرین بود که مردے
دیگر سکبا و نانے چند گرم پیش آورد بعد ازان خواجه قدرے ازان سکبا بکار برد
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر همدرین محل فرمود که خواجه ابراهیم ادهم رحمة الله علیه چهل سال
میوه مکه نخورد پرسیدند که میوه را درین زمین مزاقات نیست از کجاست که شما نخورید
فرمود که اے مسلمانان از سبب دو چیز یکی آنکه در زمینے که آن میوه بر مے آید آن
زمین لشکر یافته است دوم اینکه با نفس خود در مناظره است که این میوه بتو ندهم او
میگوید که بده از سبب آن نیخورم آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راندکه

درسلوک اولیا این نبشته دیده ام که خواجه ابراهیم خواص رحمته الله علیه دوازده سال آرزوے
انار شیرین میداشت روزے پیش نظر خواجه داشتند که این آرزوے تست بعداز
دوازده سال اگر بکار بر بدنیکو باشد خواجه ابراهیم تبسم کرد بفرمود که آن روز که درحیات
بودم وامید حیات بود نخوردم این زمان که وقت رفتن آمد حاشا وکلا که ہرگز نخورم
بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر برلفظ مبارک راند که عارف درطریقت کسے است
که ہمچو آن باشد کمالیت مرد ہمچنین مے باید که خواجه ابراہیم خواص داشت که دروقت مرون
ہم نخورد بعد ازان ہمدرین محل فرمود که درتحفة العارفین نوشته دیده ام بخط مولانا
علاؤ الدین بوصونی قدس الله سره العزیز که خواجه بایزید بسطامی را قدس الله سره العزیز
سی سال آرزوے سیب بود که بخورد و نفس را بدین آرزو نرسانید چنانچه مردے
چند سیب بخدمت بیاورد خواجه آنرا بدست گرفت تبسم کرد بخلق بداد خود نخورد و فرمود
اگر این آرزو بنفس برسانم پس او غالب آید من ہیچ نباشم و آن نزد اہل معنے ہیچ نیست
که نفس را بآرزو رسانند و آن سستی عمل افتد بعد ازان ہمدرین محل برلفظ مبارک راند
که شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز انگور را از حد دوست داشتے
چنانچه روزے بر سید که نفس در تقاضا بود که مے باید آورد خواجه درحالت تفکر بود
قسم راند که تا نبریم اے نفس ترا این آرزو ندہیم مولانا بدر الدین اسحاق رحمته الله
علیه که ملازم صحبت شیخ الاسلام بلیل ونہار بود سوگند خورد که تا باقی عمر خدمت
شیخ انگور نخورد بسبب آنکه تا نفس غالب نیاید الحمد لله علے ذالک بتاریخ پنجم ماه
شوال روز یکشنبه دولت پابوس حاصل شد مولانا شمس الدین یحیی و مولانا نصیر الدین
گیاہے. و مولانا وجیه الدین پائلی و مولانا برہان الدین غریب ہر ہمه بخدمت حاضر بودند
سخن در اصحاب اہل تحیر افتاده بود برلفظ مبارک راند عارف طریقت کسے است
که ہر لحظه و لمحه او در عالم تفکر باشد و ہیچ چیز از آمدن و بیرون شدن خلق و جز آن

وجز آن خبر نباشد و هر زمان از عالم غیب دمبدم حالتے پیدا آید هم درین محل حکایت کرد که روزے شیخ الاسلام قطب الدین بختیار اوشی قدس الله سره العزیز نشسته بود و درویشان گرد ایشان نشسته بودند حکایت سلوک معرفت همچنان حضرت شیخ را احوال پیدا شد در عالم تحیر افتاد و هفت شبانروز در عالم تحیر بود که جز از خویش نداشت و هر وقت که وقت نماز شدے آمد نماز ادا میکرد و باز هم در عالم خود مشغول میگشت بعد ازان عزیزان بخدمت حاضر بود سر بر زمین نهاد و گفت که وقتے مرا یارے بود از واصلان حق او حکایت کرد که وقتے در ملک بدخشان بودم چند نفر سیاح دران ملک بودند اما درویشان صاحب نعمت بودند کماه آن بود که ایشان در عالم تحیر بودندے و چشم سوی آسمان داشتندے جز ای از آمدن و بیرون شدن خلق نه اما چون وقت نماز بودے نماز میگزاردندے بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که شیخ الاسلام فرید الحق و الدین قدس الله سره العزیز را رسم بودے آن زمان که در عالم تحیر میشدندے روزے هزار بار در سجده شدی و بر میخاستے تا آن زمانکه از چشم مبارک ایشان خون روان شدے آنگاه در عالم صحو افتادے بعد ازان هم ملایم این معنی فرمود که خواجه جنید بغدادی قدس الله سره العزیز بیست سال بود که با کس هیچ سخن نگفت و ندانست که امروز کدام روز است و یا این کدام ماه است و یا کدام سال است و آن زمان که در عالم تحیر شدی ده شبانروز در عالم دیگر بودے در بسیارے ایستادن پاهاے مبارک او ترقیده بودے خون روان شدی بعد ازان نختے سخن در کرامات افتاده بود بر لفظ مبارک راند که وقتے مولانا نجم الدین اصفهانی که مجاور خانه کعبه بود قدس الله سره العزیز پیش در خانه کعبه متعلمانرا سبق میگفت و حکایت سلوک معرفت هم درین میان مولانا مذکور را وقت پیدا شد در عالم سکر افتاده فریاد کرد که مستم مستم آواز دادند که اے نجم الدین این چه فریاد است دم درکش تا حد مستان نخوری بعد ازان هم از

بزرگی او حکایت کردند که وقتے مولانا نجم الدین رحمتہ اللہ علیہ نشستہ بود و صوفیان گرد او
ذوکرت مولانا نجم الدین سر بالا کرد دبدید باز سر فرود کرد ہاے ہاے بگریست چنانچہ در
حاضران ہم اثر کرد بعد ازان فرمود کہ این زمان نظر سوے آسمان کردم دیدم
کہ درہاے آسمان کشادہ اند و فرشتہا سے مقرب طبقہاے نور در دست گرفتہ
منتظر ایستادہ اند ہر بار فرشتہا را فرمان مے شود کہ این طبقہاے نور بر سر مولانا نجم الدین
و اصحاب نثار کنید چون فرشتگان ازین فارغ شد عدلب میجنبانید گفتم آلہی ایشان چہ
لب میجنبانند و چہ در سرمن فرد خواندند آواز آمد کہ ای نجم الدین اینہا میگویند کہ آلہی بحرمت علم و تقوے
مولانا نجم الدین مارا بیامرز د این گریہ من ازین بود کہ زہے روے کرم درباب این
مشتے خاکیانست بعد ازان ہم ملایم ایمعنی حکایت فرمود کہ سید نور الدین مبارک
غزنوی نور اللہ مرقدہ در پنجشنبہ تذکیر میکرد مولانا علاء الدین کرمانی رحمتہ اللہ علیہ
حاضر بود چون سید نور الدین تذکیر آخر کرد روئے سوئے خلق کرد و گفت ای عزیزان
در پنجشنبہ آیندہ ما ازجہان سفر خواہیم کرد این ہفتہ مہمان شما ایم درین میان مولانا
علاء الدین کرمانی برخاست گفت کہ ہمچنین است کہ سید میگوید روز پنجشنبہ نقل سید است
در روز جمعہ نقل این دعا گوئی است نعرہا از مجلس برخاست آخر ہمچنان شد کہ سید و مولانا
علاء الدین کرمانی سفیر مودند بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ روزے شیخ
بایزید بسطامی قدس اللہ سرہ العزیز نشستہ بود مردے بیامد سر بر زمین نہاد و بنشست
شیخ را وقت پیدا شکی بہر بار پا فراز کردے آورد چنانچہ آنمرد نیز کہ آمدہ بود پا فراز کرد
ہر چند خواست کہ گرد آردئے آمد خواجہ بر دافتاد فرمود کہ ترا بدین گستاخیہا چہ کارما
دانیم دوست ما کہ مارا فرمودہ بود بعد ازان بانگ بر آن مرد نبرد کہ پاگرد آر ہمین کہ
این نفس از زبان مبارک شیخ بیرون آمد در زمان پاگرد آورد بعد ازان خواجہ ذاکر اللہ
بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ وقتے خواجہ ابراہیم ادہم رحمتہ اللہ علیہ در مسجد مربع نشستہ بود

هاتفی آواز داد که اے ابراهیم پیش بادشاهان چنین نشینند که نشسته خواجه سوگند خورد
که بعد ازین همچون نشینیم تا باقی عمر خواجه ابراهیم را مربع نشسته کسے ندید بعد ازان سخن در
صفت بهشت افتاده بود بر لفظ مبارک راند که در تفسیر امام زاهد نوشته دیده ام که ایزد تعالی
هشت بهشت آفریده است و بهشت در و فراخی هر درے چهل ساله راه است و چون
خداوند تعالی فرمان دهد که مومنان را در بهشت ببرید چندین خلق یکبار در روند درهاے
بهشت افتد از بسیارے خلق بعد ازان بر لفظ مبارک راند که در تفسیر ناصری لبسی رحمة الله
علیه دیده ام که ایزد تعالی چهار بهشت آفریده است اول را عدن خوانند دوم را خلد
سیوم را النعیم خوانند چهارم را فردوس خوانند بعد ازان این را تفسیر کرد که در هریکے
ازین بهشت ها چندین بهشت آفریده است که اگر هفت آسمان و هفت زمین را پاره پاره
کنند و هر پاره را مقدار دانه سپند پاره سازند بعد هریکے ازان پاره چهار بهشت
بهشتها آفریده است و فراخیهاے هریکے ازین بهشت مقدار هفت آسمان و هفت زمین
است و کمترین کسی را که فردا بهشت خواهند داد هفت چندان از آن دنیا خواهد بود بعد ازان
بر لفظ مبارک راند که امام مجاهد در تفسیر خود مینویسد که در بهشت ایزد تعالی درختان
آفریده است تنهاے آن درختان از زر است و بیخهاے آن از سیم و شاخهاے آن
از زبرجد و میوه هاے شان سپید تر از شیر و شیرین تر از انگبین و نرم تر از مسکه و آن
میوه ها را پوست نبود اگر بهشتی میوه را آرزو کند به نزدیک درخت بیاید بدل بیندیشد
آن میوه که بدلش خوش آید در ساعت بر آن در پیش او آید چندانکه خواهد
بخورد باقی باز پریده بجاے خود شود بقدرت خداے عز و جل هیچ کم نشده باشد
بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر فرمود که اینکس اگر نشسته و ایستاده و خفته باشد هرچه
طلب کند تا خواسته پیش او برسد انگاه فرمود سایه آن درختان چندان باشد که اگر
سوارے صد سال بر اسپے سوار شده بتازد از سایه یک درخت بیرون نشده باشد انگاه

خواجه فرمود که امام ابو اللیث سمرقندی رحمة الله علیه فرموده است که ایزد تعالے
سیبی در بهشت آفریده است چون مومن خواهد که آن را دو نیم کند حورے از میان بیرون آید
بخوبی که صفت او در تحریر نیاید بعد ازان فرمود که در بهشت درختی طوبی نام است که هیچ خانه
و موضعی نیست که در بهشت ازان درخت دران جایگاهی شاخی نرفته است و اصل آن درخت
در خانه رسول الله است علیه السلام و در آن درخت همه حلهها ست و تاجهاست که در وهم
و فهم کسی نگنجد بعد ازآن خواجه ذکره الله بالخیر فرمود که مرغانند بران درخت نشسته آوازها
برداشته بالحان مختلف و نغمهاے خوش گوناگون بانگ میکنند هرگاه که بهشتی مرغ آرزوی
کند ازان مرغ بریان پیش او آید نیمی پخته و نیمی بریان چنانچه خواهد بخورد و یک ذره کم
نشود و پس بال زیران بجاے خود باز شود بفرمان خداے تعالے آنگاه مولانا وجیه الدین پائلی
سلمه الله تعالے عرضداشت کرد که در تنبیه امام ابو اللیث سمرقندی رحمة الله علیه نوشته دیده ام
در تفسیر جنات عدن یدخلونها که در بهشت حق تعالے حوران را بیافریده است هر یکی
از پایها تا زانو از زعفران تر است و از زانو تا سینه شان از مشک سپید است و از سینه تا
گردن از عنبر است و از گردن تا سر همه کافور سفید است اگر یکی ازان حور در دنیا بنگرد جمله
تاریکیهاے دنیا روشن شود و هر یکی هفتاد حله پوشیده باشد که نور هر حله بنور آفتاب ماند و مغز
ساق شان از بیرون چنان نماید که آینه و هر یکی را هفتاد گیسو بر طبق نهاده و آن یک
دست بر سینه نهاده و دران سینه خود نوشته اند هر کرا حور اینچنین باید گو طاعت کند خداے
عزوجل را و چون بالیشان صحبت دارند بکر مے یابند بفرمان خداے تعالے بعد ازان خواجه
ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که وقتی شاه شجاع کرمانی قدس الله سره العزیز در خواب
دید که حورے از بهشت در خانه خواجه شجاع فرود آمده است خواجه برخاست که در وی بنگرد
آن حور آغاز کرد که دامن کسی گیرد که او نه شب داند نه روز بجز عبادت خداے تعالے
در کار دیگر مشغول نشود این بگفت و ناپدید شد شاه شجاع بیدار شد چهل سال خواجه

زلیست و چهل سال ہیچ شبے نخفت بعد ازان حکایت مہتر یعقوب علیہ السلام افتاد بر لفظ مبارک راند کہ مہتر یعقوب علیہ السلام ہرگاہ گرسنہ شدی نام یوسف بزبان راندے سیر شدی چون تشنہ شدی نام یوسف بزبان راندے تشنگی برفتے چنانچہ فرمان آمد کہ اے یعقوب فرمان مے شود کہ اگر بعد ازین نام یوسف بر زبان راندے از جریدہ پیغامبران نام ترا پاک کنم مہتر یعقوب علیہ السلام گفت اے جبرئیل این بار یا نہ ادب آنروز بایستے زد کہ دل بہوائے یوسف گم شدہ بود کہ زنہار دل بر یوسف نہ بندے بعد ازان مہتر یعقوب ہمشیرگان یوسف را پیش خود طلبیدے گفتے نام یوسف شما بگرید من بشنوم او نام مہتر یوسف میگفتند مہتر یعقوب مے شنید بہ رین چند گاہے خود را تسلی میداشت آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب کرد بگریست این دو مصرع بر زبان مبارک راندے گر ہیچ نباشد کہ بنشانم تا نام ترا گیرد دمی مے شنوم بعد ازان ہمدرین محل حکایت فرمود در انچہ مہتر یعقوب و مہتر یوسف یکجا شدند و فراق شان بوصال مبدل گشت مہتر یعقوب یوسف را کنار گرفت قوی لاغر دید گفت اے جان پدر من در اندوہ فراق تو مبتلا بودم کہ چنین زار و نزار گشتہ ام اما تو در مملکت ہزار ناز و نعمت بودی چرا چنین لاغری گفت اے مخدوم ہر وقتے کہ خوانچہ نعمت پیش من مے آوردند مے خواستم کہ طعام بخورم در حال مہتر جبرئیل فرود مے آمد و طعنہ میکرد کہ اے یوسف یعقوب را در فراق تو سالہا بر آمدہ است کہ نفس طعام نمیداند ترا چگونہ دل بود کہ این چنین الوان نعمت خورے آن جملہ نعمت مرا زہر میشد چنانچہ یکروز دو روز بفاقہ میگذشت بعد ازان بندہ سر بر زمین نہاد و عرضداشت کرد کہ مہتر یوسف پیغمبر مرسل بود فرزندان او چرا پیغامبر نشدند خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ سبب آن بود کہ وقتے کہ مہتر یعقوب و مہتر یوسف ملاقی شدند مہتر یوسف سوار بود چنانچہ از اسپ فرود نیامد مہتر یعقوب او را با اسپ در کنار گرفت در حال فرمان شد کہ یا یوسف این بے ادبی کہ تو پیش یعقوب

کردہ کہ از سپ فرو دنیا مدے ہر فرزندے کہ از تو بود او پیغمبر نشود بعد ازان ملایم
این معنی حکایت دیگر فرمود کہ دران چہ مہتر یوسف و زلیخا را در نگارخانہ یکجا کردند مہتر یوسف
خواست کہ جانب زلیخا دست دراز کند و خاطر میل کرد کہ در بستر زلیخا درآید مہتر یعقوب
دیوار بشگافت و پیدا شد بانگ بر یوسف زد کہ اے یوسف زادۂ یعقوب زنا نکند یوسف
نعرہ بزد بیرون افتاد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب کرد و فرمود کہ در
تفسیر نیشاپوری علما نوشتہ اند کہ چون یوسف و زلیخا دران روز یکجا شدند ابلیس لعین
در زیر ہفتم زمین تخت زدہ بنشست میمنہ و میسرہ جملہ کارکنان ایستادہ فرمود کہ شادیہا
کنید امروز من کارے کردہ ام اگر کار با تمام رسد جملہ آل ابراہیم خلیل اللہ را
علیہ السلام نگونسار در دوزخ انداز ندا نگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کسے کہ خدا تعالیٰ
نگاہدارد اگر صد ہزار ہمچو ابلیس در کار او در نشینند ذرہ بد و ضرر نتوانند رسانید چنانچہ
مہتر یوسف را ہر چند دشمن قدیم خواست کہ گرد ملامت بردامن یوسف نشنید چون
خدا حافظ بود و ناصر ذرہ بد و ضرر نرسید و نتوانست کہ برساند بعد ازان الحق سخن
در حکایت خواجہ بایزید بسطامی قدس اللہ سرہ العزیز افتاد بر لفظ مبارک راند کہ روزی
ابلیس را خلق بسطام بر سر محلت خواجہ بردار کردہ دیدند ہر کسے از خلق نزدیک خواجہ
آمد از حال ابلیس عرضداشت کردند فرمود کہ عہد کردہ است با ما کہ تا زندہ باشی در
بسطام نیایم چون او عہد بشکست فرشتگان را فرمان شد کہ او را بیارند بر سر دار
کنند ابرو ید بگوئید کہ این بار رہا میکنم اگر بار دیگر آمدے ترا ناگشتہ رہا نکنم آنگاہ ابلیس
رہا شد ہمچنین گویند کہ تا خدمت خواجہ در حیات بود ہیچ روزے و شبے گرد بسطام
نگشت بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ خواجہ داؤد طائی رحمتہ اللہ علیہ را پرسیدند
کہ از مجاہدہ خویش ذرہ بگو گفت اگر بگویم از مجاہد خویش طاقت شنیدن نیارید اما معاملہ
کہ با نفس خود کردہ ام بگویم و آنچنان بود کہ روزے نفس را در نماز بطلوع طلبیدم کہ

که امشب هزار رکعت نماز بگذارم اگر موفقت کنی نکرد سزاے این کاهلی اوراد ده سال طعام
ندادم انگاه وظیفه او خاشاک کردم تا جهانیان بدانند تا آخر زمان که نفس را همچنین نگذشتے دعوی
محبت او هرگز درست نیامدے الحمد الله علی ذالک بتاریخ پنجم ماه ذی قعده روز چهارشنبه
دولت پایبوس حاصل شد سخن در رویت افتاده بود مولانا وجیه الدین پایلی و مولانا فخرالدین
زرادی بخدمت حاضر بودند برلفظ مبارک راند که در خبر آمده است که چون بندگان دیدار
خدایتعالے به بینند هم دیدن نخست ده هزار سال بیهوش افتاده مانند بعد ازان فرمان آید
که سر بر کنید چون سر بر کنند دوم بار برایشان تجلے شود چهار ده هزار سال افتاده بمانند
که جز از خویش نباشد بعد ازان فرمود که فرداے قیامت آمنا و صدقنا مهتر موسی
علیه السلام در آید دست در کنگره عرش زند و فریاد کند مشتاقم بدیدار تو چندان
فریاد کند که ساکنان عرش از دست فریاد او خود را فراموش کنند بعد ازان فرمان آید
که یا موسے باز گرد وعده دیدار در بهشت است و تا آنکه محمد صلے الله علیه وسلم و امتان
او مرا نه بینند ما کسے را پیش از ایشان دیدار نمودنے نیستم بعد ازان خواجه ذکرالله
بالخیر فرمود که در فتاوی مولانا عمر نسفی رحمته الله علیه نوشته دیده ام که وقتے امام اعظم
رضی الله عنه در محلے میگذشت کودکان بازی میکردند یکے از میان ایشان آغاز کرد
که بیائید امام اعظم میرسد و این زمان هر شبے پانصد رکعت نماز میگذارد این سخن
در گوش امام اعظم رسید در خانه آمد فرمود که آن کودکان را خدایتعالے گویا بنده ساخت
که امام پانصد رکعت نماز میگذارد و ظن ایشان راست می باید داشت چون شب در آمد
امام اعظم پانصد رکعت نماز گذارد بعد ازان روز دوم بازهم در آن محله میگذشت کودکان
رکعت نماز میگذارد چون امام اعظم بخانه آمد آن شب هزار رکعت ادا کرد بعد ازان خواجه
ذکرالله بالخیر برلفظ مبارک راند که آخر کارے بجاے رسید که سے سال پشت مبارک
ایشان بر زمین نیامد درین سے سال هیچ شبے نخفت بعد ازان هم از بزرگی امام اعظم

حکایت فرمود کہ وقتے در ماہ مبارک رمضان خدمت امام اعظم یکصد و بیست ختم کرد در روز چہار ختم میکرد بعد ازان فرمود کہ وقتے امام ابو یوسف رحمۃ اللہ علیہ شنید کہ خدمت امام اعظم رضی اللہ عنہ در روز چہار ختم قرآن کردی خدمت خواجہ ابو یوسف چشتی قدس اللہ سرہ العزیز فرمود کہ ما در مذہب او ایم پس بسے حمل بر تقصیر افتد کہ ما نیز چیزے پیش او بریم کہ تا فردا شرمندہ در روے امام خود نشویم آنگاہ روبسوے حاضران کرد فرمود کسے باشد از شما کہ با ما موافقت کند بختم کردن قرآن ہیچکس از حاضران آنرا تکفل نکرد خواجہ قدس اللہ سرہ العزیز وظیفہ کرد کہ دہ بار ہر روز ختم قرآن بکند آنگاہ بکار دیگر مشغول شود بعد ازان چنان کہ از صبح تا چاشت دہ بار ختم قرآن کردی آنگاہ بطاعت دیگر مشغول مے شدی بعد ازان لختے سخن در بزرگی امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ افتاد بر لفظ مبارک راند کہ امام شافعی کودک بود تعلیم میکرد چنانچہ ہر روزے بیامدی بر در امام مالک رحمۃ اللہ علیہ بنشستی ہر فتوے کہ از درون خانہ بیرون آمدی ابتدی و آنرا بدیدی و با آن شخص بگفتے بازگرد امام را بگو در کتاب بہ بیند کہ این موافق مسئلہ نیست آن شخص بازگشتی و بخدمت امام بگفتی چون امام نیکو احتیاط کردی ہمچنان بودے کہ امام شافعی بگفتے بعد ازان فرمود کہ آن کودک علامہ روزگار گردد و منفعت بسیارے بخلق خدا رساند بعد ازان ہم از بزرگی او حکایت فرمود کہ وقتے در بغداد رسولان قیصر روم پیش تخت بادشاہ ہارون رشید برائے بحث آمدند و میعاد میان ایشان برین بود کہ ہر کہ از دانشمندان در بحث غالب آید آن کس را مال بدہند چون ہارون رشید بدید کہ ایشان بیامدند پیغام کرد بر امام شافعی کہ شما را با ایشان بحث باید کرد امام قبول کرد و گفتہ فرستاد کہ فردا شما در کرانہ دجلہ گوئید تا با ما بہ بحث در آئیم و جملہ ارکان دولت و صدور و ائمہ آنجا حاضر شوند بعد ازان ما بیائیم کہ بحث سازیم ہارون رشید نور اللہ مرقدہ چون این بشنید روز دیگر ہمچنان کرد کہ امام فرمودہ بود رسولان روم نزدیک تخت نشستہ بودند ہر بار تقاضاے بحث میکردند ہارون رشید

حواله به امام میکرد که این زمان میرسد همچنان امام شافعی نزدیک مصر رسید بر جماعت مسلمانان
سلام کرد چادر آب نهاد میانهٔ دریا رفت و مصلا بینداخت دو گانه نماز بگزارد و بر سر
مصلا قرار گرفت رو بسوی رسولان کرد و فرمود هر که با ما آزردی بحث دارد
بیاید تا با ما بحث کند همین که رسولان روم آن کرامات مکاشفه کردند برها سنند
و دستارها در گردن کرده گفتند که شما تا اینجا بیایید که تا ما مستغفر شویم امام بر فور از درون
دریا بازگشت و آنجا آمد که ایشان بودند هر همه سر در قدم آوردند از سر مسلمان شدند این
خبر بقیصر روم رسید گفت الحمد لله اگر امام اینجا رسیدی تمام خلق روم مسلمان شدی انگاه
قیصر روم چندان مال فرستاد که آن را حد و نهایت نبود بعد ازان علما یم این معنی حکایت
دیگر فرمود که چون کوکبهٔ علم امام شافعی جهان را گرفت خلق گرد شدند و گفتند که لایق آن شد
که صاحب مذهب شوی چرا بنیاد مذهب نمیکنی امام شافعی فرمود که مرا چه مجالست که بنیاد
مذهب کنم زیرا چه من در مذهب امام اعظم همه چیز توانم کرد اما این را نمیتوانم کرد چنانچه
وقتی شیخ عبد الکریم خانی رحمة الله علیه او را گفت یا ابا عبد الله چرا خلق را در تعصب انگنی
بسبب مذهب امام شافعی گفت ای شیخ من مذهب ابو حنیفه دارم و در اصل و نسب
سن هیچ نیام و با این همه در علم رنج بردم اما چون حاصل آمد توکل بخدا کردم تا چه پیدا آید
بعد ازان بنده سر بر زمین نهاد و عرض کرد قبول کردن مذهب او از کجا بود چون قبول
نمیکرد پس آخر چرا قبول کرد خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که او شاگردی پیش امام محمد حسن کرده
و شاگرد او بود الغرض وقتی امام شافعی شعری در علم امام محمد مناسب حال او بنوشت
و پیش برد امام محمد دران بنگریست بشریت در کار بود فرمود که آنچه ایشان مسایل
استاد خود خلاف کردند من نیز در مسایل ایشان خلاف کنم چون این خبر بشیخ عبد الکریم
رسید گفت خلاف کسی کند که از استاد خویش اجازت یافته باشد بعد ازان امام
دوازده تن را اجازت داد که استاد خود را خلاف کنند بعد ازان امام شافعی فرمود

که اگرچه ازان دو از ده نفر نیستم از امت محمد مختارم که او گفته است که خلاف امتی رحمة
ونیز برین خلاف خود را رسمے خواستم تا نام من زنده بماند و دعاے باشد از بعد من بعد ازان
همدرین محل فرمود و سخن در خشم بار یتعالے بود بر لفظ مبارک راند آنروز که در جنگ احد دندان
مبارک رسول علیه السلام شکسته شد چندین هزار اصحاب کشته شدند رسول علیه السلام
در میان کشتگان در آمد هر یکے را میدید که میگشتند سبحان جبرئیل علیه السلام بیامد و گفت
یارسول الله فرمان میشود که تو نیز در میان اینها غلطی رسول علیه السلام بر خون بغلطید تا دیره و باز بجای خود آمد
جبرئیل فرود آمد که برخیز رسول علیه السلام گفت حکمت چه بود که مرا فرمود که در میان ایشان
بغلط گفت آنزمان خشم خدا هنوز برقرار بود اگر تو در میان ایشان نمے غلطیدے هلاک میشدی
انگاه همدرین محل از نقل قاضی ابو یوسف حکایت کرد که چون قاضی یوسف را اجل نزدیک
رسید یاران پرسیدن آمدند چون او را بدان حال دیدند غمناک شدند ابو یوسف
گفت اے یاران من چه مسئله میگوئید یاران پیشتر شدند مسئله پرسیدند جواب داد
یاران شاد شدند بیرون برآمدند هنوز بر در خانه نرسیده بودند که جان بحق تسلیم کرد
و بحق پیوست الحمد لله علے ذلک بعد ازان همدرین محل بر لفظ مبارک راند و حکایت در
مناقب امام حسن رحمة الله علیه افتاده بود بر لفظ مبارک راند که او امیر المومنین امیرزاده
بود چندان کتب تصنیف کرد که بسیار قاضیان اند که نام این کتب میدانند و خدمت امام محمد
برا سے کتاب حیض معتصمد کنیزک خریده بود دو بیست هندی سیقلانی بود که مزاج
ایشان سرد و تر است دو بیست رومی بودند که سرد و خشک اند
دو بیست از آلانی بودند که گرم و خشک اند و هیچ کس دست فرا نکرد
شب و روز رنگ خون ایشان نگاه میداشت تا کتاب حیض درست تصنیف شد و تمام
کرد بعد ازان همدرین محل فرمود که چون ابو یوسف قاضی رحمة الله علیه داماد هارون رشید
شد در محل او را بدانجا رسید که روزے سوار بے آمد با ساخت زر و هزار غلام باعمود طلائی

زرین وسیمین پیش پیش وے میرفتند محمد بن حسن پیش آمد خرقه پوشیده بود بر ابویوسف
سلام کرد جواب برداد نیافت بشریت در کار بود گفت ابا یوسف بدینار غدّار فخر
میکنی که پایدار نیست این نظم بر مناسب ابو یوسف قاضی فرموده بدو شهره یا بدهم
رنگ و بوے ٭ الا تا توانی نه پیچی سر از علم ٭ چو خواهی که از علم تو بهره یابی
سواے عمل نیست حاصل ترا از علم ٭ بعد ازان ابو یوسف از اسپ فرود
آمد و محمد را در کنار گرفت بسیار عذر بخواست و گفت چرد و چنین خواندم سخن بلند ازان
نگفتم چنین خطاے رفت و بدانید که دنیا را نزد من مقداری نیست یکے بر حلقهاے
رکاب من نگرید که یکے از زر است دیگے از چوب تا هر که در رکاب زرین نگرد قدم بند
بامید طلب علم و چون در رکاب چوبین نگرد داند که دنیا عالم را نتواند فریفتن و نزدیک
عالم دنیا را قدر نیست بعد ازان بهمدرین محل فرمود که روزے قاضی ابو یوسف
بر پیل سوار میرفت علوی مست جامها بطریق گاذران بر کتف انداخته از پیش آمد
و بانگ بر قاضی یوسف بزد که مسئله دارم بایست و جواب بگو ابو یوسف قاضی بالیستاد
فرمود بگو علوی گفت اے خواجه تو چه کردی که چنین دولت یافتی و من چه کردم که
چنین پریشانم قاضی ابو یوسف گفت که من آن کردم که جد و پدر تو فرمودند و تو
آن میکنی که جد و پدر من کرده بودند یعنے درجهٔ علم حمله عیبهاے مرا پوشید خواجه
ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که تا جهانیان بدانند که هیچ درجه بلند تر از درجهٔ علم نیست
زیرا چه در کلام مسطور است قوله تعالے والذین اوتوا العلم درجات بعد ازان بهمدرین محل
فرمود که قاضی القضات رحمته الله علیه گفت که ابو حنیفه رضی الله عنه فقه را از کتاب
خدا تعالے بیرون آورد و از اخبار رسول علیه السلام نهصد مسئله از سوره بقره
بیرون آورد و از اخبار رسول علیه السلام پس هر مسئله بسیار مسئله بیان کرده
آنگاه بر خلق خدا شفقت نمود بعلم آموختن و حریص کردن بعد ازان خواجه روے بسوے

مولانا شہاب الدین میرتہی کردیج علم او بود و یاران شاخ او آن دوازده تن را مخصوص کرد و ہریکے را بتشریف مشرف کرد چنانچہ ابو یوسف و محمد را رحمۃ اللہ علیہما مخصوص کرد بفتوے کہ قول ایشان باشد آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ صورت فتوے بر قول و اجتہاد ایشان باشد چون مفتی اصل ایشان را اجازت داد زیراچہ ابو یوسف را علم تمام بود و محمد خود یگانہ زمانہ و در تصنیف ہمیشہ مشغول بود چنانکہ ابو حنیفہ گفت کہ محمد بن حسن بعد ستارگان آسمان بذات خود مسایل انشا کرده و ابو یوسف قاضی از ہمہ مسایل او را جواب داد و داؤد طائی روئے بعبادت نہاد در روزے بے حرمتی کرد نام او پیدا نیامد و ابو سلیمان زہد گرفت بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ داؤد طائی رحمۃ اللہ علیہ گفتے کہ ادب از خداوند تعالے و رسول علیہ السلام بباید آموخت از استاد خویش نہ بینی کہ ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ حاکمی نکرد تا چندان چوب بخورد در رنج زندان بکشید بعد ازان لختے سخن در مستدعان افتاده بود بر لفظ مبارک راند کہ روزے خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ مجلس مستدعی بگذشت از و سخن مستدعا نہ بشنید بیست سال اندران بود با آنکہ سخن ازان از دل بیرون نکرد بعد ازان خواجہ حسن بصری فرمود کہ ہر چند جہد میکنم کہ این سخن از دل بیرون کنم نمی شنود و می ترسم کہ نباید این سخن را بگور برم آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ تا بتوانید مستدعان را آسیب نرسد الحمد للہ علی ذالک بتاریخ بستم ماہ ذی حجہ بروز چہارشنبہ دولت پابوس حاصل شد مولانا وجیہ الدین پائلی و مولانا برہان الدین غریب و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند سخن در یاد گرفتن قرآن افتاده بود بر لفظ مبارک راند کہ وقتے خواجہ امام حدادے رحمۃ اللہ علیہ در مدرسہ نشستہ بود امیر احمد مغربے بیامد و سر بر زمین نہاد و گفت رحمک اللہ دعائے در کارے من کنید تا قرآن بر زبان من ہمچنان نرم شود و یاد گردد کہ قل ہو اللہ احد

خواجه فرمود که دعا از حد نیکوست سپاس دارم تا تو قرآن را بخوان که قل هو الله احد را خوانده تا پیمان
نرم شود یعنی تکرار بسیار باید تا قدر علم بدانی که علم نیکوترین نعمتهاست بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بلفظ
مبارک راند که آوازه و کوکبهٔ علم امام اعظم رحمة الله علیه جمله جهان را گرفت و همه لذتها علم گرفت
چنانچه تا روز آدم صفی و پس از انبیا و اصحاب کسے را چنان یاد نکنند مگر امام اعظم ابو حنیفه
را رحمة الله علیه آنهم از نشر کردن علم او بود بقوت رسول علیه السلام بعد ازان فرمود
که خواجه قطب الدین مودود چشتی قدس الله سره العزیز قرآن یاد نداشت در آخر عمر پیر خود را
در خواب دید فرمود که هر روز هزار بار قل هو الله بترتیب یاد کردن قرآن بخوان چون روز
خواجه فرمود هزار بار سوره اخلاص بخواند بعد ازان هر روز بخواندی چند روز
بگذشت که خدمت خواجه تمام کلام الله یاد گرفت الحمد لله علی ذالک بتاریخ بیست و
پنجم ماه ذی حجه روز شنبه دولت پایبوس میسر شد سخن در دین بود که اگر کسے بر کسی ظلم
کند باید که جور کشنده او را دعاے بد نکند زیرا چه کشنده کشنده باشد بعد ازان خواجه
ذکر الله بالخیر بلفظ مبارک راند که چون مظلوم دعاء بد کند برابر گردد اما آن وقت که دم در
کشد و لیل آن بود که بانصاف برسد بعد ازان حکایت فرمود که وقتے زنے نزدیک
امام اعظم ابو حنیفه کوفی رضی الله عنه آمد گفت یا امام محمدی مرغی داشتم که چندین بچه
آوردی کسے آن مرغ بگرفت بچگان او ضایع میشوند شکیبهاے نمیکنند فریاد درس امام اعظم فرمود
هیچ دعاے بد کرده گفت نکرده ام فرمود زنهار دعاے بد نکنی برو بر در خانه بعد ازان
ساعتی باز آئی تا آن مرغ بتو دهم همان زمان زنی دیگر بیامد گفت اے امام مسلمانان
پسرکے دارم شکم گرفته است درد ش میکند فریاد درس امام فرمود پسر خود را حاضر آر آورد
فرمود اے کودک امروز چه خورده راست بگو گفت یا امام در فلان محلت مرغی را
گرفته بسمل کرده خورده بودم فرمود بهاے آن بده چون مادر کودک بهاء آن مرغ
بداد گفت برو نیکو خواهد شد بعد ازان صاحب مرغ باز آمد امام اعظم فرمود که

که مرغ یافتی گفت نه فرمود چرا دعاے بد نگفتی همان زمان دعائے بد کرد بعد ازان
کسے دویده آمد که شکم آن کودک بکشاد چنانچه درد میکرد پس امام بهاے آن مرغ بدو داد
فرمود که بجلش کن بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که چون اینکس را
کسے بیازارد و چیزے بزور ستاند باید که دعاے بد نکند اگر خواهد که ایزد تعالے
مکافات آن بکند دندان بر دندان افشاند تا مقصود او حاصل آید که خداے تعالے
علیم است بکار بندگان خود بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر ملایم اینمعنی حکایت فرمود که
وقتے در عهد سلطان محمود غزنوی انار الله برهانه دو نفر زنار دار با قماش و دستوربار
در غزنی در آمدند پاک باز ان آمد یار بارد دستور از ایشان بزور بستیدند آن زنار
داران با چشم گریان باز گشتند در بتخانه آمدند روے سوے آسمان کردند که الهی
اگرچه ما از مسلمانان نیستیم اما آفریدگار ما و جمله آفریدگان توئی داد ما ندهی ما ازینجا بیرون
نیائیم و سخن بیکدیگر نگوئیم و زبان دامن یکدیگر بر بستند و درون بتخانه بنشستند هم
دران روز سلطان محمود انار الله برهانه را درد شکم گرفت که از تخت بر زمین
و از زمین بر تخت مے افتاد چنانچه جمله اولیا و حکما تداوی و دعا کردند هیچ منفعت
نبود بلکه یکے بده در دے شد الغرض چون همه درماندند سلطان محمود مرد باکیاست
بود حسن میمندی را طلبید که اے حسن کار از خلق گذشت چون سنجد اکار افتاد بخواجه
بهلول دیوانه برو و فاتحه درخواست کن باشد که صحت یابم چون حسن میمندی بر خواجه
بهلول آمد خواجه تبسم کرد و فرمود مگر محمود را حاجتست که ترا بر ما فرستاد بگو که چه
حاجت است که ترا بر ما فرستاد آدمی کیفیت درد شکم سلطان بخدمت خواجه باز نمود
خواجه تبسم کرد فرمود برو بگو طبلها بالاے قصر او زنند همان زمان نیکو خواهد شد
حسن میمندی این سخن بشنید و باز گشت بخدمت سلطان آمد گفت فرمود که همچنان کنند
چون طبل بالاے قصر سلطان بزدند آن هر دو زنار دار بیکدیگر سخن بگفتند باشد

که سلطان محمود نقل کرد یا کسے او را از حال ما خبر داد این شادیانه از ینجاست
چون ایشان این سخن بگفتند در زمان درد شکم ناپدید گشت سلطان برخاست و سوار شد
بر خواجه بهلول آمد و معذرت بسیار کرد خواجه آغاز کرد که راه زنی دیگران کنند درد شکم ترا
خیزد اما همچنین چون بندگان دزدے کنند بلا بر خداوندشان نامزد شود و کیفیت
آن زنا داران تمام بسلطان محمود باز گفت سلطان از آنجا بازگشت آن زنار داران
را خشنود کرد باعزاز و اکرام ایشان را باز گردانید **بعد ازان** خواجه ذکره الله بالخیر
چشم پر آب کرد و بگریست و گفت بیگانگان را که مے آزارند حال اینست چون یگانه‌ها را
بیازارند ببین حال آن آزارندهٔ امروز فردا چگونه شود آنگاه مثنوی خواجه نظامی
مناسب حال مے نویسد و آن این است ؎ آه دل آن دو سه آزرده مرد ❊
بر تن محمود نگر تا چه کرد ❊ **بعد ازان** همدرین محل فرمود که وقتے خواجه ذو النون مصری
قدس الله سره العزیز در کوئی میگذشت دو کس را دید از مسلمانان که ایشان شطرنج می‌باختند
روے سوے ایشان کرد گفت اے خواجگان اینقدر که درین بازی عمر خود را
مصرف میرسانید اگر بذکر یا تبلاوت قرآن بگذرد زهی سعادت آیشان درین سخن
خواجه مستمع نشدند خواجه بازگشت چند گامے رفته بود در خاطر مبارک ایشان گذشت
نباید که ایشان درین سخن رنجیده باشند که رنجیدن برادر مومن که تواند قبول کرد
بر فور بازگشت ایشانرا بسیار معذرت کرد که اے خواجگان به بخشید که من از
سر دیوانگی چیزے بگفتم نباید که شما رنجیده باشید چون خواجه این معذرت بکرد آن
جوانان شرمنده شدند هم از دست خواجه از جمله چیزها تایب شدند الحمد الله بعد ازان
همدرین محل حکایت دیگر فرمود که وقتے خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره العزیز در محلتے
میگذشت جوانے مست و ربابے در دست پیش خواجه پیدا شد خواجه از سر شفقت بر وے
نصیحت کرد آن جوان چون مست بود بر فور رباب بر سر خواجه بزد که ذره ذره شد

نواجہ شرمندہ شد کہ من چہ کردم کہ رباب او شکستہ شد **الغرض** چون خواجہ بخانہ آمد روز دیگر برخاست پنج تنکہ نقد د پارۂ حلوا بستید و بر آن جوان رفت و گفت این مبلغ بہائے رباب است و این حلوا برائے آنست کہ در شکستن رباب کامت تلخ شدہ شد این حلوا بخور تا تلخی کام تو برود چون این جوان از شیخ آن بدید سر در قدم آورد و از ان کار تائب شد الحمد لله علیٰ ذالک بتاریخ ماہ محرم روز پنجشنبہ سنہ خمس و عشرۃ و سبعمائۃ دولت پابوس میسر شد عرس حضرت شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس سرہ العزیز بود مولانا وجیہ الدین پایلی و مولانا شمس الدین یحییٰ و مولانا برہان الدین غریب و شیخ عثمان سیاح و شیخ حسین نواسۂ شیخ قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ سرہ العزیز و مولانا فخر الدین زرادی و مولانا شہاب الدین میرٹھی و مولانا نصیر الدین گیاہی و حسن علی سنجری و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند خواجہ ذکر اللہ بالخیر حکایت بزرگی و اخلاق پسندیدہ شیخ فرید میگفت و میگریست چنانچہ در ہمہ حاضران اثر کردہ **بعد ازان** خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ خدمت خواجہ فرید ما قدس اللہ سرہ العزیز در پنجم ماہ محرم نقل کردہ بود و آن چنان بود کہ آن شب کہ خدمت خواجہ فرید بخدا خواہد پیوست از بندہ یاد کرد کہ مولانا نظام الدین حاضر نیست و این ہم میگفت چنانچہ من در نقل خواجہ خود شیخ قطب الدین حاضر نبودم او نیز حاضر نیست **آنگاہ** فرمود کہ چون نقل شیخ نزدیک رسید برخاست استادہ شد از بامداد تا چاشت قرآن پنج بار ختم کرد **بعد ازان** در ذکر شد چندان ذکر گفت کہ از جملہ موہائے شیخ فرید خون روان شد ہر قطرہ کہ ازان خون بر زمین مے افتاد نقش لفظ اللہ پدید اسمے شد و این رباعی میگفت در سجدہ مے نہاد و باز ایستادہ می شد

بوے خوشتو زہیر ابن مے شنوم ٭ شرح غم تو ز خویشتن می شنوم
گر ہیچ نباشد کہ کسے بفشانم ٭ تا نام تو میگوید و سخن شنوم ٭ **بعد ازان** چون از ذکر بپرداخت بنشست خلق گرد برگرد شیخ بودند و بسوے خلق کرد کہ شما بیرون بنشینید

آنزمانکه بطلبم بیایند همه بیرون نشستند زمانی بود که آواز برآمد که این زمان دوست بدوست خواهد پیوست ایشان همه درون آمدند خواجه را دیدند مشغول بعالم دیگر چنانچه وقت نماز خفتن شد چهار بار آن شب خواجه نماز خفتن بگزارد **بعد ازان** سر بسجده نهاد و جان بحق تسلیم کرد باز آواز برآمد چنانچه جمله مردم اجودهن اشنیدند که امانتی بود در روی زمین آن امانت بخدا سپرده شد چون خواجه این حکایت تمام کرد نعرها از مجلس برخاست و رقتی پیدا شد که هیچ گاهی آنچنان رقت پیدا نبود **بعد ازان** ملک یمین الملک بیامد و چند نفر امرای دیگر سر بر زمین نهادند فرمان شد که بنشینید بنشستند **بعد ازان** مولانا علاؤالدین و مولانا کمال الدین درآمدند فرمان شد که بنشینید **بعد ازان** بست نفر درویش از جانب شیخ کبیر آمدند مرحبا گفتند خواجه چند گامی پیش رفتند و بشاشت بسیار کردند نزدیک خواجه بنشستند یک نفر درویش در میان ایشان از و اصلان بود پیش خواجه حکایت آغاز کرد که روزی در پایان شیخ معتکف بودم آن شب خدمت شیخ کبیر را در خواب دیدم سر در قدم آوردم و پرسیدم که خدا با شما چه کرد فرمودند همان کرد که با دوستان خود کنند باز پرسیدم که ماجرا چه بود گفت آنزمانکه روح مرا زیر عرش بردند فرمان شد که سجده کن سجده کردم چون از سجده سر برکردم دیدم که خواجه معین الدین سنجری و خواجه قطب الدین بختیار و اولیاء دیگر زیر عرش استاده اند فرمان شد که تاج بیارید بر سر فرید الدین اجودهنی بنهید نهادند و خلعه مغفرت در بر پوشانیدند در جمله ملکوت مرا جلوه دادند که ما شیخ فرید الدین را بیامرزیدیم که هیچ تقصیر در خدمت ما نکرده است آنزمان که خواجه این حکایت بشنید نعره بزد و هایهای بگریست و گفت الحمد لله بعد ازان درویش فرمود که شیخ کبیر مرا پیغام کرده است که بمولانا نظام الدین برسی و بگوئی که این کلمه بسیار بگوید که هر کرمی که در باب من کردند از فضیلت این کلمه

کردند وآن کلمه اینست بسم اللہ الرحمن الرحیم یا دایم العزیز والبقایا ذوالجلال والجود والعطایا یا اللہ یا رحمن یا رحیم بحق ایاک نعبد و ایاک نستعین **بعد ازان** خواجه ذکر اللہ بالخیر این دعا را ورد خود ساخت و فرمود که درین کلمه فرمانے است که میدانم آنگاه خواجه خرقه صوف سبز پیش این درویش آوردند قبول افتاد **بعد ازان** طعام و حلوا که موجود شد بود به روح حضرت شیخ کبیر حاضر آوردند چون مائده فراز شد خدمت خواجه ذکر اللہ بالخیر هر یکے را بزبان مبارک خود معذرت میکرد **بعد ازان** چون طعام خرج کرد خواجه روی سوی حاضران آورد که روح شیخ کبیر حاضر است اگر بگوئید قوالان چیزے بگویند همه سر بر زمین نهادند که زہے سعادت گویندگان آغاز کردند وآن این بود که میگفتند ؎ چنانت دوست میدارم که گر روزے فراق افتد ✦ تو صبر از من توانی کرد و من صبر از تو نتوانم ✦ هم در آغاز قول چنان در خواجه و حاضران مجلس بگرفت که خود را هر یکے بزمین بزدند شیخ عثمان سیاح نواسه خواجه قطب الدین و مولانا فخر الدین زرادی وآن درویش که از یاران شیخ کبیر آمده بود برجستند و در رقص شدند چندان رقص کردند که پوست کف پاے ایشان ذره ذره گشت و ایشان را از خویش خبر نه **بعد ازان** چون سماعی فرود شد هر کسے بمقام خود قرار گرفتند خواجه ذکره اللہ بالخیر یارانی خاص شیخ عثمان را عطا نمودند مثل این بر کسی بخشش میشد روز بس راحت بود و هر کسے سر بر زمین مے نهادند و بازنه میگشتند خواجه خدمعذرت بود و هر یکے این سخن میگفت که در امان خدا تعالے عزوجل بگوشید و غزل این بود که گویندگان میگفتند ؎ عاشقا خیز و گام دیده زن ✦ عشق خواهی بعافیت اکه زن ✦ جان در انداز و دواه جانا گیر ✦ برتر از کائنات خرگه زن ✦ جان بکف کرده در سراچه عشق ✦ لیس فی جبتے سوے اللہ زن ✦ مصر خواهی چو یوسف کنعان ✦ خیمه اعتکاف در چه زن ✦ الحمد للہ علے ذالک **بتاریخ بست و یوم** **ماه محرم روز شنبه سنه الیه** دولت پابوس بدست آمد سخن در توحید

آمده بودند بر لفظ مبارک راند که توحید یکے گفتن است مر خدا اے عزوجل را و معرفت شناختن مراد راست **بعد ازان** ہمدرین محل فرمود که در سلوک اولیا نوشته دیدام بروایت شیخ ابوبکر شبلی رحمۃ اللہ علیہ که رسول علیہ السلام گفت چون روز قیامت شود خدا اے تبارک و تعالے ہمه خلق را که بیافریده است برانگیزد پس فرمان شود بفرشتگان تا جمع کنند **بعد ازان** ہر گروہے که معبودے داشتند بآن معبود خود آنجا که فرمان باشد بروند اما یکے گویان و اہل معرفت بمانند پس ندا آید که شما از ہر چه مانده اید گویند آلہی ما از بہر پروردگار مانده ایم که در دنیا ترا پرستیدایم درغیب تا امر تو بیاید بچاره روم پس ایزد تعالے تجلی نور خود پیدا کند ہمه سر سجده نهند ندا آید که سر برکنید اے آنکه مرا یکے گفته اید که شما ہمه را بیامرزیدم و بہشت بر شما واجب کردم و ببدلہ شما ہر یک جہود و ترسا را بدوزخ فرستیم **بعد ازان** خواجه ذکراللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند که چون روز قیامت شود منادی ندا کنند از زیر عرش که اے آنانکه مرا یکے گفته اند من شما را بیامرزیدم پس به بہشت درآئید تا دیدار خود شما را نمایم **بعد ازان** خواجه ذکراللہ بالخیر چشم پر آب کرد و این اشعار بر زبان مبارک راند ؎ فَیَنْسَوْنَ النَّعِیْمَ اِذَا رَاٰہُ ❊ فَلَیْسَتْ نِعْمَۃٌ مِمَّا سِوَاہُ یعنی چون مومنان خدا اے تبارک و تعالے را به بینند نعمت بہشت را فراموش کنند زیرا چه ہیچ نعمتے ہمچو نعمت رویت نیست **آنگاه** خواجه ذکراللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند که چگونه فراموش نکند نعمتہاے بہشت را کسے که بتشریف وصل الحبیب الے الحبیب مشرف گردد **بعد ازان** ہمدرین محل حکایت شب معراج افتاده بود بر لفظ مبارک راند که در معراج رسول علیہ السلام راویان روایت کرده اند که او را بیداری معراج بود و در اہل سنت و جماعت روایت کرده اند که رسول علیہ السلام را دو معراج بود یکے در خواب و یکے در بیداری و این محل بجہت آن کرده بودند که تا میان احادیث

توفیق کرده باشد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که رسول علیه السلام
فاضل ترین جمله پیغمبر انست و مقتدائے ایشان در رسالت و شفیع امتانست در روز قیامت
آنگاه فرمود که چون رسول علیه السلام پیدا شد جمله شریعت ها را منسوخ گردانید و شریعت
او تا روز قیامت باقی ماند و نبود شرع او بشریعت هیچ پیغمبری بعد ازان خواجه ذکر الله
بالخیر فرمود چنانچه شناخت خدا تعالے فریضه است و ایمان درست نبود تا تصدیق ایشان
بر دل و زبان ندارد بعد ازان همدرین محل فرمود که عصمت انبیا از کفر پیش از وحی است
بعد از وحی ثابت است اما از معصیت بعد از وحی امکان دارد که ایشان را
در وجود زلتی آمده باشد یا نه بعد ازان فرمود که اعتقاد مے باید که هیچ پیغامبری
جادو گر و دروغ گو نبود هر که انبیا را اینچنین بداند او کافر مطلق است بعد ازان بنده
عرض کرد که لقمان و سکندر پیغمبر بودند یا نه خدا تعالے ایشان را در قرآن بنام یاد
کرده است فرمود که خبر در روایت صحیح نوشته دیده ام که ایشان پیغمبر نبودند اما اولیاء
خدا تعالے بودند و صالح پس خدا تعالے ایشان را دوست گرفت آنگاه فرمود که
او را ذوالقرنین که میگویند درین قولها بسیار است اما یک قول آنست که بر سر او دو گیسو
بودند بدان سبب ذوالقرنین میگویند و قول دیگر آنست که بهر دو گوشه زمین رسیده
بودند بدان سبب ذوالقرنین میگویند و قول دیگر آنست که او خواب چنان دیده بود
که نزدیک آفتاب شده است و یکدسته هر دو قرن آفتاب راست یعنی مشرق و مغرب
پس چون این خواب بر رفیق خود گفت او را ذوالقرنین گفتند و قول دیگر آنست که بابت
بود او را بخدائے دعوت کرده بود او نشنید بر هر دو جانب سر او تیغ گزار کرد بیشترین
خلق ازان سبب او را ذوالقرنین گویند بعد ازان سخن دران افتاد که امیر المومنین
ابوبکر صدیق رضی الله تعالے عنه را صدیق از کجا گویند بر لفظ مبارک راند که او
فاضلترین جمله یاران پیغمبر بود اما او را صدیق ازان گویند درین دو قول است

یکے آنکه چون رسول علیه السلام از شب معراج باز گشت هرچه فرمود آنرا تصدیق کرد و استوار داشت و قول دیگر آنست که صدق او بسیار بود بدین سبب صدیق گویند بعدازان فرمود چون رسول علیه السلام بدولت رسالت مشرف گشت اول کسے که پیش آمد ابوبکر بود که برسالت رسول صلے الله علیه وسلم تصدیق آورد که رسول برحق هستی و آخر زمان بیک سخن ایمان آورد بجفتگو نیفتاد او را بدان سبب صدیق گویند بعدازان از بزرگی او حکایت کرد که نام امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی بر قرص آفتاب نوشته اند آنزمانکه آفتاب بربام کعبه میرسد از انجا میگذرد چنانچه فرشتگان بنام امیر المومنین سوگند میدهند آنگاه آفتاب از انجا میگذرد **بعدازان** عزیزانی که حاضر بودند از میان ایشان یکے پرسید که امیر المومنین عمر رضے الله عنه را فاروق از کجا گویند فرمود از سبب آنکه او فرق کردی درمیان حق و باطل و امیر المومنین عثمان را رضے الله عنه ذو النورین ازان سبب گویند که دو دختر رسول علیه السلام نکاح کرده بود بدین طریق هر یکے را در نکاح آورده بود چون او برحمت حق پیوست بعده دوم را در نکاح در آورد **بعدازان** خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که رسول علیه السلام در دامادی امیر المومنین عثمان مفاخرت کرده است چنانچه کرات فرمودے که اگر صد دختر بودے و هر یک بعد دیگرے را بعثمان دادمے و امیر المومنین علی را رضی الله عنه اسد الله ازان گویند که او را خطاب آسمانی است یعنی علی شیر من است که او را شیر پروردگار گفتندے **انگاه** ملا یم این معنی حکایت کرد که امیر المومنین علی رضی الله عنه اگر وقتے نعره زدی هر چرنده و پرنده و درنده که در روے زمین بودے از هیبت نعرهٔ او هلاک شدی **بعدازان** همدرین معنے فرمود که وقتے پیش رسول علیه السلام حکایت همے داؤد میگفتند علیه السلام از بافتن زره آهنی که چون در دست بگرفتی موم شدی رسول علیه السلام تبسم کرد و گفت آنزمان که داؤد آهن بر دست گرفتی خواستی که زره بافد نام امیر المومنین علی رضی الله عنه بگفتی تا آهن بر دست او موم شدی انگاه

ہم بلایم ایمعنی حکایت دیگر کہ وقتے امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ بطرف شام لشکرکشی کردہ بود آنجا در
ماندہ بود نعرہ برزد چنانچہ در جملہ ملکوت ہزاہز افتاد و فرشتگان از تسبیح باز ماندند مناجات نمودند
کہ الٰہی این چہ آواز بود کہ ما از دست شدیم فرمان آمد کہ این آوازہ نعرہ علی است رضی اللہ
عنہ از ما یاری میطلبد بروید او را یاری کنید **بعد ازان** لختے سخن در معرفت افتادہ بود
بر لفظ مبارک راند کہ اول نشان معرفت آنست کہ خاموشی در و بیا بود اگر وقتے سخن گوید
بقدر حاجت گوید **انگاہ** ہمدرین معنی فرمود کہ از بزرگی شنیدہ ام کہ او گفتے کہ ہر کہ عاشق
نفس خویش شد کہ حسد و خواری بر و عاشق شد **بعد ازان** خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر فرمود
کہ کلید ہمہ چیزہا صبر است در موضع ارادت تا آنگاہ کہ ارادت در دست شود پس چون
ارادت در دست شد در برکتہا بر تو کشادہ گردد **انگاہ** ملایم این معنی فرمود کہ خواجہ
جنید بغدادی قدس اللہ سرہ العزیز میفرمود کہ مراقبہ آنرا باید کرد کہ ہیچ چیز از
نظر او غایب نباشد و شکر کسے را باید گفت کہ قدم از ملک سلطنت او ہرگز بیرون نہ نہد
بعد ازان خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر چشم پر آب کرد فرمود چہ مردم بودانکہ ہم از
آغاز عشق باخبر گردد پس در روز دوم وسیوم از وہیچ نماند و ناپید اگردد پس انچنین
کس سہل بود اما انکہ کامل ہست از آغاز عشق و انجام عشق بر پا ایستادہ باشد و فریاد ہل
من مزید زند انگاہ ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود کہ وقتے خواجہ یحیی معاذ رازی
رحمۃ اللہ علیہ بر خواجہ بایزید بسطامی پرسیدہ فرستاد کہ چہ میگوئی در باب مردے
کہ بیک قدح شراب محبت از دست شود خواجہ جنید رحمۃ اللہ علیہ گفتہ فرستاد کہ اینجا
مردیست کہ قدحہا از ازل تا ابد مے نوشد و ہل من مزیدے زند این سخن تنگ
حوصلگانست کہ برما نوشتہ **انگاہ** خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند آنکہ در راہ
محبت و معرفت کامل است از وے در عالم باطن و ظاہر ہیچ چیز پوشیدہ نیست و نماند
بعد ازان ملایم این معنی حکایت فرمود کہ چون خواجہ ذو النون مصری رحمۃ اللہ

علیه بکمالیت رسید وصیت آوازهٔ او همه جهان را گرفت هر بار نظر بر آسمان کردی از
از عرش تا فرش از عظمت او هیچ پوشیده نبودے وچون نظر در زمین کردی از اول
زمین تا تحت الثرےٰ هیچ چیز در حجاب نبودے **بعد ازان** ازین حال خواجه پرسیدند
که مردم بدین مرتبه بچه چیز میرسد فرمود که چون اینکس از همه بیگانه شود با حق یگانه
میگردد جملگی مملکت و آنچه در ویست بر وایثار کنند هیچ از و دریغ نمیدارند بعد ازان
در هرچه او نظر کند ذره از و پوشیده نیست **بعد ازان** سخن در سماع افتاده بود عزیزے
از خانوادهٔ چشت حاضر بود عرض کرد این چه حالت است که مردم آرمیده باشد
چون سماع مے شود در و اضطراب پدید مے آید خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند
که چون حق تعالے آدم علیه السلام را در خدمت کردن میثاق کرد که اَلَستُ بِرَبِّکُم همه
ارواح مستغرق شدند این خطاب گردید پس چون این زمان در عالم اضطراب مے آید
و این جنبش سماع از اینجا ست **بعد ازان** همان عزیز عرض کرد که میان مراقبت و حیا فرق
چیست خواجه ذکره الله بالخیر فرمود که مرا قبت انتظار غایت است و حیا خجلت از مشاہدہ
انگاه باز پرسید که صوفی کرا توان گفت بر لفظ مبارک راند که صوفی او را توان گفت
دل او چون دل ابراهیم سلام یافته بود از دوستی دنیا و بجا آرنده فرمان حق و تسلیم
او تسلیم اسمعیل بود و اندوه او چون اندوه داؤد بود و فقر او چون فقر عیسے بود
و صبر او چون صبر ایوب و شوق او چون شوق موسے و اخلاص او چون اخلاص محمد رسول
الله صلے الله علیه وسلم بود **بعد ازان** همدرین محل فرمود در جواب آنکه مولانا
برهان الدین غریب عرض کرد که از آن تصوف چیست بر لفظ مبارک راند آنکه ظاهر ش
تکبیری و آتش پرستی که ستم کردن بود بروے زیرا چه اهل سلوک میگویند کُن بِلَا وَصفٍ
تُدرِک مَا لَا وَصفَ لَه یعنے بے وصف باشی تا آن وصف را دریابے **بعد ازان** فرمود
که عارف را هفتاد مقام است اما یکے از ان مقامات تا یافت مراوات این جهان نیست

بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب گرد و فرمود کہ ہر کہ دم محبت دوست زند و آخر آن زن کند یا علم بنویسد پس بدانید کہ او چیزے نیست واز وہیچ نیاید او مدعی کذابست بعد ازان ہم در غلبات شوق خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ جملہ علم علما بدو حرف نارسیدہ است اول تصحیح ملت دوم تجرید خدمت آنگاہ ملایم ایمعنی فرمود کہ کرات از زبان شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز شنیدہ ام کہ این سخن بگفتی وبیہوش شدی کہ چیزے نیست از در گور خفتہ بہ آن سخن این بود کہ فرمودی ہر چشمی کہ بغیر حق تعالے مشغول شود نابینا بہ و ہر زبانے کہ بذکرش مستغرق نیست گنگ بہ ہر گوشے کہ بشنیدن حق مست نیست کر بہ و ہر تنے کہ بخدمت او بکار نیست مردہ بہ بعد ازان ہم درین محل فرمود کہ وقتے دیگر از زبان شیخ الاسلام فرید الحق قدس اللہ سرہ العزیز شنیدہ ام کہ روزی شیخ الاسلام قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ سرہ العزیز در عالم سکر این میفرمود ہر کہ در راہ حق بقدم رفت او بمنزلگاہ رسید و ہر کہ بے زبان خدمت او بگفت بہ نعمتہائے وصال رسید و ہر کہ بچشم جمال دوست بدید بینائے ابد گشت و ہر کہ بے دہان شراب محبت او در کشید مرد کامل گشت بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر ہمدرین حرف رسید ہائے ہائے بگریست گفت آنکہ مرد کامل است اگرچہ او در خلوتست ہیچ دمی و ساعتے نیست کہ او ستون عرش را نمے جنباند و غلغلۂ او در عالم ملکوت نیست بعد ازان بندہ سر بر زمین نہاد و عرضداشت کرد کہ نظمی از گفتۂ خواجہ نظامی یاد آمدہ است اگر بموجب فرمان شود عرض دارم فرمود بگو سے چو مست خلوتش گشتی فلک را خیمہ برہم زن ❊ ستون عرش درجنبان طناب آسمان درکش ❊ طریقش بے قدم میرو حدیثش بے زبان میگو ❊ جمالش بے بصر مے بین شرابش بے دہان درکش ❊ بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ مردم تا ہمچنین نباشد او را مرد کامل نمی توان گفت بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ وقتے خواجہ علی سہیل رحمتہ اللہ علیہ نامہ نوشت بجانب خواجہ جنید از مقصود بازماند

بر داؤد وحی شد و گفت دروغ است آنکه دعوے محبت ما کند و چون شب در آید بخسپد چون
خواجہ جنید این نامہ بدید پس پشت آن جواب نوشت کہ بیداری ما معاملت ماست در راہ
حق و خواب ما فعل حق است بر ما یعنے مرد و محبت را یکسانست والنوم موہبۃ اللہ علی
المحسنین یعنے نام عینی و لا نیام قلبی را محبت انیست **بعد ازان** ہمدرین محل فرمود
کہ وقتے دیگر بزرگی بر خواجہ جنید رحمۃ اللہ نشست کہ محبان آنند کہ اگر حق تعالے ایشان را
مخیر کند میان بہشت دوزخ ایشان دوزخ را اختیار کنند ازانکہ بہشت مراد ایشانست و دوزخ مراد
دوست ہر کہ اختیار دوست بر اختیار خود بگزیند محبت او باشد خواجہ جنید گفت کہ
چیز ایشان کو دکے کنند اگر مرا مخیر کند من اختیار نکنم گویم بندہ را با اختیار چہ کار ہر جا کہ
فرستی بروم مرا اختیار نیست اختیار من آن باشد کہ تو خواہی **بعد ازان** در
بزرگی خواجہ جنید رحمۃ اللہ علیہ فرمود کہ بعد وفات خواجہ جنید بزرگی حکایت کرد کہ
روزے رسول علیہ السلام را در خواب دیدم کہ نشستہ اند و خواجہ جنید پیش او حاضر
یکے فتوی بیاورد میخواہد کہ رسول علیہ السلام را بدہد حضرت فرمود کہ بجنید بدہ تا
جواب گوید جنید گفت یا رسول اللہ در حضور تو چون بدیگرے دہند فرمود چندانکہ
انبیا ہمہ را بہمہ امت خود مباہات بود مرا بہمت تو مباہاتست . **بعد ازان**
ہمدرین محل فرمود کہ خواجہ جنید را رسم بودے کہ ہمہ شب اللہ اللہ بسیار گفتے و این
بیت خواندی **شعر** من لم یکن للوصال اہلا ٭ فکل احسانہ لہ ذنوب ٭ **بعد ازان**
سخن در خرقہ افتادہ بر لفظ مبارک راند کہ خرقہ را ہیچ اعتبار نیست اگر در خرقہ اعتبار
بودے ہمہ خلق خرقہ پوش شدی اما اعتبار در مرد است کہ او خرقہ پوشد اگر
حق خرقہ بجا آورد خرقہ او را اعتبارے باشد و اگر در کار تقصیر شود گرفتار آمدہ باشد و خرقہ
را ہیچ وقر نماند زیرا چہ این تشبیہ بزرگانست کہ ایشان پوشیدہ اند در کار خدا و
در طاعت ہیچ تقصیر نکردہ اند **بعد ازان** ہمدرین محل بر لفظ مبارک راند کہ وقتے

خواجه جنید بغدادی را پرسیدند که در خرقه هیچ اعتبار هست گفت نه گفتند چرا از آنکه بسیار خرقه پوشانند که از ایشان فعلهای قبیح در وجود آید که فردا همان خرقه بر ایشان مدعی گردد و ایشان مستوجب دوزخ گردند و بسیار قبا پوشانند که از ایشان همه کار نیک در وجود می آید که پیش از خرقه پوشان به بهشت روند پس معلوم شد که در خرقه هیچ اعتبارے نیست اما خرقه را از اینکس اعتباری هست از انکه چون او حق خرقه ادا میکند او را در خرقه هیچ کسے بو اجبی حرمت میدارند بعد ازان فرمود که در قول امیر المومنین علی رضی الله عنه آمده است که لا اعتبار فی الخرقة یعنی نیست اعتبار در خرقه بعد ازان هم ملایم اینمعنی حکایت فرمود که در تحفة العارفین نوشته دیده ام که وقتی خواجه یحیی معاذ رازی رحمة الله علیه نشسته بود و اصحاب گرد او مردی قبا پوش بیامد سر بر زمین نهاد و بنشست هر بار که خواجه یحیی نظر بروی میکرد تبسم میفرمود چون دو سه کرت برآمد روی سوی حاضران کرد و فرمود که آنچه ما در خرقه پوشان می جستیم در قبا پوشان یافتم بر فور آن مرد برخاست سر در قدم آورد خواجه فرمود که مرد تو بودی که برین لباس نعمت بخشش از خرقه پوشان بودے و بمقام رسیدے الحمد لله رب العالمین

بتاریخ دهم ماه صفر روز پنجشنبه سنه الیه دولت پایبوس بدست آمد سخن در آفرینش آسمان و زمین افتاده بر لفظ مبارک راند که ایزد تعالے مر این آسمان و زمین را و آنچه در آن میانست در میان شش روز بیافرید چنانچه در تفسیر امام مجاهد آمده است بر حکم کلام الله قوله تعالے هو الذی خلق السموات والارض فی ستة ایام بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که روز لے آنجهان یکهزار سال اینجهانست چنانچه در کلام الله مسطور هست وان یوما عند ربک کالف سنة مما تعدون بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که اول چیزے که حق تعالے بیافرید لوح بود و هر چه بودنی بود از ابتدا آفرینش آنجهان تا انقراض عالم قلم امر کرد که همه بنویس او بنوشت از پس آن عرش بیافرید و از پس آن کرسے و بعد ازان آسمان با ستارها بیافرید

بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر درین حرف رسید بر لفظ مبارک راند که ابتدای آفرینش عالم روز یکشنبه کرد و روز آدینه تمام گردانید در روز شنبه هیچ نیافرید **آنگاه** فرمود که حضرت صمدیت اگر خواستی در طرفة العین این چندین صد هزار بیافریدی که قادر است بر همه چیزها لیکن این مودار بندگانست تا در همه کارها تاخیر نمایند و شتاب نکنند **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که در تفسیر امام زاهد نوشته دیده ام که چون این آیت بر رسول فرود آمد جهودان دانا جمله یکے شدند و از پیغمبر علیه السلام تفصیل خواستند مارا آفرینش آسمان و زمین و آنچه در ویست بگو **بعد ازان** رسول علیه السلام جواب فرمود که روز یکشنبه و دوشنبه زمین آفرید و آنچه در وے است و روز سه شنبه کوهها آفرید و آنچه در وست و روز چهارشنبه درختان آفرید و آنچه بندگان را بکار آید و روز پنجشنبه آسمانها را بیافرید و آنچه در وست و روز آدینه ماه و آفتاب و انجم را بیافرید و آنچه در ویست پس چون جمله چیزها درین شش روز بیافرید جهان آراسته شد اما روز شنبه که مدت او هزار سالست و هفت هزار دیگر گردش افلاک و بقاے آدم صفی صلواة الله وسلامه علیه و آدمیان نهاد و این جمله چهارده هزار سال می شود از آفرینش قلم تا روز قیامت **بعد ازان** همدرین محل فرمود که نحقایق نوشته دیده ام بر روایت خواجه حسن بصری رضی الله عنه چنین آمده است که گردش افلاک تا ظهور سید کاینات محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم شش هزار گذشته بود که رسول علیه السلام پیدا شد **بعد ازان** سخن در ولادت رسول علیه السلام افتاده بود بر لفظ مبارک راند که چون رسول علیه السلام تولد شد جمله بتان سرنگون شدند و افتادند بهر دو کتف رسول علیه السلام بقلم نور نوشته بودند لا اله الا الله محمد رسول الله در میان آن دعا مهر نبوت **بعد ازان** بر لفظ مبارک راند آنزمانکه رسول علیه السلام بر زمین افتاد حجره چنان روشن شد گوئے که صد هزار مشعل پر کرده اند از نور روے مبارک رسول علیه السلام آنگاه همدرین محل فرمود آن شب که

رسول علیہ السلام در دنیا خواہد آمد بعد ازان شب ابو طالب عم مصطفےٰ علیہ السلام در خواب
دید گوئی کہ از آسمان شمع افروختہ با فرشتگان در خانۂ عبد اللہ پدر رسول علیہ السلام فرود
آمده است ہر کس از اقربا و اہل قریش تا آنجا کہ ایشان را اسلام روزے بود
چراغ مے افروختند و ازان شمع مے سوختند و در خانہ خود مے بردند ہر چند کہ من چراغ خود را
ازان شمع میخواہم کہ بر کنم شمع از من دور میگریزد و چراغ من در نگرفت ہمچنان بیدار شدم
شنیدم کہ در خانۂ عبد اللہ پسر تولد شده است آنگاه خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند
کہ ابو طالب آنچہ کردنی بود کرد اما چون او را اسلام روزے نبود ازان شفقت محروم ماند
بعد ازان فرمود کہ رسول علیہ السلام خواست بسیار کوشش نمود کہ ابو طالب اسلام آرد اما
چون خواست خدا تعالےٰ نبود آن کوشش سود نداشت چنانچہ مے آرند کہ رسول علیہ السلام
روزے در کوچہ با ابو طالب ملاقی شد ہر چند حضرت فرمود کہ اے عم بکبار پیش من یگانگی
خدا و بہ پیغمبری من اقرار کن تا فردا در قیامت مرا حجت باشد ترا از آتش دوزخ خلاصی
شود ابو طالب ہر چند کہ کوشید کہ بگوید نتوانست گفت بعد ازان گفت اے جان عم
ہر بار کہ میخواہم کہ کلمۂ طیب را بر زبان رانم گوئے صد ہزار قفل بر دہان من نہاده اند
از گرانی نمیتوانم گفت بعد ازان ہم درین محل حکایت در ولادت امیر المومنین علی
افتاد کرم اللہ وجہہ بر زبان مبارک راند کہ چون امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ تولد شد
در کنار رسول علیہ السلام دادند کہ بدست مبارک خود این را غسل بده چون رسول علیہ السلام
او را غسل داد و در کنار ابو طالب داد و مگریست ابو طالب گفت اے جان عم این زمان
وقت شادیست گریہ از کجاست فرمود کہ اے عم غسل اولین علی را من دادم و غسل آخرین
من علی خواہد داد این گریہ من ازین است بعد ازان لختے سخن در بندگی شیخ جنید بغدادی
افتاد قدس اللہ سره العزیز بہ لفظ مبارک راند کہ وقتے خواجہ جنید در بغداد در مناجات بود
میگفت روزگارے چنان بر من گذشت کہ اہل آسمان و زمین از ان بگریستند پس آنچنان

شدم که من برایشان میگریم اکنون چنانم که نه از خود خبر دارم نه از ایشان بعد ازان ده سال
دریا بانی بودم دل را نگاهداشتم تا ده سال مرا دل نگاهداشت اکنون بیست سالست
که از دیگر خبر نیست بعد ازان گفت که حق تعالی بیست سال بر زبان جنید سخن گفت و جنید
در میان نه و خلق را خبر نه بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر هم درین محل فرمود که هر بار که
محبان را در نماز اندیشه دنیا در دل بگذرد. نماز را باز گردانند و هر بار که اندیشه آخرت
افتد سجده سهو بجا آرند بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که وقتی خواجه جنید را
قدس الله سره العزیز گفتند که ای پیر طریقت چه بود اگر برای رضای ما مرقع در
پوشی گفت اگر بدانم که از مرقع کاری خواهد آمد از آهن و آتش قبا سازم اما هر روز
در باطن ما ندا میکنند که لیس الاعتبار بالخرقة و انما الاعتبار بالحرقة بعد ازان ملایم انیمعنی
حکایت کرد که وقتی خواجه ذوالنون مصری رحمة الله علیه در سفری بود مردی پیش
آمد ازو سوال کرد از غایت محبت گفت ای بطال محبت را غایت نیست بعد ازان
نکتهٔ سخن در حکایت رابعه بصری افتاد و بر لفظ مبارک راند که فردای قیامت چون ندا کنند
یا رجال الله اول کسی که در صف مردان خدا پا بیرون نهد رابعه باشد آنگاه هم از احوال
او حکایت فرمود که در کار محبت همچو او دران عهد ثانی نبود چنانچه خواجه حسن بصری رضی الله
عنه گفت که وقتی یک شبانروز پیش رابعه بصری بودم سخن در محبت میرفت نه بر خاطر من
گذشت که من مردم نه بر خاطر او گذشت که من زنم آخر الامر برخاستم خود را مفلس یافتم
و او را مخلص بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر هم از عقیده و صدق او حکایت دیگر فرمود
که روزی در مناجات بود گفت بارخدایا اگر مرا فردای قیامت بدوزخ فرستی سری
که از محبت تو که در درون منست بدو گویم که دوزخ بهزار سال راه بگریزد بعد ازان
هم درین مقام گفت الهی اگر ترا از ترس دوزخ می پرستم در دوزخ مرا بسوز و اگر بامید
بهشت می پرستم بهشت بر من حرام گردان و اگر از برای تو می پرستم جمال باقی از من

دریغ مدار بعد ازان ہمدرین محل حکایت دیگر فرمود کہ وقتے کعبہ استقبال رابعہ کرد فریاد برآورد کہ من تقرب الی شبر تقرب الیہ ذراعا گفت اے کعبہ مرا ادمے باید بجمال توچہ شادی کنم بعد ازان ملایم ایں معنی حکایت فرمود کہ شیخ علی ترمذی رحمتہ اللہ علیہ میگوید کہ رابعہ بصری وقتے روے دربادیہ نہاد وہفت سال بہ پہلو می غلطید و میرفت تا بعرفات رسید آنگاہ ہاتفے آواز داد کہ اے مدعی ایں چہ حاجتست کہ دامن تو گرفتہ است اگر مارا میطلبی بایک تجلی درحال نگذاری رابعہ گفت یارب العزت مرا بدین درجہ سرمایہ نیست اما نقطہ فقہ میخواہم ندا آمد کہ اے رابعہ سر فرود آر کہ چند سال خشک قہر ماست کہ بر مردمان نہادہ ایم چون یکسر موے پیش نماندہ باشد کہ ایشان بحضرت وصال ماخواہند رسید کار برگردد فراق بدل شود و تو ہنوز در ہفتاد حجابے از روزگار خودتا از تحت انجمل بیرون نیائی و قدم در راہ ما نہی و ازین ہفتاد مقام نگذری بحدیث لفظ فقر نتوانی رسید ولیکن بالا نگر رابعہ بنگریست دریاے خون دید در ہوا معلق ہاتفے آواز داد کہ اے رابعہ ہمہ خون دیدۂ عاشقان ماست کہ در راہ آمدند و در منزل اول فرو شدند کہ نام ایشان والیشان در دو عالم از ہیچ مقامے بر نیامدہ است رابعہ گفت یارب العزت یک صفت از دولت ایشان بمن نماے درحال خون عذر زنان پدید آمد ہاتف آواز داد کہ رابعہ مقام اول ایشان اینست بعد ازان خواجہ ذکراللہ بالخیر چون برین حرف رسید آنگاہ چشم پرآب کرد بگریست و گفت کہ ہفت سال پہلو دو تا کلوخی را زیارت کند چون این نزدیک آن کلوخ برسد ہم بعلت او راہ براو فروبندد ہمدرین محل بود کہ حسن علاء سنجری و خواجہ عزیز بیگ ندیم خاص بیامدند و سر برزمین نہادند خواجہ در غلبات شوق بود بسیار شفقت برایشان فرمود گفت بنشینید آنگاہ خواجہ ذکراللہ بالخیر خواجہ عزیز بیگ را گفت کہ یک غزلی باید خواند کہ حق تعالے شمارا بوقت رسانیدہ است خواجہ عزیز چون غزل در پردہ سیومی آغاز کرد خواجہ عزیز و آن مجلس را چنان رقت پیدا شد کہ در وہم و فہم کس

نگتجد خواجه ذکر الله بالخیر جامه خاص بخواجه عزیز ببرا ورم حسن عطا کرد ند روزی ببن با راحت گو
که سعادت بر سعادت مشرف می شد و آن غزل این است که خواجه عزیز بخواند ۵ گر پرده
برکشائے ازان روی در بهشت ÷ روشن شود براہل نظر حال خوب و زشت ÷ گل را صفت کنم
مه و خورشید یا کرا ÷ اے ہر که خوب خوب به پیش تو زشت زشت ÷ رضوان اگر به بیند خشت
ورت کند ÷ جمله نگار خانه فردوس خشت خشت ÷ کاغذ ز گریه تر شد و خامه ز آه سوخت ÷
حال دل خراب بگو چون توان نوشت ÷ کشت امید کشتم و تو ابر رحمتی ÷ مگذار کشت زار که
زار است کشت کشت ÷ چندین حسن برشتهٔ جان دل چه بستهٔ ÷ سهلست اگر گسست ازین
تن سرشت زشت ÷ الحمد لله علی ذلک بتاریخ بیستم ماه صفر روز یکشنبه دولت
پایبوس حاصل شد تفسیر امام زاہد پیش بود سخن در فضیلت سورهٔ مزمل افتاد بر لفظ مبارک راند
که امام شافعی روایت کرد از امیر المومنین علی رضی الله عنه و او از حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم که در بیست و هفتم ماه مبارک رمضان حضرت رسالت علیه السلام در مسجد مدینه
با صحاب نشسته بودند حکایت پیغمبران گذشته میکردند همچنان جبرئیل و میکائیل با یک
لک و بیست و چهار هزار فرشته مقرب که گرداگرد عرش می باشند سوره مزمل را بر کاغذ حریر
بقلم نور نوشته بیاوردند رسول علیه السلام برخاست و ایستاده شد آنرا با عزاز و اکرام
بر دست گرفت بوسید و بر سر نهادند گفت یا اخی جبرئیل چه فرمان مے شود گفت فرمان
میشود که اگر این سوره در عهد پیغمبران پیشین میفرستادم ملتین از ایشان از برکت این
سوره عاصی نشدی و همه را از برکت این سوره مے آمرزیدم لیس محمد صلی الله علیه وسلم
ہر که از بندگان خدا از امتان تو این سوره را بعد از نماز فریضه بخواند بعدد ہر حرفے
که درین سوره است صد ہزار بدی از نامه سیاه او پاک گردانند ہمان مقدار نیکی در
نامه اعمال او ثبت فرمانید و در بهشت برابر تو که محمدی صلی الله علیه وسلم آن بنده
بود و دیا محمد خوانندهٔ این سوره را در بهشت ہزار کوشک از زمرد سبز بد ہند

وہزار کوشک از لعل بدہند و دیہ کوشکے ہزار در ہزار حور العین بدہند بعد ازان رسول
علیہ السلام خطبہ کرد کہ اے امتان من می باید کہ این سورہ را در خود رسانید و ہر روز
ختم این سورہ دہ بار است پس ہر کہ این سورہ را در روزے دہ بار بخواند حق سبحانہ
تعالے از شر حملہ آدمیان بدو از آفت دیوشے او را نگاہدارد و ہمیشہ در پناہ عصمت
باریتعالے بود و ہیچکس او را اگزند نتواند رسانید از برکت این سورہ و ہر کہ این سورہ
را بہر حاجتے و مہمی کہ بخواند آن ہمہ مہم و حاجتش روا گردد و ثواب این سورہ آسمانیان
زمینیان و آنچہ در آسمان و زمین است اگر ہمہ بنویسند نتوانند نوشت از بزرگی و عظمت
این سورہ بعد ازان ہمدرین محل بر لفظ مبارک راند کہ چون دعاگوئی در مبداء حال حضرت
شیخ الاسلام فرید الحق والدین پیوست بعد ارادت مرا فرمود کہ بسورہ مزمل ملازمت
بسیار کنی و این سورہ را بسیار بخوانی آخر چون در تفسیر فضیلت این سورہ بدیدم گفتم کہ
مقصود شیخ الاسلام در ملازمت کردن این سورہ بر اسے من این بودیعنے از سعادت محروم
نمانم بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ رسول علیہ السلام فرمود کہ در شب جمعہ حضرت
ذو الجلال این سورہ را بے کام وبے زبان میخواند پس ہر کہ درین شب این سورہ
را ملازمت کند ہمچنان باشد گوئے با حق تعالے ہم سخن شدہ است بعد ازان بر لفظ
مبارک راند کہ خواجہ حسن بصری در تفسیر این سورہ نبشتہ است ہر کہ این سورہ بخواند
اگر در میان صد ہزار دشمن حاسد و جادوگر و ظالم و بد اندیش باشد و آنہا خواہند کہ
بر وایذ اسے رسانند ذرہ از برکت این سورہ نتوانند رسانید و ہمہ از پیش او مقہور باز
گردند بعد ازان ہمدرین محل این حکایت فرمود کہ امام شعبی رحمۃ اللہ علیہ گفت
کہ وقتے خلیفہ عصر بر من ظلم آغاز کرد و خواست کہ مرا ہلاک کند روزے نشستہ بودم بطلب
من کسے آمد چون مرا پیش بردند سورہ مزمل را خواندہ بودم و بر خود دمیدہ ہمین
کہ بشیر او رسیدم روے او زرد گشت و از تخت فرود آمد و در پاے من افتاد

دوم انجلعت مشرف گردانید گفت اے استاد این زمانکہ تو درآمدی بدیدم دو اژدہا دہن باز کردہ اند واز پہلوتو برآمدند و گفتند کہ اے خلیفہ دست از شعبی بدار و گرنہ ترا بفرمان خدایتعالے ذرہ ذرہ خواہیم کرد پس اے استاد این کرامت از کجا یافتی گفتم در ملازمت کردن سورہ مزمل حق تعالے مرا این درجہ ارزانی داشت بعد ازان خلیفہ این سورہ را ملازمت نمود با دشاہانے کہ سرکشی میکردند و مال نمیدادند ہمہ مطیع و فرمان بردار شدند و اقلیم ہا را ضبط کرد بقوت و برکت این سورہ بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ امام مفضل رحمتہ اللہ علیہ درین سورہ شش قول نبشتہ است اول آنست کہ ہر کہ این سورہ را متواتر بخواند ہمیشہ در پناہ باریتعالے باشد و ہیچ بلاے گرد آن بندہ نگردد و ایمن بود از جملگی آفات دینی و دنیوی و عزیز بود در میان ملوک و بزرگان و قول دوم آنست کہ ہر کہ بخواند این سورہ را در روز یکبار و یا در شب یکبار حضرت عزت منادی کند بفرشتگان گواہ باشید کہ من این بندہ را بیامرزیدم و از اولیاے خود گردانیدم و برہمہ دشمنان مظفر و منصور گردانیدم و قول سیوم آنست کہ ہر کہ این سورہ را بخواند و بر سنگ دمد عجب نباشد کہ آن سنگ زر گردد بعد ازان ہم ملایم این معنی فرمود کہ وقتے شیخ عبداللہ مبارک رحمتہ اللہ علیہ را با گناہے در بغداد بند کردہ بودند مدتے بود بعد ازان پیش آن خلیفہ آوردند فرمود کہ اگر تو درویشے سنگے کہ پیش تست بگو کہ زر شود تا ترا اخلاص دہیم شیخ عبداللہ وقتے این قول در تفسیر نبشتہ دیدہ بود بر فور سورہ مزمل را بخواند و بران سنگ دمید بفرمان خدایتعالے آن سنگ زر گشت خلیفہ چون آن کرامت شیخ بدید در زمان از جملہ کارہا ہم بر دست شیخ تایب شد آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راندکہ بند داشتن شیخ عبداللہ مبارک بر دست خلیفہ ہم براے این بود تا اورا از کارہاے بد تایب گرداند بعد ازان فرمود کہ قول چہارم آنست ہر کہ این سورہ را بخواند با خود دارد ہیچ آفتے بروے نرسد و میان مردمان و بدرگاہ خدایتعالے عزیز بود

قول پنجم آنست که خوانندهٔ این سوره را زهر کار نکند و جادو در وے اثر نکند و از جملہ بلاہا ایمن بود وقول ششم آنست ہر که این سوره را بر آب روان بخواند بفرمان خدا تعالے آب بایستد و اگر بر کوه بخواند پاره پاره گردد و بر مرده بخواند بفرمان خدا زنده گردد و اگر بہ نیت زندانیان بخواند خلاصی یابند بعد ازان ہمدرین محل فرمود که مولانا بدر الدین اسحاق رحمۃ اللہ علیہ حکایت کرد که وقتے برابر شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سره العزیز در سفر بودم خدمت شیخ و من بر سر آب دریا رسیدیم آنجا کشتی نبود که بگذریم حضرت شیخ رو بسوے من کرد و فرمود که نعلین من دو دبدست گیر تا ما بگذریم ہمچنین نزدیک آب رسیدیم گفت چشم بپوش چشم پوشیدم خود را و شیخ را بر گذر آب ایستاده دیدم ہیبت حضور شیخ در من اثر کرد و ہیچ نتوانستم گفت ہمچنان در منزل رسیدیم محل نیک بود از ان حال عرض نمودم فرمود که سوره مزمل بخواندم بر تو و بر خویش دمیدم راه پیدا شد بگذشتیم آنگاه ہم ملایم اینمعنی حکایت دیگر فرمودند که شیخ سلیمان سمرقندی پیری بزرگ بود وقتے او را حجاج یوسف بند کرده بود دست پای او در زنجیر و تختہ بند محکم کرده گفت مرا فضیلت این سوره یاد آمد بر فور آغاز کردم تمام نشده بود که جملہ سلاسل و اغلال من ہمفتاد و در زمان مردم بیامدند و مرا خلاص دادند آخر معلوم شد نزدیک بود که فرشتگان عذاب او را ہلاک کنند بعد ازان ہمدرین محل فرمود که امیر المؤمنین علے رضی اللہ عنہ صد و ہفتاد مصاف بقوت این سوره کرده بود و مظفر و منصور باز گشته و باب خیبر را بہ برکت این سوره برکنده و امیر المؤمنین ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ گفت که بعد نقل رسول اللہ علیہ السلام را در خواب میدیدم بہ برکت این سوره بعد ازان ہمدرین محل فرمود که امام یحیے معاذ رازی رحمۃ اللہ علیہ میفرماید که خوانندهٔ این سوره را فردا چندان ثواب دہند که جملگی خلق متحیر گردند در روے او چون ماه شب چارده تابان باشد و بر براق نور سوار او را کنند و در بہشت فرستند آنگاه ہم ملایم اینمعنی حکایت دیگر فرمود که در تفسیر خواجہ شقیق بلخی رحمۃ اللہ علیہ نبشتہ دیده ام که او فرمود که من ہمقصد استاد را

شاگردی کردم چندین فضیلت که در خواندن این سوره بیان کرده اند مرا گمان شد که اگر همه عمر ثواب و فضیلت این سوره بنویسم نتوانم نوشت الحمد اللہ رب العالمین تاریخ پنجم ماہ ربیع الآخر روز چہار شنبہ دولت پابوس بدست آمد مولانا وجیہ الدین پائلی و مولانا نصیر الدین گیاہی و مولانا برہان الدین غریب سلمہ اللہ حاضر بودند سخن در آخر الزمان افتادہ بود بر لفظ مبارک راند که این ہمہ علامتہائے آخر الزمان است که در عالم دمبدم پیدا میشود و مردم ازین علامتہا غافل اند ہمدرین محل فرمود که در خبر است از رسول علیہ السلام که از فرزندان آدم کم بزایند و زنان با مردان شرابہا خورند و بر ایشان سوار شدہ کوچہ بکوچہ گردند و دف زنان بسیار گردند و علمائے بے عمل بسیار شوند و پادشاہان ظلم آشکارا کنند بعد ازان ہمدرین محل فرمود که امیر المومنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمود بدانید که چون زنان بر اسپ سوار شوند در بازارہا روند بدانید که نشان قیامت است ہمدرین محل فرمود که خواجہ حسن بصری رضی اللہ عنہ در علامت آخر الزمان نوشته است که وقتی رسول علیہ السلام نشستہ بود امیر المومنین ابوبکر و علی رضی اللہ عنہما پرسیدند که در دنیا بقائے آدمی ہفت روز است اصحاب دل تنگ شدند بعد ازان رسول علیہ السلام فرمود که ہفت روز از روزہائے آخرت یعنی ہر روزے از روزہائے آن جہان ہزار سال باشد ہمچنین ہفت ہزار سال مے شود بعد ازان خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر فرمود که رسول علیہ السلام گفت که ناخوش زندگانی که امتان مرا باشد پس از مرگ من سنت و خوش زندگانی بد آنکس باشد از امتان من که از دنیا بیرون شوند بعد ازان بر لفظ مبارک راند که امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ گفت بعد وفات رسول علیہ السلام در شصد سال فتنہا خیزند در ہندوستان و ترکستان یکے بیکی پر دازد و ہر یکے بگوشت و پوست یکدیگر افتند بعد ازان خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر چشم پر آب کرد و فرمود که رسول علیہ السلام فرمود که در آخر الزمان عالمان بسیار شوند برکت اندک و مرد دولتیان را از بیت المال

چیزے نرسد وزنان اندر خانها دست بازرگانی کشانید ومیخورند آشکارا و مال مطربان
ومسخرگان دہند وزنان بلا بہ کا بکشانید و پادشاہان ولایتها بگیرند و فسادها کنند
و پارسایان را عقوبت ها فرمایند و زاہدان رابکشند و بے خوارگان مشغول شوند وجہان
را ویران سازند وہمہ خلق از دست ایشان درویش گردند و بامے کار شادیہا کنند
و زنان بیگانہ را بیارند و باکسان خود فسادہا کنانند بعد از ان خواجہ ذکر اللہ بالخیر
فرمود کہ در آخر الزمان زمانہ آید برامت رسول علیہ السلام وآن این زمانہ است کہ مغنیان
ومطربان ومسخرگان واہل فساد بچشم اہل دنیا عزیز گردند وقیمت قرآن خوانان وعالمان
بہ دو مردان ہمہ جامہاے رنگین بپوشند وکودکان را چون زنان بیارایند وزنان
ومردمان یکجا مے خورند ولواطت کردن پیشہ گیرند وحاکمان حلم بفروشند وبے دیانتی
میان خلق پیدا گردد واز براے مال دنیا حق را ناحق کنند داد وعدل درمیان
نماند و بازارگان درخرید وفروخت دروغ گویند واز براے پنج درم گواہی دروغ
دہند پس چون چنین درعالم پیدا شود حقیقت بدانید کہ قیامت نزدیک رسید و برکت
نباتات از زمین برگیرند و باران از آسمان کمتر آید واگر ببارد بیوقت ببارد بعد از ان
خواجہ ذاکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ دجال لعین لعنۃ اللہ علیہ درعہد رسول علیہ
السلام زادہ شدہ است وآنچنان بود کہ روزے بہتر عالم نشستہ بود کسے بیامد و گفت
یارسول اللہ چیزے عجب پیدا شدہ است زن جہودی بچہ زادہ است از بامداد تا چاشت
یعنی آمدہ وتا نماز پیشین بزرگ شدہ است وتا نماز دیگر ریش برآوردہ وتمام مرد شدہ
چون این بشنید گفت ہذا علامت القیامۃ از جاے خود برخاست وقصد او کرد تا اورا
بہ بنید چون نزدیک حجرہ او رسید مر دجال لعین را خبر کردند کہ پیغمبر خدا آمدہ است
بدیدن تو دجال نشست پیغمبر بروے السلام عرض کرد آن ملعون جواب نداد انگاہ
پیغمبر را گفت صعب جادوے کردہ کہ مرا عاجز کردی مرا پیاموز پیغامبر علیہ السلام گفت

اے ملعون من جادوگر نیستم بلکہ پیغامبری خدا اے عزوجل ام کہ بر تو آمدہ ام تا بگوی لاالہ الا اللہ محمد رسول اللہ امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ حاضر بود گفت یا رسول اللہ فرمانده تا این ملعون را ریزه ریزه گردانم و بکشم درحال شمشیر برکشید و آن ملعون بانگ صعب برآورد هم اندران ساعت ناپدید گشت پیغامبر علیہ السلام غمناک گشته با یاران گفت کہ او را شیاطین بشارستان شاهها بردند بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود آن روز کہ بیرون آید دران سال قحط صعب بود و نم از آسمان باز ایستد و نبات از زمین کم روید و این همه خاصیت بیرون آمدن آن ملعون باشد بعد ازان فرمود کہ چون آن بیرون آید لعنۃ اللہ علیہ دعوے پیغمبری کند در آخر الزمان و چون قوی گردد و لشکر بهم ساند دعوے خدائی کند خاک بدهان او بدین نوع گفتن و نشان آن ملعون آن بود کہ میان پیشانی او نوشته پیدا شود هو الکافر باللہ العظیم و بر خر نشسته بود و آن خر را ستام زرین باشد پس هر کہ اهل فساد بود متابعت او کند خضر علیہ السلام بادی بود میگوید کہ دروغ زن است این ملعون پس مسلمانان را ازراه ببرد و بسیار مسلمان کافر گردند و آن ملعون گرد همه عالم بگردد در یک هفتہ جملہ اقصاے عالم بگردد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند رسول علیہ السلام گفته است در آخر الزمان غافل نباشید کہ در ساعت بساعت علاماتها و حالتها ظاهر گردد کہ درمانند پس بخدا ایتعالے باز گردید و توبہ کنید بعد ازان هم درین معنی حکایت فرمود کہ روزے رسول علیہ السلام نشسته بود یاران گرداگرد امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ از بهتر عالم سوال کرد گفت یا رسول اللہ این آفتاب ازین زمین همی برآید گفت بلے یا ابابکر کل گردش او بر آتش است اگر شبانروز یکبار گذار او بر آب بنودے بسیار خلق را بسوختی و این همه کواکبها کہ در آسمانست مر خدا اے را عزوجل تسبیح میگویند خاصہ کہ این آفتاب هر روز از خدا ایتعالے دستوری میخواهد کہ بار خدایا مرا فرمائی تا نام همه کافران و عاصیان بسوزم بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ در آخر الزمان روزگارے آید

که درازی سال چون ماه بود و درازی ماه چون هفته و درازی هفته چون روز پس دران ایام مسلمانے سخت عزیز بود از کوتاهی عمر مردمان اندران روزها تمام یک نماز نتوانند کرد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چون بدین حرف رسید چشم پر آب کرد و بگریست و این حدیث بر لفظ مبارک راند که رسول علیه السلام فرموده است که امت من بعد هجرت پنج طبقه میشوند در دنیا هر طبقه تا دامن صد سال آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر این را تمثیل کرد فرمود که طبقه اول تقوے و بعمل صالح باشند چنانچه دامن صد سال اما طبقه دوم اهل تواضع و ترحم باشند تا سه صد سال و طبقه سیوم متقاتلی کنند بایکدیگر و عمل ایشان همه نار با طمع آویخته باشد تا چهار صد سال و طبقه چهارم طایفه باشند که صله رحم را ببرند و از یکدیگر روے بگردانند و درمانده را فریاد نرسند تا پانصد سال و طبقه پنجم طایفه باشند که ظالم و عاصی و طاغی باشند تا هفتصد سال بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند چون هفتصد سال برآید زلزله بسیار شود و علماے باعمل فوت شوند امر معروف و نهی منکر کم شود خونها کوچه بکوچه شود تا هفتصد و بیست سال بعد ازان میان خلق حیوان بسیار شوند و غالب باشند چنانچه میان اینها کسے نتواند که بگذرد و نبات در زمین کم روید زراعتها از آفت خراب شود و مسلمانے نماند و خلق بیکدیگر گوشت و پوست خود افتند و کارهاے زشت بکنند و مے خورند و بے شرمی بسیار شود و مسلمانان بیگناه خود کشته گردند و مسلمانان با مسلمانان از سبب مال دنیا تیغ کشند و اسلام خوار گردد و مشایخ ناحق کشته شوند و خیر و برکت از میان برگیرند و فسادها آشکارا گردد تا هفتصد و سے سال بعد ازان درندگان وحشی در شهرها درآیند و روز روشن و فرزندگان مسلمانان را ببرند و امرا و ملوک ظالم و عنف پیدا شوند چنانچه از ایشان شهرها خراب گردند و مسلمانان را زار زار بکشند و اسلام در شهرها کمتر باشد و علما بسیار بیعمل گردند و هر فتنه که دران ایام بود از علماے بیعمل و مشایخ

ریائے پیدا شود در ہر ولایتی و شہرے پادشاہی و ملکی برخیزد اسلام و مسلمانان و آن شہرہا از ایشان خراب گردند و مسلمانے ضعیف شود و دوستان دشمن گردند و ہر کہ از دنیا چیزے ببیند دربند آن شود کہ از وبرباید و اورا ہلاک کنند و مسلمانان مفلس شوند تا بحد نفس دو نان ہیچ نباشد و ظلم آشکار گردد و خلق از فساد نہ اندیشند در روز و شب دروغ و غیبت و حسد و فحش و لہو و لعب و قمار و مطربے و در کار بد مشغول باشند تا ہفتصد و چہل سال بعد از ان شہوت در زنان غالب شود کہ ہیچ زنے بریک شوہر قناعت نکند بلکہ از صد بیش بگذرد و زنان بے شرم گردند در کوچہ و بازار از ایشان فتنہ قائم شود چنانچہ مردان یکدیگر از برائے ایشان تیغہا کشند و ولایتہا آباد ان نمانند و شہر بشہر ہمہ خراب بود کہ ازین شہر تا بآن شہر بد شواری برسند و اہل علم کشتہ گردند و مشایخ و درویش را عزت نماند و کسے ایشانرا نپرسد و یتیمان و بیوگان خوار گردند و از گرسنگی بمیرند و ولایت متہم گردد و سادات و دانشمند و درویش و علما مصحف را بہدیہ برند کسے از ایشان بچیزے نخرد و قحط و ارزانی دم بدم پیدا شود و مے خوران بسیار شوند و مے خوردن و فساد کردن فخر کنند و اہل فساد و مسخرگان را عزت بود اہل صلاح خوار باشند و دوستی زبانے بود و مسلمانان بدست و زبان و دل و گر باشند و خیانت بسیار شود و راہزن و بد اندیش بسیار شوند و ہمہ عالم از فتنہ پر شود تا ہفتصد و پنجاہ سال بعد از ان چون آفتاب برآید در مطلع او خون باشد و جملہ کنارہای آسمان تا بقیاس دو نیزہ ہمچو خون گردد و سہ ساعت در آن روزہا در مطلع آفتاب خون باشد نصف جن و انس دریک روز بمیرند و ہلاک گردند و بادہا سخت باشد و مرگ بسیار شود و طوفانہا و علامتہا دمبدم خیزد و در شہرہا آتش بسیار افتد تا ہفتصد و شصت سال بعد از ان باران بیارد و قطرہائے او برابر بیضہ مرغ باشد و در ان سال چندین ہزار مویشی و زرع ہلاک شوند تا ہفتصد و ہفتاد سال بعد از ان قرآن رفع شود

و آفتاب از مغرب برآید و در توبه بسته شود بعد آن توبه قبول نشود و آنروز که آفتاب از
مغرب برآید تا وقت زوال برقرار باشد بعد از ان همچنان فرو د آید تا هفتصد هشتاد سال
و دجال لعین بیرون آید و نشانی در خلق پیدا شود هر که مومن بود در پیشانی او نقش ایمان
پیدا آید و هر که منافق است در پیشانی او نقش کافری بنشته پیدا شود نعوذ باللہ منها
بعد از ان خواجه برین حرف رسید های هائے بگریست بر لفظ مبارک راند که خدا داند که
بعد از ان چها پیدا شود و قیامت کے آید الحمد لله علی ذالک بتاریخ ششم ماه
جمادی الآخره روز شنبه دولت پابوس بدست آمد سخن در بزرگی اولیاء افتاده بود
بر لفظ مبارک راند که ذکر الاولیاء منزل الراحت یعنے ذکر کردن اولیا منزل راحت ست
بعد از ان همدرین محل فرمود که از زبان شیخ نجم الدین صغری رحمته الله علیه شنیده ام که
در منازل امیر المومنین علی رضی الله عنه نوشته است ذکر الاولیاء عبادة یعنے هر کجا که ذکر اولیاء رود در محل
عبادت است و ثواب عبادت در نامه اعمال او نبویسند بعد از ان همدرین محل فرمود که نقل است
وقتے امام جعفر صادق رضے الله عنه از ابوحنیفه سوال کرد که عاقل کیست گفت آنکه تمیز کند
میان شر و خیر حضرت امام جعفر صادق فرمود اے ابوحنیفه بهایم یعنی چهار پایان نیز تمیز توانند
کرد میان آنکه ایشان را میزنند و میان آنکه ایشان را علف دهند ابوحنیفه گفت پس نزدیک
تو عاقل کیست گفت آنکه تمیز کند میان دو خیر و در میان دو شر تا از دو خیر خیر الخیرین اختیار
کند و از شر الشرین بگریزد بعد از ان همدرین محل فرمود که وقتے سخن در ذکر خواجه اویس
قرنی افتاده بود بر لفظ مبارک راند که چون رسول علیه السلام وفات میکرد صحابه عرض
نمودند که یا رسول الله مرقع تو کرا دهیم فرمود باویس قرنی بدهند بعد از ان چون امیر المومنین
عمر رضی الله عنه بخلافت نشسته بکوفه آمد بر منبر شد و خطبه گفت اے اهل مسجد برخیزید کسے
از قرن میان شما هست گفت هست فرمود پیش من فرستید جمعی را پیش فاروق فرستادند
خبر اویس پرسید ایشان گفتند طور انسے تناسیم عمر گفت رسول خدا نشان داده است

کہ سخن او ہرگز خلاف نباشد بعد ازان یکے گفت کہ او حقیرتر از آنست کہ امیر المومنین میگوید کہ او دیوانہ و احمق است از خلق وحشی دارد و در آبادانی نیاید و با کسے صحبت نکند و آنچہ مردمان خورند او نخورد و غم و شادی ندارد و چون مردمان بگریند او بخندد و چون مردمان بخندند او بگرید امیر المومنین عمر گفت او کجاست گفت او در وادی عرنہ شتر میچراند بعد ازان عمر و علی رضی اللہ عنہما بدان وادی شدند و او را در نماز یافتند و حق تعالے فرشتہ را گماشتہ بود تا شتران او را نگاہ میداشت چون اُویس جنبش آدمی دید نماز کوتہ کرد پس عمر رضی اللہ عنہ سلام کرد جواب سلام باز گفت امیر المومنین عمر پرسید کہ نام تو چیست گفت عبد اللہ عمر بگفت ما ہم عبد اللہ ایم نام خاصہ تو چیست گفت اُویس عمر گفت کہ دست بما نما نمود آن نشان کہ پیغمبر علیہ السلام گفتہ بود دید پس عمر گفت اے اُویس پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم سلام رسانیدہ است و گفتہ کہ امتان مرا دعا کن اُویس گفت یا عمر تو بدعا کردن اولیٰ تری کہ بدنیا مردے عزیزتر از تو کسے نیست عمر فاروق گفت من خود اینکار میکنم اما وصیت پیغمبر علیہ السلام بجا آر اُویس گفت یا عمر بہتر ازین در کوہ نگاہ کن نباشد کہ اُویس دیگر باشد عمر رضے اللہ عنہ گفت نشان تو دادہ است پیغمبر علیہ السلام اُویس گفت اول مرقعۂ رسول علیہ السلام بمن دہید تا دعا کنم ایشان مرقعہ رسول علیہ السلام باویس دادند و گفتند در پوش پس دعا کن اُویس گفت صبر کن کہ اول حاجت خواہم پس باز از ایشان دورتر شد و آن مرقع نہاد و زاری نمودہ برائے امت محمد از خدا تعالےٰ میخواست آوازے شنید کہ اے اویس مرقعہ درپوش کہ چندین ہزار امت محمد را بتو بخشیدیم اُویس گفت در نپوشم تا جملہ را نہ بخشی کہ پیغمبر خود اجابت کردہ است عمر و مرتضےٰ گفت رسول از ایشان کار خود کردند اکنون یک کار ماندہ است آوازے شنید کہ چندین ہزار بتو بخشیدم درپوش اُویس گفت تا ہمہ را بمن نہ بخشی نپوشم و مرتضےٰ اینجا بیامد اویس گفت اگر تو نمی آمدی این مرقع نمے پوشیدم تا جملہ امت محمد را نے بخشیدند بعد ازان خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر

بر لفظ مبارک راند که این حکایت کسانیست که در هر محلتی در آیند کس ایشانرا نپرسد واز محلتی که بیرون روند کس نشان ایشان ندهد بعد ازان همدرین محل فرمود که امیر المومنین عمر رضی الله عنه گفت که بدیدم اویس را گلیمے از پشم شتر پوشیده سراپا برهنه که تونگری هژده هزار عالم دران گلیم داشت انگاه عمر دل از خود واز خلافت برگرفت وگفت کیست که این خلافت را از من بگیرد ومرا خلاص کند اویس گفت که اے عمر کسے که عاقل باید چنین گوید اینجا خود فروشی نیست این را بینداز هر که خواهد بگیرد خرید وفروخت درمیان چه کار دارد بعد ازان عمر رضی الله عنه بسیار بگریست وخواست که خلافت بگذارد صحابه جمع شدند وگفتند چیزے که صدیق اکبر قبول کرد نتوان گذاشت که یک روزه عدل تو بر شصت سال عبادت شرف دارد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که زنهار تا در خاطر کسے این بگذرد که مقام اویس از مقام امیر المومنین عمر عالی واولی بود این چنین نیست دیگر خاصیت اویس اینست که هیچ چیز دل نمیخواست چنانچه سید عالم در خانه پیرزنے رفتے وگفتے محمد را بدعا یاد دار پس عمر گفت یا اویس چرا بملازمت حضرت بدیدن رسول علیه السلام گفت شما اورا دیده اید گفت بلے گفت جبهه اورا دیده اید ابرو پیوسته بود یا کشاده هیچ نتوانست که بگوید پس گفت شما دوست محمد بودید گفتند بلے گفت اگر دوست صادق مے بودید آنروز که دندان مبارک شکسته بر حکم موافقت چرا دندان خود نشکستید که شرط دوستی وموافقت اینست پس دهان خود بنمود که همه دندان شکسته بود وگفت من اورا بصورت ندیده بودم این از موافقت دین است که من کرده ام انگاه دانستند که منصب او بلند است که نادیده رسول را موافقت کرده بود بعد ازان امیر المومنین عمر گفت له یا اویس مرا دعا کن گفت در نمازی دعا کنم اگر شما ایمان خود بسلامت بگور برید خود دعا من شما را دریابد والا من دعا ضایع نکنم بعد ازان همدرین محل فرمود که امام محمد احمد را چندین سال کسے خنده ندید وقت نقل ایشان را نزدیک رسید تبسم کرد حاضران سوال کردند که وقتے لب مبارک شما در خنده ندیده ایم

در وقت نزع تبسم از چیست فرمود که بدیدم ابلیس لعین را حضور من ایستاده است دست بر دست
میزند و می نالد گفتم چرا افسوس میکنی گفت ای امام نیکو ایمان خود را از من بسلامت بردی از شادی آن
تبسم کردم که الحمد لله بارے از و ایمان بسلامت بردم آنگاه درین محل فرمود وقتی امیر المومنین عمر رضی
الله عنه بر خواجه اویس آمده گفت مرا وصیت کن گفت خدا را شناسی گفت شناسم گفت اگر غیر خدا ئے
کسی را نشناسی ترا بهتر فاروق گفت خدا میداند گفت اگر خدا تعالے ترا دیگری نداند بهتر
بعد ازان فاروق خواست که چیزے بوی دهد اویس دست در جیب کرد سیم برآورد گفت این از شتربانی
بیع کرده ام اگر تو ضمان میشوی که چندان درم که این است بخورم و بدیگرے محتاج نشوم آنگاه از تو چیزے قبول
کنم بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که خواجه اویس این بگفت و آنهم فرمود که رنجه مشوید
و باز گردید که قیامت نزدیک است آنگاه در قیامت دیدار باشد که فراق نباشد من اکنون بساختن
قیامت مشغولم آنگاه عمر علی رضی الله عنهم باز گشتند بعد ازان هم درین محل فرمود هم از بزرگی او که وقتے
هرم رحمة الله بکوفه رفت در کناره فرات خواجه اویس قرنی را دید که وضوی ساخت از صفت
او بشناختم سلام کردم جواب داد حیاک یا هرم بن حیا گفت چگونه شناختی و ترا که ره نمود من گفتم
یا اویس نام من و پدر من چگونه دانستی گفت نبانی العلیم الخبیر آنکه هیچ از علم او بیرون نیست مرا خبر کرد
روح ترا شناختم که روح مومنان با یکدیگر آشنا اند گفتم چیزی روایت از رسول علیه السلام کن گفت او را ظاهر
نیافتم اما حدیث او را از دیگران شنیده ام و بخوانده ام که محدث باشم و بذکر مرا خود شغل است
که بدین نمی پردازم گفتم از قران آیتے برخوان تا بشنوم گفت اعوذ بالله من الشیطان الرجیم پس زار بگریست
آنگاه گفت که حق تعالے میفرماید و ما خلقت الجن و الانس الا لیعبدون و ما خلقنا السماء و الارض و ما بینهما
لاعبین و ما خلقناهما الا بالحق ولکن اکثرهم لا یعلمون ان یوم الفصل میقاتهم اجمعین یوم لا یغنی مولی عن مولی
شیا و لا هم ینصرون الا من رحم الله انه هو العزیز الرحیم برخواند آنگاه نعره بزد چنانکه گفتیم رفت بهوش آمد
گفت ای هرم چه چیز آورد ترا گفتم میخواستم تا با تو انس گیرم و از تو بیاسایم گفت هرگز ندانستم
کسے را که خدای را شناخت با غیر او انس گیرد و از غیر او بیاساید بعد ازان هرم را گفت که مرا

وجیتی گن گفت که مرگ زیر پای این است که چون بخسپی و بر خیزی و در خوردی گناه منگر و در بزرگی آن نگر که در وی عاصی میشوی که اگر گناه خورد داری خدا را نه خورد داشته باشی بعد ازان هرم گفت کجا میفرمائی مقام کنم گفت بشام گفتم اینجا معیشت چون باشد گفت اے پسر بر جفا چون آدم و حوا و نوح و ابراهیم و داود و محمد علیه السلام بمردند من و تو از جمله مردگانیم گفت وصیت من آنست که کتاب خدا و اهل صلاح را در پیش ست و یک ساعت از مرگ غافل مباش و چون بقوم خود برسی ایشان را پند دهی و نصیحت از خلق خدا باز گیری و یکقدم از موافقت آن امت کشیده نداری تا ناگاه بی دین نشوی و بدان در دوزخ نیافتی پس دعا کرد و گفت باز گرد اے پسر بر جفا مرا بدعا یاد دار که ترا من بدعا یاد دارم بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که در راحت الارواح نبشته دیده ام ربیع خثیم رحمة الله علیه گفت یکبار بزیارت اویس رفتم نماز بامداد گزارده بود با ورا و مشغول شد گفتم صبر کن تا فارغ شود از نماز تا نماز دیگر میخواند همچنین سه شبانروز انتظار فرصت میکردم نیافتم درین سه روز و شب هیچ نخورد و نخفت شب چهارم ساعتے چشم او در خواب شد در حال بیدار گشت گفت خداوندا پناه میجویم بتو از چشم بسیار خواب و از شکم بسیار خوار با خود گفتم مرا این پند تمام است باز گشتم و او را زحمت ندادم بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که همچنین شنیدم که در عمر خود هیچ شبے نخفت گفتے امشب شب رکوع است و تا بامداد در رکوع بودے و اگر گفتند که شبے تا بامداد در سجدهٔ چون بسر می بری گفت در سجده سه بار سبحان ربی الاعلی گفتن است من خود هنوز یکبار تمام گفتن نمے یابم که روز میگردد و گفت این از ان میکنم که میخواهم تا مثل آسمانیان عبادت کنم بعد ازان عزیزی بود حاضر اشت کرد که خشوع چیست در نماز گفت اگر تیر در پهلوی تو بزنند ترا ازان تیر خبر نباشد بعد ازان همدرین محل فرمود که از شیخ سعد الدین حمویه پرسیدند که چگونه گفت چگونه باشد کسے که بامداد برخیزد و نداند که تا شب چگونه خواهد زیست گفتند کار تو چگونه شده است گفت آه و زاری بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند و چشم پر آب کرد که اگر تو خدا پرستی سعادت آسمانیان و زمینیان او قبول نکند تا با ورش

نداری بنده عرضداشت کرد که چگونه باورش داریم گفت ایمن باشی بدانچه برای تو پذیرفته اند فارغ بنشین بود
را در پرسش بعد از ان خواجه ذکراللہ بالخیر ہمدرین محل فرمود که سه چیز را دوست دار دو زخ
از رگ گردن او نزدیک تر است یکے آنکه طعام خوش خوردن دوم آنکه لباس خوش پوشیدن
سیوم با توانگران نشستن بعد ازان ہمدرین محل فرمود که روزی پیش خواجه اویس قرنی
گفتند مردے ہست که سی سال ست پا در گور رفرو برده ہست و بران گور نشسته و کفن در گور
آویخته از خدا مشغول کرده و بدین ہر دو باز مانده و این ہر دو پا در گور آویخته دائم میگرید
اویس گفت مرا آنجا بر ید بردند چون آمد در این صفت بدید گفت ترا سے سال است تا گور و کفن
ترا از خدا مشغول کرده است و بدین ہر دو باز مانده و این ہر دو بت را آراسته
آمرد چون در خواجه بدید حال بر وے کشف شد نعره بزد و جان بداد در گور افتاد بعد ازان
خواجه ذکراللہ بالخیر بر زبان مبارک راند و چشم پر آب گرد و فرمود که اگر گور و کفن حجاب ہست
دیگر بنگر که چیست بعد ازان خواجه ذکراللہ بالخیر ہمدرین محل فرمود که مریدی بود خواجه
ابو تراب نخشبی را قدس اللہ سره العزیز چون کار بکمالیت رسید ہر بار که آن مرید پیش
خواجه بیا مدی فرمودے که ترا پیش بایزید می باید رفت تا نعمت باقی از و بر تو مکاشفه
گرد و آن مرید چون بکمال حال بود دشوارے نمود که بر خواجه بایزید برود آن غرض چون
گفتگو بسیار شد گفت سخن پیر ورزی می باید کرد برخاست روان شد در نیمه راه رسیده بود که
خواجه بایزید قدس اللہ سره ملاقی شد ہمین که چشم بایزید ازان و و چار شد آن مرید نعره
بزد و بیفتاد و چون بدیدند جان بحق تسلیم کرده بود چو باقی نعمت بر وے مکاشفه شد
طاقت نیارست آورد جان بداد بعد ازان خواجه ذکراللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند
که زہی کامل خواجه بایزید بود که کاملان دیدن روے او طاقت نداشتند آنگاه ایہم
فرمود که چون مردم بکمالیت رسند ہمه اوصاف حق داری مرکب گرد و پس نیکو کسی
بود که در اوصاف باریتعالے یگانگی تواند کرد بعد ازان ہمدرین محل فرمود که بزرگی بود

که سه شبانروز چیزی نخورده بود روز چهارم تیاری زرد دید بر نداشت میگفت از آن کسے افتاده باشد بعد از ان گوسفندی دیدم آید قرصی در دهان گرفته پیش او نهاد و نگرفت مگر از کسی آورده باشد پس آن گوسفند بسخن آمد و گفت من دانم تو بندهٔ اوئی بستان روزی حلال است چون آن بزرگ دست دراز کرد که نان بستد گوسفند ناپید اشد بعد ازان فرمود که خواجه ابو القاسم رحمته الله علیه میفرماید که وقتے خواجه اویس قرنی رحمته الله علیه میگفت که هر که خدا یرا شناخت چیزے بروی پوشیده نباشد از معنی و دیگر تبوان دانست که خدا یرا بخدائی توان شناخت که خدا یرا بداند همه چیز را بداند بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند و چشم پر آب کرد و فرمود که سلامتی مردم در تنهائی است و تنهائی آن باشد که فرد بود در وحدت آن باشد که خیال غیر در دل او نگنجد تا بسلامت بود و اگر بصورت نگری درست نباشد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که پر تو او باد بدل تو یعنی دایم دل حاضر داری تا غیر در وی راه نیابد چنانچه خواجه اویس قرنی رحمته الله علیه فرموده است طلبت الرفعة فوجدته فی التواضع و طلبت الریاسة فوجدته فی النصحة و طلبت المروة فوجدته فی الصدق و طلبت الفخر فوجدته فی الفقر و طلبت النسبة فوجدته فی التقوے و طلبت الشرف فوجدته فی القناعة و طلبت الراحة فوجدته فی الزهد الحمد لله رب العالمین بیست و هفتم ماه جمادی الاخر دولت پایبوس بدست آمد آنروز بنده چند جز کاغذ که الفاظ دُرربار گهر نثار خواجه رستان در قلم آورده بود پیش نظر مبارک مخدوم عالمیان بداشت و عرضداشت کرد که امروز آمده است که این بیچاره هرچه از زبان مخدوم مے شنود تا آنجا که دراک و فهم یاری میدهد آنرا می نویسم و افضل الفواید نام کرده ام چون بنده این عرضداشت کرد بر دست مبارک گرفت بتشریف مطالعه شرف داد در مجلسے که میرسید میفرمود که نیکو نبشته و نام نیکو نهاده و آنجا که سخن از بندهٔ ترک شده بود بر دست مبارک خود آنرا صحیح میکرد بعد ازان روے سوی حاضران کرد و گفت از خسرو بسیار است که اینقدر

فوائد در قلم آورده است لسبب آنکه ہمہ وقت آن در بحر معانی از سر تا پای غرق است ا ما
حق سبحانہ تعالے ہمہ اعضاے خسرو را العقل وفضل سرشتہ است زیرا چہ ہمہ روز در بحر معانی
شنا میکند صد ہزار دُر معانی می آرد و آنرا مے نویسد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر
بندہ نواز شکستہ پروری کردہ بندہ بر کتاب سر زمین نہادہ گفت اینہمہ معانی کہ در فہم
این بیچارہ بجاے جائے میدہد از برکت قوت اکرام مخدوم عالمیان ست کہ بنظر مبارک این بیچارہ
را پرورش میدہد الحمد للہ علے ذلک بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر کلاہ خاص پیرہن
خاصہ بر بندہ عطا کرد بعد ازان سخن در بزرگی شیخ معین الدین سنجری قدس اللہ سرہ افتاد
حکایت فرمود آنروز کہ شیخ معین الدین بخدمت خواجہ عثمان ہارونی نور اللہ مرقدہ پیوست
وبیعت آورد او نیز ہر فواید کہ از زبان شیخ مے شنید آنرا بقلم مے آورد چنانچہ این حکایت و بزرگی
شیخ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ دران فواید ایشان نبشتہ دیدہ ام کہ مادر خواجہ حسن بصری رضی
از موالے ام سلمہ رضے اللہ عنہا بود پس مادرش بکار مشغول شدی خواجہ حسن بصری بگریستے
کہ ہنوز شیر منیخورد ام سلمہ پستان خود در دہان او نہادی تا میکیدی قطرہ چند شیر پدید
آمدی بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بلفظ مبارک راند کہ چندین ہزار برکت کہ حق تعالے
دروی پدید آورد آن از برکت او بود انگاہ خواجہ ملایم ایمعنی فرمود کہ چون مرید بخدمت
پیر ملازمت نماید آنچہ از زبان پیر بشنود آنرا بکار بردیعنے آنچہ در عبادت سخنی بود آنرا بکردار
رساند و ہرچہ در پند ونصیحت و فوآئد بود آنرا در قلم آرد پس حق سبحانہ تعالے بحرفے کہ در
کتاب درج کند در بہشت بنام او قصری بنا کند بعد ازان فرمود ہر نعمتے کہ مریدان
راست از برکت پیر است زیرا چہ ہرچہ بشنود گوش و ہوش بدان متعلق دارد تا فردا
ازان نعمت از و فوت نشود بعد ازان فرمود کہ شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس
اللہ سرہ العزیز شنیدہ بود کہ دعاگوئی ہتر از زبان شیخ فواید و فوآن می شنود می نوشت
پس ہر وقتے کہ دعاگوئی یک لحظہ از مجلس غایب بودے آنزمان کہ برفتی فرمودے کہ کجا بودی

ہر فواید کہ پیش فرمودہ بودی باز آنرا بیان کردی واگر اثر غفلت در دعاگوئی بدیدے روے سوئے دعاگوئی کردی وگفتی حاضر ہستی بعد ازان سخن در برکت یافتن خواجہ حسن بصری رضی اللہ عنہ حکایت فرمود کہ خواجہ حسن طفل بودے روزے در کوزۂ پیغمبر علیہ السلام آب بخورد رسول علیہ السلام پرسید کہ ازین کوزہ آب کہ خورد گفتند حسن فرمودند چنانچہ ازین کوزہ آب بخورد علم بروے سرایت کند ہمدرین محل اُم سلمہ حسن را در کنار رسول علیہ السلام داد رسول علیہ السلام او را دعا کرد پس ہرچہ یافت او از برکت کوزۂ رسول علیہ السلام واز دعا یافت بعد ازان حکایت در آن افتاد کہ بعضے از درویشان کہ در مجلس سماع می باشند در وقت رقص نعرہ میزنند و بانگہا ئی لی ہنجاری برمے آرند خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند سخت بد میکنند اہل سماع اینچنین نکردہ اند و این کار کاملان نیست ہرجا کہ بلہوسان فضول بوند از ایشان چنین در وجود آید زیراچہ خواجہ حسن بصری رضی اللہ عنہ فرمودہ است کہ در سماع ہر کہ بانگ برآردیعنے فریاد و نعرہ زند حقیقت بدانید کہ آن شیطانی است کہ از شیطان میزاید اما انچہ روحانی است او در عالم ملکوت است کہ در وقت سماع بحرکت حس حرمت نیست در بحر آشنائی شناہائے میکنند و از ہژدہ ہزار عالم در آنوقت او را خبر نیست چنانچہ در بوتہ میگدازد اہل سماع ہمچنان در عالم تحیر بگدازند بعد ازان ہم ملایم این معنی حکایت فرمود کہ وقتے خواجہ حسن بصری بمجلس وعظ میگفت حجاج با دبدبہ و کوکبہ تمام در آمد تیغہا برکشیدہ بزرگی آنجا حاضر بود گفت امروز حسن را امتحان کنم پس حجاج بنشست یکذرہ بوی التفات نکرد از سر سخن خود نرفت تا مجلس تمام شد آن بزرگ گفت کہ براستی یا حسن حجاج پیش رفت و باز وے حسن بگرفت وگفت اگر میخواہید کہ مردی بینید در خواجہ حسن بینید بعد ازان ہمدرین محل حکایت حجاج یوسف افتاد بر لفظ مبارک راند کہ وقتے حجاج را در خواب دیدند در عرصۂ قیامت افتادہ گفتند چہ میخواہی گفت انچہ موحدان میخواہند آن سخن پیش خواجہ

حسن بصری گفتند گفت زنهار او را اعتبار نداری که نخواهد بدین طراری آخرت هم برباید
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که این سخن او ازان بود که
در حالت نزع مناجات کرده بود الٰهی بدین تنگ حوصلگی آن نمائی که تو غفاری و اکرم الاکرمینی
که جمله متفق شده اند که مرا نخواهی آمرزید و فرو نخواهی گذاشت و بسیرت ایشان آبروے
من با ایشان نمائی فانت قیومی فعال لما یرید - انگاه خواجه ذکر الله بالخیر چون در این حکایت
رسید چشم پر آب کرد فرمود که ظلم حجاج جهانرا معلوم است تا بچه حد بود آنچنان ظالم امیدوار
آمرزش است پس آنکس که روز و شب در گفتن سبحان ربی العظیم مشغول است او امیدوار
تراست با آمرزش خویش انگاه فرمود که چون حق سبحانه تعالے خواست که حجاج را ببلا مبتلا
کند آخرین کسی را که بکشت برادر ابو سعید ابو الخیر بود قدس الله سره العزیز مدتی بر نیامده
که حجاج را ببلاے در و شکم مبتلا کردند هفت شبانروز دران درد مبتلا بود که از تخت بر زمین
بود و از زمین بر تخت همچنان بمرد بعد ازان او را در خواب دیدند که خداے تعالے با تو چه کرد
فرمود که از بدل هر نفری یکبار بکشتند و از بدله برادر خواجه ابو سعید فرمان شده است
که این را تا قیامت می کشند و باز زنده می گردانند تا آنزمان که صور بدمد در عالم انگاه
ملایم این معنی حکایت فرمود که امیر المومنین علی رضی الله عنه ببصره آمد مهار شتر را در میان
بسته سه روز بود فرمود که منابر بشکنند و مذکرانرا منع کردند بعد ازان به مجلس
خواجه حسن بصری آمد قدس الله سره العزیز و ازو سوال کرد گفت که تو عالمے یا متعلم خواجه بصری
گفت ازین دو گونه هیچ نه ام اما این سخن که از پیغمبر علیه السلام رسیده است باز میگویم
او را منع نکرد و گفت جواب نیکو گفتی پس علی مرتضے رضے الله عنه برفت حسن بصری است
او را بشناخت در عقب او رفت دریافت گفت از بهر خداے مرا طهارت بیاموز مرتضے
علی رضے الله عنه فرمود تا آب آوردند حسن را وضو ساختن بیاموخت انگاه باز رفت
در میان آن نکتے سخن در امساک باران افتاده بود بر لفظ مبارک راند این حکایت بدرین محل فرمود

که وقتی در بصره قحط سال افتاده بود بقدر دویست هزار آدمی بیرون آمدند و خواجه حسن بصری را گفتند دعا کن گفت اگر میخواهید که حق تعالے شما را بارانی رحمت فرستد مرا از بصره بیرون کنید تا حق تعالے شما را باران بفرستد آنگاه ملایم این سخن حکایت در خوف افتاده بود بر لفظ مبارک راند که بزرگی بود آنقدر که خوف بروے غالب بود گفتے که چون نشسته باشم گوئی در پیش جلاد نشسته ام آنگاه فرمود که در اخبار است هیچکس لب او خندان ندید و روئی بزرگ داشت بعد ازان همدرین محل فرمود که روزے مردے را دیدند که میگریست گفت چرا میگریی گفت به مجلس محمد قیطی شدم رحمته الله علیه میگفت که مردے باشد از مومنان هزار سال در دوزخ بماند ازین میگریم خواجه حسن گفت کاشکے آنمرد من باشم که بعد از هزار سال خلاص یابم نقل است که روزے خواجه حسن بصری این حدیث را میخواند که انه قال آخر الزمان خرجت من امتی سبعین الف سنتہ یعنی آخر کسیکه از دوزخ بیرون آید از امت من بعد از هفتاد هزار سال بود آنگاه همدرین محل حکایت فرمود که وقتے شیخ سیف الدین باخرزی قدس الله سره العزیز شبے در خانه خود چون دردمندان مے نالید بامداد خلق پرسیدن آمدند گفتند یا امام دوش نالیدن تو از چه بود گفت ازان مے ترسم که شاید که بے علم من کاری رفته باشد یا قدم جائے نهاده باشم که آن بدرگاه حق پسندیده نباشد پس گویند مرا بروکه ترا بدرگاه من قدری نیست و هیچ طاعت تو قبول نخواهد بود پس چکنم آنگاه حکایت در خنده افتاده بود بر لفظ مبارک راند که خندهٔ قهقهه یکے از گناه کبیره است بعد از بر لفظ مبارک راند که روزی شیخ قطب الدین بختیار اوشی قدس الله سره العزیز بر جماعتے بگذشت که می خندیدند گفت عجب دارم از شما که بخندید و شما را مگر از مرگ خبر نیست آنگاه همدرین محل بر لفظ مبارک راند یکے را دیدند که در گورستان نان میخورد بزرگی بر گذشت گفت تو منافقی گفت سبب چیست گفت بسبب آنکه کسے که پیش مردگان طعام بخورد و بخندد گوئی باآخرت و مرگ شم ندارد و این نشان منافقی است بعد ازان همدرین محل فرمود که چون وفات خواجه حسن نزدیک رسید حسن بخندید و کسے او را در خندیدن ندیده بود در ان حال میگفت کدام گناه

جان بداد آنگاه پیری او را در خواب دید گفت در حالت حیات هرگز لب مبارک شما را در خنده ندیده بودند در حالت نزع چه بود که خنده کردی گفت این زمان که ملک الموت در قبض کردن جانِ من آمد آوازے شنیدم که ملک الموت میگفت که هنوز یک گناه مانده است مرا ازان شادی خنده آمد گفتم کدام گناه همدرین حال جان بدادم بعد ازان همدرین محل حکایت شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز فرمود که آن شب که خواجه برحمت حق پیوست بزرگی بود در اجودهن او بخواب دید که درهاے آسمان کشاده اند منادی ندا میکند که خواجه فرید الحق بخداے تعالیٰ رسید و خدا ازوے خوشنود است الحمد لله علی ذالک بتاریخ ششم ماه رجب روز چهار شنبه دولت پایبوس حاصل شد سخن در ذکر خواجه مالک دینار رحمته الله علیه افتاده بود بر لفظ مبارک راند که او را مالک دینار ازین گویند که مالک در کشتی بوده چون درمیان دریا کشتے رسید مزد ازو بطلبیدند گفت ندارم گفتند پاے بگیریدو در دریا اندازید ماهیان دریا را فرمان شد تا هریکے دیناری در دهن کرده بیرون آمدند بستیدو بدیشان داد و پاے در دریا نهاد برفت بدین سبب نام او مالک دینار شد بعد ازان بر لفظ مبارک راند که سبب توبه او آن بود که شبے بتماشا بیرون آمده بود و بمطربے مشغول شده رباب میزد چون یاران بخفتند آن رباب درآواز آمد مالک آنزمان توبه کرد و گفت چرا توبه نمیکنی چون بشنید به مسجد آمد ازان کار تایب شد بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که آخر ذکر او بحدی رسید که روزے درسایه دیوارے خفته بود و مارے شاخ نرگس در دهان داشت و مگس ازوے میراند آنگاه همدرین محل فرمود که مالک را چندین سال آرزو غزا بود که بکند تا باتفاق روز جنگ شد مالک را تپ آمد در خواب شد هاتف آواز داد که اگر امروز تو در حرب میرفتی اسیر می شدی و ترا گوشت خوک میدادند چون گوشت خوک میخوردی کافری شدی بعد ازان مالک از خواب بیدار شد شکر خداے بجا آورد و گفت الحمد لله مرا تپ شد و آن عظیم تحفه بود آنگاه سخن در برکت دست بوسیدن بزرگان

افتادہ بود فرمود کہ وقتے بزرگی را با دہریئے مناظرہ افتادہ بود دو روز و دو شب از کشید ہر یکے چیزے میگفت تا بر این اتفاق کردند کہ دست ہر دو بہ بندند و در آتش اندازند دست ہر کہ بسوزد باطل باشد چنان کردند ہر دو نہ سوختند و آتش بگریخت گفت ہر دو بر حق اند آن بزرگ دگرگونہ شد بخانہ آمد و روے بخاک نہاد کہ با دہریئے برابر کردیم ہاتف آواز داد کہ ندانستی کہ دست تو با دست دہریئے یکجا کردند و گرنہ اگر تنہا بودے حال خود بدیدے بعد از ان ہمدرین محل دیگر فرمود کہ سالہا شدہ بود کہ مالک دینار ترشے و شیرینی نخوردہ بود ہر شبے نان از طباخ بخریدے روزہ کشادی چنانچہ مالک بیمار شد آرزوے گوشت نمود چندگاہ صبر کرد روزے پایچہ خریدہ در آستین کرد و بموضعی رسید بیرون آورد گفت اے نفس پیش اگر تو از این آرزوہا باز گردی ہمانا کہ میدہم آن ہم نخواہم داد بر فور آن پایچہ بدوستی داد و خود نخورد آنگاہ ملایم این معنی فرمود کہ در دیشی بود کہ او گفتے ہر کہ چہل روز گوشت نخورد عقل او ناقص شود امام ابیست سال است کہ نخوردہ ام عقل بر عقل زیادہ میشود بعد از ان ہمدرین محل فرمود کہ وقتے در بصرہ آتش گرفتہ بود مالک دینار نعلین برداشت و بر بام بر آمد نظارہ میکرد از مردمان بعضے مے سوختند و بعضے مے جستند و بعضے مے کشیدند خلق در رنج بود مالک گفت در روز قیامت ہمچنین خواہد بود آنگاہ ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود کہ روزے بزرگی بعبادت بیمارے آمد نگاہ کرد اجلش نزدیک رسیدہ بود کلمہ بروے عرض کرد نتوانست گفت و میگفت دہ و یازدہ و دوازدہ پس آن بزرگ از کشف تفحص کرد کہ حال تو چیست گفت چون میخواہم کلمہ بخوانم کوہ آتشین پیش می اندازند کہ اگر گفتے ترا برین بسوزیم نعوذ باللہ منہا

بتاریخ پنجم ماہ شعبان روز پنجشنبہ سنہ مذکور دولت پایبوس حاصل شد بندہ در بزرگی شیخ الاسلام قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ سرہ العزیز افتادہ بود و بندہ عرضداشت کرد کہ خدمت خواجہ را قطب الدین بختیار کاکے از کجا گویند بر لفظ مبارک راند کہ وقتے

خواجہ قطب الدین قدس اللہ سرہ العزیز با جمیع یاران بالائے حوض سلطان بودند وقت با راحت بود یاران روے بر زمین آوردند گفتند اگر چنین ہوا خوب کاکی گرم برسد چہ نیکو بود خواجہ قطب الدین تبسم کرد گفت اگر بر سد چہ کنید گفتند بکار بریم خواجہ قطب الدین نور اللہ مرقدہ برفور از انجا برخاست درون آب رفت دست در آب میکرد کاکی گرم بیرون مے آورد بجانب یاران می انداخت از نجاست کہ خواجہ را بختیار کاکی گو بیند بعد ازان ہم ملایم اینمعنی حکایت دیگر فرمود کہ وقتے مردیرا در پایان خواجہ دفن کردند باشد کہ آنمرد فاسق بود شب ہمانمرد را در خواب دیدند کہ در بہشت میخرامد خلق را تعجب آمد از و سوال کردند کہ این دولت از کجا یافتی گفت این زمان کہ شمامرا دفن کردید فرشتگان عذاب آمدند تامرا عذاب کنند خواجہ قطب الدین قدس اللہ سرہ العزیز آنجا حاضر بود خاطر مبارک اوشان پریشان شد در زمان فرمان آمد ای فرشتگان دست ازین بندہ بدارید کہ از برکت آنکہ در پایان دوست ما شیخ قطب الدین جا یافتہ است و خاطر او متعلق است ما بدو بخشیدیم و او را بیامرزیدیم بعد ازان ہم از بزرگی شیخ ما الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز حکایت فرمود کہ وقتے چند نفر مسافر بخدمت شیخ الاسلام از مقامے آمدہ بودند خدمت شیخ را ہرچہ سوال میکردند بطریق امتحان میکردند چنانچہ پیش پشتارہ ہیزم افتادہ بود یکے از میان آن درویشان گفت کہ وقت ذات درویش تا چہ حد باید خواجہ قدس اللہ سرہ العزیز برفور ہردو دست بر پشتارۂ ہیزم زد کہ بدینحد بود کہ اگر بگوید این پشتارہ ہمہ زر گردد ہنوز از زبان شیخ این سخن بیرون نیامدہ بود کہ پشتارہ ہیزم زر گشتہ بود آنگاہ ملایم این حکایت شیخ عثمان ہارونی فرمود کہ با جمیع یاران در جماعتخانہ نشستہ بود چند نفر درویش در آمدند روے بر زمین نہادند فرمان شد کہ بنشینید بنشستند حکایت در سلوک معرفت کہ اہل سلوک طایفہ اند چون ایشان در عالم تحیر مستغرق گردند اگر صد ہزار تیغ بر سر ایشان بزنند

درویشان را از شیخ خبر نباشد آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که آن زمان که مردم در عالم تحیر بهوای دوست متحیر می باشند اگر صد هزار ملک مقرب در الساعت در گوش او در آیند و از گوش دیگر بیرون روند خبر شان نباشد آنگاه آن درویشان التماس کردند که ما را خرجی از خدمت شیخ تعین شود تا ما روان شویم و آن روز بر شیخ و در جماعتخانه شیخ چیزی نبود شیخ بر فور مشتی خاک پیش بود بر دست کرد و ایشان را بداد و گفت در گره بندید آنجا که بسیح شوید همانجا خرج کنید بعد از ان درویشان روی بر زمین آوردند باز گشتند چون بیرون جماعتخانه آمدند و آن گره باز کردند تمامی خاک زر گشته بود خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند آنکس که کامل است خاک چه باشد هرچه بر دست گیرد زر کرد د الحمد لله علی ذالک بتاریخ پنجم ماه مبارک رمضان روز چهارشنبه دولت پایبوس بدست آمد مولانا فخر الدین زرادی و مولانا وجیه الدین پائلی حاضر بودند سخن در فضیلت مهتر یونس پیغمبر علیه السلام افتاده بود بر لفظ مبارک راند که چون خدایتعالے مهتر یونس را علیه السلام عتاب کرد و او را در شکم ماهی در آورد چهل شبانروز او را بدینجا باز داشت آن ماهی دهان باز کرد او را پنهان فرو برد خدایتعالے بدان ماهی وحی کرد که ای ماهی یونسؑ برگزیدهٔ ماست و ما او را رزق تو نکرده ایم که گوشت پیغمبران علیه السلام بر جانوران حرام است ولیکن شکم ترا زندان او گردانیده ایم که استخوان او را میازاری و مشکستی و گوشت او تباه نکنی چون ماهی این ندا بشنید چهل شبانروز طعام نخورد و آب نیز نخورد با جفت خود صحبت نکرد پنهان دهان باز کرده بود برای حرمت یونس علیه السلام اندر شکم ماهی بنماز ایستاده بود دیگر آن ماهی را قبله خود ساخته بود و آن ماهی در قعر دریا همی رفت و یونس را با خود همی برد خدایتعالے پوست آن ماهی تنک گردانیده بود تا هرچه در دریا عجب بود یونس به بیند و تسبیح با نواع ان می شنید و آن ماهی یونس را از دریا بدریا همی برد و یونس علیه السلام اندر شکم ماهی نماز می گذارد و مر ایزد تعالے را ثنا می گفت و آواز تسبیح او بآسمان میرفت

فرشتگان گفتند بار خدایا آواز تسبیح می آید بسیار شنیده ایم و شناخته ایم که این آواز یونس پیغمبر است گفتند بار خدا یونس در میان دریا چه کند بعد ازان جواب آمد که ما او را بازداشته ایم در شکم ماهی زندان او گردانیده ایم فرشتگان همه شفاعت ادا کردند و دعا دراز کردند خدا تعالے شفاعت پذیرفت و بر آن ماهی وحی کرد تا بکناره دریا آید یونس بیرون آمد بطاعت مشغول شد الحمد لله علی ذالک بتاریخ هشتم ماه شوال روز سه شنبه دولت پایبوس بدست آمد سخن جرجیس پیغمبر علیه السلام بود خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که بے نظیر قصه ایست ازان جرجیس پیغمبر آمادر از است آنگاه بر لفظ مبارک راند که در عهد جرجیس ملکی بود جبار و ستمگار و بت پرست یکی بتی داشت نام او افلون بود بجواهر ش بیاراسته بودند و خلق را به پرستش او میخواندهر که به پرستیدی او را بگذاشتے و اگر نه او را بکشتی روزے ملک بصحرا بیرون آمده بود و اهل ولایت خود را جمع کرده و آن بت را بیار است و مردمان را میفرمود که او را سجده کنند نزدیک آن آتش افروخت تا هر کسے که سجده نکند در آتش اندازند چون جرجیس علیه السلام آن بدید اندوهگین شد و بندیشید که از برائے رضائے خدا تعالے یک کارے بکنم ازان بهتر نباشد که جان خود بسبیل کنم در راه خدا تعالے و آن بت پرست را منع کنم و اسلام عرض کنم هرچه بر من کند روا دارم برائے خوشنودی خدا تعالے آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که انچه مال داشت جمله صدقه داد و پیش تر ملک آمد و گفت این چیست که تو بر بندگان خدا تعالے ناحق میکنی تو یک بنده ضعیفے ترا خدا است قاهر و قادر چنانچه این مملکت ترا داده است چرا شکر نمیکنی و چرا بندگان او را سیه بختانی و بت پرستی میکنی سنگ را کسی خدا میخوانی خویش نگوید خدا اے کریم است و رحیم است و قدیم است از کفر و معصیت تو میداند از کرم خویش می پوشد عظمت وے بخر دهی کسی نداند و بازی تو از کدام مرغانے که بانگ میزنی ملک چون این بشنید فرمود تا هم حر جرجیس را بگرفتند متصل دو چوب استاده کردند و برهنه کردند و میخهائے آهنی بزدند چنانچه پوست

او بر خاست خون روان شد و او ثنا میگفت خدا ایتعالے عزوجل بفضل و کرم بدو رنجی نمیرساند بعد ازان میخ آهنی گرم کرده بر تارک او نهادند تا دماغ بیرون شود او را خدا ایتعالے هیچ رنجی نمی رسانید چون مردمان چنین بدیدند نهان و آشکارا به یگانگی خدا بگرویدند بعد ازان خاصان او آغاز کردند که اے ملک کار از دست ابشد و فتنه قایم شد که آخر افزون توانیم نشاند فرمائے تا این مرد را بزندان کنند تا او را کسے نه بیند همانجا بمیرد آنگاه جرجیس را بزندان بردند گفتند که این را عذاب باید کرد تا با هیچکس سخن نگوید جرجیس را چهار میخ کردند پس ستون سنگین بیاوردند بر پشت او نهادند روز و شب در زندان ته سنگ بود خدا ایتعالے را یاد میکرد حق تعالے فرشته را فرستاد تا آن سنگ را از وی برداشت و او بسلامت بیرون آمد فرشته با مهتر جرجیس گفت که خداے عزوجل سلام باد رود بر تو فرستاد و ترا پیغمبری داد فرمود که صبر کن در محنت و رنج دنیا تو دشمنان مرا به پرستش بخوان و مترس که ترا چهار بار خواهد کشت و من ترا چهار بار زنده خواهم کرد پس ازان شهادت کرامت کنم و به بهشت برم جرجیس علیه السلام خدا یرا حمد و ثنا گفت چون روزے آن ملک بار داد جرجیس آمد ملک گفت من ترا در زندان کرده بودم ترا که بیرون آورد جرجیس گفت آنکس که زمین و آسمان بفرمان اوست بعد ازان ملک فرمود تا اره بیارند که گوشت او را پاره پاره کنند و بدارند ملک را صفت شیر خون خوار بودند یک خانه پیش ایشان انداختند ایشان گرسنه بودند سر بر زمین مالیدند نخوردند چون شب در آمد خدا ایتعالے فرشته را فرستاد تا او را از ان خانه بیرون آوردند و طعام دادند و گفت صبر کن بمحنت دنیا چون روز شد ملک خلق را جمع کرد و گفت شادی کنید بعد ازان جرجیس بر ملک آمد ملک گفت تو جرجیس هستی گفت آرے گفت من ترا کشته بودم جرجیس گفت بکشتن خود هیچ بینی زنده گردانیدن خدا ایتعالے به بین چنانچه مارا زنده گردانید همه خلق را زنده خواهد گردانید همه متحیر ماندند یکی گفت که ای جرجیس یک چیز از تو درخواست میکنم اگر بکنی بخدا اے تو بگروم جرجیس گفت خداے قادر است بر همه چیز پس

گفت ما چهار تن ایم بر کرسیها نشسته و پیش ما طبقهای مختلف از چوبها و دیگر درخت نهاده خدای
خویش را بگو تا این چوبهارا سبز گرداند و میوها بیرون آید جرجیس دعا کرد خدای عز و جل آن کرسیها
را سبز گردانید و بیخ گرفتند و شاخها پدید آوردند آنمرد که درخواست کرده بود گفت این مرد
جادوگر است این را بمن ده تا عذاب کنم آنمرد صورتی کرد از میانه تهی و جرجیس را درمیان
افگند و سرش محکم کرده چند روز در آتش انداختند تا آتش دران صورت افتاد و جرجیس بسوخت حق تعالی
خشم بر ایشان گماشت جهان همه سیاه شد و پاره پاره آتش باریدن گرفت از هوا خلق تمام
بیهوش شد جرجیس چون از صورت بیرون آمد از خشم خدا ساکت شد بعد از چند روز جرجیس
دی آمد که نزدیک ملک رود و او را از عذاب من ترسان جرجیس علیه السلام باز در بارگاه
ملک رسید و پند دادن گرفت از ندیمان یکی گفت که میان ما و تو یک کار مانده است اگر خدای
تو مردگان را زنده کند ما بخدای تو بگرویم نزدیک ایشان گورستان کهنه بود جرجیس
علیه السلام دعا کرد تا هفده نفر بفرمان خدا تعالی زنده شدند نه مرد و پنج زن و سه
کودک خورد از آن گورها بیرون آمدند میان ایشان یکی پیری بود جرجیس پرسید ای شیخ
ترا چه نام است گفت لوماییل نام گفت کی مرده بودی گفت در فلان زمان حساب نمودند
چهار صد سال شده بود ملک متحیر شد که این مرد جادوگر نیست جادوگر مرده را
زنده نتواند گردانید و او را چندین شدت نمودیم هیچ مضرتی نرسید این کار آسمانی
هست آن مرد پرسنده گفت من گرویدم بخدای جرجیس و بیزار شدم از بتان
شما ملک را خشم آمد او را پاره پاره گردانیدند او برحمت حق پیوست ملک گفت با ندیمان
که چه کنم از شر این مرد باز رهیم یکی گفت در خانه درویش بدارید تا از گرسنگی هلاک شود
همچنان فرمود پیرزنی درویش بود یک پسر داشت بیمار و کور معیوب و بی نان
و جامه درمانده چنانچه در شهر از و درمانده تر نبود جرجیس را در خانه آن پیرزن
گذاشتند و موکلان بر در نشستند تا کسی نانی و آبی بدو نفرستد تا بعذاب گرسنگی

وتشنگی بمیرد جرجیس علیه السلام در گوشه خانه بنماز مشغول شد وهمه روز روزه داشتی چون
شب درآمدے وقت روزه کشادن بودے گفتی اے پیرزن درخانه تو چیزے خوردنی هست
گفت نه اے جوان من زنے درویش وپسر بیمار بدین ضعیفی هیچ چیزے یا بم در خانه
آن پیرزن ستونی بود که خانه بدان بنا کرده بودند جرجیس علیه السلام دست بدان
ستون نهاد وثنائے بخدائے عزوجل بخواند در وقت آن ستون سبز گشت و بیخ اندر زمین
فرو برد وشاخها برآورد ومیوه پدید آمد که هرگز کسے چنین درختے ندیده بود جرجیس علیه السلام
ازان میوه بخورد پیرزن را گفت خدایرا بشناس وآن بت پرست بود مسلمان شد الحمد لله
علی ذالک زن گفت ترا نزدیک خدا این قدر هست که درخت خشک برائے خوردن تو سبز گرداند
دعا کن تا پسر مرا عافیت شود جرجیس علیه السلام نزدیک پسر آمد واندر چشم او چیزے بخواند
ودمید هر دو چشم پر آب بینا شد وآن پیرزن بحاجت بیشتر کرد بعد ازان مهتر جرجیس
چند روز دران خانه بماند روزے ملک میرفت بر درخانه رسید درختی سبز دید که شاخها
آن درخت بر هوا رفته وبرگهاے گوناگون اندرو آویخته ملک گفت من اینجا هرگز درخت
ندیده ام گفتند آن جادوگر را در خانه پیرزن بازداشته اند این درخت او پدید
آورده است ملک در حال فرود آمد وفرمود آن درخت را برکشید وآنخانه را ویران کنید
بحکمت الٰهی آن درخت پنهان ستون گشت که بود ملک فرمود جرجیس را بیارید وبینیا میخ آهنی
در گردونی ببا ختند بزرگ وگران وبه زیر آن گرد دستے بر نشاندند وبخوابانیدند
دو ستها وپاهاش بزمین دوختند تا اندام او پاره پاره گشت پس فرمود معتمدان
خود را تا اندام او را بسوختند وآن خاکستر را بر جائے نهادند ومهر کردند پس فرمود
معتمدان خود را آن خاکستر ببرند وبر روے دریا ذره ذره اندازند تا نا پدید شود
واز بیخ او باز رهیم پنهان کردند که ملک فرموده بود چون آن خاکستر را بکناره دریا
پراگندند آوازے شنیدند که ای باد تا ملک آسمان وزمین میفرماید که ذره ها را جمع کن

که ما این را باز زنده خواهیم کرد در وقت باو آمد و آن ذرها راجع کرد و برآب توده کرد چنانکه معتمدان ملک نظاره میکردند زمانی بود توده خاک بجنبید جرجیس علیه السلام از میان پیدا شد بفرمان خدای عزوجل حمد و ثنای پروردگار را میگفت آنقوم بازگشتند بسوی شهر آمدند جرجیس علیه السلام از میان ایشان پیش ملک در آمد نگاه کرد گفت مرده بودی خاکستر شده باز زنده چگونه شدی پیشش آوردند ملک گفت ای جرجیس مرا معلوم شد که تو راست میگوئی و خدای تو قادر است و بتان ما عاجز اکنون اگر تو بگرویم مردمان سرزنش کنند گویند که از یک مرد تنها پس نیامده اکنون یک کار مانده است که نیکی من و تو اندرین هست که تو یک باران آن بتهرا سجده کنی تا گفتگوی مردمان از پیش برخیزد آنگاه من بخدای تو بگروم و از بت بیزار شوم و بت را بشکنم جرجیس خواست تا تبت خدای ظاهر کند گفت رواست ملک شادمان گشت روی و چشمها بوسید گفت امروز و شب بر من باش تا معلوم گردد مردمان را که مرا و ترا آشتی شد آنگاه هر دو در بتخانه رویم و تو یکبار بت پرستی کنی بعد ازان هرچه تو گوئی آن کنم جرجیس علیه السلام آنجا باستاد و شب بنماز مشغول شد زنی از پس او بنماز ایستاده مے شنید جرجیس وی دید و مسلمانی بر وی عرض کرد و عورت مسلمان شد مسلمانان غمناک شدند جهودان شادان آمدند و خلق بر بتخانه روی نهاد ملک با جرجیس بیرون آمد در بتخانه هفتاد بت بود همه را به مروارید آراسته دیر بر تختی نشسته جرجیس علیه السلام نگاه میکرد در میان مردمان آن زن را دید که می آمد یک پسرک را بر گردن گرفته جرجیس آن پسرک را آواز داد که ای فلان در وقت زبان کشاده گفت لبیک یا نبی الله گفت از گردن مادر فرود آی فرود آمده بپای روان شد پیش جرجیس بایستاد جرجیس گفت درون رو بتان را فرمان رسان که جرجیس پیغمبر خدا میخواند همه بتان نگونسار غلطان آمدند جرجیس پای بر زمین زد جمله بتان فرود زمین شدند ملک گفت بفریفتی مرا و خدایان مرا هلاک کردی جرجیس علیه السلام گفت از بهر آن اینچنین کردم تا شما را معلوم گردد که اینها خدای نبید هیچ نتوانند کرد پس ابلیس را میان ایشان گرفت گفت ای ملعون

این بیست که تو میکنی خود هلاک شدی و خلق را نیز هلاک میکنی خود بدوزخ رفتی و بندگان خدایرا
نیز بدوزخ می بری ابلیس گفت که ندانی یک آدمی را از راه بیرون عزیز تر است برمن
از همه چیزها گفت نمیدانی ای جرجیس خدا تعالے فرمود فرشتگان را تا آدم را سجده کنند کردند
گرمن که دوزخ را اختیار کردم آدم را سجده نکردم آنگاه زن ملک جانب ملک نگه کرد
و گفت چه ماند اکنون از عقوبتهای خدا تعالے و کدام حجت بود که بنمود بگو آنکه دعا کنند
شما را فر د بر و ملک بخشم شد گفت که از جادوی او فریفته شدی بیست سال است
که من میگویید هنوز مرا فریفته نکرده است پس زن ملک مسلمان شد ملک او را هلاک کرد
زن روی سوی جرجیس کرد گفت دعا کن دعا کرد فرشتگان اندر هوا با جامها طبقها در دست
گرفته منتظر شدند تا جان او را ببرند بعد از ان جرجیس علیه السلام گفت خداوندا مرا برندی
تا ایشان را در زمین پیش من فرو نبرے همین که جرجیس این دعا کرد در حال صاعقه برخاست
جمله جهان تاریک شد و زلزله از زمین برخاست و زمین بشگافت آن ملک را با سپاه بے فرمان
در زمین فرو برد که نام و نشان ایشان بر نیامد الحمد لله علے ذلک بتاریخ بیستم ماه جمادی
الاول روز سه شنبه مذکور دولت پایبوس بدست آمد سخن در فضیلت اولیاء و مشایخ
کبار افتاده بود و بهمان مولانا شمس الدین یحیی و مولانا برهان الدین غریب و مولانا فخر الدین
زرادی بیامدند سر بر زمین نهادند فرمان شد که بنشینید بنشستند بعد از ان خواجه
ذکره الله بالخیر فرمود که وقتی بزرگی نیت حج کرد که بزیارت خانه کعبه برود چون به بغداد رسید
شبے در خواب رسول صلے الله علیه وسلم را دید گفت باز گرد حج در خانه داری یعنی مادری داری
برو حق او بجا آر که ترا بهتر از حج است در رضاء او بطلب آنگاه آن بزرگ باز گشته بخدمت
مادر آمد آن سعادت را غنیمت داشت بعد از ان خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند
که اگر کسے مادر و پدر را برگردن کرده تمامی عمر در خانه کعبه برود نیابد حق یک شبی که برای
او خواب خود تلخ کرده اند نگزارده باشد آنگاه سخنے سخن در حکایت رابعه بصری رحمة الله

علیہا افتاد بر لفظ مبارک رانداند کہ رابعہ بصری در مجلس خواجہ حسن بصری خاموش بودے در مجلس
سخن نگفتی بعد ازان بر لفظ مبارک راند کہ آن شب کہ رابعہ بصری را بزاد ند جامہ نبود
و در خانہ پدرش چندان نبود کہ چراغ بسوزد و در پارہ جامہ بپیچید مادرش گفت پیش فلان
ہمسایہ روغن چراغ بہ طلب پدر رابعہ پیدر ہمسایہ رفت و دست بر در نہاد باز گشت گفت
ایشان خفتہ اند در باز نکردند ہمچنان ملول خاطر بخفت در خواب دید کہ رسول علیہ السلام
او را گفت ملول مباش کہ این نعمت تو رشید خواہد بود کہ ہفتاد ہزار کس از امت من در شفاعت
او خلاص خواہند شد پس گفت بر عیسے بن داؤد رو کہ امیر بصرہ است و او را بگوئے کہ ہر شب
صد بار صلوات بر من میدہی و شب آدینہ فراموش کردی و چہار صد رکعت نماز میگزاری
کفارت آن صد دینار بمن دہ چون پدر رابعہ بیدار شد زار بگریست و خواب بر کاغذ کرد
برامیر بصرہ رسانید او دہ ہزار درم صدقہ داد بشکرانہ آنکہ رسول علیہ السلام او را
یاد کردہ بود و گفت بعد ازین ہم ہر حاجتے کہ بودہ باشد مرا بگوئی تا حاجت ترا روا سازم
بعد ازان ہمدرین معنی فرمود ہم از بزرگی او چون رابعہ بزرگ شد مادر و پدرش بمردند
در بصرہ قحط افتاد خواہران او متفرق شدند رابعہ بدست ظالمی افتاد او را بچند درم
بفروخت روزے نامحرمی بدبخت خواست دستش بگیرد روے بر خاک نہاد گفت الٰہی
غریبم و یتیم و اسیرم و از شکستگی دست در تنہائی دیگر ہیچ غم نیست رضای تو میخواہم تو از من
راضی ہستی یا نہ آوازے آمد کہ غم مخور فردا قیامت ترا جاے رسانم کہ مقربان درگاہ
تو بنازند تا از انجا رابعہ در خانہ شد روزی در مناجات بود کہ میگفت الٰہی روز روزہ
و شب قیام کنم و ہم خدمت حضرت تو کہ بر درگاری چنانچہ شبی خواجہ او از خواب در آمد
آواز مناجات شنید برخاست نگاہ کرد کہ رابعہ سر بسجدہ نہادہ میگفت الٰہی تو دانی ہوای
دل من موافق تست و روشنائی چشم من در خدمت درگاہ تو غایب نشود از من ساعتے
اما چکنم نگاہ قندیلی دید از نور بر سرا و آویختہ و ہمہ خانہ روشن شدہ چون روز شد خواجہ

رابعہ را بنواخت گفت ترا آزاد کردم اگر اینجا باشی ما ہمہ خدمتگار تو باشیم اگر میروی فرمان تراست
رابعہ برفت گویند در مطربے افتاد بعد ازان توبہ کرد بعد ازان در خرابہ مقام ساخت مدتی
آنجا عبادت نمود آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ رابعہ در شبانروزے ہزار رکعت
نماز گزاردی و بہ مجلس حضرت خواجہ حسن بصری قدس اللہ سرہ العزیز شدی و آنچہ ازوے
شنیدی آنرا بکردار رسانیدی بعد ازان در خرابہ مقام ساخت مدتے آنجا عبادت نمود بعد ازان
عزم حج کرد خری داشت رخت بروے نہاد عزم حج کرد میرفت کہ در بادیہ خر او بمرد
اہل قافلہ گفتند کہ ما رخت تو برداریم با ما بیا رابعہ گفت شما بروید من بتوکل خدا ماندم
قافلہ روان شد رابعہ تنہا ماند گفت الٰہی بادشاہا چہ کنی با عورت عاجزہ مرا اینجا نہ خود
خواندی پس درمیان راہ خرم بمیراندے در بیابان مرا تنہا بگذاشتی در حال کہ این
سخن بگفت خرش زندہ شد بار بروے نہاد برفت بعد از مدتے دیدم کہ آن خر را مے
فروختند بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ چون رابعہ بعراق رسید گفت الٰہی دلم بگرفت
بکجا روم من کلوخی را چکنم و آن سنگے است مرا دیدار تو مے باید حق تعالے بیواسطہ
بر دلش خطاب کرد کہ اے رابعہ درجست و جوے ہژدہ ہزار عالم میروی ندیدہ کہ موسے علیہ السلام
از من دیدار خواست ذرہ تجلی بر کوہ افگندیم کوہ چہل پارہ شد چہ جاے این سخن است
کہ تو میگوئی بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ وقتے دیگر ہمگہ میرفت در بادیہ کعبہ
را دید کہ استقبال کردہ مے آید گفت مرا استطاعت کعبہ نیست بہ جمال کعبہ چہ شادی
نمایم مرا رب البیت مے باید کعبہ را چکنم الحمد للہ علے ذلک بتاریخ ہفتم ماہ شوال
روز پنجشنبہ دولت پابوس حاصل شد سخن در سماع و اہل سماع افتادہ بود درمیان
شخصے بیامد حکایت گفت کہ جماعتے الکنون در فلان مقام از یاران مخدوم جمعیتے کردہ اند
و مزامیر ہم درمیان است خواجہ ذکر اللہ بالخیر این معنی شنیدہ فرمود من منع کردہ ام کہ
مزامیر و محرمات درمیان نباشد ہرچہ کردہ اند نیکو نکردہ اند درین باب بسیار غلو فرمودہ

رابعه را بنواخت گفت ترا آزاد کردم اگر اینجا باشی با ہمه خدمتگار تو باشیم اگر میروی فرمان تراست
رابعه برفت گویند در مطربے افتاد بعد ازان توبه کرد بعد ازان در خرابه مقام ساخت مدتی
آنجا عبادت نمود آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که رابعه در شبانروزے ہزار رکعت
نماز گزاردی و به مجلس حضرت خواجه حسن بصری قدس الله سره العزیز شدی و آنچه از وے
شنیدی آنرا بکردار رسانیدی بعد ازان در خرابه مقام ساخت مدتے آنجا عبادت نمود بعد ازان
عزم حج کرد خری داشت رخت بر وے نهاد عزم حج کرد میرفت که در بادیه خر او بمرد
اہل قافله گفتند که ما رخت تو برداریم با بیا رابعه گفت شما برید من بتوکل خدا ماندم
قافله روان شد رابعه تنها ماند گفت الٰہی بادشاہا جبر چه کنی با عورت عاجزه مرا اینجا نه خود
خواندی پس در میان راه خرم بمیراندے در بیابان مرا تنها بگذاشتی در حال که این
سخن بگفت خر ش زنده شد بار بر و نهاد برفت بعد از مدتے دیدم که آن خر رامے
فروختند بعد ازان ہمدرین محل فرمود که چون رابعه بعراق رسید گفت الٰہی دلم بگرفت
بکجا روم من کلوخی راچکنم و آن سنگے است مرا دیدار تو مے باید حق تعالے بیواسطه
بر دلش خطاب کرد کہ اے رابعه در جست و جوے ہژده ہزار عالم میروی ندیدی که موسے علیه السلام
از من دیدار خواست ذره تجلی بر کوه افگندیم کوه چهل پاره شد چه جاے این سخن است
که تو میگوئی بعد ازان ہمدرین محل فرمود که وقتے دیگر بکه میرفت در بادیه کعبه
را دید که استقبال کرده مے آید گفت مرا استطاعت کعبه نیست به جمال کعبه چه شادی
نمایم مرا رب البیت مے باید کعبه راچکنم الحمد لله علے ذلک بتاریخ ہفتم ماه شوال
روز پنجشنبه دولت پابوس حاصل شد سخن در سماع و اہل سماع افتاده بود در میان
شخصے بیامد حکایت گفت که جماعتے اکنون در فلان مقام از یاران مخدوم جمعیتے کرده اند
و مزامیر ہم در میان است خواجه ذکر الله بالخیر اینمعنی شنیده فرمود من منع کرده ام که
مزامیر و محرمات در میان نباشد ہرچه کرده اند نیکو نکرده اند درین باب بسیار غلو فرمود

تا بدین حد که گفت کف دست بر کف نزنند که آن بلهوی ماند پشت دست بر کف دست نزنند یعنی
در منع دستک چندین احتیاط آمده است در منع مزامیر بطریق اولیٰ بود بعد ازان فرمود اگر یکے
از مقام بیفتد باری در شرع افتد مبادا اگر از شرع بیرون افتد پس او را چه ماند بعد از ان
فرمود که سماع مشایخ کبار شنیده اند و آنکه اہل این کار اند وکسے که صاحب ذوق است
و درد و رولست بیک بیت از گوینده که شنود او را رقتی پیدا شود اگرچه در میان مزمار باشد
یا نباشد اما آنکه از عالم ذوق خبر ندارد اگر پیش او گویندگان باشند و از ہر جنس مزمار باشد
چه شود چون او اہل درد نیست پس معلوم شد که این کار تعلق بدرد دارد نه بمزمار بعد ازان
فرمود که مردم را همه وقت حضور کجا میسر است اگر در روزے وقتی خوش دریافته شود
همه اوقات تفرقه او را در اتباع آن روز باشد و اگر در جمعی صاحب ذوق و صاحب درد باشد
جمله اشخاص در پناه آن شخص باشند بعد ازان فرمود که در ایام ماضیه قاضی بود در اوجودهن
دایما با خدمت شیخ الاسلام فرید الحق منازعت نمودے تا وقتی که از غایت خصومت در ملتان
رفت با صدور و ائمه گفت کجا روا باشد که یکی در مسجد بنشیند آنجا سماع فرماید و گاه گاه
برقص باشد ایشان گفتند این واقعه کیست که میکند گفت شیخ فرید گفتند ما با وی هیچ نتوانیم گفت
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود هر بار که سماع شنیده ام الے یومنا بحق فرقه شیخ
که آنهمه بر اوضاع و اخلاق پسندیده شیخ حمل کرده ام تا وقتیکه در حال حیات ایشان
در جمعی حاضر بودند گویندگان این بیت میگفتند ؎ مخرام بدین صفت مبادا؛ کز چشم بدت
رسد گزندی؛ مرا اخلاق پسندیده شیخ و اوصاف بزرگی ایشان یاد آمد چنان دامن
گرفت که وصف نیاید قوال خواست تا ابیات دیگر گوید من همین گویانیدم خواجه بدین حرف رسید
در گریه شد و فرمود بعد از ان بسے بر نیامد که حضرت ایشان رحلت نمودند آنگاه فرمود
که تحمیل و تاویل ایمعنی که فردای قیامت یکی را فرمان شود که تو در دنیا سماع شنیده گوشنیده ام
فرمان رسد که هر بیتیکه مے شنیدے آنرا بر اوصاف ما حمل میکردی گوید آرے فرمان رسد

که اوصاف ما حادث و ما قدیم و حادث به قدیم چگونه روا باشد گوید خداوند از غایت محبت میگفتم
فرمان رسد که چون از محبت میگفتی ما تو را رحمت کردیم بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر فرمود
کسی که مستغرق محبت اوست این عنایت است دیگر انرا چه خواهد گفت آنگاه سه‌هدرین محل فرمود
که وقتی خواجه ابراهیم ادهم را سوال کردند که تو اسم اعظم یاد داری بگو کدام است او
جواب داد که معده را از لقمه حرام پاک دار و دل را از محبت دنیا خالی کن بعد ازان
هر اسمی که خوانی اسم اعظم است الحمد لله علی ذلک بتاریخ پنجم ماه ذی قعده روز
دوشنبه دولت پایبوس بدست آمد سخن در نماز و ادعیه افتاد مولانا شمس الدین یحیی و مولانا
وجیه الدین پائلی و مولانا نصیر الدین گیاهی بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند که
رسول علیه السلام بر اجمله مهمات صلوة السعادت بگزاردی و آن هم باتمام رسیدی
بنده سر بر زمین نهاد و عرضه داشت کرد که این نماز را وقت معین است فرمود که آری
بعد از فریضه نماز خفتن که دو رکعت سنت میگزارد انگاه این چهار رکعت صلواة السعادت
بیک سلام گزارد و بهر رکعت الحمد یکبار و آیة الکرسی یکبار و انا انزلناه سه بار و اخلاص
پانزده بار بعد از سلام سر بسجده نهد سه بار یا حی یا قیوم ثبتنی علی الایمان گوید.
انگاه سخن در بزرگی اولیا افتاده بود بر لفظ مبارک راند که وقتی خواجه ابراهیم ادهم
نیت کرد که هر کسی در کعبه بپا میرود من بدیده میروم و بهر گامی نهاد دوگانه نماز میگزارد
چنانچه بدین منوال بعد چهارده سال بخانه کعبه رسید کعبه را بر جا ندید متحیر بماند هاتفی آواز داد
که ای ابراهیم کعبه بزیارت رابعه بصری رفته است گفت الهی کجا روم بلند آواز آمد
که هیچ جا مرو می آید بعد ازان خواجه بهدرین محل فرمود که پیش شیخ کسی خبر داشت
در میان بازار گرفت مرا زر بده شیخ گفت ساکت باش گفت می باشم شیخ در خشم شد ردا
از کتف برداشت و بر زمین زد تمامی بازار پر زر شد فرمود اکنون حق خود بردار
بیش مبر وار و گرنه دست تو خشک خواهد شد آنمرد حق خود برداشت چون زیادت

برداشت بدست اخشک شد بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند که هر که با
درویش درافتد ازپیچ برافتد نعوذ باللہ منها بتاریخ دهم ماه ذی قعده روز یکشنبه
دولت پایبوس بدست آمد مولانا شمس الدین یحیے و مولانا برهان الدین غریب و شیخ یوسف
چندیری و مولانا فخر الدین زرادی و مولانا شهاب الدین میرتهی و شیخ عثمان سیاح و شیخ
ضیاء الدین پانی پتی و مولانا وجیه الدین پائلی و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند روزے
بس با راحت بود مولانا شرف الدین و نجم الدین سنامی همین روز سر در قدم آوردند
و بکلاه چهار ترکی مشرف شدند و بنده نیز همین روز کلاه یافته بود بخشش بر هر یکے میشد
بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر روے سوے حاضران کرد که چنانچه امروز یکجا ایم
و فردا یکجا خواهیم خاست آنگاه چون خواجه این سخن بر لفظ مبارک راند بنده و عزیزان دیگر
روے بر زمین آوردند عرض نمودند که مولانائی شهاب الدین میرتهی انصاری که یکے
از بندگان مخدوم است بیتے نوشته است اگر فرمان شود بگویم فرمود بگو ۵ من از تو هیچ
مرادی دگر نمیخواهم ❊ همین قدر بکنی کز خودم جدا نکنی ❊ باتمام رسید ملفوظ افضل الفواید حضرت
سلطان المشائخ شیخ نظام الدین اولیا رحمته اللہ علیه جامع وے حضرت امیر خسرو دہلوی
رحمته اللہ علیه در مطبع رضوی واقع دهلی
بحسن سعی احقر الزمن سید محمد میر حسن
مالک مطبع موصوف در ماه مبارک
ذالحجه ۱۳۰۴ھ هجری و
قدسی رونق انطباع
پذیرفت

✤ ✤ ✤

✤

افضل الفواید جلد دوم

بسم الله الرحمن الرحیم

این انوار و اسرار الهی و این آثار و اخبار نامتناهی از انفاس متبرکه خواجه راستان صاحب الکلام
فی الارضین ختم المشایخ و الاولیا وارث اهل السلوک و الانبیا تاج المحققین برهان العاشقین
نظام الحق و الشرع و الدین ادام الله تقواه چنانچه بخدمت پیوسته شده است بتاریخ مختلف
درین فواید دیگر بنشته آمد فهرست بتاریخ روز دوشنبه بستم ماه رجب قدره سنه تسع و
عشر و سبعمائة سخن در ذکر آفرینش مهتر آدم و فواید دیگر افتاده بود بنده گنهگار
امیدوار رحمت پروردگار خسرو لاچین که یکے از بندگان سلطان المشایخ و اولیا است
بتاریخ مذکور دولت پابوس حاصل کرد عزیزان اهل صفه بخدمت حاضر بودند سخن در
انبیاء گذشته میرفت بر لفظ مبارک راندند تا چه ایام با راحت بود که قطب الدین حضرت ایشان بودند چون
خواجه ذکر الله بالخیر بحرف رسید بنده برخاست روے بر زمین آورد و ایستاده عرضداشت
کرد خواجه بنده نواز رحمت فرمود و بر لفظ مبارک راند که بنشین هرچه گفتنی است بگو بحکم فرمان
بار دوم بنده روے بر زمین آورد و فرمان شد که بگو التماس کردم که پیش ازین بنده از
زبان مخدوم بنده نواز هرچه شنیده است آنرا در قلم آورده است و جلدی مرتب کرده
نام افضل الفواید کرده بشرف نظر منظور گشته پس درینوقت نیز اگر رحمت فرمان شود
هرچه از زبان مخدوم شنیده شود آنرا در سلک تحریر کشیده آید تا دو جلد مرتب گردد
اما اگر درین جلد بیشترے حکایت انبیاء و سلوک بود خاطر بنده جمع گردد و همین که بنده
این عرضداشت کرد فرمود که نیکو باشد تبسم کرد که دعاگوئی بعد آمدن نماز همین ذکر

انبیا آغاز کردیم ازین سبب که در خاطر شما حکایت انبیا بود بعد ازان همدرین محل فرمود
اے درویش عزیز بشنو چون حق تعالے خزانه بلا را آفریده خصوصاً از براے انبیا و
اولیا بیافرید فرشتگان چون آن خزانه بلا را بدیدند همه از هیبت آن بر خود
بگداختند سر بسجده نهادند که الٰهی این خزانه براے کیست فرمان آمد که اے
فرشتگان شما ازین نعمت فارغید اما این نعمت نصیب خلیفه کرده ایم که در زمین خواهیم
آفرید یعنے آدم صلوات الله وسلامه علیه فرزندان او که محبان من اند وایشان را
براے این بلا امتحان خواهیم کرد هر که در محبت ما ثابت خواهد بود این بلا بر وارزانی
خواهیم داشت وبلکه این نعمت بلا بر ایشان نخواهیم فرستاد ایشان بآرزو خواهند خواست
آنگاه ملایم این معنے فرمود که اے درویش این طایفه که در عشق دوست مستغرق اند
از روز تا شام بلا را بآرزو میخواهند زیراچه بلا که از دوست باشد آن بلا نیست آن
نعمت است که از دوست بدوست میرسد بعد ازان این حکایت فرمود که وقتی
عاشقی بود هر صبح برخاستے وفریاد کردی که الٰهی رزق من همین بلائے تست آنگاه
ازو پرسیدند که این چه سخن است که تو میگوئی گفت آری چون انسان دوست
در بلا باشد اگر ما بآرزو نخواهیم پس ما در میان اهل سلوک ثابت نباشیم آنگاه چون
خواجه برین حرف رسید چشم پر آب کرد واین رباعی بر لفظ مبارک راند رباعی هر جا که بلائے
تست بر جانم باد ٭ چون در رضاے تست بر جانم باد ٭ گر بر سر عاشقان بلاها باشد ٭
آنجمله بلائے تست بر جانم باد ٭ بعد ازان فرمود که چون مهتر آدم علیه السلام را
در عالم وجود پیدا کردند وروح در قالب آوردند برخاست بنشست خاستن همان بود
که عطسه آمد گفت الحمد لله مهتر جبرئیل پیش ایستاده بود گفت یرحمک الله آنگاه
بر فرشتگان فرمان آمد ای ملائکه آسمان شما میگفتید که ایشان فساد کنند وخونهاے
ناحق بریزند دیدید که نیکو سخاسته بود که مرا حمد وثنا گفت قوله تعالے

وَیَسْفِکُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِکَ وَنُقَدِّسُ لَکَ آنگاہ فرشتگان باز سر بسجدہ
نہادند و گفتند قولہ تعالے اِنِّیْ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ یعنے انچہ تو دانی ماندانیم فرمان
شد مہتر جبرئیل و میکائیل و اسرافیل را کہ شما در بہشت برو ید جبرئیل حلہ بستانند و
براق میکائیل و تاج اسرافیل برگیرد چون ایشان بر حکم فرمان بکردند فرمان شد
کہ حلہ در گردن مہتر آدم کنید و تاج بر او نہید و بر براق کنید و درون بہشت بر تخت
بنشانید بعد ازان چون مہتر آدم بر تخت بنشست جملہ ملکوت را فرمان شد کہ بروید
آدم را سجدہ کنید قولہ تعالے وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِکَۃِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا
اِلَّآ اِبْلِیْسَ اَبٰی وَاسْتَکْبَرَ وَکَانَ مِنَ الْکٰفِرِیْنَ پس جملہ فرشتگان سجدہ کردند مگر
ابلیس لعین سجدہ نکرد چون ابلیس لعین راندہ شد جملہ فرشتگان با آواز بلند گفتند کہ
لعنت بر ابلیس باد چنانچہ جبار عالم بر لعنت کرد آنگاہ او راندہ شد بعد ازان
خواجہ ذکر اللہ بالخیر چون برین حرف رسید چشم پر آب کرد بگریست و این سخن بگفت کہ ای
درویش او بیک لعنت مردود ابد گشت درین زمانہ بعضے مسلمانان اند کہ از فعل قبیح
ایشان کہ در وجود مے آید روزے ہزار بار لعنت بر ایشان از پروردگار عالم منزل
میگردد ایشان را ازان لعنت خبر نیست غافل اند بعد ازان بر لفظ مبارک راند
کہ چون مہتر آدم علیہ السلام در جنت الماوا قرار گرفتہ و جملہ ملکوت آسمان و ساکنان
جنت اعزاز و اکرام او بدیدند ہمہ رجوع بدو کردند بعد ازان بفرشتگان فرمان شد
تا پیش آدم علیہ السلام سبق گیرند از بسیار فضل و کرامت آنگاہ فرمود چون مہتر
آدم علیہ السلام را مخیر کردند کہ ہرچہ در بہشت نعمت ماست بخوری مگر گندم نخوری اما
چون خواست حق درین بود کہ او باز در دنیا آید و لولہ عشق و آتش محبت در سینۂ او
بجوش آمد یکدانہ ازان گندم بخورد تاج از سر برفت و حلہ بپرید برہنہ گشت
ایستادہ شد آواز از درخت بر آمد قولہ تعالے فَاَکَلَا مِنْہَا فَبَدَتْ لَہُمَا سَوْاٰتُہُمَا وَطَفِقَا

یَخْصِفَانِ عَلَیْہِمَا مِنْ وَّرَقِ الْجَنَّۃِ وَعَصٰی اٰدَمُ رَبَّہٗ فَغَوٰی ۝ یعنے بیرون رواے
عاصی کہ این جاے تو نیست پس آدم علیہ السلام پیش ہر درختے کہ میرفت و برگ میخواست
آواز از پیش برمے آمد کہ تو عاصی شدی ما عاصی را برگ ندہیم چنانچہ رسید پیش درخت
انجیر او دو برگ داد فرمان آمد کہ تو چرا برگ بدادی گفت عزت اوّل او کہ دیدہ بود
و آخر ہم ہمچنان عزت می بینیم از آن دادم پس فرمان آمد ای انجیر ما ترا عزیز گردانیدیم میان
خلق چنانچہ آدم ما را عزت داشتی چون آدم علیہ السلام از بہشت بیرون آمد و بر
کوہ سراندیپ رفت ہفتاد و سیصد سال برین ذلت بگریست چنانچہ گوشت و پوست رخسارہ
مبارک بریزید کنجشکان بیامدند در رخسارہ مبارک حوصلہ کردند او را خبر نبود چندان
کہ خاشاک برآمدہ بود از گریہ مہتر آدم علیہ السلام آن زمان کہ سجدہ کردی کس ندیدے
کہ آدم اینجا ہست یا نیست بعد از ان خواجہ درین حرف رسید چشم پر آب کرد کہ آری
آغاز صبح ازبین صباحًا چون چشم بگشاد نظر بر جمال عشق افتاد آخر ہمان شعلہ اثر کرد
و بشارستان بہشت نگر از توان کرد مگر در خرابہ و ویرانہ دنیا ما تحتہ اَشَدُّ الْبَلَاءِ فِی الْاَوْلِیَاءِ وَ اَشَدُّ
فِی الْاَنْبِیَاءِ درست کند آنگاہ خواجہ ذکر اللہ تعالے بالخیر چشم پر آب کرد فرمود کہ آری
عاشقان بلاہا را بآرزو و دوست بہزار تضرع و زاری خواستہ اند آنگاہ فرمود و اصلان
زبان شدہ اند المحبت فی المحبین بعد از ان بر لفظ مبارک راند کہ اول کسیکہ در جہان
عشق ورزید و بلاء عشق قبول کرد آدم صفی اللہ علیہ السلام بود زیرا چہ آدم علیہ
السلام را از خاک بہشت آفریدند اگر در خاک مہتر آدم علیہ السلام سررشتہ عشق نبودے
پس در اہل سلوک عشق مرکب نبودے پس چون اول عشق از و بود در فرزندان او ہم
چنان کردند آنگاہ فرمود کہ دولہ اشتیاق و شوق کہ در اولیای خدا ایست ہمہ از
آدم صفی است ہمین کہ خواجہ درین حرف رسید چشم پر آب کرد و این رباعی بر لفظ مبارک
راند رباعی از بہر رخ تو مبتلاے باشم ٭ و ندر غم عشق تو بلاءی باشم ٭ دریاد جمال تو

چنان مدہوشم و کز خود خبرے نیست کجا می باشم بعد ازان فرمود کہ توبہ مہتر آدم علیہ السلام قبول کردند فرمان آمد یا آدم در ہر مہینے ۱۳ روز روزہ بدار سیزدہم و چہاردہم و پانزدہم تا توبہ قبول کنم توبہ مہتر آدم علیہ السلام بعد از سیصد سال قبول کرد آنگاہ فرمود کہ اے درویش بعد از مدتے از مہتر آدم علیہ السلام سوال کردند کہ وقتے خود را مراد خود یافتی گفت درینوقت نہ اما دران سیصد سال کہ در بلا مبتلا بودم ہر روزے کہ برمن میگذشت خود را مراد خود میدیدم و ہر لمحہ و فرنے کہ برمن دران وقت میگذشت سہ ہر اقلیمی برمن کشادہ میگشت خواجہ ذکر اللہ بالخیر درین فواید بود کہ شش نفر درویش جوالقی در آمدند ہیچ قیلمے و سلامے نکردند ہمہ در صحن جماعت خانہ سماع درداد و در رقص میکردند تا دیری بعد ازان فرود داشت کردند ہر یکے ازین درویشان صرفہ زبان نداشتند ہرچہ از زبان ایشان بیرون می آمد میگفتند ہمچنان خواجہ ذکر اللہ بالخیر خلقے کہ در ایشان بود مولانا فخر الدین زرادی و بندہ بندہ زادگان را فرمود کہ ببرید پیش آن عزیزان بدارید تا تناول کنند آنگاہ ہرچہ مطلوب ایشان خواہد بود آن نیز خود دادہ از معذرت بسیار کنند ہمین کہ بندگان بر حکم اشارت مخدوم بندہ نواز این طعام بردیم بر فور ایشان آن طعام نہ پسندیدہ عتاب کردند ہرچہ از زبان ایشان بیرون مے آمدے گفتند و ما پیش ایستادہ حیران کہ پیش خواجہ خواہیم گفت الغرض چون این معنے بخدمت خواجہ تحقیق گردید برخاست زلہ طعام بردست گرفت و چہار زلہ دیگر باز آو در پیش آن درویشان بیامد سلام کرد ہیچکس از ایشان بخواجہ التفات نکردند خواجہ ذکر اللہ بالخیر ایستادہ معذرت میکرد و ایشان در بدگفتن بودند چنانچہ دیری برآمد انگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر روئے سوئے درویشان کرد کہ اے خواجگان این طعام چرا نمیخورید آخر ازان طعام کہ در قرآن خوردہ بود بدا این طعام صد ہزار درجہ دارد بس ہمین کہ خواجہ این سخن بر لفظ مبارک راند درویشان برخاستند کلہ ہا بزمین نہادند و بیک پاے ایستادند کہ ازان مستغفر شدیم

شما بنشینید تا ما طعام بخوریم که ما ترا مردیافتیم چنانچه خواستیم بعد ازان خواجه بازگشت بنده
و مولانا فخر الدین زرادی بعد از طعام ازان درویشان سوال کردیم که ما را روشن شود
که شما متحمل از کجا شدید گفتند اے خواجه ما جانب قرن مسافر بودیم چون در آن مقام
رسیدیم سه روز این بود که ما را طعام نرسیده بود لابد ما گرسنه روز در بیابان میگشتیم
همینکه آنجا رسیدیم که خواجه اویس قرنی هر دو دندان خود را فرود آورده بود
در زمین کرده آن مقام را چون دریافتیم دزیارت کردیم پیشتر شدیم چه بینیم شترے مرده
افتاده است و گنده شده و پوستی و استخوانی مانده دگر همه خاک شده یافتیم باهم یکدگر
بگفتیم گرسنه سه روزه ایم هلاک خواهیم شد قدرے گوشت ازان شتر مردار برگرفتیم با آتش
بریان کردیم و خوردیم پس امروز خواجه نظام الدین آن شتر را مکاشفه کرد ازین
ما آمدیم که درویشے همین است که خواجه نظام الدین راد بعد ازان فرمود که شنیدیم
از زبان خواجه یعنی شیخ الاسلام فرید الحق و الدین قدس الله سره العزیز که وقتے
جانب بغداد مسافر بودیم در مسجد کنف بخدمت شیخ اوحد کرمانی و عزیزان دیگر حاضر
بودند سخن درین بود که از کجاست که مردم یکدیگر نمے مانند هر کسے را طریق و شبیه
دیگر است آنگاه خدمت شیخ اوحد کرمانی قدس الله سره العزیز بر لفظ مبارک راند
که در آثار الانبیا نبشته دیده ام بروایت عبد الله عباس رضی الله عنهما روایت کرد
از بارگاه با جاه محمد رسول الله صلے الله علیه وسلم پرسیدم از احوال آدم صفی
صلوات الله وسلامه علیه که ایزد تعالے او را چگونه آفرید فرزندان او بیکدیگر نمی مانند
پس پیغمبر علیه السلام بر لفظ مبارک راند که اے عبد الله عباس حق سبحانه و تعالے
روے آدم را از زمین مکه آفریده و سر او را از خاک بیت المقدس پوست او را از خاک بهشت
و بیخ و شارب او را از حوض کوثر و مژگان چشم و را از خاک دنیا و هر دو پاے او را
از خاک زمین هندوستان آفریده است و اعضا او را از خاک جزیره سراندیپ و سر او را از

زمین سه شهد آفریده است پس ای عبدالله اگر آدم را از یک خاک بیافریدی روی
از فرزندان یکدیگر ندانستی و هیچکس از یکدیگر نشناختی آنگاه همدرین محل فرمود که چون مهتر آدم
علیه السلام بدنیا آمد بر سر کوه سراندیپ نشست و از غم بهشت بگریست چنانکه سنگها و کوهها بنالیدند پس خدای تعالی
فرمود تا خانه از بهشت بیاوردند از یکپاره یاقوت سرخ پس آنجا نهادند که امروز خانه کعبه است و آن خانه را
دو در بود یکی شرقی و یکی غربی و اندران خانه سه قندیل بودند بیخته نور آن قندیلها فروغ میزد و
فرشتگان گرد بگرد آن خانه صف زده می ایستادند آنجا که آن خانه بود امروز خانه کعبه است و آنجا که قندیلها بود
امروز آنجا زیارت میکنند خانه کعبه را پس خدای تعالی فرمود تا آدم را تا آنجا بیاید و زیارت کند و
فرشتگان مر او را حج کردن آموختند و هر سال یکبار آن خانه را زیارت کردی اکنون آن خانه
را بر آسمان چهارم برابر کعبه داشته اند و فرشتگان گرد برگرد خانه طواف میکنند و هر روز هفتاد هزار فرشته
آنجا شمار میکنند و گرد خانه طواف میکنند تا قیامت بعد ازان همدرین محل فرمود که چون درویشے را بالکلیت
کاپیسه هر جا که خزانه بلاست بروی نامزد میکنند از برای اثبات فقر او را که او طاقت بلائے نخواهد آورد بانه
پس چون هیچ و تشویش کار خود در راه روندگی بکمالیت رسانیده است جمله بلا را طعمه خود می سازد بلکه فریاد میکند
که هل من مزید انگاه همدرین محل فرمود وقتی بخدمت شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله
سره العزیز حاضر بودم فرمود که روزی در طرف بخارا در غاری بزرگی را در عبادت دریافتم اما
از حد بزرگ و صاف دل و صاحب نفس بود که بدان عظمت و هیبت هیچ بزرگی را ندیده ام
الغرض چون سعادت پابوس حاصل کردم فرمود بنشین بنشستم هر بار که نظر بروی مبارک او میکردم
نورے ازو ساطع میشد انگاه آن بزرگ فرمود ای فرید امروز شصت سال است که درین
غار من ساکنم و هیچ روزی و ساعتی نیست که از عالم بالا بلا بر من منزل نمیشود و من این بلا
را طعمه خود میسازم و بلکه آرزو که بلا بر من منزل نمیگردد بآرزو میخواهم زیرا که چون خواست
دوست و امتحان دوست در بلا است چرا باشد که بآرزو نخواهم پس فرمود ای
فرید راه راستان است که درین راه قدم بصدق نهاد و دعوی محبت دوست کرد

هر جا که بلاے ست بدو گمارند پس صادق می باید تا دران صبر کند بعد ازان خواجه
این حکایت تمام کرد و بگریست و این رباعی بر لفظ مبارک راند رباعی در عشق همه رنج و جفا باید
و اندر ره عاشقی بلاها باید ؛ پس مرد نه هست در ره عشق ؛ که او پیوسته بعشق در جفا باشد
بعد ازان همدرین محل بر لفظ مبارک راند که خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره العزیز
را پرسیدند که خداے تعالے بر اولیا در دنیا چه معامله کند گفت یفعل الله باولیایه فی دار
الدنیا ما یفعل الله باعدائه فی الآخرة البلاء العقبی یعنے خدا تعالے با اولیاء خود
آن کند در دنیا که با دشمنان در آخرت خواهد کرد یعنے در بلا و عذاب دارد انگاه فرمود
که وقتے خواجه شبلی قدس الله سره العزیز را آرزوے بود که ابلیس را ببیند شبی او را
بدید پرسید ابلیس گفت مترس که منم ابلیس پس خواجه شبلی او را از غرایب سوال کرد
یک سوال این بود که وقتے بر اولیا دست یافته گفت نه مگر وقتے که ایشان در سماع
باشند آن وقت دل بیهوش میشود و بیدل گردند آنزمان توانم که بدیشان برسم
بعد ازان همدرین محل فرمود که آزردن دل مومن آزردن خدا ایست عز و جل پس
اے درویش مومن انکس است که اگر او در مشرق باشد و در پاے برادر مومن در مغرب
خارے خلید او بشنود از درد او را دردے باشد انگاه فرمود وقتے بزرگی از مهتر خضر
علیه السلام پرسید آزردن مومن چگونه است فرمود که آزردن او آزردن حضرت
صمدیت است که من وقتے بخدمت رسول علیه السلام بودم از زبان مبارک ایشان
شنیده ام که آزار مومن آزار من آزار حضرت عزتست و دیگر چنان باشد که یاری کرده
باشد در خراب کردن خانه بعد ازان سخن در سواب افتاده بود بر لفظ مبارک راند
که بزرگترین جمله فعلهاے قبیح فعل غمازی است که کسے کند انگاه همدرین محل فرمود آن روز
برادران مهتر یوسف علیه السلام را در چاه کردند گرگے را بگرفتند پیش مهتر یعقوب
علیه السلام آوردند که این گرگ یوسف علیه السلام را هلاک کرده یعقوب علیه السلام

پرسید که ای گرگ یوسف مرا ہلاک کردہ گفت خیر گفت حالا بدانی که او کجاست گفت اے مہتر یعقوب علیہ السلام اگرچہ ما درندگانیم وخون خوارا ما نخواہیم که غمازی کسی بکنیم انگاه فرمود که آن شب که حضرت رسالت را معراج شد نظر مبارک رسول صلے اللہ علیہ وسلم سوے دوزخ افتاد طایفه را دید که زبانہاے ایشان سوراخ کردہ اند و در دکھاے دوزخ آویخته اند پرسید که یا اخی جبرئیل آن طایفه کیانند گفت یا رسول اللہ این طایفه غمازانست بعد ازان این حکایت فرمود که در خانه کعبه سنگی است که از حجر الاسود میگویند وقتے رسول علیہ السلام آن سنگ را بوسه زدہ است ولب مبارک رسول علیہ السلام بر آن سنگ رسیده الغرض در روایت است ہر که روی مبارک رسول علیہ السلام دیده است هفتاد ساله گناه او پاک کنند بعد از نقل رسول علیہ السلام ہر که از امتان رسول آن سنگ می بیند حق تعالے ہفتاد ساله گناه از نامه سیاه او پاک میکنند پس دانستی که آن سنگ در خانه کعبه از جہت نیست انگاه فرمود که اے عزیز وقتی ابلیس را پرسیدند که سبب راندن تو چه بود گفت آن روز که حق تعالے دوزخ بیافرید من بر ابر ہفتاد ہزار فرشته بہر روز بدیدن دوزخ بر فتمے و درون دوزخ منبرے بود مالک را پرسیدم که منبر از برای کیست گفت از براے فرشته که عزازیل خوانند او رانده خواہد شد بر فور برخاستم بران منبر نشستم که مگر آن عزازیل من خواہم بود حق تعالے از انجاہا بزد مرا براند و آن منبر من شد سبب راندن من این بود بعد ازان ہمدرین محل فرمود که وقتے مہتر ایوب صلواة اللہ وسلامه علیہ در مناجات بگفت الٰهی مرا دوازده ہزار زبان بده تا در جمله زبانہا تسبیح بگویم حق تعالے دعا او مستجاب کرد او را به بلاے کرمان مبتلا گردانید پس دوازده ہزار زبان کرمان بر زبان مہتر ایوب تسبیح میگفتند انگاه خواجه ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که انبیا و اولیاء بلا را به آرزو خواسته اند انگاه بدرگاه عزت قرب یافته اند بعد ازان فرمود که وقتی مہتر زکریا صلوات اللہ وسلامه علیہ در مناجات گفت الٰهی درین قدم ہرگز بدرگاه

قرب تو نتوان رسید مگر ببلاے تو در حال فرمان آمد که فرستادیم و آن چه بود آره هزار میخی بزنار ک راندند انگاه بمقام قرب رسید وقتے حضرت ابراهیم صلوات الله علیه در مناجات یاد کرد که الهی مهمان طعام بسیار اند اما مهمان جان کو فرمان آمد که اے ابراهیم تا بر منجنیق بلا نه نشینے نداند که تو مستحقی پس اے درویش درین راه همه بلا و جفاست مردے باید که در بلا دوست ثابت قدم باشد انگاه همدرین محل فرمود که وقتی تو اصلی ترا بلا باید فرمان آمد که تو طاقت این نعمت نداری دست از دعا بدار تا ما در گردن دیگر کنیم و تو محروم بعد از آن خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که این بیت از زبان بزرگی شنیده ام بیت داری سر ما وگرنه دور از سر ما ما دوست کشیم تو نداری سر ما انگاه فرمود که اعرابی با چهار بچه برهنه و گرسنه شکم بالشت چپیده سنگها در دامن کرده پر غضب در آمد گفت که خانه کعبه خراب خواهم کرد و گرنه مرا و فرزندان مرا نان بده در حال دستی از بام خانه کعبه بیرون آمد با هزار دینار و بستان بیرون انداخت گفت این را چکنم در حال دو نان کرده پیدا شد ان بستید و بخورد و بفرزندان هم داد انگاه سوال کردند که و دینار نه سندی نان چرا ستدے گفت مقصود زر نداشتم مقصود نمک داشتم یعنے نان بخوردم باشد که حق آن گذارده شود انگاه خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که بزرگ حقیقت حق نمک مردم می باید که حق آن تواند نگاه داشت انگاه حکایت در پرده پوشی افتاد بر لفظ مبارک راند که وقتے در عهد حضرت شعیب علیه السلام مردے دراز گوشی گم کرده بود بخدمت حضرت شعیب علیه السلام باز نمود خدمت ایشان هفت شبانروز دعا کردند آن دراز گوش هیچ جا پیدا نشد در حال جبرئیل علیه السلام فرود آمد گفت یا شعیب علیه السلام فرمان میشود که تا پرده پوشیم نخواهم پرده کسے بدریم پس دست از دعا بدار که این دعا مستجاب شدنی نیست انگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد این معنی فرمود درویش باید که درویش نیز پرده پوشی کند که فاضل ترین جمله عبادت همین پرده پوشی ست اگرچه بر مردم عیب کسے بچشم خود بیند

باید که کسی بگذرد و پیش کسے نگوید که این صفت باری تعالے است بعد ازان سخن درین افتاد
که آفتاب و ماهتاب را که روی سیاه میکنند از کجاست فرمود نبشته دیده ام بروایت عبد الله مسعود
رضی الله عنه که آن شب که رسول علیه السلام را معراج شد در زیر قبه فلک دو کس را بدید
که از امت گله میکردند که الٰهی ما از گناه کردن ایشان عاجز شدیم فرمان شد تا ایشانرا هلاک کنند
همچنان فرمان آمد که ما از شما بینا و دانا تریم هیچ چیز از معصیت ایشان بر من پوشیده نیست
و با مرزیدن غفاریم شما را بدین کار با چه کار همچنین رسول علیه السلام این خطاب بشنید
بر فور گیسوے ماه و جعد آفتاب را بگرفت و بنظر دید ایشان نگریست روی ایشان سیاه شده
مالک آنجا حاضر بود رسول علیه السلام ایشان را بر دست مالک داد که ببر در گرد فلک
بگردان که رسم است در جهان که هر که غمازی کند روے او سیاه کنند و بگردانند الغرض
چون رسول علیه السلام از معراج باز گشت ایشان دست در دامن رسول علیه السلام
زدند و خلقے که مر تراست توانی در حق ما دعا کنی که این نور ما تمام باز دهند که ما مستغفر شدیم
باز دیگر نگوئیم انگاه رسول علیه السلام فرمود که بعد از نقل من هر سال نور از شما بستانند
روئ شما سیاه کنند تا عالمیان بدانند هر که غمازی کند روے او فردا ے قیامت همچنین سیاه کنند
چون رسول علیه السلام این بگفت ایشان روے بر زمین آورده اند که یا رسول الله
آن روز که شما نباشید در حق ما که دعا کند گفت مرا امتان باشند از اهل بیت ما نیز ایشان
را با مها باشد بالائے بامها بر آیند و بر من صلوٰة گویند حق تعالے از برکت صلوٰة نور بشما باز دهد
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود در حدیث دیده ام هر که یک بار بر رسول
علیه السلام صلوٰة گوید حق تعالے جمله گناهان او بیامرزد و با صغیر گرداند و او را نورے دهد
که از پل صراط بگذرد بعد ازان هم درین محل فرمود این حکایت کرد آن روز که مهتر آدم
علیه السلام موجود کردند نور رسول علیه السلام در پشت او پیدا آورند پس فرشتگان
را فرمان شد که در نماز بدو اقتدا کنند درین معنے مفسران گویند که سجده کردن فرشتگان

همین نور محمد صلعم را بود الغرض آدم علیه السلام مناجات کرد که الهی اگر آن نور را
من ببینم بهتر بود پس آن نور او را در پیشانی پیدا کردند جمله حوران بهشت از آن نور
اختیار کردند و شبانروز در عشق آن نور پیش آدم افتاده می بودند بعد از آن مهتر
آدم باز دعا کرد الهی آن نور را جای مسلط گردان که من ببینم ناگاه در انگشت مسبحه
او پیدا کردند چندگاه برآمد آدم در خواب رفته بود که آن نور ناپیدا گشت همین که آدم
بیدار شد آن نور را ندید دیوانه شد و سرگردان گشت در بهشت میطلبید و میگشت چون
نزدیک درخت گندم رسید گفت چیزی شکل آن محبوب خود درین می بینم در حال بچید و
بخوردند آمد که بمقصود رسیدی اکنون در دنیا برو که آن دوست تو آنجا خواهد بود پس
آدم علیه السلام در دنیا آمد مفسران نوشته اند که یک سبب بیرون آمدن آدم علیه السلام
از بهشت این رسم بود. که نبشته آمد الحمد لله علی ذالک بتاریخ شب
بست هفتم ماه رجب قدره سنه گوی سخن در ذکر مهتر نوح صلوة الله علیه و انبیای
دیگر و جزان و فواید و فضیلت ماه رجب افتاده بود دولت پایبوس حاصل شد مولانا
فخر الدین زرادی و مولانا برهان الدین غریب و عزیزان دیگر در خدمت حاضر بودند
بر لفظ مبارک راند که چون بعد از مهتر آدم مهتر نوح علیه السلام را پیدا گردانید و هزار
سال او را عمر داد و درین هزار سال هفتاد نفر از قوم او مسلمان شدند چنانچه در قصص مسطور
که روزی از نوبت قوم بدبخت چندان خشت و سنگ بزدند که ساق مبارک او در خون رنگین شد
در مناجات بنالید مهتر جبرئیل علیه السلام فرود آمد گفت یا نوح فرمان می شود بر ملای
که در جهان آفریده ام از برای انبیا و اولیا آفریده ام اگر طاقت بلا ما بداری خود قدم
پیشتر زن و اگر نیست روا رساله ته تا ما در گردن کسی کنیم که او طاقت بلا و رنج ما تواند آورد
خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که روایت کرده اند از آن باز که این بشنید و دمی
دم نکشید بلکه هل من مزید فریاد میکرد بعد از آن مهد بین محل فرمود که مهتر نوح

را علیه السلام سیم بود که همه شب هزار رکعت نماز بگذاردی و بعد از فراغ سر بسجده نهاده گفتی
الهی هیچ طاعتی چنان نکردم که شایستهٔ تو باشد و هیچ سجده لایق حضرت تو بجای نیاوردم و هیچ
نمیدانم که فردای قیامت حال من چگونه خواهد شد چون ازین مناجات فارغ شدی چندان ذکر بگفتی
که از هر موی که بر تن او بودی خون روان شدی و هر قطره که بر زمین افتادی نقش آن
تسبیح بر زمین برآمدی پس روزی همه وقت در دعوت بودی جهودان را بخدای خواندی
و برسالت خود و شب در طاعت و عبادت گذارندی هزار سال عمر او بدین شرح گذشت آنگاه
عزیزی حاضر بود سوال کرد که اصل دریاها از کجاست فرمود اصل دریا از طوفان نوح است
و آنچنان بود که چون خشم خدای تعالی بر قوم نوح آمد همه غرق شدند قوله تعالی
فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّنْهَمِرٍ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ
پس از تحت زمین چشمها برکشاده چنانکه در کلام الله مسطور است وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا و آن چنان
بود که از کوه و زمین آب همین دوید تا رحم آسمان بر زمین نرسد و زمین سلامت ماند چون
چهل شب و روز آب از زمین ندمید از قطرات باران زمین قطره قطره شدی و هیچ بنائی نرسیدی
پس همه دنیا آب گرفتی و از کوهها چهل گز آب گذشته بود چون چهل روز تمام شد وحی آمد
آسمان که آب خود را بازگیر قوله تعالی يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ
عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ پس زمین آب خویش را فرو برد و آن آب که از آسمان آمده بود
برابر نماند و زمین نتوانست آن آب را فرو بردن که تلخ بود و تلخی آن از خشم خدای تعالی
بود پس کسی نتواند که از آن بخورد و هر جا که رسد ریش کند اصل دریا از انجاست آنگاه فرمود
که قوم مهتر نوح علیه السلام در وی چون عاصی شدند مناجات کرد یا رب إِنَّهُمْ عَصَوْنِي این
قوم از من عاصی شدند وَاتَّبَعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا آنگاه و ایشان متابعت آنچنان
میکنند که مال ایشان کم کند و فرزندان ایشان را خیر نبود جز زیانکاری ازیشان پس
مهتر نوح علیه السلام از دست ایشان ستوه آمد گفت وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا

یعنے آن قوم کافران وظالمان گمراه شدند مرا طاقت نماند مفسران در تفسیر مے نویسند
که چون خدائے تعالے خواست که طوفان بر ایشان بفرستد امر کرد بر مہتر نوح علیہ السلام
ما ایشان را در آب غرق خواہیم کرد از برائے خود کشتی بساز گفت الٰہی من چه دانم که کشتی
چگونه سازند فرمان آمد که جبرئیل ترا تعلیم خواہد کرد که صد و بست و چہار تختہ بساز بنام
پیغامبران نوح گفت ملکا نام پیغامبران ندانم جواب آمد که اے نوح از
تو چوب تراشیدن و از من نام پیدا کردن و نگاریدن بعد ازان چون تختہ اول
تراشید نام آدم صلوٰة اللہ و سلامہ علیہ پدید آمد دیگر تختہ که تراشید نام مہتر
شعیب علیہ السلام پیدا آمد سیوم تختہ که تراشید نام نوح علیہ السلام چہارم تختہ
که تراشید نام ادریس علیہ السلام پیدا آمد ہمچنین ہر تختہ که مے تراشید نام پیغامبران
پدید مے آمدند تا آخرین تختہ که نام محمد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم پیدا گشت
در حال مہتر جبرئیل فرود آمد و گفت الآن تمت سفینتک اے نوح
کشتی تو اکنون تمام شد که نام محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم پدید آمد که او ختم پیغمبران
است و چراغ اولیا و انبیا ہمچون ست صد ہزار و بست و پنج آورد در ہر منجی نام پیغمبرے
بنشتہ و جبرئیل علیہ السلام گفت ملک تعالے میگوید و میفرماید چون این تمام شود تختہ
دیگر تراش در علم ما آمده است که چہار تختہ دیگرے باید که کشتی تمام شود نوح علیہ السلام
گفت یارب محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خاتم النبیین است چہار تختہ دیگر چیست
که می باید در حال جبرئیل علیہ السلام فرود آمد و گفت یا نوح علیہ السلام خدا تعالی
میفرماید که محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ السلام را چہار نفر یار اند که بے نام ایشان کشتی
راست نیاید گفت ایشان کدام اند فرمان شد ابو بکر رضے اللہ عنہ و عمر رضی اللہ
عنہ و عثمان رضی اللہ عنہ و علی رضی اللہ عنہ چہار دیگر بساز بنام چہار نفر یار که ایشان
محتشم دنیا و آخرت اند تا کشتی تو تمام شود اگر نام محمد صلے اللہ علیہ وسلم و یاران

او رضوان الله علیهم اجمعین در کشتی نباشد ترا ازین طوفان و کشتی سالم نگذارند بعد ازان
فرمود که چون طوفان نزدیک آمد تابوت آدم درمیان صفا و مروه دفن بود جبرئیل گفت یا
نوح فرمان میشود که تابوتے بیارد آدم را تابوت بنه و بالائے کشتی بر بعد ازان
پا بر زمین نهی همچنان کرد بر کشتی برآمد حق تعالے آب را از زمین پیدا کرد همچنین گویند
که سی و شش ارش آب بالا برفت تا آنجا که بیگانه بود همه را غرق کرد و در بعضے روایت
است صد روز آب برقرار بود بعد ازان کم شد همه را غرق کرد مگر کسانے را که مهتر
نوح علیه السلام دعا کرده بود در بعضے روایت است همین که قرآن خبر میدهد رب اغفرلی
ولوالدی که یا رب بیامرز مرا آدم و حوا را ولمن دخل بیتی مومنا و آنکسانیکه در دین تو درآیند
و تا آنکه در کشتی اند از مومنان و آن همه دعاست که قوم او را هلاک گردانید و مومنان
را برهانید و این جمله دعاست مراد از امت محمد مصطفے صلی الله علیه وسلم وللمومنین
والمومنات تا در قیامت ایشان را از دوزخ خلاص دهد و بهشت رساند آنگاه فرمود
که در تفسیر نبشته دیده ام که چون طوفان آب درآمد کشتی برآب شد ابلیس بیامد
مهتر نوح علیه السلام او را بیرون کردن گرفت فرمان آمد که ابلیس را بیرون
مکن که او را تا انقراض عالم عمر و حیات داده ایم بدین حکم رفته اما غرض مهتر نوح
علیه السلام آن بود که او دشمن است باشد که غرق گردد ولیکن خواست حق چنین بود
که او هلاک نشود بعد ازان سخن در حکایت ابوطالب عم رسول علیه السلام افتاد
که همچنان گویند فردا قیامت او در دوزخ نباشد فرمود آرے وقتے خواجه شفیق بلخی رحمة الله علیه
با مهتر خضر علیه السلام ملاقی شد از سوالهاے غرایب کرد یک سوال از ایشان
این بود که گفت یا خضر شنیده ام فرداے قیامت ابوطالب در دوزخ نباشد
فرمود که آرے زیرا چه من از زبان خواجه عالم شنیده ام صلی الله علیه وسلم که ابوطالب
فرداے قیامت در بهشت رود خواجه شفیق بلخی پرسید چه دلیل گفت یک دلیل

این است او از آنرو که نقل کرد نبی ایمان رفت ابلیس غمناک شد قوم او پرسید که
چرا غمناکی گفت از سبب آنکه او از جهان بے ایمان رفت پس او چنانکه با ایمان رفت دلیل
آن بود که فردا ے قیامت او ایمان آرد و در بهشت رود دلیل دیگر آنکه وقتے از رسول
علیه السلام شنیده بودم آن روز مهتر عیسی علیه السلام در آخر الزمان در دنیا فرود
آید حق تعالے او را معجزه داده است بر سر گور مرده که رسد آواز دهد آن مرده زنده گردد
پس بیاید بر سر گور عم من ابو طالب بایستد آواز دهد حق تعالے او را زنده گرداند چون او بیرون
آید ایمان آرد و بگوید اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد ان محمدا عبده و رسوله
پس ایمان آرد و دولت ایمان روزے شود و در بهشت رود بعد ازان خواجه ذکره الله
بالخیر فرمود که معجزات رسول علیه السلام و نفس او در باب او بسیار کوشش بحق کرد که
رسول علیه السلام او را زنده گردانند تا ایمان آرد و به بهشت رود آنگاه حکایت در قیامت افتاده
بود بر لفظ مبارک راند که همکس ندانند که قیامت کے آید که این معنے را کسے شرح نداد و گفت
اما در روایت است که وقتے مهتر خضر علیه السلام را پرسیدند که خضر قیامت کے آید او
به پنج انگشت اشارت کرد پرسیدند که تحقیق نمیشود که شما بدین پنج انگشت چه اشارت
کردید فرمود که پنج سال مانده است فرمود که روزے بخدمت رسول صلے الله علیه وسلم
را پرسیدند که یا رسول الله قیامت کے آید فرمود تمت عمرم پنج سال مانده است چون
بمیرم بدانید که قیامت آمد زیرا که در شب معراج شنیده بودم که یا محمد صلعم هر که در دنیا
بمیرد قیامت او آید الموت قیام القیامة پس اے یاران قیامت همین مرگست کے
خواهد شد کسے شرح نداد من چگونه دهم اما این مقدار در شب معراج شنیده بودم
که یا محمد صلعم هزار سال تو در زمین نمانے چون من بمیرم دلیل بود که دنیا آخر آید آنگاه
همدرین محل عزیزے سوال کرد که مردم چون در نماز میباشند هر چه در خاطر او فراموش
میباشد آن همه یاد می آید از کجاست فرمود که حدیث یافته ام الصلوة تنور...

یعنے نماز روشنائی است کہ دران ہیچ چیز پنہان نتوان کرد و پنہان نماند پس مردم چون در نماز بیا شند ہر چہ او را فراموش شدہ ہست در روشنائی نماز ہمہ رامی بیند و یاد می آید این تفاوت جمال بسبب روشنائی نماز است آنگاہ ہمدرین محل فرمود وقتے خواجہ شقیق بلخی را پرسیدند کہ الصّلوٰۃ نُورٌ چیست فرمود نماز روشنائی ہست کہ از شرق تا غرب ہیچ چیز بدو پوشیدہ نمے ماند چنانچہ آرند وقتے بزرگی بود او فرمود کہ آن زمان کہ من در نماز مشغول میگردم ہر چہ در حجاب عظمت است و یا تحت الثریٰ پیش من معاینہ ہست وہیچ چیز از روشنائی نماز برمن پوشیدہ نمے ماند آنگاہ گفت کہ در سیزدہم و چہاردہم و پانزدہم ماہ رجب المرجب و در بست و ہفتم ماہ مذکور نماز خواجہ اویس قرنی رحمۃ اللہ علیہ آمدہ ہست ہر کہ در اوّل ماہ نگذاردہ باشد در آخر ماہ بگذارد ہم روا باشد دوازدہ رکعت نماز است بسہ سلام در چہار رکعت قرات معین نیست بعد از فراغ ہفتاد بار بگوید لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ الْمَلِکُ الْحَقُّ الْمُبِیْنُ ہر چہ داند بخواند باز چہار رکعت میانہ فاتحہ یکبار اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰہِ یکبار و بعد از فراغ ہفتاد بار بگوید اقوی معین و اہدے دلیل تحیر اِیَّاکَ نَعْبُدُ وَاِیَّاکَ نَسْتَعِیْنُ پس چہار رکعت آخر گذارد و بخواند فاتحہ یکبار و اخلاص سہ بار و بعد از فراغ ہفتاد بار سورہ لشہد بالسم اللہ الرحمن الرحیم بخواند و دست بر سینہ فرود آرد و حاجت خواہد بیشک روا گردد بعد ازان فرمود شنیدہ ام از زبان شیخ الشیوخ قطب الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز ہر کہ در شب بست و ہفتم ماہ رجب دوازدہ رکعت نماز بگذارد و روز اول روزہ دارد ہر چہ از خدا بخواہد بیابد و در روایت دیگر آمدہ ہست کہ در روز مذکور چون نماز پیشین بگذارد چہار رکعت نفل بخواند در ہر رکعتے فاتحہ یکبار و قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ وَقُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ ہر یکے یگان بار و انا انزلناہ سہ بار و قل ہو اللہ احد پنجاہ بار چون سلام نماز گوید مقابل قبلہ نشستہ باشد تا وقت نماز دیگر شود ہر چہ از خدا تعالے بخواہد بیابد بعد ازان فرمود کہ شنیدہ ام از زبان شیخ الاسلام فرید الملت والدین

قدس الله سره العزیز که در ریاحین نبشته ست صاحب ریاحین هر که در روز بست هفتم ماه رجب
دوازده رکعت نماز بگذارد بیک سلام هر چه داند از قران بخواند بعد ازان صد بار سُبحان الله
تا آخر بگوید و صد بار استغفار گوید و صد بار درود بگوید هر چه از حق بخواهد آن بنده
بیابد بعد ازان فرمود که اولیاء درین شب خصوصاً خالصاً لله تعالی بیدار گشته اند
از برائے آنکه باشد که مارا معراجے باشد زیرا چه معراج رسول صلی الله علیه وسلم درین
شب بود پس اے درویش چندین اولیاء که آنشب را یافته اند بسعادت این شب رسیده اند
و معراج ایشان آن روزے شده است پس مرد مرا می باید که این سعادت را غنیمت داند
باشد که سعادت این شب را دریابد آنگاه هم درین محل فرمود که در روزگارے واصلی
از واصلان حق در هر سالے این شب را زنده داشتی بر امید آنکه باشد که سعادت
و دولت آنشب روزے شود چنانچه چندین سال خود را بدین منوال بداشت و عمر
خود بدین نوع صرف کرد چون وقت نعمت آمد شبے از شبها بیدار بود در بکشادند و حجاب
عظمت ما تحت الثرے مکاشفه کرد هر چه در عالم موجودات نهان بود مکاشفه گشت آن
واصل برخاست استاده گفت الهی چون چنین نعمت معاینه کردی و دولت این چنین شب
روزے گردانیدے پیش مرا بودن درین خرابه مقصود نیست هنوز نیکو این سخن نگفته بود
جان بدوست تسلیم کرد آنگاه فرمود آرے چون مرد بحکایت رسد او را جاے بودن
نباشد که در دنیا بگذارند بعد ازان خواجه چشم پر آب کرد و این بیت بر لفظ مبارک راند
بیت چون جان محبان زجهان برگیرند * آنجا ملک الموت کجا یابد جاے بعد ازان
فرمود اے درویش چون اهل تحیر در عجایب و غرایب قدرت و حکمت خدائے مستغرق اند
زبان ایشان را از هیچکس و آنچه در عالم موجودات است یاد نمے آید آنگاه فرمود که
وقتے واصلے بود در ایام ماضیه کلام الله میخواند در سوره نوح رسیده بود
درین آیه که مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًا پس درین آیته فرمان میشود که آنچه شما را

رسیده است و شما آفریده اید و بزرگواری خدای را امید ندارید پس چرا نمی ترسید
از هیبت خدای تعالی عز و جل و وی هیچ شما ترسا نیست وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا که بیافرید
احوال شما را از حالی پس حالی از آب گنده بیافرید و آن در پشت شما نطفه گردانید و از نطفه علقه
گردانید و از علقه مضغه گردانید و از مضغه استخوان و گوشت و پوست و رگ و پی
و خون آفرید أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ و همین بیبینید که چون آفرید هست
خدای عز و جل آسمان را یک دیگر یکجا پیوسته تا شما را هنوز خبر نیست که خدای تعالی آسمان را از زمین
بر رویانید و زمین آفرید وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا و ماه را اندر آسمان قبلی گردانید و ماه را از نور
آفرید و از نور ماه همه تاریکی را روشن گردانید وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا و آفتاب را چراغ کرد بر روشنائی
از تاریکی وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا و خدای تعالی بر رویانید شما را از زمین یعنی آدم
را و نبات را بر رویانید از زمین ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا پس باز برد شما را در زمین وَيُخْرِجُكُمْ
إِخْرَاجًا و بیرون گرداند شما را آن روز قیامت پس همچنین که این و اصل تا اینجا رسید نعره زده
بیفتاد چنانچه شبانروز افتاده بود چون بهوش باز آمد در عالم تحیر افتاد بعد از آن همچنین
گویند که وقتی که آن درویش را نقل نزدیک رسید کسی در عالم صحو ندید مگر بعد از آن تحیر بعد از آ
فرمود که چون آن درویش را نقل رسید غاری بود بیرون بغداد نزدیک دجله درون
آن غار سر بسجده نهاد و جان بداد آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد چنانچه در همه
حاضران اثر کرد و این بیت بر لفظ مبارک راند بیت چون جان محبان ز جهان بر گیرند
آنجا ملک الموت کجا یا بد جائے بعد از آن فرمود که ای درویش آنکس را اله خود گردانید تا
جمله قدرت و عجایب ملک غیب آفرینش تا لعرش فرش مکاشفه کند و او را در عالم تماشا آفرینش
خود گردانید تا او را محبت عشق زیاده گردد بعده چه شود همچنان گردد که آن درویش شد
و در تاریخ مذکور که خواجه حدین فواید بود در عالم سکر بودند بر خاست استاده شد خلق با ز
گشتند و بنده نیز الحمد لله علی ذلک بتاریخ دوم روز پنجشنبه ماه شعبان سخن در ذکر بهشت

ابراهیم خلیل صلوات اللہ وسلامہ علیہ افتادہ بود و فواید دیگر دولت پایبوس حاصل شد مولانا برہان الدین غریب و مولانا شمس الدین یحیی و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند کہ حق سبحانہ و تعالے این سعادتہا کہ مارا داد عکس را ندا د اول آنکہ از امت حضرت رسالت گردانید الحمد للہ دوم آنکہ از ملت ابراہیم خلیل اللہ گردانید سیوم آنکہ در مذہب امام اعظم ابو حنیفہ کوفی گردانید چہارم آنکہ مسلمان آفریدہ گویندہ این کلمہ لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ بعد ازان فرمود کہ حق سبحانہ و تعالے مہتر ابراہیم را در دنیا پیدا کرد چنانکہ تولد شد از ترس نمرود لعین پدر او را برد ہ در غارے انداخت باز آمد حق سبحانہ بعلم و قدرت خود از سر انگشت او شیر پیدا کرد طعمہ او آن گردانید چنانچہ مہتر ابراہیم چہاردہ سالہ شد درون غار شبے از شبہا مہتر ابراہیم از غار برون آمدہ نظر او بر ماہ افتاد گفت آفرینندہ من ازان جہانست خواست تا او را سجدہ کند زمانے چون در گردش شد گفت گردندہ خدائے را نشاید پس مرکسی جویم کہ این را بیافریدہ است ہمچنان روز شد و آفتاب برآمد گفت اگر ہست یا نیست آفرینندۂ من ہمین ہست باز در خاطر اندیشید کہ ببینیم چون بار ثانی در آفتاب نیز تفکر کرد او را نیز گردش یافت گفت این نیز خدای را نشاید چون از ہمہ مبرا شد گفت کسے را جویم و پرستم کہ آفرینندۂ آسمان و زمین و ماہ و آفتاب است پس مہتر ابراہیم در پرستش حق جل و علا مشغول شد ہمدرخانہ آذر پدر خود مے بود چنانچہ مدتے برآمد در قصص عبد اللہ عباس رضی اللہ عنہ می نویسد چون آذر بت تراش بتان تراشیدے بر دست مہتر ابراہیم دادے کہ بفروش و بیار مہتر ابراہیم نہ پسندیدے در گردن ایشان کردی کشان کشان در میان بازار بردی و بفروختی و بیاوردی اما برین نمط ہمچنان این خبر نمرود لعین رسید کہ پسر است ابراہیم نام آذر بت تراش را کہ بتان ما را ہمچنین خوار میکند در بازار می آورد و میفروشد چون نمرود لعین این بشنید گفت کہ خلل ملک من از و باشد کہ از شنیدن نام او درونہ من لرزد

ے افتد او نیکو نیست الغرض در قصص مسطور است کہ وقتے عید نمرود بود بتخانہ و بتان آذر
از زر و زیور آراستہ بود تا نمرود بزیارت آمد و آذر مہتر ابراہیم را گفتہ بود کہ نشستہ
باشی تا آنزمان کہ من بیایم چون مہتر ابراہیم پیش بتخانہ بنشست غیرت پیغامبرے
درکار بود تبر درپیش داشت سرہاے جملہ بتان ببرید بتی بزرگ بود میان ایشان
تبر بر دست او داد و خود بنشست ہمچنان کہ آذر بیامد دید سرہاے ہمہ بتان بریدہ
بتے تبر در گردن کردہ استادہ است آذر پرسید کہ اے مہتر ابراہیم این چہ حال است کہ
تو کردی گفت نکردہ ام اما دیدم کہ این بت بزرگ برخاست و سرہاے ہمہ بریدہ در
مقام خود بنشست گفت او جان ندارد چگونہ این حرکت تواند کرد گفت پس چون این نقدار
تواند کرد ہیچ قدرت نباشد او را پرستیدن چگونہ روا باشد ہمین کہ ابراہیم این بگفت او وا
کہ این پیغامبر است کہ ما در کتاب خواندہ ایم بعد ازان چون حق سبحانہ و تعالے جبرئیل
را بر ابراہیم فرستاد رسالت در گردن او کرد فرمان آمد کہ بر نمرود در ا بخدا ے
بخوان و بگو تا ایمان آرد چون مہتر ابراہیم بر نمرود آمد و رسالت خود آشکار کرد لرزہ
مہتر ابراہیم درمیان جہودان و کافران افتاد کہ اے نمرود فتنہ قایم شد کہ ما را و ترا
خلل ازین مرد باشد بعد ازان فرمود کہ چون مسلمانے آشکارا کرد و مہتر ابراہیم
قوت گرفت آنگاہ نمرود گفت اے ابراہیم اگر تو معجزہ بنمائی ما بتو ایمان آریم مہتر ابراہیم
گفت چہ مطلبے گفت اگر خداے تو مردہ را زندہ گرداند ما ایمان آریم مہتر ابراہیم گفت
صبرے را اختیار کن تا قدرت و حکمت خداے من بہ بین گفت چہار مرغ را بریک یکر
یکجا کن و بکوب تا بمیرند بعد ازان زندہ شوند ما ایمان آریم مہتر ابراہیم مناجات کرد
فرمان شد کہ بکن ہمچنان بکرد ہر چہار مرغ را یکجا کرد و بکوفت بالاے کوہ نہاد حق سبحانہ تعالے
ہر چہار مرغ را زندہ گردانید چنانچہ بودند ہمچنان شدند نمرود گفت اے ابراہیم نیکو
سحر آموختہ و آنکہ اینکہ از کافران دانا بودند بعضے مسلمان شدند نمرود نشد الغرض

چون نمرود از ابراهیم ستوه گشت گفت چگونه ما او را هلاک کنیم گفتند او را بگیریم و در آتش اندازیم تا بسوزد و نا چیز گردد راوی روایت کرد که چندان آتش کردند که آنچه در هوا پرنده بودند تا هشت کروه پرنده جز آن سوخته شدند آنگاه مهتر ابراهیم را در منجنیق نهادند و جانب آتش در انداختند جمله ملکوت آنچه در آسمان و زمین بودند در تماشای ابراهیم بودند اینک عاشق صادق سبحان جبرئیل فرود آمد و گفت اے ابراهیم بیا یے طلبی گفت از تو نه گفت بل از که گفت کسیے که مرا اینجا انداخت مهتر جبرئیل برفت و سر سجده نهاد و گفت الٰهی صدق که در محبت تو ابراهیم را دیدم هیچکس را ندیدم راستی و صدق که او را در محبت الغرض چون ابراهیم این سخن بگفت فرمان آمد بر آتش یا نار کونی بردا و سلاما علی ابراهیم اے آتش سرد باش بر ابراهیم و سلامت بدار آتش سرد گشت و تمامی آنمقام بوستان شد سے با زروے باغ و بستان تازه شد صبح را از بوی گل جان تازه شد تختے پیدا شد بران تخت نشست چنانچه دختر نمرود بیامد بدید بر ابراهیم پیغامبر ایمان آورد مهتر ابراهیم او را بخواست بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرده فرمود آنزمان که بر آتش این ندا آمد اگر خطاب سلامته نبودے مهتر ابراهیم از سردی بمردی انگاه فرمود چون مهتر ابراهیم از انجا بیرون آمد نمرود گفت نیکو سحر آموخته که هلاک نمیشوی بعد ازان چون مدتے بر آمد حق سبحانه و تعالے نمرود را به بلا پشه مبتلا گردانید و هم بدان هلاک شد بعد ازان فرمود که شنیده ام از زبان شیخ الاسلام فرید الحق والدین آن روز که بر لشکر نمرود نمرود لشکر پشه نامزد شد که در پیشانی چشم و خدم نمرود در پیش میشدند بقدرت کن فیکون همه هر جاے مردند و هلاک مے شدند اے درویش تا بدانند که ذره قهر باریتعالے که مبادا از شرق تا غرب همه را ریزه ریزه گرداند بعد ازان فرمود که در قصص انبیا نبشته دیده ام که نمرود را به پشه که هلاک کرد پر و بیکپاے نداشت لنگ بوده و آن چنانست که پر و پاے او در روز آتش که مهتر ابراهیم

را انداختہ بود سوختہ شدہ بود او بدرگاہ ایزد بی نیاز نالیدہ بود فرمان آمد بریشہ
منال کہ تاترا بر نمرود مسلط کنیم و ہلاک او بر دست تو بود آنگاہ فرمود کہ اے درویش مرنجان
کسے را تا ترا نرنجانند و مزن کسے را تا ترا نزنند و مسوز کسے را تا ترا نسوزند و ہلاک کسے مجوے
تا ترا ہلاک نکنند و بیدے انچہ نمرود کرد ہمان یافت کہ درمثل است کشت مرکا زندہ راست
یعنے ہرچہ بکاری ہمان بدر بیدے **بعد ازان** فرمود کہ چون مہتر ابراہیم خانہ کعبہ تمام
کرد فرمان آمد کہ اے ابراہیم کسے را کہ از جملہ چیز دوست میداری قربان کن دران شب
بخواب دید کہ ابراہیمؑ دوست ترین جملہ چیزہا از اسمعیل دیگر چیزے نیست ہمون را درراہ
من قربان کن ہمین کہ از خواب بیدار شد برخاست تجدید وضو کرد مہتر اسماعیل را
ہمراہ رسید و کارد در آستین کرد زیر نرد بان خانہ کعبہ رفت خواست کہ او را قربان کند
درحال جبرئیل فرود آمد گوسفندے از بہشت آورد و قربان رسانید کہ یا ابراہیم فرمان میشود
کہ یافتیم ترا صادق در محبت انچہ حق محبت بود آن کردے اکنون قربانی اسمعیل ہمین
گوسفند است **بعد ازان** فرمود کہ اول درخانہ مہتر ابراہیم اسحاق تولد شد تولد از حد مہتر
ابراہیم شاد شد گفت الحمد للہ کہ پسر تولد شد تاچہ فرمان شود ہمچنان جبرئیل آمد سلام
پروردگار عالم رسانید گفت یا ابراہیم فرمان میشود این پسرے کہ درخانہ تو آمد پیغامبر
مرسل شود از پشت او ہفتاد ہزار پیغمبران پیدا کنیم و ترا صاحب ملت کردیم قولہ تعالی
ملتہ ابیکم ابراہیم — مہتر ابراہیم ہمین کہ این بشنید برخاست تجدید وضو کرد دوگانہ
شکر بگذارد کہ الحمد للہ اگر پسر داد پیغامبر داد ہفتاد ہزار پیغمبر از پشت او پیدا کرد
الغرض بعد ازان مہتر اسمعیل تولد شد از ہاجرہ مہتر ابراہیم از حد شاد شد گفت
پسر تولد شد تا ازین چہ نعمت در وجود آید ہمدرین بود کہ مہتر جبرئیل علیہ السلام فرود آمد
گفت یا ابراہیم ازین پسر کہ درخانہ تو آمدہ است ہیچ پیغامبری پیدا نشود اما خود پیغامبر
مرسل باشد مہتر ابراہیم از حد دلتنگ شد کہ از پسر چندین پیغامبر و از یکے ہیچ فرزندے

جبرئیل علیه السلام بار دوم فرود آمد فرمان آورد گفت یا ابراهیم چرا دل تنگ میشوی تا از پشت
این پیغامبری بیرون آریم هرچه از دنیا و آخرت بدوستی او پیدا کردیم و این پیغمبر که باشد محمد
آخر الزمان صلی الله علیه وسلم است چون مهتر ابراهیم این سخن بشنید شکرانه هزار بار گفت و
هزار رکعت نماز گذارد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که ای درویش تا بدانی که
هیچکس در جهان از سعادت خالی نیست هرچه که در جهان آمده است البته ورا سعادتے
نهاده اند خواه دینی و خواه دنیاوی اما خوش وقت آن کسانے که در ایشان هر دو چیزے
داده اند بعد ازان هم درین محل فرمود که چون دوستی و محبت حق سبحانه وتعالی در دل
مهتر ابراهیم علیه السلام تمکن گرفت مهتر جبرئیل علیه السلام بامتحان او فرود آمد بر بام خانه کعبه
بایستاد و گفت الله ابراهیم همین نام دوست شنید نعره بزد چون بهوش باز آمد چپ و راست
بدید تا به بیند که کیست چون نگاه کرد بالا و بام خانه کعبه مردے را دید ایستاده ذکر میگوید
مهتر ابراهیم را غیرت آمد گفت میدانستم که تنها منم در بیت این ذاکر دیگر هم پیدا شد الغرض
نزدیک تر شد گفت اے دوست خدائے یکبار دیگر نام دوست بگو مهتر جبرئیل گفت بلے
شکرانه نگوییم گفت هرچه مال و ملک هست فدا کردم گفت الله همین که بار دوم بگفت
مهتر ابراهیم بگفت اگر یکبار دیگر بگوئے هرچه دگر باشد بدهم بگفت چه دهی گفت جان مهتر
جبرئیل همین که بشنید از پیش ناپیدا شد در مقام خود باز گشت سر بسجده نهاد و گفت که
الهی نیکو محب و صادقے ابراهیم است همچنانکه فرمان شده بود همچنان یافتیم بلکه ازان صد
چندان مزید بعد ازان سخن در مهر نبوت رسول علیه السلام افتاده بود بر لفظ مبارک راند
هر که مهر نبوت را یک نظر به بیند حق تعالے آتش دوزخ برو حرام گرداند زیرا چه در خبر است
آن روز که ابوجهل لعین با رسول الله علیه السلام کشتی طلبید رسول علیه السلام را از زبان
شد که جامه پوشیده بر مبارزت کن تا نباید که او مهر نبوت ترا به بیند و آتش دوزخ
بروے حرام گردد از برکت مهر نبوت دیگر فرمود چون رسول علیه السلام نقل کرد و اندام

مبارک پیغامبر می گشتند مہر نبوت بر پشت مبارک نبود ساعتی دیگر شد گفتند کہ مہتر جبرئیل علیہ
السلام آنرا برگرفت و بہ فریدان دریاہای آسمان و زمین مہر کردند تا پیش بر زمین چون
محمدی نیاید و از آسمان جبرئیل علیہ السلام فرو دنیامد انگاہ عزیزی حاضر بود
سوال کرد کہ بعد از انکہ دریاہای آسمان و زمین را مہر کردند جبرئیل فرو آید یا نہ
فرمود کہ شنیدہ ام کہ ہر شب جبرئیل بر بام خانہ کعبہ با گروہ جملگی فرشتگان مقرب
کہ خدای تعالی را چون بندگان عبادت بسیار میکنند فرود می آید بجہتہ امت
محمد آمرزش خواہند ہمین کہ خواجہ این فواید تمام کرد برخاست بدولتہ خواجہ مشغول
شد خلق دیگر افتادہ بود دولتہ پایبوس حاصل شد مولانا شمس الدین یحیی و مولانا
فخر الدین زرادی و مولانا برہان الدین غریب و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند
سخن در ذکر مہتر ادریس و اسحاق و انبیاء دیگر افتادہ بود و فواید مختلف بر لفظ
مبارک راند کہ حق سبحانہ تعالی علمی کہ مہتر ادریس علیہ السلام را دادہ بود میان انبیا
ہیچ پیغامبری را ندادہ است و نبود انگاہ فرمود کہ علم رمل ہم بود بعد از
فرمود کہ ہر بزرگی کہ دران ایام بود پیش مہتر ادریس علیہ السلام پیدا شدہ است
بعد از ان فرمود کہ در قصص انبیا بروایتہ عبد اللہ مسعود آمدہ است کہ
حق تعالی درجہان چہار پیغامبر را عمر ابد دادہ است اول ادریس علیہ السلام
را در بہشت دوم عیسے علیہ السلام را عمر ابد دادہ است در چہارم آسمان سیوم
مہتر خضر علیہ السلام را عمر ابد دادہ است و در تری داشتہ است چہارم الیاس
را عمر ابد دادہ است و در خشکی داشتہ بس حق تعالی تا الغرض عالم این چہار اعمر ابد
دادہ است چون دنیا آخر آید این نیز بمیرند بعد از ان فرمود کہ چون مہتر ادریس
را علیہ السلام در بہشت بردند فرود آوردند کہ مقام تو ہمین است اینجا باش
و خدای تعالی را عبادت میکن ہمچنان در عبادت مشغول شد روزی جملہ

کارخانہاے بہشت پیش او عرض کردند در ہر قصر کہ میرسید می پرسید از آن کیست چنانچہ رسید پیش قصر رسول اللہ علیہ السلام وچہار نفر یار غار او آنجا بایستاد گفت ہیچ قصر خوبتر وزیبا تر ازین قصرہا نیست یارب این قصرہا از ان کیست فرمان آمد این قصرہا از آن محمد پیغامبر صلے اللہ علیہ وسلم آخر الزمان واز آن یاران اوست پس مہتر ادریس علیہ السلام مناجات کرد آلہی کاشکے کہ ادریس یکے از امت محمد صلے اللہ علیہ السلام بودے بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ چون مہتر ادریس را درون بہشت آوردند فرمان شد یا ادریس عبادت تو ہمین ہست کہ پیوستہ در طاعت باشی ویک زمانی بے ازان غافل نباشی آنگاہ حکایت مہتر اسحاق افتاد چون از سارہ مہتر اسحاق تولد شد آن شب ہر جاکہ بتے بود در خانہ چو د آن ہمہ نگونسار افتادند وفریاد از ان بتان بر آمد لا الہ الا اللہ اسحق نبی اللہ بعد ازان مہتر اسحق علیہ السلام بزرگ شد ورواء رسالت در بر او کردند پیوستہ در طاعت ونماز بودے ہیچ وقتے از خوف حق تعالےٰ غافل نبودے ہر وقت از ترس خدا درلرزہ بودے چنانچہ در قصص انبیا مسطور ست چون شب در آمدے زنجیر در گردن خود بستی ولپشت بستی تمام شب خود را ہمچنان گذرانیدے چون روز شدی کافران را بخداے خواندی را دہی روایت کرد کہ عمر او ہمچنین صرف شد معجزہ چہ یافت کہ از پشت او ہفتاد پیغمبر مرسل پیدا کرد و صاحب ملت بنی اسرائیل گشت آنگاہ فرمود کہ وقتے مہتر اسحاق طاعتے از وظیفہ او فوت شدہ بود بدین یک سبب ہفتاد سال بگریست کہ گوشت وپوست از رخسارہ او بر دند وآن زمان کہ در سجدہ افتادی تا یکسال ویا بیش ویا کم در سجدہ بودے بعد ازان ازو پرسیدند کہ مہتر اسحاق چندین گریہ ہیچ کسے کند کہ تو میکنی گفت اے مسلمانان از ترسندگی فردا ء قیامت کہ بحضور مہتر ابراہیم خلیل اللہ کہ پدر منست مرا بایستانند بگویند کہ این پسر تو بود کہ ازو وظیفہ طاعت حق فوت شدہ بود پس این روے میان

انبیا چگونه نمائیم بعد ازان خواجه ذکراللہ بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که آری انبیا
و اولیا بیک تقصیر خدمت از ایشان کردہ بود آمدے و آن مبادا که از ایشان باشد عمداً
بلکه بسهو و نسیان اگر شدنی بود چندین نوحه و زاری میکردند تا ازان بکفر شوند پس ای درویش
مردم را همه حال در خوف و رجا می باید بود و از خوف و رجا خالی نباید بود بعد ازان
فرمود که چون رسول علیه السلام نماز فرض بامداد بگذاردے و از اوراد فارغ شدی
در حکایت انبیا و اولیا بودے و بگفتی هر که حکایت انبیا و اولیا بگوید حق تعالیٰ آتش
دوزخ بروی حرام گرداند و فردا قیامت برابر ایشان برانگیزد و هم برابر ایشان در بهشت رود
همین که خواجه ذکراللہ بالخیر درین فواید رسید که بانگ نماز برآمد خواجه ادام اللہ اتقاه
مشغول شد بنده و خلق باز گشتند الحمد للہ علی ذالک بتاریخ هفتم ماه رمضان روز شنبه
سنه مذکور دولت پابوس حاصل شد سخن در ذکر فضیلت ماه مبارک رمضان و
هتر یعقوب و هتر یوسف علیه السلام و فواید دیگر افتاده بود بدولت خواجه ذکراللہ
بالخیر در جماعتخانه نشسته بود همین که بنده روے بر زمین آورد فرمود که نیکو کردی که آمدی الشیخ افضل
بنده بار دوم روے بر زمین نهاد فرمود بنشین بنشستم مولانا شمس الدین یحییٰ و مولانا فخرالدین زرادی
و مولانا شهاب الدین مذکر و عزیزان اهل صفه همه حاضر بودند سخن در فضیلت ماه رمضان بود
بر لفظ مبارک راند که ماه رمضان بزرگ ماه است درین ماه همه رحمت و برکت است زیرا که در خبر است
بروایة ابن عباس رضی اللہ عنهما که رسول اللہ علیه السلام فرمود در تمام سال همان رحمت و برکت است که
در یکروزه ماه مبارک رمضان آنگاه فرمود که خدمت شیخ الاسلام خواجه عثمان هارونی را رحمة اللہ علیه
رسم بودی چون ماه رمضان بیامدے از جمله کارها فارغ آمدی و از خلق عزلت گرفتی و فرمودے که ماه رمضان
رحمت و غنیمت است چنانچه لشکر مردم در غنیمت افتند از هر طرف نعمت یابد ماه رمضان المبارک
همه سعادت و غنیمت است پس مردم را باید که در ماه رمضان مشغول باشند آنگاه
فرمود که شیخ الاسلام فرید الحق و الشرع و الدین قدس اللہ سره العزیز هر شبے

بعد از تراویح در دو رکعت تا صبح ختم قرآن بکردی و هم بدان وضو نماز بامداد بگذاردی
تا مدت بیست سال همچنین بکرد بعد ازان فرمود که در ماه رمضان چون مردم افطار میکنند
فرمان میشود که او را با اهل بیت او از آتش دوزخ خلاص دادیم و بیامرزیدیم بعد ازان
سخن در ذکر مهتر یعقوب پیغامبر علیه السلام افتاد ایشانرا حق تعالی برگزیده دوازده پسر داد یکی ازان
مهتر یوسف علیه السلام بود اما از همه پسران مهتر یوسف را دوست داشتی و عزیز ترین
جمله پسران همون بوده و دل مهتر یعقوب علیه السلام بیشتر آویخته محبت مهتر یوسف
بودے هر وقتے که بیان علم کردی روے بر وے یوسف نهاده بگفتی و از همه پسران او را
دوست داشتی و ازو جدا نکردی چنانچه برادران همه یکدگر جمع شدند و گفتند که حیله کنیم و
او را از پیش پدر دور کنیم باشد که وقتے بر ما بپردازد که ما را نمیخواهد و همه وقت برو
می باشد بعد ازان شبے از شبها مهتر یوسف در خواب دید که گوئی آفتاب و ماهتاب و
کواکب تمامی او را سجده میکنند همین که او این خواب دید چون روز شد برخاست
پیش پدر گفت همین که مهتر یعقوب این بشنید آهسته بد و گفت اے جان پدر زنهار
برادران نگوئی که گفتن پیش ایشان نیکو نیست قوله تعالی اذ قال یوسف لابیه یا ابت
انی رایت احد عشر کوکبا والشمس والقمر رایتهم لی ساجدین قال یا بنی لا تقصص
رؤیاک علی اخوتک فیکیدوا لک کیدا ان الشیطان للانسان عدو مبین انگاه فرمود
ای یوسف دشمن قدیم شیطان رجیم در کمین است اگر گفتی خود را برباد دادے الغرض مهتر یوسف
کودک بود روزے پیش برادران حکایت خواب خود بگفت. یهودا برادر بزرگ یوسف بود
یکدیگر گفتند که البته به بادشاهی برسد و پدر چون این خواب بشنود بیشتر ازان دوست دارد
که میداشت بعد ازان روزے پیش مهتر یعقوب علیه السلام همه بیامدند که ما در شکار میرویم اگر برابر
ما یوسف را بفرستی نیکو باشد مهتر یوسف حاضر بود چون مهتر یعقوب سخن ایشان بشنید گفت
چرا بفرستیم چون الحاح بسیار شد گفت بلی چون می برید اما از گرگ نیکو نگاه دارید ایشان این سخن در

در گرہ بستند کہ اگر ما او را تلف بکنیم بگوئیم گرگ بر د سوگند است بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر
چشم پر آب کرد کہ آری چون وقت بلا منزل باشد ہرچہ باشد در پیش مردم ہست آن خبر از و پوشیدہ
گردد و حق باؤ بنیاید تا بد و بلا منزل گردد اگر مہتر یعقوب علیہ السلام در رفتن یوسف را بخدا
سپردی ہرگز بلاء فراق مبتلا نگشتی اما چون بہ پسران خود سپرد چندین عذاب از فراق یوسف
بدید الغرض چون ایشان در شکار برفتند ہمین کہ وقت باز گشتن شد مہتر یوسف را درون
چاہ انداختند و خود باز گشتند مہتر جبرئیل علیہ السلام را فرمان شد کہ ای جبرئیل یوسف را در
چاہ کردہ اند آنجا تنہا ست بر و دل بدہ کہ زنہار تا دل بنبدازی کہ ما یار تو ایم و
پیراہنے بود از بہشت در گردن او کرد در روایتے انیست کہ خرقہ اصل آن
بود کہ در چاہ یوسف علیہ السلام یافتہ بود الغرض چون پسران
مہتر یعقوب بیامدند گرگے را آوردند کہ پیشتر بودیم یوسف علیہ السلام
عقب ماند او را گرگ برد ہرچند کہ طلب کردیم نیافتیم ہمین کہ مہتر یعقوب این
بشنید نعرہ بزد بیفتاد گفت اے خود کردہ را چہ درمان
ہر کہ مخلوق را بسپارد بخر خالق ہمین بار آرد کہ مرا آورد اگر وقت رفتن من او را بحق دادمے
ہرگز او را از من جدا نمیکردند بعد ساعتے ایستادہ شد گفت رضینا بقضاء اللہ تعالیٰ گفت آلہی ہرچہ
قضاء تست من بران رضا دادم و راضی شدہ ام الغرض مہتر یعقوب چندان بگریست کہ
ہر دو چشم نابینا گشت و خانہ را بیت الاحزان نام نہاد و چہل سال این بود کہ نہ روز دانست
و نہ شب کہ در فراق یوسف گذشت بعد ازان خواجہ ذکر اللہ تعالیٰ بالخیر بر لفظ مبارک راند
و چشم پر آب کرد و ہای ہای بگریست نعرہ بزد و بیفتاد و این رباعی بر زبان راند رباعی
یعقوب چہل سال ز ہجران بگریست ۞ نابینا شدہ زد ر و چندان بگریست ۞ او نور دل و کسی چہ داند کہ
چہ بود ۞ غم او داند و آنکس ز ہجران بگریست انگاہ فرمود ہر وقتے کہ مہتر یعقوب علیہ السلام گرسنہ
شدی نام یوسف بر زبان راندی سیر شدی و اگر تشنہ بودے نام یوسف بر زبان –

راندی بیرآب شدی چنانچه مهتر جبرئیل علیه السلام بیامد و این طعنه کرد که ای یعقوب اگر
آفریننده یوسف بودی چه عجب بودی که از همه فارغ آمده بدوستی یوسف مشغول شدی
گفت ای جبرئیل این تازیانه ادب همه ران روزی بایستی زد که دوستی یوسف در دل من آغاز
کرد گفت ای یعقوب زنهار دل بدوستی یوسف گم کن این زمان چه سود دارد که کار او
از سر گذشت **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر چشم پرآب کرد فرمود در عهد خواجه جنید
بغدادی قدس سره العزیز نبشته دیده ام که ایشان در قصص مهتر یوسف نبشته اند که اهل سلوک
قولی گفته اند که ای درویش هر که مشغول گردد از اولیا و انبیاء و دعوی محبت حق کند
بدون حق کامی یابد و بدیگری دل بندد حقیقت بدان که او را به بلای
مبتلا گرداند که صعب ترین بلا ها باشد چنانچه مهتر یعقوب را علیه السلام زیرا که دعوی محبت
حق کرد بعد ازان بدوستی فرزندان فرود گشت ضرورت همین بار آورد که چهل سال در
فراق بر آمد فرمان آمد که اگر نام او بر زبان راندی نامت از جریده انبیاء دور کنیم ای
درویش این خطاب را جز مهتر یعقوب دیگری طاقت نتواند آورد **بعد ازان** فرمود
که چون مهتر یوسف را علیه السلام در قعر چاه فرود آوردند و خود باز گشتند طایفه
سوداگران در مصر میرفتند قضا را بر سر آن چاه رسیدند تشنه بودند دلو آوردند
و فرود کردند یوسف دلو را دست زده بگرفت هر چند که ایشان خواستند که
بیرون آرند نتوانستند چون ایشان درون چاه نظر کردند که آدمی افتاده است
بر فور یوسف را بیرون آوردند گفتند تو کیستی گفت از فرزندان بنی آدم
حادثه من وراز است چه گویم زانی قضی طول دانت طول راوی روایت کرده
آنزمان که یوسف را از چاه برون آوردند بصفائی روی یوسف کنعان تبافت
برادران او اگاه شده گفتند مگر یوسف را از چاه برون آوردند چنانچه همه
بیرون آمدند قضا را چون بدیدند که یوسف را که غیرت ماه تابانست از چاه

بیرون آوردند چنانچه چنگ در دامن یوسف زدند پرسیدند که تو غلام ایشانے گفت
آری غلام ایشانم سوداگران گفتند اگر بفروشید ما بستانیم ایشان چون بد وحسد داشتند گفتند
فروختیم هرچه دانید بدهید چون سوداگران گرد پیش برآمدند هفتده درم قلب برایشان
بود ایشان گفتند که بیارید که ما بدین بها فروختیم یوسف بگریست که سبحان الله بهای من
هفتده درم شد که اینقدر اکاسد نومیدی پیش آورد فرمان آمد که اے یوسف
چون خود را هیچ دیدے باش تا بهاے تو بتو نمائیم بعد ازان فرمود که وقتے مهتر یوسف
آئینه بدست داشت روے خود را میدید گفت سبحان الله زهے آفریننده که مرا آفرید
بدین خوبی اگر مرا در بازار برند قیمت من کسے نتواند کرد پس آن درویش چون یوسف بخود دید
بدیدے که بهاے او هفتده درم قلب شد پس هر که خود را چیزے داند بها و قیمت
و همین باشد که یوسف را شد اما چون اینکس خود را هیچ داند قیمت و بهاے او جز حق دیگری
نداند چنانچه آرند که چون سوداگران یوسف را بستیدند روان شدند همین که در مصر رسیدند
یوسف علیه السلام را بیاراستند تا در بازار برند همین که در بازار آوردند نداکردن گرفتند
جملگی بازارگانان مصر جمع شدند مالهاے خویش بیاوردند هنوز بهاے یوسف زیاده مے شد
چنانچه این خبر بعزیز بادشاه مصر رسید او با جملگی کارکنان خود در بازار آمد و گفت ؎
بازار حسن جملهٔ خوبان شکسته ؛ رہ نیست کز تو هیچ خریدار بگذرد ؛ به بهاے نیک خریداری
کرد هرچه در خزانهٔ عزیز بادشاه مصر بود از جنس زر و مال و نقد تمامی بداد بهاے یوسف
برآن هنوز زیادت می شد القصه چون یوسف بدید که آن خرمنهاے زر بهاے من شد
در خاطر مبارک اندیشید که دریغ امروز برادران ما نشدند تا بهاے من بدیدندے همین
که اینمعنی در خاطر خطره کرد برفور مهتر جبرئیل علیه السلام فرود آمد گفت اے یوسف بهاے تو
همانست که پیش برادران تو شد آنگاه خواجه فرمود که آری اے درویش این خطاب
بروے آن سبب بود تا خود را نه بیند و غرورے در وے پیدا نشود بعد ازان

خواجه فرمود که آری آنکسے کہ حق را یا بدہمین خطاب کند که ہر یوسف کرد بعد ازان فرمود
که چون حق سبحانه تعالیٰ فراق مهتر یعقوب را بوصال یوسف نزدیک شانید مهتر یعقوب در راه گذر یوسف با بیتاد
با ہر فوجی که میرسید مهتر یعقوب از غایت شوق میگفت که یوسف من ہمین است چنانچه فوجها
بگذشت ہمین که بدولته کوکبه فوج یوسفی رسید مهتر یوسف خواست تا از اسپ فرود آید
مهتر یعقوب بدوید با اسپ ہم از غایت اشتیاق در کنار گرفت فرود آمدن نداد ہمان زمان
مهتر جبرئیل فرود آمد گفت اے یوسف فرمان مے شود ہمین که تو اینقدر بے ادبی کردی
اینچه تعجیل پیش پدر فرود نیامدی بدین ہمه فرزندی که از تو برآید نعامبر مرسل نباشد الغرض
چون مهتر یعقوب یوسف را در کنار گرفت از عدلاغریا فت گفت اے جان پدر این یعقوب
بدرد فراق تو مبتلا بود نفس از نان و آب نمیدانست تو که در مملکت فرمان روا راحت بودے
چرا چنین لاغری گفت اے مخدوم من چنین است که شما مے فرمائید اما ہر وقت که من میخواستم
دست در طعام زنم یا چیزے تناول کنم جبرئیل بیامدے بگفتی که اے یوسف یعقوب از درد فراق
تو مبتلا نفس از نان و آب نداد تو اچگونه شاید که طعام خوری اے مخدوم آن جمله طعام
زہری شدی بمثل آن تا امروز ہمچنین افتاده بود بعد ازان بر لفظ مبارک راند که حق سبحانه
و تعالیٰ خوبی را بست جزو آفریده است ازان نوزده جزو خوبی مهتر یوسف را داده
و یکجزو خوبی ہمه عالم را آنگاه فرمود که چون مهتر یوسف علیه السلام طعام و آب بخوردے
عین در حلق او نمودے بعد ازان ہم درین محل فرمود که وقتے در مصر قحط افتاد چنانچه مدة
دوازده سال برآمد خلق عاجز شد غله مصر نماند در معرض ہلاک شدند مهتر یوسف علیه السلام
مناجات کرد جبرئیل فرود آمد گفت اے یوسف فرمان میشود خلق ہلاک خواہد شد خواہد مرد
تو ہر روز بر سر قصر خود برآے و جملگی خلق را بخوان تا آنجا حاضر شوند بعد ازان برقعه
از روے خود برگیر تا خلق روے ترا به بیند از دیدن روے تو یک ہفته سیر خواہند بود
بعد ازان مهتر یوسف ہمچنان کرد در قصص انبیا مسطور است که یکان ہفته میگذشت که

که ایشان را طعام و آب حاجت نمیشد چنان در دیدن روے یوسف مستغرق مے بودند
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که اہل سلوک درین باب قوے می نویسند
که در دیدن صورت مہتر یوسف ہفت شبانروز خلق را طعام و شراب یاد نمی آمد و بیہوش
می شدند فردا قیامت که بر مسلمان دیدار خود تجلی کند عجب نداریدکه ہفتاد ہزار سال در یک
تجلی افتاده باشند بعد ازان فرمود آنزمان که مہتر یعقوب علیه السلام یوسف را خواستی غسل دہد
صد ہزار پرده بگردهٔ مہتر یوسف بستے تا نظر کسے نیفتد چشم زخم بدو نرسد و آنزمان که برده
کاروانیان فروخته شد وقتے بر چشمهٔ آب رسیدند مہتر یوسف را فرمودند در میان
آب سر و تن بشو مہتر یوسف علیه السلام میان آب در آمد بگریست که الٰهی یکروز آن بود
که پدرم مہتر یعقوب آن زمان که مرا غسل بدادی تا پرده بستی غسل ندادی و این
زمان که در آب میروم جانوران آبی تمام اعضا من خواہند دید ہمین که این سخن بگفت
مہتر جبرئیل را فرمان شد که بر و سرا نچه از نور گرد بر گرداو درون آب زن تا جانوران
آبی کسے او را نه بیند آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد و بگریست که ہر عزتے را
خوار یست و ہر خواری را عزتیست ہمین که خواجه ذکر الله بالخیر این فواید تمام کرد برخاست
درون رفت بنده و خلق باز گشتند الحمد الله علی ذلک بتاریخ روز پنجشنبه بستم ماه مذکور
سنه المذکور سخن در ذکر مہتر اسمٰعیل صلوات الله و سلامه علیه و انبیاء دیگر افتاده بود
دولت پایبوس حاصل شد مولانا شمس الدین یحیٰی و مولانا برہان الدین غریب و عزیزان
دیگر بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند که چون مہتر اسماعیل علیه السلام تولد شد
مہتر ابراہیم علیه السلام شکرانه آن پسر تولد شده مر خدا را
عز و جل دوگانه نماز گذارد ہمچنان جبرئیل علیه السلام فرو آمد گفت یا ابراہیم این پسر
که در خانه تو آمده است پیغامبر مرسل شود ازجهت ابراہیم شاد شد بعد ازان پرسید
یا اخی جبرئیل از پشت این ہیچ پیغامبرے باشد گفت خیر مہتر ابراہیم دل تنگ شد

که از پشت یکے ہفتاد ہزار پیغامبر پیدا گردد و از پشت دیگرے ہیچ پیغامبری نه در حال
بار دوم مہتر جبرئیل علیه السلام فرود آمد گفت یا ابراہیم فرمان میشود که از پشت این
پیغمبری برون آریم که نام وے محمد الرسول اللّٰہ است و او پیغامبر آخر الزمان باشد
پس اے ابراہیم اگر او نبودے ما ملک خود را اشکارا نمی گردانیم پس او فرزند آن
اسمعیل باشد بعد ازان فرمود که آن روز مہتر ابراہیم اسمعیل را خواست تا قربان کند
دست و پای بسته میخواست کارد در حلق او راند اسمعیل گفت اے مخدوم اگر دست و پای
من نبندی نیکو باشد ابراہیم گفت چرا گفت ازان که در وقت کارد راندن من
دست و پا نزنم و آن موجب بیفرمانی باشد میان انبیا شرمنده مانیم در روز قیامت
گویند در محبت صادق نبود بعد ازان فرمود آن روز که بر سر مہتر ذکریا اره
راندند ذکریا خواست که تا فریاد کند فرمان شد اے ذکریا اگر فریاد کردے نامت از جریده
انبیا پاک گردانیم بعد ازان سخن در دعاے افتاده بود بر لفظ مبارک راند که
چون مہتر آدم علیه السلام دعا کرد و آمرزش خواست فرمان آمد یا آدم تا بر محمد صلوات
بگوی دعا تو اجابت شود آنگاه چون بر رسول علیه السلام صلوات گفت اجابت شد
قوله تعالے فتلقی آدم من ربه کلمات فتاب علیه مفسران چنین گویند یعنے الصلوات
علی النبی الامی پس اے درویش هر گاه که دعا برین شرایط موجود نبود موجب اجابت
شد چنانچه حدیث مشهور است و کلام اللّٰہ مسطور است ادعونی استجب لکم ان الذین یستکبرون
عن عبادتی سیدخلون جہنم داخرین و اللّٰہ ولی الاجابت و الاستجابة بعد ازان محل این
حکایت فرمود که روزے در روزگار شیخ ہراب مریدے از مریدان او در سفر رفته
بود مدت شصت سال در مسافری بود چون باز آمد شیخ گفت کجا رسیدی گفت تا قطب عالم
رسیدم گفت ہیچ خبر پرسیدے که مرد کیست و نیم مرد کیست گفت پرسیدم مرد آن باشد
که گرده درست در پیش برادر نہد و نیم مرد آن باشد که در ہوا بپرد و سجاده

بروے آب انداز دو نماز کنند آنگاه فرمود که وقتے خواجه حسن بصری رحمة الله علیه و رابعه
بصری رحمة الله علیهما بر سر دجله رسیدند خواجه حسن بر فور مصلے بر آب انداخت در نماز شد
رابعه سجاده در هوا انداخت در نماز شد بعد ازین که خواجه حسن بصری سلام نماز بداد و رابعه
را ندید سر بالا کرد رابعه را مشغول در نماز یافت گفت اے رابعه این چیست گفت اے حسن آن حدیث
اگر بر آب روی خسی باشی و اگر در هوا پری مگسی باشی دل بدست آر تا کسی باشی آنگاه فرمود که وقتی
بزرگی بود که با خضر علیه السلام ملاقات کرد مهتر خضر علیه السلام فرمود که وقتی شنیده ام
از خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره العزیز که یا خضر من ظن انه خیر من الکلب لا یصلح الصحبة معه
گفت هر که گمان برد از مسلمانان عالم او بهتر از سگ است مصلحت نیست صحبت داشتن با آنکس خواجه
درین فواید بود که بانگ نماز بر آمد خواجه مشغول شد بنده و خلق باز گشتند الحمد لله علی ذالک تاریخ
روز دوشنبه پنجم ماه شوال سنة المذکور دولت پایبوس حاصل شد مولانا شمس الدین و
مولانا فخر الدین زرادی و امیر حسن علاء سنجری و عزیزان اهل صفه بخدمت حاضر بودند
سخن در ذکر مهتر داؤد علیه السلام و انبیاء دیگر افتاده بود بر لفظ مبارک راند که مهتر داؤد
علیه السلام صحف خویش مطالعه میکرد که انبیاء بلاها بارزو خواسته اند و بدان صبر کرده
بنا بران مهتر داؤد هر شبے در مناجات بلا را آرزو میخواست جبرئیل علیه السلام بیامد
و گفت یا داؤد بلا میخواهی اما طاقت نخواهی آورد و هر بار مهتر داؤد این خطاب می شد
چنانچه بر سر مصلا نشسته بود زبور میخواند فرمان آمد که یا مهتر داؤد بلاء را خواهی ساخته باش
که امروز آن روز هست که بلا بر تو منزل گردد الغرض مهتر داؤد زبور مطالعه میکرد
جانوری دید چنانچه که وقتی ندیده بود بیامد پیش مهتر داؤد بنشست نظر مبارک مهتر
داؤد بر جانور افتاد گفت اگر این جانور برای سلیمان بگیرم نیکو باشد از مصلا برخاست
زبور نهاد دنباله او کرد او از پیش پرید بر ناودان رفت بنشست مهتر داؤد نیز بر ناودان
برفت از آنجا بالا بر بام فرود آمد قضا را زن اوریا نشسته سر می شست نظر افتاد بر سایه مهتر داؤد

گفت سبحان الله کسے را موی بدین مقدار باشد جمال او چگونه خواهد بود لوله از عشق درد مهتر داود افتاد قرارش برفت تا آن زمان که اوریا را بمهمی نامزد کرد از سر قضا اوریا آنجا بمرد چون مدتے بگذشت بزن اوریا پیغام فرستاد که ترا در نکاح آرم او نیز قبول کرد بنکاح خود آورد بعد ازان مدتے برین برآمد روزے بر مسند قضا نشسته بود حکم میان خلق میکرد همچنان دو مرد دعوی کنان بیامدند گفتند یا داود این مردیست که نود و نه میش دارد من یک میش دارم این مرد آن میش من بزور ستده است این روا باشد یا نه مهتر داود گفت روا نباشد او ازان بار بدست زنده که تو برو ظلم کرده همین مقدار حکم کرد از پیش مرد ناپیدا شدند مهتر داود از مسند قضا برخاست که آری این خطاب مرا ست که باوجود نود و نه زن زن اوریا در نکاح آوردم این کجا روا باشد در خانه آمد فرزندانرا وداع کرد بیرون صحرا رفت سر بسجده نهاد و دو بیست سال بدین یک ذلت بگریست آنگاه فرمان آمد که یا داود چرا میگری گفت این چشم نادیدنے دید اکنون عذر این هم ازین چشم میخواهم که چرا نادیدنے دیده گر چشم برندے نشدی خانه خراب شلبس خانه که شد خراب از گرده چشم است همچنین گویند که چندان بگریست که گوشت و پوست رخساره مبارک او بپرید آنگاه فرمان آمد یا داود توبه تو قبول کنم اگر اوریا از تو خشنود باشد برخاست مهتر داود آنجا آمد که اوریا کشته شده بود بر سر آن چاه آمد آواز داد که یا اوریا تو از من خشنودی هیچ آواز برآمد آری فرمان شد که یا داود تو پرسیدن نمیدانی اما همچنین پرس که یا اوریا من بقصد ترا فرستاده بودم اگر کشته شوی من قوم ترا در نکاح آرم اکنون برتو آمده ام تو خشنودی یا نه مهتر داود درا اندیشه پیش افتاد الغرض چون وقت توبه او آمد حق تعالے اوریا را مهربان گماشت آواز داد یا داود از تو خشنود شدم بعد ازان خواجه ذکرالله بالخیر بلفظ مبارک راند هر وقتے که مهتر داود زبور خواندی از صد الحان خوش داشت از غایت خوبی الحان او آن مقدار جانوران که در هوا بودند همه بر سر او سایه کردندے و از خوبی الحان او همه بیهوش گشتندی بعد ازان فرمود که چون نقل مهتر داود نزدیک

رسید جبرئیل علیه السلام صحیفه از کاغذ حریر آورد دران صحیفه بیست مسئله نبشته بودند بیاورد
و بر دست مهتر داود داد گفت یا داود فرمان شود هر پسری که از ان تو این مسئله
جواب دهد انگشتری ملک بدو ده پس مهتر داود بر حکم فرمان جمله پسران را پیش خود طلبید هر یکی
را از ان بیست مسئله پرسید هیچ کس نتوانست که جواب دهد همین که نوبت بمهتر سلیمان صلوات الله
علیه رسید از و مهتر داود علیه السلام هر بیست مسئله پرسید همه را جواب داد آنگاه خواجه ذکر الله
بالخیر بر لفظ مبارک راند که آری چون در ازل ملک بسلیمان نبشته بودند و مقرر داشته
آنگاه این مسائل را جواب داد آنگاه شایان ملک شد اما ای درویش چگونه ملکی یافت که
نه پیش از و آنچنان ملک کسی را داده بودند و نه بعد از و کسی را دادند بعد ازان فرمود
حق سبحانه و تعالی مهتر سلیمان را الهام داده بود که زبان جمله پرندگان و چرندگان فهمیدی
و همه فرمان او بودند تا آنجا که شیاطین و جن و انس همه در حکم فرمان مهتر سلیمان بودند و سلیمان را
تختی بود دوازده هزار بنی اسرائیل بران بنشستند و باد را در فرمان او گردانیده بودند هر جا که
خواستی مهتر سلیمان علیه السلام هزور باد آن تخت را تا مسافت یکماهه ببردی و شبانگاه باز آوردی و در
مطبخ هشتاد هزار سیر نمک بر بار خرچ شدی مائده کسی را که شمار ندادندی اما آن درویش خود آن زمان چیزی
تناول کردی که زنبیل بر دست خود بافتی و در بازار فروخت کردی خود بدان افطار کردی با درویشان
و شبها در مسجد گشتی و از درویشان دعا خواستی چون خواجه ذکر الله بالخیر این فواید تمام کرد
مشغول شد بنده و خلق باز گشتند الحمد لله علی ذالک بتاریخ روز شنبه بیست و پنجم ماه
شوال دولت پایبوس حاصل گشت عزیزان اهل صفه مثل مولانا شمس الدین یحیی و مولانا برهان الدین غریب
و مولانا فخر الدین زرادی همه حاضر بودند بر لفظ مبارک راند آن شب که مهتر موسی علیه السلام در دنیا
آمد یعنی تولد شد فرعون لعین خفته بود بلرزید بیدار شد جمله ندیمان و حکیمان را طلب کرد و گفت ببینید
کسی که خلل ملک من از و باشد این زمان پیدا شده است یا نه نجومیان و حکیمان و ندیمان رمل زدند گفتند همین
زمان پیدا شده است و دران زمان فرعون وایگان را گماشته بود که در خانه کسی که فرزند زاید

خبر کنند تا او را ہلاک کنم ہمین کہ مہتر موسے را درون تنور انداختند چون کسان فرعون لعین در آمدند ہیچ خبر نیافتند برخاستند برون رفتند ہمشیرہ مہتر موسے چون تنور بدید چہ بیند کہ آتش سرد گشتہ است بوستانے شدہ است و مہتر موسے علیہ السلام انگشت خود مکید بعد ازان در دریچے بغلطانیدند مادر موسے روے سوے آسمان کرد کہ الٰہی موسیٰ را تو سپردم ہمشیرہ موسے را بگفت بہ برود در رود نیل روان کن ہمشیرہ مہتر موسیٰ بیاورد بر سر رود نیل بانشاد و گفت بہ خدا سپردم درون رود نیل انداخت خود باز گشت آن درچک بفرمان حق سبحانہ تعالیٰ عبرہ کنان زیر قصر فرعون لعین رسید فرعون و زن او آسیہ ہر دو بالاے قصر نشستہ بودند نظر ایشان بران درچک افتاد آسیہ گفت فرعون بہ بین درچک می آید درین چہ خواہد بود فرعون ملاحان را طلبید گفت کہ بروید و آن درچک را بیارید چون آن درچک را بیاوردند پیش فرعون نہادند چون باز کردند دیدند پسرے در خوبی او ہمتا نبود ہر دو انگشت در دہان گرفتہ مے چشید و شیر ازان می آمد بقدرت کن فیکون ہمین کہ فرعون آن بدید بر خود لرزید گفت اے آسیہ این فرزند نیکو نیست با آنکہ بدایت امانیاید ستید آسیہ گفت اے نادان خداے مارا فرزندی نداد است ہمین را بجا فرزند پرورم از نقصے باشد الغرض ایکان ستادند مہتر موسے را می پروردند با ہزار ناز و راحت بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود اے درویش تا بدانی کہ خواست فرعون درین نبود آن کس را کہ از و ملک او خلل پذیرد او را ہلاک کند و او حکمت خداے عز و جل نمیدانست کہ این شخص را ہم در کنار او خواہند پرورد بعد ازان فرمود کہ در قصص انبیا نبشتہ دیدہ ام چون مہتر موسے چہار سالہ شد روزے آسیہ در کنار فرعون لعین داد فرعون را ریش دراز بود چنانچہ رسم خوردکان باشد ہر بار بر ریش او دست می برد و میگرفت و میجنبانید چنانکہ اعضاے فرعون در جنبش می آمد آنگاہ بر آسیہ گفت یا آسیہ این پسرک نیکو نیست ریش من چنان بگرفت و بجنبانید کہ تمامی اعضاء من در لرزہ شدہ ست آسیہ گفت یا فرعون رسم کودکانست کہ با محاسن پدران بازی کنند و اگر استوار نمیداری بہ بین کہ یک طشت پر زر و یک طشت پر آتش بیارند ہر دو پیش موسے نہادند گفتند اگر دانا خواہد بود

جانب طشت زر دست خواهد انداخت مهتر میخواست که جانب طشت زر دست انداز د جبرئیل علیه السلام
را فرمان شد دست موسی بگرفت جانب طشت آتش انداخت آنگاه آسیه گفت تو میگفتی که نیکو نیست دیدی
که کودکان چه دانند آنگاه دل فرعون تسلی شد الغرض چنانچه سال عمر به پانزده سالگی کشید با حمایل زرین
بر اسپ تازی سوار گشتی خلق و ارکان دولت دنبال او چنانچه روزی در بازار میگذشت مردی از قوم فرعون
در بازار سوگند فرعون میخورد که بخدای او مهتر موسی پرسید که این چه سوگندست که تو میخوری گفت سوگند پدر تو که خدای
او بر فور مهتر موسی دست او برآورد چنان بزد که جا بخفت مثل این چنین گویند که چندین کسان
را از برای این سخن بکشت که خدای او نیست خدای کسی هست که ما را و شما را و زمین و آسمان را بیافریده است
این خبر بفرعون میرسید هر بار پیش آسیه گله میکرد که من میگفتم که نیکو نیست از و خلل ملک من باشد آسیه
بعذر رفع میکرد الغرض روزی فرعون بر تخت نشسته بود و بار داده خلق می آمدند سجده میکردند موسی
پیش بود چون خلق را دید که سجده میکنند نمی پسندید منع میکرد که سجده خدای را واجبست آسیه
چون بدید که فرعون موسی را خواهد کشت گفت ازین شهر برو تا آن زمان که رداء رسالت
بپوشی آنگاه بیای مهتر موسی بر حکم آسیه در جهان نهاد رسید آنجا که مهتر شعیب بود علیه السلام در صحرا
دختران مهتر شعیب گوسفندان میچرانیدند چاهی بود که بر آن سنگی نهاده بود تا صد نفر آدمی جمع نمی شدند
از آن کشیدن نمیتوانستند گوسپندان بر سر آن چاه ایستاده و آن صد مرد نه مهتر موسی آنجا رسید
دختران مهتر شعیب را پرسید که گوسپندان را چرا آب نمیدهی گفت ماجرای حال همچنین است
بر فور مهتر موسی دلو فرو هشت آب بیرون آورده بداد مثل آن سه دلو بیرون آورد گوسپندان
مهتر شعیب آب سیراب خوردند همچنین که در خانه آمدند مهتر شعیب چون شکمها گوسپندان
سیراب دید گفت ای دختران امروز گوسپندان سیراب شده اند گفتند ای پدر
آری امروز مردی رسیده است که تنها سه دلو بیرون آورده مهتر شعیب گفت او آن
مردی است که در کتاب خوانده بودیم که موسی پیدا شود بروید طلب کنید بیارید دختر
مهتر گوار ایشان بیامد مهتر موسی علیه السلام را طلب کرد مهتر موسی گفت عقب شده

جانب راه خانه سنگی می انداز تا من برد یم بدین طریق در خانه مهتر شعیب آمد مهتر شعیب برخاست
موسے را در کنار گرفت بنواخت همان دختر او را نکاح کرد بدو آنگاه حق سبحانه تعالے مهتر موسے
علیه السلام را پیغامبری داد و رداء رسالت در بر او کرد مهتر جبرئیل فرود آمد گفت فرمان میشود
که بر فرعون برو فرمان رسان تا بتو اقرار آرد و بخدا ایمان آرد مهتر موسے علیه السلام بر حکم فرمان
از خدمت مهتر شعیب علیه السلام باز گشت در مصر آمد بر والده و همشیره و برادران خود هارون یکجا شد
بعد آن بیامد فرعون را فرمان خدا عزوجل رسانید که یا فرعون من پیغامبر خدایم و تو بندۀ خدا ایمان
آر و برسالت من اقرار کن تا از عذاب برهی وگرنه بلا را ساخته باشی همین که این فرمان مهتر موسے
فرعون را رسانید فرعون برخاست درون برفت با آسیه گفت که دیدی آن همه بلا بر من تو کردی
اگر ما او را نمی پروردیم این زمان او از کجا دعوے پیغمبری کرد گفت حکم خدا است را کسے نتواند که بگرداند توان
صبر باید کرد تا چه پیدا شود آنگاه خواجه ذکره الله بالخیر فرمود که چندین معجزه که موسے علیه السلام
بفرعون نمود آن بدبخت لعین هیچ نوع ایمان نیاورد اما چندین هزار کس از بنی اسرائیل با آن
روز ایمان آوردند چون معجزه پیغامبرے بدیدند بعده چون بنی اسرائیلیان قوت گرفتند
مهتر موسے تقویت بلافت حق تعالی فرعون را مقهور کرد موسے دعا کردی حق اجابت کرد
بعد ازان فرمود علماء تفسیر نوشته اند چون حق تعالے خواست فرعون را غرق کند مهتر موسے
علیه السلام با دوازده بنی اسرائیل از مصر بیرون آمد علماء چنین روایت کرده اند آن روز
هفتاد هزار سوار بود فرعون لعین همه بر اسپان تازیها ازمردین ساز و سر و رخسارها ایشان
دیبا لعل و هر اسپے را طوق زرین در گردن معه حشم پیاده پیش فرعون همه رفتند چون آفتاب
بر آمد مهتر موسے بر کناره دریا رسید بنی اسرائیلیان سپاه فرعون را دیدند بے عدد تیغها
کشیده و شعاع آفتاب بران تیغها تافت همه بگرد فرعون و بنی اسرائیلیان بمهتر
موسے در آمدند که پیغامبر خدا اینک سپاه فرعون رسید از پیش و پس آیند اگر دشمن
شر کند هم اکنون از ما کسے زنده نماند مهتر موسے علیه السلام دعا کرد و خدا ابر را بپا کی بخواند

اللهم لک الحمد والیک المشتکی وانت المستعان ولا حول ولا قوة الا باالله العلی العظیم پس حق تعالی
بمهتر موسے وحی کرد که اے موسے عصا بر دست دار تو بر دریا بزن بزنید موسے عصا بر داشت بر دریا
زد بقدرت خدای تعالی آن دریا از همه جا پاره گشت و تنگها پیدا شد و دوازده کوی از قعر
دریا پدید آمد و از چپ و راست گروه گروه میگذشت چنانکه در کلام الله مسطور است و اوحینا الی
موسے ان اضرب بعصاک البحر فانفلق فکان کل فرق کالطود العظیم همچنان که طوق زنند
و طاقها راسراند. رسرآرند همچنان آب دریا پاره شده از چپ و راست و زیر و زبر سراندر
سرآورده و طاق زده دوازده کوی پدید آمد فراخی هر کوی دو فرسنگ بود پس مهتر موسے علیه السلام
بنی اسرائیلیان را گفت فرود روید اندر کوهها بنی اسرائیلیان گفتند اے پیغامبر صد هزار
سلامت که آب دریا در زمین ایستاده است و قعر دریا تر شده است و خلاب گشته است ایشان در
خلاب فرو شوند چگونه توانیم گذشت خدای تعالے آفتاب را فرمان داد تا بتابد در ساعت زمین
خشک شد ششصد هزار مرد بودند از بنی اسرائیلیان چون در میانه در رسیدند مهتر موسے علیه السلام را پرسیدند
اے پیغامبر خدا اندرین راه میرویم پدر ان دوستان ما نمی بینند و نمیدانند که حال چیست
و ما از احوال ایشان نمیدانیم همه غرق شده باشند و یا گشته شده باشند از دست لشکر فرعون
موسے گفت هیچ غم مدارید و بی غم باشید که ایشان سلامت اند پس خدای تعالے بموسے وحی کرد تا
بعضے چپ و راست اشارت کنند چون بعضے اشارت کرد دریچها پیدا شدند چنانکه پیش همچنان
در چپ و راست هر یکے مردوستان خود را میدیدند میرفتند چون بنی اسرائیلیان از دریا
بیرون آمدند موسے علیه السلام باز گشت خواست تا عصا بر دریا زند تا آن هم بقرار خود
باز آید تا سپاه فرعون ایشانرا در نیابد حق تعالے بموسے وحی کرد علیه السلام که اے موسے
تو برو و دریا را همچنان بگذار اترک البحر رهوا چون فرعون بر لب دریا رسید دریا شگافته
دید و بنی اسرائیلیان همه سلامت گذشته فرعون روی سوی قوم خود کرد که
ببینید دریا از و بیم من چگونه شگافته شده است و آب چگونه گروه گروه شده است

و اندر سوار رفته و قعر دریا پدید آمده و راه باز کشاده تا بگذریم و بندگان گریخته خود را بگیریم
و همچنان بر لب دریا بایستاد و بانگ کرد گفت انا ربکم الاعلی منم خدا ای بزرگ شما همه خاصگان
من اید ایشان فرود آمدند و پیش او سجده کردند مهتر موسی درون دریا بود همچنان جبرئیل
علیه السلام درون دریا پیش فرعون بر آمد تا مادیان ابلق نشسته با عمامه سیاه اصحاب
توریت چنین گویند آن روز اندر سپاه فرعون با مادیان نبود مگر آنکه بر روی جبرئیل علیه السلام
سوار بود بانگی بکرد از آن بانگ اسپ فرعون در آمد و بدریا فرو شد اسپ فرعون بوی
مادیان بیافت از جا بر جست هر چند فرعون خواست که اسپ را نگاه دارد نتوانست نگاهداشت آ
و شرم کرد فرشتگان از چپ و راست در آمدند سپاه او را بردند که بروید از پس مهتر موسی
علیه السلام و بنی اسرائیلیان در آمدند و لشکر مقهور هم درون دریا شد از حق تعالی بر دریا
خطاب شد دریا بر هم زد جمله سپاه او را فرو برد یک آدمی را از قوم فرعون زنده نگذاشت
آنگاه خواجه ذکره الله بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که ای درویش تا بدانی قهر باری تعالی
چنین کند که با فرعون کرد او را نیست و نابود گردانید همین خواجه درین فواید رسید بانگ نماز بر آمد
خواجه مشغول شد بنده و خلق بازگشتند الحمد لله علی ذالک بتاریخ روز شنبه نهم ماه
ذی الحجه سنه المذکور دولت پایبوس حاصل شد پنج نفر درویش از خاندان چشتیه و شیخ
بهاؤالدین غزنوی و مولانا جلال الدین و مولانا عماد الدین مذکور و برادران ایشان
حاضر بودند سخن در ذکر عیسی علیه السلام و انبیاء دیگر افتاده بود بر لفظ مبارک راند
که آن روز که حق سبحانه تعالی مهتر عیسی علیه السلام را در دنیا آورد مریم پارسا رضی الله
عنها در بیابانها از ترس جهودان رفته پنهان شد قضا را آنروز که ایشان را دردزه
خواهد گرفت بفضل ذو الجلال مهتر عیسی علیه السلام بزاد هیچکس آنجا نبود بجز پروردگار
عالم الغرض آب نبود پا بزد چشمه آب پیدا شد همدران روز خود را مهتر عیسی را
خود کنار گرفت نشست همچنان ماجرا نا دکه مریم پسر زاد پدر ... رفتند به مهتر زکریا

علیہ السلام خبر رسانید ند مہتر زکریا علیہ السلام جہود انرا مانع شد کہ خدائے ما خداست کہ بی پدر
پسر پیدا آرد ہر چند مہتر زکریا بایشان در نصیحت و پند بود ایشان نشنوا بنودند ہر چہ از زبان
ایشان بیرون مے آمد میگفتند چنانچہ بر مہتر زکریا جبرئیل علیہ السلام فرود آمد گفت یا زکریا
ایشان را پیش آن کودک بہ بر ہمہ را جواب ایشان بگو مہتر زکریا ہمچنان کرد ترسایان
و نصرانیان را جمع کرد برمریم روان کرد چون بیامدند گفتند اے کودک تو کیستی
حق تعالے مہتر عیسے را فرمان داد گفت اے ترسایان دانا و آگاہ باشید کہ بندۂ
خدایم و او آفریدگار راست و من پیغامبر ادیم و مبارکم و عیسے روح اللہ ام کہ خدا تعالی
مرا بے پدر آفریدہ است و او قدرت ہمہ چیزہا دارد ہمین کہ مہتر عیسے السلام از گہوارہ
این سخن بگفت آنروز چند ہزار ترسایان مسلمان شدند انگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر
فرمود کہ مہتر عیسے السلام بزرگ شد در دار رسالت پوشید جبرئیل علیہ السلام فرود آمد
فرمان رسانید کہ این کافران و جہودان را دعوت کن و بخدائے بخوان تا ایمان آرند
مہتر عیسے علیہ السلام ہر روز ہمچنان میکرد و معجزہ ہا مینمود سنگدلان نشنوا بنودند بسحر
بازی می آوردند کہ نیکو سحر آموختۂ بعد ازان ترسایان دانا یکجا شدند کہ یا عیسے
اگر تو مردہ را زندہ کنی ما تو ایمان آریم در حال مہتر جبرئیل فرود آمد گفت یا عیسے فرمان
میشود این معجزہ تست بگو تا مردہ را بیارند دعا کن تا زندہ گردد مہتر عیسے علیہ السلام
ہمچنان کرد جملہ ترسایان حاضر شدند مردہ را بیاوردند عیسے علیہ السلام دوگانہ بگذارد
سر بسجدہ نہاد دعا کرد حق تعالے آن مردہ را زندہ کرد گفت لا الہ الا اللہ عیسے روح اللہ
بعضے را اسلام روزے بود مسلمان شدند بعضے گفتند کہ نیکو سحر آموختۂ بعد ازان
فرمود کہ چون مہتر عیسے علیہ السلام را خواستند تا بر آسمان برند مہتر جبرئیل علیہ السلام
فرود آمد مہتر عیسے را علیہ السلام گرفت تا بچہارم آسمان رسید فرمان آمد
کہ ہمین جا بدارید کہ آلایش دنیا با خود دارد ما شا و کلا کہ ہرگز بار یابد بعد ازان

حکایت مهتر خضر علیه السلام فرمود که حق تعالے اورا حیات ابدی داده است سبب آن بود
که هر همه انبیاء و اولیاء گذشته را دیده است و به بیند و امروز اولیاء که باشند او ل
ایشان را مشاهده کند و عجایب و قدرت حق تماشا کند شرح آنرا بر اولیاء خدای بگوید خاص
از برای این معنے حیات ابدی داده اند در آب آشنا گردانیده تا غریبے را دستگیری
نماید همین که خواجه ذکرالله بالخیر فواید تمام فرمود بانگ نماز برآمد خواجه مشغول شد بنده
و خلق باز گشتند الحمد لله علی ذلک بتاریخ نهردهم ماه محرم روز جمعه بعد نماز
سنه تسعین و ستمائه دولت پایبوس حاصل شد مولانا فخرالدین زراوی و مولانا شمس الدین یحیی
و مولانا شهاب الدین و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند سخن در ذکر مهتر لوط صلوة الله و
سلامه علیه افتاده بود بر لفظ مبارک راند که او پیغامبر بود ترس کار همیشه در عبادت خدای بودی
و یکزمانے بے یاد حق خالی نشدی چنانچه قوم او لوطت کردن گرفتند و بدترین طایفه
این قوم اند آنگاه فرمود که در قصص انبیاء نبشته دیده ام که چون فسادهاے قوم
لوط بسیار شده این ده خصلت در ایشان ظاهر شده آن اینست اول می خوردند دوم جامهاے
لعل پوشیدند سیوم مرد با مرد لبنده کردند چهارم پیراهن جنیبے پوشیدند پنجم غولک کمان
ساختند ششم کبوتربازی کردند هفتم غیبت کردند هشتم سرودها و مسخرگی کوچه بکوچه گردیدند
نهم دیدن یکدیگر عورات را تصرف کردند دهم با لوط پیغامبر برابری کردند بعد ازان
چون ده خصلت در ایشان پیدا شد حق تعالے از آسمان سنگ بر ایشان بارید و زمین را
فرمان شد تا ایشانرا فرو برد بعد ازان خواجه ذکرالله بالخیر بر لفظ مبارک راند که زمانه آید
عبدالله مسعود روایت کرده است که رسول علیه السلام فرموده است که یک خصلت
ازین خراسان بس زیادت کنند و آن اینست زن با زن بنده کنند آنگاه فرمود در تفسیر
دیده ام چون این زمانه آید و این فعلها در وجود آید نزدیک بود که از آسمان سنگ ببارد و زمین
فرو برد ایشان را همین که خواجه ذکرالله بالخیر این فواید تمام کرد مشغول شد بنده ٥

و خلق دیگر باز گشتند الحمد للہ علے ذلک بتاریخ پنجم ماہ صفر ختم اللہ بالخیر و الظفر
روز پنجشنبہ سنۃ المذکور سخن در ذکر ماہ صفر ختم اللہ بالخیر و الظفر افتادہ بود دولت پایبوس
حاصل شد مولانا برہان الدین غریب و مولانا شمس الدین یحییٰ و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند
بر لفظ مبارک راند کہ گرانی ماہیت ماہ صفر ہر بلائے کہ در دنیا نازل میشود در ماہ صفر میشود
در آثار نبشتہ دیدہ ام کہ حق سبحانہ و تعالے در جملگی سال یک و بیست و چہار ہزار بلا نازل
میگرداند پس بلے درویش مردم را مے باید در دعا و نماز باشد تا در امان و عصمت خدا بود
بعد ازان ملایم آن فرمود کہ رسول اللہ علیہ السلام فرمودہ است ہر کہ بشارت دہد
بر فتن ماہ صفر برحمت افتادہ بود و ہم رسول علیہ السلام درآن برحمت حق پیوست آنگاہ سخن در سلوک
افتادہ بود خواجہ خواجگان رحمۃ اللہ علیہم اجمعین فرمودند کہ در سلوک پانزدہ مرتبہ ست
پنجم مرتبہ ازان خانہ کشف است و کرامت پس ہر کہ خود را ہم درین پنجم مرتبہ کہ آن خانہ کشف
است کشف کند ہم در دہ مرتبہ دیگر نرسد بعد ازان فرمود کہ در راہ سلوک سالک را می باید
چون پنجم مرتبہ برسد خود را کشف نکند تا در پایۂ ضلالت نیفتد و در مرتبہ دیگر تواند رسید
و الا نہ ہمدرین بماند بعد ازان فرمود کہ شیخ بہاؤالدین زکریا قدس اللہ سرہ العزیز و شیخ
الاسلام فرید الحق والدین رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ ہر دو بزرگوار یکجا بودند وقتی ایشان
بر سر آبے رسیدند شتابان و خوف ہندوان آنجا از حد غالب بود و ہمانجا راہ می افتاد
خدمت شیخ الاسلام فرید الحق والدین گرد یکدیگر بدیدند کہ در آب کشتی نہ کہ بگذریم
و راہ زنان در آیند مارا ہلاک کنند این نوع نیکو نیست برفور شیخ الاسلام پائے در آب
نہاد بگذشت و در کنار رفت استاد شد شیخ الاسلام بہاؤالدین زکریا ایستادہ ماند شیخ
الاسلام فرمود کشف درین محل نیکوست کہ از خصم برہاند اما در محل دیگر کشف نیکو نیست خدمت شیخ
بہاؤالدین زکریا چون این بشنید در خاطر ایشان پسندیدہ افتادہ برفور پائے در آب نہاد
گذار شد آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ خود را کشف کردن نیک بود اما در محل و غیر

و غیر محل درست نیست اینکه حضرت شیخ الاسلام فرمود در محل تمام بود بعد ازان حکایت مهتر
جبرئیل افتاده علیه السلام را پرسیدند که عرق تو چرا سپید است گفت زیرا که خدایتعالی مرا ازان
کافور آفریده است حق تعالی مرا فرستاد که تو برو خواجه عالم را بیار چون بیامدم حضرت رسالت خفته بود بر سر
مبارک ایشان بایستادم فرمان حضرت رسید جبرئیل هوشیار باشید تا او را بیدار نکنی بستم
بحرمت تمام بر کف پای مهتر عالمیان بوسه دادم بیدار شد بعد ازان فرمان شد که ای
جبرئیل سیصد هزار سال است که ما ترا آفریده ام از کافور حکمت آن بود تا آن وقت تو بر
کف پای مصطفی صلی الله علیه وسلم بوسه دهی و سر تو از کافور است و کافور سرد باشد
چون سردی بکف رسد بیدار شود آنگاه خواجه فرمود ازینجا معلوم می شود که جبرئیل
از کافور است بعد ازان سخن در درود بر خواجه انبیا افتاد بر لفظ مبارک راند که آن
شب که رسول علیه السلام را معراج شد فرمود فرشته دیدم که
پانصد هزار دهن داشت و بر هر دهان پانصد هزار زبان پس آن فرشته مر خدای را
عزوجل میخواند و بر حضرت رسالت درود میفرستاد بمعنی دیگر گفت یا جبرئیل آن کدام فرشته است
گفت هر که گل را بوید و بر تو صلوة نفرستد حق تعالی ثواب تسبیح آن فرشته بدان بنده دهد
و از ثوابهای دیگر محروم نگذارد بعد ازان فرمود که فرشته دیدم هر که در مجلس شراب
گل نهد و خمر خورد بیم باشد که ایمانش برود که گل جزویست از اجزای محمد صلی الله علیه وسلم و آن
استخفاف کردن باشد و هر که قرآن خوانده و اند و خمر خورد بیشک در حدیث است که ایمان
او برود بعد ازان بزرگیها عزوجاه بود پرسید یونس را علیه السلام در آب دادن چه
حکمت بود فرمود که آتش محبت عشق در وی افتاده بود هر که در آتش عشق افتد آب بروی زنند
تا بسوزد سبب آن بود که او را در آب انداختند همین که درین حکایت رسید بانگ نماز بر آمد خواجه
مشغول شد بنده و خلق باز گشتند الحمد لله علی ذلک بتاریخ بیستم ماه ربیع الاول روز شنبه
سنه المذکور دولت پایبوس حاصل شد مولانا ئی عماد الدین مذکور و مولانا شمس الدین یحیی

ومولانا برہان الدین غریب وچند نفر درویش آمده بودند وبخدمت حاضر بودند سخن درذکر خواجه کائنات محمد رسول الله صلے الله علیه وسلم می رفت د صحابه کرم اورضوان الله علیهم اجمعین بر لفظ مبارک راند که آن شب که حضرت رسالت تولد شد عم پیغامبر ابو طالب در خواب دید که گوئی از آسمان شمع فرو د آمده ست درخانه عبد الله پدر مصطفے پس از جمله اقربای ایشان آنرا که اسلام روزی بود چراغی آوردند وازان شمع میسوختند و درخانه خود می بردند همین که رسول علیه السلام تولد شد آمنه مادر رسول علیه السلام تنها بود و درخانه چراغی نه تمامی خانه روشن شد وجمله ملکوت درجهان پیدا شدند و در آسمان سر بسجده نهادند که الٰهی رحمته عالمیان درجهان آمد الغرض ازان وقتیکه در زمین افتاد هر کجا که بتی بود نگونسار شد همین که جد مصطفے صلے الله علیه وسلم عبد المطلب چون این معاینه کرد سر فور برخاست درخانه عبد الله آمد دست بر در زد که در باز کنید چون در باز کردند درون آمد مصطفے را بدید در کنار گرفت وگفت که این پیغامبر است ما در انجیل خوانده بودیم همچنان ابو طالب آمد وبانرا بازوی بوسید وبوسه بر سر و دیده می نهاد وگفت اگر فرمان شود من پسرے ندارم برادر زاده خود را پسر و تمام اقربا راضی شدند که نیکو باشد الغرض در هر دو شانه رسول الله صلے الله علیه وسلم تعلم نور نوشته بودند اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له واشهد ان محمداً عبده ورسوله و در میان دو کتف مهر نبوت پیدا آمد و اے روایه کرد این شب که او را جهودان بدیدند چندین کسان درون با خدا وند محمد ایمان آوردند بعد ازان شیخ الاسلام فرمود که در حجره که رسول علیه السلام زادند تا این زمان هر که دران حجره در رود او از بوے عطر معطر شده بیرون آید تا یکهفته بوے خوش از وے نرود بعد ازان فرمود که چون رسول صلے الله علیه وسلم چهار ساله شد روزی در میان کو دکان بازی میکرد جبرئیل علیه السلام را فرمان شد که برو محمد را میان کو دکان برگیر فلان بالا ببر و سینه مبارک او شگافته بخیه درون بهشت عطریات است بیار آلایش از شکم او دور کن همه از مشک و عنبر پر کن پس پنهان کرد

هر کجا کہ خوشبوئے بود از ان بہشت بیاورد ہمانجا گذاشت بعد ازان بر لفظ مبارک راند
کہ اے درویش آفتاب و ماہتاب را کہ نور می بینی از انوار خواجہ کائنات بخشش یافتہ اند بعد ازان
فرمود کہ اے درویش ہر چہ در بہشت از دار و درخت و جز آن حق تعالے آفریدہ ست بران نام
پاک محمد نبشتہ اند و ایشانرا فرمانست تا قیامت ہمین نام محمد بر زبان میرانند و میگویند و ہیچ
جا در آسمان و زمین نیست از حجاب عظمت تا عرش عظیم کہ بر و نام محمد نبشتہ اند بعد ازان
فرمود اے درویش چون رسول صلے اللہ علیہ وسلم برابر ابو طالب در سفر تجارت رفتندے ابر را
حق تعالے فرمان دادے تا آنجا کہ رسول بودے علیہ السلام برابر ابو طالب راہمہ سایہ کردے
و در خبر دیگر آمدہ است کہ رسول را معجزہ بود ہمان مقدار کہ پیش دیدی ہمان در عقب دیدے
و ہر چہ در بیداری بشنید در خواب ہمان شنیدی بعد ازان فرمود کہ اے درویش
حق تعالے قسم راندہ ست میان حملہ ملکوت کہ بعزت و جلال من اگر محمد نبودی ملک خود را
اشکارا نمیکردم بعد ازان فرمود کہ اے درویش فردا قیامت حضرت عزت ہمان
کند کہ محمد گوید زیرا کہ او را حبیب خواندہ پس محبت این اقتضا کند از افراط محبت است
بعد ازان فرمود کہ آن روز کہ مہتر عیسیٰ علیہ السلام خواست کہ زندہ کند فرمان شد
یا عیسےٰ علیہ السلام نام محمد بر زبان ران تا ہر مردہ بدم حق تعالے ببرکت نام محمد مردہ را زندہ
کرد اند بعد ازان فرمود وقتی امیر المومنین عثمان رضی اللہ عنہ ماہی از بازار آوردہ بود
ہر چند خواستند کہ آن ماہی را بریان کنند تا ہیچ ہیزم نماند ہمچنان بر رسول علیہ السلام باز نمود
فرمان شد کہ آن ماہی را پیش آمدند چون آن ماہی را پیش رسول علیہ السلام آوردند
رسول صلے اللہ علیہ وسلم ازو پرسید کہ اے ماہی از کجائے کہ تو بریان نمی شوی و آتش بر تو
کار نمیکند حق تعالے آن ماہی را زبان داد گفت یا رسول اللہ و نزی من درون دریا
بودم طایفہ را دیدم صاحب تجارت در جہاز سوار شدہ بودند ایشان درون دریا دیدم
میگفتند آواز آن درود در گوش من افتاد من نیز موافقت ایشان بر تو درود فرستادم

حق برکت درود تو بر من آتش حرام گردانید آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد بگریست
گفت الٰهی هر که یکبار بر خواجه عالمیان درود میفرستد آتش را بر وی حرام میدارند کسیکه
از شام تا روز در محبت او مستغرق شد و درود داری بعد ازان فرمود که مهتر جبرئیل علیه السلام
روزے بخدمت رسول صلے الله علیه وسلم بیامد و گفت یا نبی الله چندین خدمت که ترا میکنم
از برائے آنکه فردائے قیامت مرا از پیش خواهی و فراموش نکنی که من چاکری خانه آل تو بسیار کنیم
بعد ازان فرمود مهتر داؤد علیه السلام پرسید اے جبرئیل در آسمان فرشتگان کدام چیز مشغول
می باشند گفت یا داؤد ازان روز باز که جمله ملکوت را بیامرزید بر کو خطاب شده است
که نام محمد آخر الزمان بر زبان خود جاری دارید و دوستی او در دل گیرید و اگر دوستی
او در دل نگیرید و شفیع شما نام محمد نباشد از جریده ملکی شما را معزول گردانیم بعد ازان فرمود
که حق سبحانه و تعالے تو به مهتر داؤد را علیه السلام چون خواست که قبول کند فرمان آمد
یا داؤد نام محمد را علیه السلام بدرگاه عزت من شفیع آر تا توبه قبول کنم آنگاه فرمود
که آری بدین صورت ما را معلوم شد که هر چه در آفرینش خدا تعالے است همه طفیل محمد است
بعد ازان حکایت امیر المومنین ابوبکر صدیق رضے الله عنه افتاد خواجه ذکر الله بالخیر
بر لفظ مبارک راند اول کسی که ایمان آورد ابوبکر صدیق بود آنچنان بود که چون
رسالت بر محمد علیه السلام مقرر شد بدو گفت ابوبکر بگو که من پیغامبر خدایم و خدائے یکی است
بر فور ابوبکر صدیق گفت صدقت یا رسول الله صدق داشتم بر دل و بر زبان که پیغامبر
بحقے و خدائے تعالے یکی است و جز او دیگرے نیست در حال ایمان آورد و مسلمان شد
بعد ازان هم از بزرگی ابوبکر صدیق رضے الله عنه حکایت فرمود که در راهے میگذشت
در زیر قدم مبارک ایشان مورچه آمد بود آه کرد از درد آه مورچه صدیق با شتاد و پارے بر داشت
چه بیند که مورچه می طپید چون بر گرفت ببرد بر فور روئے سوئے آسمان کرد و مورچه را بر کف دست
نهاد گفت الٰهی اگر مقدار موئے ابوبکر را در حضرت تو بار است بحرمت آن موئے این

مورچه را زنده گردان هنوز نیکو این سخن نگفته بود که آن مورچه زنده شد **بعد ازان** هم از بزرگی ایشان حکایت دیگر فرمود که روزے امیر المومنین ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ محاسن مبارک خویش را شانه میکرد یکتا ر محاسن مبارک جدا شده بود با دبر در گورستان جهودان انداخت صد و سه روز خداے تعالے ببرکت موئے سپید ابو بکر عقوبت ازان گورستان فرمان داد بر داشتند **بعد ازان** فرمود وقتے که امیر المومنین ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نماز گذاردی هفتاد هزار فرشته ها مقرب در نظاره نماز او بودند بدان خضوع وخشوع میگذارد هر وقتے که گفتے اللہ لرزه در اعضاء هفتاد هزار فرشته افتادے از هیبت گفتن که او گفتے **بعد ازان** فرمود چون امیر المومنین ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نماز بگذاردی برخواستے بیامدی در آستانه رسول صلی اللہ علیہ وسلم سر بر آستان حضرت رسالت پناہ بنهاده بماندے چون رسول علیہ السلام او را بدیدے در کنار گرفتے گفتے یا ابو بکر چرا پگاه می آئی گفت یا رسول کسے که اول دیدار ترا به بیند من باشم **بعد ازان** رسول علیہ السلام گفتے برخیز که مجدا ے وجلال وعظمته خدا که از روشنائی محاسن تو تا تحت الثری می بینیم **بعد ازان** فرمود که رسول علیہ السلام را رسمے بودے که هر شب ماه رمضان چهار یار غار خود را برابر کردی وحسن وحسین را نیز در صحبت ایشان در صحراء مدینه برفتی مناجات کردی از براے آمرزش امتان خود چون آخرش شدی مهتر جبرئیل علیہ السلام فرود آمدے گفتے یا محمد سر بر کن فرمان میشود که از برکت یکتا رموے سپید ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ هزار در هزار کس از امت تو از آتش دوزخ آزاد گردانیدم **آنگاه** فرمود که هر بار که رسول علیہ السلام در صحراء مدینه بمناجات برفتی این خطاب آمدی براے عظمت موسپید ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ هزار در هزار امتان تو را از آتش دوزخ آزاد گردانیدیم **بعد ازان** فرمود که رسول صلی اللہ علیہ وسلم در حجره عائشه بود رضی اللہ عنہا حکایت امیر المومنین ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ

میرفت آنگاه رسول علیہ السلام بر لفظ مبارک راند کہ اے عائشہ ترا از بزرگی پدرت خبر نے گفت بلے یا رسول اللہ فرمود اے عائشہ نام پدرت بر قرص آفتاب نبشتہ اند آنرمان کہ آفتاب بر بالاے خانہ کعبہ برمے آید آنجا ایستادہ شدہ میگوید کہ ہیچ مقامے بالاتر ازین نیست از ینجا نگذرم ہمین کہ ایستادہ میشود میرود پس فرشتگان کہ بر وموکل اند سوگند بنام پدرت میدہند کہ حرمت آن نام بر روئی تست کہ بگذری پس از برکت نام پدرت از انجا میگذرد بعد ازان ہمدرین محل فرمود روزے امیر المومنین عمر خطاب رضی اللہ عنہ از بزرگی صدیق اکبر سوال کردند فرمود کہ مرا ازہر نباشد کہ از بزرگی او شمہ حکایت توانم کرد اما در مناجات امروز سالہا باشد کہ میگویم کہ کاشکے از موئ او چندین ہزار عاصی را بخواہند بخشید بعد ازان امیر المومنین عمر خطاب رضی اللہ عنہ افتاد بر لفظ مبارک راند آنروز کہ حق تعالے او را اسلام روزے کردہ بود پیش جہودان برخواست گفت کہ اگر محمد را زندہ دست پشت بستہ نیارم چہ گویند گفتند اگر بیارے مالک مدینہ مسلم داریم پس عمر این دعوہ کرد و براسپ سوار شد روان کرد قضا را گذار او بر در ہمشیرہ افتاد او کلام اللہ میخواند سورہ طہ رسیدہ بود عمر بر در بایستاد و ہوش و گوش خود متعلق بدان آواز کلام اللہ داشت چون وقت در آمدہ بود در عمر سماع کلام اللہ در گرفت ذوقی و وجدے در عمر پیدا شد نعرہ بزد و دررا بکشاد درون آمد ہمشیرہ را بگفت راست بگو چہ میخواندی او منکر بود چون تیغ برون آورد کہ چہ میخواندی اگر نگفتمے ترا بکشم ہمین کہ ہمشیرہ این بدید بر فور گفت کتابے کہ بر محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرود آمدہ است آنرا میخواندم عمر گفت مرا بدہ تا من نیز بخوانم کہ از شنیدن آواز او دو تن من در لرزہ است گفت اے عمر تو ہنوز پلیدی بوے بتان از تو مے آید تا پیش محمد نروی و بہ بندگے اقرار نکنی خرقہ خطاہا بر سورہ پارہ نکنی ہرگز نتوانی کلام اللہ بر دست گیری ہمین کہ ہمشیرہ او را این سخن گفت

عمر فرمود اے ہمشیرہ مرا پیش محمد بر تا ایمان آرم گفت بدین نوع نتوانم فرمود . پس چگونہ کنم
گفت اینجا ہمہ بیچارگی و عاجزی و شکستگی می باید رفتہ باشد قبول کنند گفت اے ہمشیرہ بدین رسن کہ برای
محمد میبرم تا دستہائے او پس پشت کنم و بیارم لطف بکن دستہائے مرا پس پشت بہ بند و پیش
خواجہ دنیا و آخرت ببر بگو بندہ گریختہ از حضرت صمدیت و از حضرت تو بود آوردم بکرم قبول
کن ہمشیرۂ او چنانچہ عمر فرمود ہمچنان کرد پیش رسول اللہ علیہ السلام آورد خلق کہ در
حضرت ایشان بود برخاست دستہائے عمر باز کرد و بنواخت ہمان زمان جبرئیل علیہ السلام
بیامد وحی آورد گفت فرمان میشود یا محمد بر عمر اسم کردیم زود باد اسلام عرض کن تا مسلمان
شود بعد ازان فرمود کہ چون عمر اسلام آورد بانگ نماز آشکارا شد درون غاری بانگ نماز
میگفتند بالاء مسجد گفتن گرفتند اسلام را قوت شد بعد ازان فرمود کہ در تنبیہ
ابو اللیث نبشتہ دیدہ ام کہ رسول علیہ السلام فرمودہ است اگر فرداء قیامت مرا پرسند
کہ در حضرت ما چہ تحفہ آوردہ ورا نجا کہ عظمہ و فضل عمر است رضی اللہ عنہ دست بکرم برم کہ
یا رب عمر را آوردہ ام انگاہ فرمود کہ عدل و انصاف آن بود کہ او بر پسر خود بکرد یعنی
زیر درہ گشت و این قصہ معروفست و آنچنان بود کہ ابو شحمہ شراب میخورد و زنا
کردہ بیاوردند پیش مسجد مدینہ رسول علیہ السلام و اصحابہ حاضر بودند فرمودند کہ
ہشتاد درہ بزنند ہمین کہ ہشتاد درہ بزدند ابو شحمہ ہلاک شد و مردہ ازدہ درہ باقی
ماندہ بود بعد مردن دہ درہ بزدند بعد ازان خواجہ چشم پر آب کرد فرمود کہ الحمد للہ
او از آتش دوزخ خلاص شد ہم در شب اول او را بخواب دیدند کہ جامۂ سبز پوشیدہ در بہشت
میخرامد گفت کہ خدا اے رحمتہ کند بر پدر من کہ مرا از عذاب دوزخ برہانید انگاہ
خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ عدل این بود کہ امیر المومنین عمر کرد بعد ازان حکایت امیر المومنین
عثمان عفان رضی اللہ عنہ فرمود امیر المومنین عثمان ہم یار غار بود و ہم داماد رسول
فخر کرد و بر لفظ مبارک راند کہ اگر مرا صد دختر بودے بعثمان نکاح کردہ میدادمے

زیراکه اسمانیان و زمینیان بدو فخر میکنند انگاه فرمود آن مالی که امیرالمومنین عثمان را
بود میان اصحابه کس را نبود از حد سخی بود چنانچه در خبر است از رسول صلی الله علیه وسلم
که وقتی پیش رسول علیه السلام آمد گفت یا رسول الله از بسیاری مال عاجز شده ام
د. وقتی از کارهای طاعته باز می مانم رسول علیه السلام دعا کند تا مال من کم شود همین که
رسول علیه السلام خواست که دعا کند جبرئیل علیه السلام فرود آمد گفت یا رسول الله فرمان
میشود زنهار در باب عثمان این دعا نکنی که هرچند از مال خود مصرف میرسانند مال او را
زیاده میکردانم انگاه فرمود که وقتی حضرت رسالت پناه را امیرالمومنین عثمان عفان
رضی الله عنه با صحابه مکرمه برای افطار طلبید هرچند که رسم میزبانی و شرط آن بود بجای
آورد بعد از طعام پیش رسول علیه السلام دست پیش کرد بایستاد در دو سوی زمین آورد
عرضداشت کرد که رسول خدای از مسجد تا کلبه این درویش که آمده است هفتاد گام میشود
پس ای یاران گواه باشید که هر گام رسول خدای که گذارده است یک یک برده ازاد
کردم همین که خواجه عثمان این بکرد رسول علیه السلام در باب او دعا کرد که مطلوب دینی حاصل شد
انگاه فرمود که روزی امیرالمومنین عثمان عفان رضی الله عنه جانب کنیزکی دست دراز کرد
بود میخواست که تصرف کند نظر مخدوم زاده خاتون قیامته دختر رسول صلی الله علیه وسلم برافتاد
از رشک چادر بر سر کرد بحجره رسول علیه السلام آمد گریه کنان و حال ما جرا پیش رسول
علیه السلام گفت رسول علیه السلام همین که این بشنید گفت آنروز فردا قیامته روی
نه بنیم اگر تو نرفتی و عثمان را خشنود نکنی عثمان از شرمندگی حیران ایستاده بود که این بات
چه فرمان خواهد شد چون رسول علیه السلام بر دختر خود این جواب گفت همچنان که آمده بود
بازگشت بیامد در پای عثمان افتاد امیرالمومنین عثمان متحیر ماند گفت یا بنت رسول الله
این چه کرم ست که بر من میکنی گفت من چه کنم که خواجه عالم همچنین فرمود عثمان این سخن
بشنید برخاست سیصد کنیزک سریه بود همه را بر سر ام کلثوم ازاد کرد انگاه فرمود

که فردا ئے قیامت عثمان را چند درجه دهند که جمله انبیا حسرت برند که اے کاشکے ما عثمان می بودیم
بعد از ان حکایت امیر المومنین علی رضی الله عنه و کرم الله وجهه فتاد که در خبر است از رسول علیه السلام
که در حربی که انبیا گذشته در می ماندند و حصاری تو انستند که بستانند حق تعالے صورت امیر المومنین
علی را پیدا میکرد آنحصار فتح میشد **بعد از ان** فرمود که وقتے امیر المومنین علی رضی الله
عنه در جنگ غولے بیابانی درمانده بود چنان نعره بزد که در هفت طبق آسمان و زمین لرزه
می افتاد و آن نعره در مدینه در گوش رسول علیه السلام رسید در زمان جبرئیل علیه السلام بیامد
و سوره اخلاص بیاورد و گفت یا رسول الله فرمان میشود که این سوره بر علی بفرست
تا کار بسته در حصار غول بیابانے فتح کند رسول علیه السلام همچنان کرد امیر المومنین علی
کرم الله وجهه آن روز و آن شب سوره اخلاص را بکار برد که رسول فرستاده بود حصار غول
بیابانی فتح کرد **آنگاه** فرمود که مهتر داؤد علیه السلام چون خواستی زره بسازد آهن بر دست
مهتر داؤد گرفتے و نام امیر المومنین علی بر زبان راندی حق تعالے این را بر دست
مهتر داؤد نرم گردانیدی همچو موم شدی **بعد از ان** فرمود که در جمع رسول علیه السلام
سلمان فارسی و امیر المومنین علی کرم الله وجهه حاضر بودند
امیر المومنین علی کرم الله وجهه را رسم بود با پیران طیبت کردی چنانچه سنگ ریزه
خورد هر بار بدست میگرفت و بر سلمان میفرستاد چون سلمان تنگ آمد روئے
سوے امیر المومنین علی کرم الله وجهه کرد گفت شرم نداری که بر من سنگ میفرستی
آخر من ترا بازی بر کتف کنانیدم امیر المومنین علی کرم الله وجهه را دشوار آمد بانگ
بر سلمان زد گفت من چه یاد کنم اما تو یاد کن در فلان بیابان ترا از دست شیر رها کنانیدم
و آن چنان بود که وقتے در ایام سفر سلمان بر دست شیر گرفتار شده بود حق تعالے
صورت امیر المومنین علی رضی الله عنه پیدا کرد و را از دهن شیر باز گرفت همچنین
است **بعد از ان** فرمود که امیر المومنین علی رضے الله عنه رسول صلی الله علیه وسلم

با جملگی اصحاب برای افطار طلبیده بود چون وقت افطار شد امیر المومنین علی رضی الله عنه درین
تفکر بود که رسول علیه السلام از مسجد تا خانهٔ من که آمده است هزده گام میشود و من برده ندارم
که آزاد کنم عثمان هفتاد برده آزاد کرده است همدرین محل بود که مهتر جبرئیل علیه السلام فرود آمد
گفت یا رسول الله شما از مسجد تا در خانه امیر المومنین علی کرم الله وجهه بر هزده گام تو
هزده هزار عالم را از آتش دوزخ خلاص دادیم بعد ازان فرمود در قناد سے نبشته دیده ام
که حق تعالی برای مومنان در بهشت چهار جوی آب شیر و خمر و انگبین آفریده است انگاه فرمود
مثل ابوبکر همچون آب است و من الماء کل شیء حی و مثل عمر چون شیر است کودک شیر نخورد نه بالد
و قوت نگیرد پس اسلام نیز که بیالید و قوت گرفت از عمر و مثل عثمان چون خمر است که حرب
از قوت او فزاید غازیان را و مثل امیر المومنین علی کرم الله وجهه چون عسل است که حق تعالی
شفا نهاده است در وی میان مبارزان و حق تعالی در بهشت چشمها آفرید چون سلسبیل
و زنجبیل و رحیق و کافور چنانکه در کلام الله فرمان میشود و عینا یشرب بها عباد الله
یفجرونها تفجیرا و عینا یشرب بها المقربون و عینا فیها تسمی سلسبیلا بعد ازان فرمود
که اے درویش نبدانی این چهار کلمه از عین است چنانچه عشق ابوبکر و عمر و عثمان و علی
پس دلیل کند که ازان چهار چشمه نصیب آنرا بود که این چهار یار گزیده را دوست
دارد انگاه فرمود که در خبر است از رسول صلی الله علیه وسلم ان الله اختار اصحابی
علی العالمین سوی المومنین و المرسلین و اختار من اصحابی و بعث فجعلهم اربعا و هم ابوبکر و عثمان
و علی یعنی بدرستی و راستی خدا برگزید اصحاب مرا و زان اختیار کرد چهار تن را که برگزیده
ترین یارانند یکی ازان ابوبکر دوم عمر سیوم عثمان چهارم علی رضی الله عنهم اجمعین بعد ازان
فرمود که رسول گفت علیه السلام حق فراهم کرد امت مرا نزدیک خود پس فراهم کند صدیقانرا
با ابوبکر صدیق پس در روند در بهشت و امر معروف کنندگانرا جمع کند با عمر و اهل شرم
با عثمان و اهل سخا و نیکو خویانرا با امیر المومنین علی کرم الله وجهه و اهل علم با معاذ جبل و اهل

رضی اللہ عنہم اجمعین بعد ازان فرمود کہ رسول علیہ السلام فرمود کہ بدرستی وراستی
کہ خدائے تعالی پیغامبران را از درختان پراکندہ بیافرید و مرا و علی را از یک درخت
پس من سرام و علی شاخ آن و حسن و حسین میوہ آن و اولاد و اتباع ایشان برگہاء آن پس ہر کہ
تعلق کند بشاخی از شاخہاء آن رہایش یابد از دوزخ دیگر فرمود چون امیر المومنین علی رضی اللہ
عنہ در شکم مادر بود ہر وقتے کہ مادرش پیش بت رفتی وخواستی کہ سر فرود آرد چنان امیر المومنین
علی رضی اللہ عنہ در شکم سر برآوردے کہ مادرش نتوانستے پیش بت سر فرود آوردن بعد ازان
حکایت در بندگی مادر و پدر افتاد بر لفظ مبارک راند کہ اے درویش شفقت و رحمت مادر و پدر
رحمت خدائے تعالی ست و قہر مادر و پدر قہر باری تعالے ست او فرزندی کہ مادر و پدر خشنود
نیست خدائے ہم خشنود نیست آنگاہ ہم درین محل فرمود کہ در خبر ست از رسول علیہ السلام
ہر کہ در وقت درماندگی و ہر جائے کہ درماند پس بر درگاہ حضرت بے نیاز مادر و پدر خود را
شفیع آرد تا آن ہم خدا تعالے از پیش بردوا زان درماندگی نجات دہد چنانچہ در آثار اولیاء
نبشتہ دیدہ ام کہ وقتے بزرگی از بزرگان در گورستان بگذشت آواز جزع و فزع از گورستان بشنید
پس این بزرگ بران گورستان بایستاد و چون نظر کرد صاحب قبری را عذاب سخت میکردند و آن شخص
از دست عذاب فریاد میکرد یا اماہ یا اماہ آن بزرگ چون این فریاد بشنید دست بدعا برداشت
کہ یارب پشتہ خاک ازین گور دور شود تا اورا ببینم کہ کیست حق تعالی پشتہ خاک از و برگرفت
آن بزرگ اورا معائنہ بدید کہ عذاب سخت مینمودند او ہمان سخن میگفت پس آن بزرگ
بدو گفت کہ اے مرد نام مادر چہ گیری نام حق بگو باشد کہ ترا خلاص دہند آن مرد گفت
اے بزرگ من مادر دارم در حیات ہر بار کہ بہ غمے مبتلا می شدم نام مادر خود بر زبان
می آوردم مرا ازان نجات میشد این زمان ہم برسم قدیم ہست باشد کہ ازین عذاب
ہم خلاص یابم ہمین کہ این سخن گفت حق تعالے در زمان از و عذاب برگرفت و اورا در کار
مادر او گردانید آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر چون حکایت تمام کرد چشم پر آب کرد فرمود

ازینجا همچنین ست نام گرفتن ما در و پدر حرمت داشت به ایشان فرزند آمرزیده گردد پس
خوشوقت آن فرزند که حق مادر و پدر بجا آورد و دوزخ ازان تجاوز نکند که بهشت زیر قدم مادر
و پدر ست انگاه سخن دران افتاد که طعام و آب تارک صلواة نباید داد و بر لفظ مبارک
راند که همچنین ست در حدیث نبشته دیده ام که من اعان تارک الصلواة و لو بلقمة او بشربة
فقد قتل الانبیاء اولهم آدم و آخرهم محمد الرسول الله صلی الله علیه وسلم یعنی هر که یاری کند
بی نماز بلقمهٔ یا آبی پس بدستی و راستی که کشته باشم پیغامبران را از آدم تا محمد صلعم
همین که خواجه فواید تمام کرد بانگ نماز برآمد خواجه مشغول شد خلق و بنده باز گشت الحمد الله
علی ذالک بتاریخ روز چهارشنبه بستم ماه جمادی الاول سخن در ذکر اهل سلوک درویشی
افتاده بود دولت پایبوس حاصل شد مولانا شمس الدین یحیی و مولانا فخر الدین زراوی
و مولانا برهان الدین غریب و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند بعضی
مشایخ طبقات سلوک را صد مرتبه نهادند ازان هفدهم در مرتبه کشف کند سعادت
مرتبه دیگر نیابد پس مرد کامل دست که خود را درین مرتبه هفدهم کشف نکند چون مرتبه صدم
برسد اگر بکند روا باشد اما خواجه بایزید بسطامی و شاه شجاع کرمانی پنجاه مرتبه در سلوک
نهاده اند ازان ده مرتبه کشف و کرامات هر که در مرتبه دهم برسد نزدیک ایشان
تواند که کرامت مکاشفه نماید اما نزدیک خواجگان چشت پانزده مرتبه در سلوک نهاده اند
ازان پنجم مرتبه کشف و کرامت اگر در پنجم مرتبه کشف کند در ده دیگر برسد و لیکن مرد کامل
او که چون پانزدهم مرتبه برسد هم کشف نکند همین که خواجه ذکر الله بالخیر درین سخن رسید
مولانا شمس الدین یحیی عرضداشت کرد که مشایخی که پیش ازین بوده اند ایشان مرتبه سلوک
از صد زیادت نهاده اند چگونه است که مشایخ چشت در اندک مرتبه خانه کشف و کرامت
نهادند و نعمت بی مجاهده حاصل تفاوت حال از کجا شد خواجه ذکر الله بالخیر فرمود
که آری همچنین است اما انبیاء پیشین که پیش از رسول صلی الله علیه وسلم بوده اند

ہزار کان سال عمر ایشان بود و مجاہدہ ایشان بر اندازہ عمر ایشان بود و نعمت اندک اما
چون دولت کوکبہ رسول علیہ السلام پیدا شد اکثر نعمت و معجزہ رسول علیہ السلام رسید
پس خواجگان ما نیز چون مشایخ آخرین بودند نعمتے کہ در ایشان نہادہ بودند عجب است گفتہ میشود
کہ اگر مشایخ پیشینیان نیز آنقدر از نعمت بوئے بیافتندے اما مجاہدہ نیست وان مجاہدہ کہ اولیا مقدم داشتند مشایخ
ما را نبود اما نعمت و کرامت بی اندازہ روا باشد کہ باندک مرتبہ سلوک بکمالیت برسند
انگاہ ہمدرین محل فرمود کہ وقتے پیش خواجہ قطب الدین مودود چشتی رحمۃ اللہ واسعۃ
حکایت سلوک میرفت خدمت خواجہ قطب الدین فرمود کہ در راہ سلوک مرد کامل
اوست کہ چون درخانہ پانزدہم برسد کہ آن خانہ ولادیت است اگر نفس بر مردہ زند
بفرمان خدائے عزوجل آن مردہ زندہ گردد خواجہ قطب الدین رحمۃ اللہ علیہ ہمدرین
سخن بود کہ زالی گریہ کنان و گلہ کنان بیامد کہ اے شیخ فریاد رس کہ بادشاہ شہر
پسر مرا بیگناہ بر سر دار کردہ است اے خواجہ داد من بدہ ہمین کہ خواجہ این بشنید
بر فور با جملگی اصحاب برخواست عصا بر دست گرفت پیش خواجہ در عقب اصحاب روان شد
ہمین کہ آن زال انجا رسید کہ پسرش را بر دار کردہ بودند خواجہ را نمود خواجہ نزدیک
دار شد گردن آن جوان را بر گرفت روئے سوئے آسمان کرد کہ الہی اگر این را بیگناہ بر دار
کردہ اند بقدرت خود زندہ گردان ہنوز خواجہ نیکو این سخن نگفتہ بود کہ آن جوان
زندہ شد از دار فرود آمد و روان گشت انگاہ خواجہ روئے سوئے خلق کرد فرمود
کہ کمالیت مرد ہمین مقدار است چون مرد بدین مقام برسد پیش عظمت او کسی نداند
مگر خدائے تعالےٰ بعد ازان سخن در درویشی افتاد بر لفظ مبارک راند کہ آنروز کہ
رسول صلے علیہ وسلم درویشی اختیار کردہ مہتر جبرئیل علیہ السلام را فرمان شد
تا ہر دو عالم بخدمت آورد رسول علیہ السلام ہر دو عالم را نظر کرد اما محققان گویند
اول نظر مبارک بر دنیا افتاد دنیا فخر کرد کہ بنظر رسول علیہ السلام مشرف گشتم

آنگاه در عالم فقر نظر کرد رسول از دنیا دست بداشت فقر اختیار کرد بعد ازان
فرمان آمد که یا رسول الله ما دنیا ترا بیحساب بدهیم قبول فرمائی رسول علیه السلام فرمود
آری من همه دنیا پشت پای زدم باختیار فقر قبول کردم بعد ازان خواجه فرمود که مشایخ
طبقات زهد را اصل شمرند که باوجود دنیا که بدین کثرت مرکب فقر اختیار کنند اما اگر درویش
باشد و تارک دنیا آن عجب نیست که موجود دنیا و اسباب دنیا را تارک باشد و همه وقت
تجرید ورزد بعد ازان فرمود که شنیده ام از زبان مبارک شیخ الاسلام فریدالحق
والدین رحمة الله علیه که درویشی هفتاد هزار مرتبه است نخستین مقام و مرتبه درویشی است
چون در مقام نخستین ثابت آمد اگر او نظر در زمین میکند تا تحت الثرای به بیند و اگر در آسمان
نظر کند تا عرش عظیم به بیند و این احتمال مرتبه نخستین است اما درویش بمرتبه هفتاد هزار
رسیده است روح او بر روی عظمت کبریاست و این سخن در وهم و فهم کسی نگنجد از عقل بیرون
است بعد ازان فرمود که چنانچه مرتبه درویشی هفتاد هزار عالم برتر است درویشی که از
هفتاد هزار عالم واقف نیست و خبر ازین ندارد او خود درویش نیست اما نخستین تفاوت نباشد
یعنی آنچه دران عالم است بگردساند مرتبه اول چون سر در مراقبه کند گرد هژده هزار
عالم بگردد و چون باز آید خود را هم بر سجاده یابد و این عجایب پیش مسلمانان بگوییم
آنگاه خواجه چشم پرآب کرد و فرمود که اگر مایه عمر را ثبات بودی بکردمی اما چون مایه حیات
ثبات ندارد همین مقدار درویشی را بسند است آنگاه فرمود اگر درویش در عالم دنیا نبودی
هزار بلا در عالم منزل شدی زیرا که در عهد موسی حق تعالی مهتر موسی علیه السلام
را خطاب کرده بود ای موسی هر جا که درویشان اند رحمت و مغفرت ما آنجاست
آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر بلفظ مبارک راند که ای درویش چون درویشان به بینند
که گلیم پوشان سرگردان شوند حقیقت بدانند که دران شهر بلا منزل گردد آنگاه خواجه
ذکر الله بالخیر فرمود که در ایام ماضیه درویشی در گجرات رسید درین ایام در گجرات هر سالی بلا منزل شدی در گجرات

ان روز هندوان بیشتر بودند و مسلمانان کمتر الغرض در گجرات بلا و قحط و وبا منزل شدی
چندین هزار خلق بمردی ازان روز باز که آن درویش دران مقام برسید حق تعالے
از برکت آن درویش دران سال هیچ وبا و بلا آنجا نشد خلق انجا تعجب ماند که این از کجاست که خلق این
دیار این بار از وبا و بلا سلامت ماند و امان یافت رای آنجای از حد باکیاست بود
گفت تفحص کنید که درین شهر غریبی رسیده باشد چون تفحص کرد همچنان بود که آن درویش
بود پیش آن رای آبرند این رای درویش را بتعظیم تمام بنواخت آن درویش گفت موجب این
نواخت من از کجاست رای گفت اے خواجه این شهر هر سال به بلا مبتلا شدی امسال
از برکت آمدن شما وبا نشد آن درویش گفت که آری همچنین است در شهرے که درویش
صاحب نعمت در آید دران شهر بلا نباشد و مرگ نشود از برکت قدم او دفع گردد انگاه
فرمود ازان تاریخ تا این روز بلا و وبا از گجرات برفت انگاه خواجه ذکره الله بالخیر فرمود
پس اے درویش تا بدانی قدم درویشان در شهر نیکو باشد اما درویش باید که حق درویشی
بجا آرد تا در حمایت او در آید و گرنه در شهرے که درویشان امان کنند کاذب باشند
حقیقت بدان دران شهر هیچ راحتے نباشد انگاه سخن در اسلام افتاد بر لفظ مبارک راند
که اے درویش نام اسلام گرفتن از حد آسانست اما کار اسلام کردن سخت دشوارست
بعد ازان فرمود که خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره العزیز هفتاد سال نفس را
بمجاهده گذشت چنانچه دیگران سال و سی سال نفس را آب نداد در مجاهده داشت پرسیدند
که این چه مجاهده که بر نفس خود نهاده گفت ازین سبب که مرا مسلمان میگویند چون مسلمان
باشم چرا باشد که حق مسلمانی بجا نیارم انگاه فرمود که وقتے جهودان را پرسیدند
که مسلمان چرا نمی شوید گفتند از سبب دو چیز یکی آنکه اگر مسلمانی اینست که شما میکنید ما ازین مسلمانی ننگ داریم و اگر خود مسلمانی
آنست ما نتوانیم کرد پس مسلمان هرچه شویم همین که خواجه درین فواید تمام کرد خواجه قطب الدین منور
و شیخ برهان الدین غریب برابر قوالان در آمدند خواجه برخواست ایستاده شد هر کسے

از آیندگان روی بر زمین آورد فرمان شد که بنشینید بنشستند حکایت سلوک معرفت و سماع بر لفظ مبارک راند که سماع همین شنیدنی است شنوندمی باید که بشنیدن سماع مستمع باشد هرچه گوینده بگوید بشنود گوش و هوش بدان متعلق دارد تا وجدی در وپیدا آید چون آن شخص صاحب درو بود اما آنکس صاحب درو نیست اگر صد هزار انواع از اسرار دوست بشنود حاشا و کلا که در واثر شود انگاه فرمود وقتی بخدمت شیخ الاسلام فریدالحق والدین قدس الله سره العزیز حاضر بودم از لفظ درربار ایشان شنیدم که وقتی خواجه قطب الدین و قاضی حمید الدین ناگوری و خواجه شمس الدین ترک و مولانا علاء الدین کرمانی و شیخ محمود موزه دوز یکجا بودند وقتی باراحت بود سماع در خانقاه ایشان درو دادند همه یک بیت چنان در گرفت که هر یکی ازین بزرگان از مقام برجستند و در رقص شدند سه روز و شب در رقص بودند و خبر از خویش نداشتند انگاه خواجه ذکرالله بالخیر چشم پرآب کرد و گفت سماع این طور بزرگان می شنیدند بعد ازان هم درین محل شیخ عثمان سیاح برپای خاست روی بر زمین آورد و گفت اگر فرمان باشد گویندگان حاضراند چیزی بگویند خواجه ذکرالله بالخیر فرمود زهی سعادت همین که خواجه این فرمود گویندگان سماع در دادند هم در بیت اول بودند که خدمت خواجه شیخ عثمان سیاح و شیخ حسین و عزیزان دیگر از مقام برجستند در رقص شدند چنان مدهوش شدند که از بیهوشی در قلم نیاید که بیان کنند از صد چاشت تا نماز شام در رقص بودند بعد ازان فرود داشت کردند هر کسی در مقام خود قرار گرفت خواجه صوف سرپای شیخ عثمان را عطا کرد و کلاه خاصه بنده یافت بمثل این بهر کسی بخشش شد روزی باراحت بود و قصیده این بود که گویندگان میگفتند غزل هزار سختی اگر برمن آید آسانست ٭ که دوستی و ارادت هزار چندانست ٭ سفر دراز نباشد بپای طالب دوست ٭ که خار دست محبان گل و ریحانست ٭ اگر تو جور کنی جور نیست و دیدارست ٭ اگر تو داغ نهی داغ نیست درمانست

نه آب روے که گر تو ممن بخواهی ریخت * مخالفت نکنم آن کنم که فرمانست * ز عقل من عجب آید صبوا
گو یا مرا * که دل بدست تو دادن خلاف فرمانست * گمان برند که در باغ عشق شعلهٔ را *
نظر سبب زنخدان یار لیتانست * الحمد الله علی ذلک بتاریخ روز یکشنبه بستم ماه
جمادی الاخر سخن در ذکر اسرار عشق افتاده بود دولت پایبوس حاصل شد مولانا شمس الدین
یحییٰ و مولانا فخر الدین زرادی و مولانا برهان الدین غریب و برادرم امیر حسن
علاء سنجری بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند که برای اسرار و انوار مولی
حوصله وسیع می باید که در وسرار دوست مسکن گیرد زیرا که چون تخستین انوار دوست
در دل این کس متجلی گردد پس انوار در دل حوصله تواند داشت و آنرا بیرون دهد
پس لایق ستر دیگر نباشد انگاه فرمود که اے درویش در راه سلوک مرد کامل اوست
که اگر از عالم انوار دوست چیزے بدو تابد باید که بیرون ندهد زیرا که سرّ یکے از اسرار
مولی است پس هر که آنرا کشف کند بر طریق خواجه منصور حلاج سر بباد دهد انگاه
فرمود وقتی بزرگی به بزرگی نامه نوشت که چه گوئی مردیست که بیک قدح محبت از دست
میشود آن بزرگ جواب نوشت که این سخن ست که نوشته که هیچ قوی نیست و سست
حوصله است که بیکقدح محبت از دست میشود اما آن مرد است که دریا ہاے ازل و ابد
مینوشد و هل من مزید میگوید بار دیگر این برکسی بنویسے که درمیان اهل سلوک شرمنده
گردی بعد ازان فرمود که در اسرار نبشته دیده ام که در راه سلوک صادق
کسی است که هرچه در عالم از اسرار بلا و خبر آن بدو نازل میگردد دران صابر و راضی
میباشد چنانچه در کلام الله فرمان میشود ربنا افرغ علینا صبرا و ثبت اقدامنا
و انصرنا علی القوم الکافرین انگاه فرمود اے عزیزان این رتبه را مفسران و مشایخ
بر صابران بلا نسبت کرده اند درویشان ایشانند که در بلاء دوست صبر میکنند
انگاه فرمود که عاشق درین راه اوست که حضور وی و غیبت وی یک نسبت دارد

اگر در حضور ست همان حالست و اگر در غیبت است همان حال است به همه حال در هوا، وصال یکسان
می باید بود اما در راه سلوک کامل او ست که اگر با خلق مشغول است با دوست مشغول است چه بدا
رسانتن هیچ بر خو ذ نگاه ندارد انگاه فرمود که خواجه عبد الله سهیل تستری رحمته الله
علیه جای نبشته است که کلاه چهار خانه دارد اول اسرار و انوار ست دوم خانه محبت
و توکل ست سیوم خانه عشق و اشتیاق ست و چهارم خانه رضا و موافقت ست بعد ازان
فرمود که اے عزیز حق این کس کلاه چهار ترکی که میپوشد این چهار چیز در ترک او مرکبست
پس ترک اول اسرار ست و انوار چرا باید که مردم ازین نعمت محروم دارد و چون بپوشد
چرا بو ذ که حق او بگذارد بعد ازان فرمود که قاضی حمید الدین ناگوری قدس الله سره العزیز
فرموده است که طاقیه مونس دوست است و در همه عشق مرکبست پس درین راه صادق کسی است
که قدر طاقیه بداند و انز انشار ایشانست در طاقیه حیله عشق و شوقست همه اسرار جمال دوست
بیشود لعشق او شوقست همه انگاه فرمود که شنیده ام از زبان شیخ الاسلام قطب الدین
بختیار اوشی قدس الله سره العزیز رارسم بودے اگر صد و یا دویست نفر آدمی ارادت بخدمت
بیامدند همه را طاقیه بدادی واین سخن بعد ازدادن بگفتی که هر که حق کلاه نخواهد
گذارد بر سنت پیران نخواهد رفت همان طاقیه سزاے او خواهد کرد اما عزیز تا بدانی
یک بزرگی ایشان همین بود هر کرا خدمت ایشان طاقیه بدادندی هیچ وقت او ازان قدم
برنگشتی از برکت نظر مبارک ایشان انگاه فرمود که اے درویش طاقیه سزاے اهل طاقیه
نیکو میکند اما ایشان نمی دانند که این لت از کجاست هر که حق طاقیه بگذارد او را هر گز از
بی دولتی در دنیا و آخرت نرسد همین که خواجه بدین حرف رسید بانگ نماز گفتند خواجه مشغول
شد بنده و خلق باز گشتند الحمد الله علی ذلک بتاریخ روز شنبه دهم شعبان سنه
المذکور دولت پایبوس حاصل شد سخن در سلوک و فضیلة ماه شعبان افتاده بود و مولانا
شمس الدین یحیی و مولانا فخر الدین زرادی و مولانائی برهان الدین غریب و عزیزان دیگر

حاضر بودند بر لفظ مبارک راند که ماه شعبان ماه رسول است صلی اللہ علیہ وسلم ہر کہ درین
ماه مبارک یکبار درود گوید حق تعالے ثواب ہزار ملکی در نامہ اعمال او بنویسد و آن خاص
شہر رسول علیہ السلام باشد بعد ازان فرمود کہ در شب برات ہمہ را بیامرزند مگر چند
نفر را اول آزارندہ مادر و پدر را دوم ساحر را سیوم خمر خوار را چہارم برندہ رحم را
پنجم تارک الصلوٰۃ را ششم زنا را ہفتم لوطی را ہشتم دروغ گوئی را نہم غیبت کنندہ را دہم صورت
گر را بعد ازان فرمود کہ مردم می باید دران شب از جملہ مناہی دور باشد و خلق
را نیز مانع باشد کہ درین شب ہمہ را جمعیت ہست و مغفرت است تا ازین سعادت محروم
نگردند بعد ازان سخن در عارفان افتاد بر لفظ مبارک راند کہ خواجہ منصور عمار گوید عارف
را سہ نفس است یکے در دنیا دوم در گور سوم در بہشت اما نفس دنیا مرکب با حوران و
غلمان و ولدان اما نفس گور میانہ ہست وا درا با تو مصاحبت در گور ہست کہ در شرح آن
کنگی است از دنیا و خلق رشتہ باشد از وا ما نفس دیگر کہ در بہشت بود با آخر وقت با موت
خویش صحبت کردہ باشد و لا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل اللہ اموا تا بل احیاء عند ربہم
بعد ازان فرمود آنکہ خواجہ منصور عمار آمدہ ہست کہ مثل عارفان چون چہار چیز است آب و خاک و باد
و آتش آنکہ چون باد و آب است با جو شہا بیرزد و بمعنی دیگر معروف است کہ ہرگز بچیزی آلودہ
نگذرد و جملہ آلودگی را ببرد و خود نا خوش نشود و اثقال را ببرد و ہرگز اثقال برنگیرد اما
آنکہ چون خاک ہست ہر چہ بدو دہی ضایع نکند بلکہ افزون کند و آنکہ آتش ہست ہمہ
چیزہا را بسوزد و خود را نسوزد و ہیچ تغافلی در ننماید پرسید ند کہ علیک انفسکم لا انفسہم این خطاب
بہ چہ قوم را گفت این خطاب بر سول است صلی اللہ علیہ وسلم کہ محمد ہر کہ بار شرع کشد اد بر تست
و ہر کہ بار حقیقت و طریقت کشد از و فارغ باشی کہ حساب او بر ماست خواجہ درین حرف رسید
شخصے از مریدان خواجہ حاضر بود گلہ اہل میکرد خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند بگو
ہر چہ در باب فرزندان و اہل بیت خود خرچ میکنی فردا قیامت حساب آن ہر تو نخواہد

اما شوی را برزن دستی تمام است برای ادب چند چیزاست اگر او نکند شاید که او را بزند اول برای نماز دوم برای امر معروف یعنی فرمان برداری سیوم برای رحم پوستن اگر نافرمانی شوی را منازع کند بزند و بر نخاند و گر نشود سخن باز کند و جامه جا کند چنان در کلام الله فرمان میشود واللاتی تخافون نشوزهن فعظوهن واهجروهن فی المضاجع واضربوهن ویلکن زن را باید کالای شوی را نیکو نگاه دارد و هیچ چیز بی دستوری شوی بر نگیرد و پنهان نکند و نه هد و بکسی بخشد و بر کالا شوی دست ندارد و پس آن حق شوی برزن است اما دیگر برزن هیچ واجب نیست ان کارها بر حکم فتوی و شریعت نان پختن و دوک رستن و کلا به کردن و جامه دوختن و فرزند را شیر دادن مثل این کار واجب است اگر نکند مرد شوی زا نشاید که او را بتکلف بفرماید که چیزی بکند پس شوی را واجب است که همه اسباب معاش ساخته دارد و مزدور گیرد و یا خدمتگار حاصل کند تا آن همه کارها بکند که زن حر است اگر بکند از مردمی باشد و هیچ وجه واجب نیست بعد از ان فرمود اگر از راه مروت بکند به سنت امیر المومنین فاطمه رضی الله عنها رفته باشد و خود را در قیامت از شفاعت مخدومه روز محشر محروم نکند انگاه سخن در انصاف افتاده بود بر لفظ مبارک راند که وقتی سلطان محمود غزنوی انار الله برهانه را خواب نمی آمد هر بار که سر بالین خواب می نهاد که مگر خواب آید نمی آمد چنانچه فرمود که بروید پیش در به بینید که داد خواه حاجتمندی باشد که از سبب او خواب از من برده اند طلب کنید چند کرت پیش در بر فتند هیچکس را ندیدند انگاه خود برخاست بیرون آمد پیش در مسجد بود چون سر درون مسجد کرد دید در گوشه مسجد مردی را که سر بسجده نهاده میگوید که الهی داد از محمود بستان سلطان محمود او را در کنار گرفت که من چه بے انصافی بر تو کردم مرا بیا گاه کن که وقتی تو بر من بیا مدکه و خبر نکرده از کجا این سخن میگوئی گفت در شهر تو مردی هر شبے در خانه من می آید و با زن انمرد فساد میکند و مرا قدرت آن نه اگر نو داد ندهی فردا دامن تو بگیرم سلطان محمود

اورا معذرت فراوان کرد گفت آن شب که مرد در خانه تو آید بیا مرا خبر کن تا ترا
انصاف رسانم الغرض ازان حکایت گذشته سه روز بود که آن مفسد بغداد در خانه
آن مرد آمد بغداد مشغول شد صباح منزل آمد سلطان را خبر کرد سلطان محمود غزنوی تیغ حمایل
کرد برابر او در خانه او برفت فرمود چراغ بکش آهسته سلطان درون خانه درآمد سر مفسد
ببرید بیرون انداخت پس فرمود که چراغ برکن سلطان آن شخص را بدید گفت الحمد الله
آنگاه فرمود چیزے طعام داری آن مرد دران زمان پاره چند از طعام داشت
پیش سلطان آورد آنرا بخورد و شکر خدائے بگفت خواست روان شود آن مرد گفت احوال
این حال باز باید نمود سلطان فرمود آن زمان که درآمدم گفتم که چراغ بکش سبب آن بگفتم
کسے از فرزندان ویا از اقربا من باشد و مرا شرم آید و انگشتم از انصاف گشته باشم
بعد ازان که چراغ طلبیدم از سبب آنکه ببینم که کیست چون دیدم که بیگانه است
و از شهر ما نیست شکر خدا بگفتم که الحمد الله که باری شرمنده نشدم که کسے از خیل من بود
و آن طعام که طلبیدم گرسنه بودم ازان روز باز که این سخن تو گفته بودی طعام نخورده بودم
چون این زمان بانصاف رسانیدم آنگاه برما گرسنگی اثر کرده بعد ازان خواجه چشم
پرآب گردانید و بگریست گفت آری انصاف همچنین بود که جهان قایم بود اما این زمان
چه گویم که انصاف ذره اوذره درین زمان نمانده است همین که خواجه این حکایت تمام کرد
بانگ نماز برآمد خواجه مشغول شد بنده و خلق بازگشتیم الحمد الله علی ذالک بتاریخ روز شنبه
دوم ماه رمضان عم برکاته سخن در فضیلت ماه رمضان و محبت انبیا و اولیا
افتاده بود دولت پایبوس حاصل شد مولانائے شمس الدین یحیی و مولانا برهان الدین
غریب و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند همچنان شیخ عثمان سیاح و شیخ حسین بنیره شیخ الاسلام
حضرت قطب الدین بختیار اوشی چهار نفر درویش از خانواده چشت بیامدند روے
برزمین آوردند نزدیک خواجه بر لفظ مبارک راند که حق تعالے در هر ساعت از روزه ماه

ماه مبارک رمضان صد هزار عاجزی را بیامرزد و از آتش دوزخ خلاص دهد بعد ازان فرمود که چون این کس از نماز تراویح فارغ میشود هزار فرشته را فرمان میشود با طبقهای رحمت بر سر آن بنده نثار کنند و در خبر دیگر از رسول صلی الله علیه وسلم آمده است که چون مرد از نماز تراویح فارغ میشود گوئی از مادر زاده شده است و هزار نیکی در نامهٔ اعمال او بنویسند بعدد حرفی که در نماز خوانده باشد یک حور او را بدهند و بهر رکعتے یک شکک بنام آن بنده بنا کنند بعد ازان فرمود که ای درویش این ماه غنیمت است این کسی که در ذکر مشغول باشد بیشتری در قران خواندن جهد نماید که بعدد هر حرفی که آن خوانده باشد ده نیکی او را ثواب بنویسند انگاه فرمود که امام اعظم رضی الله عنه درین ماه دو ختم هر شبی وظیفه کرده بود چنانچه درین ماه شصت ختم شدی بعد ازان فرمود که خواجه قطب الدین مودود چشتی قدس الله سره العزیز درین ماه رمضان هر روز چهار ختم و دو سیاره وظیفه کرده بود چنانچه در ماهی صد و بست و دو ختم شدی انگاه فرمود تا مردم مجاهده همچنین نکنند تا او را مشاهده نرسد بعد ازان فرمود که شیخ الاسلام فرید الحق والدین هر شب ماه رمضان در تراویح دو ختم میکرد تا آخر عمر خدمت شیخ الاسلام همچنین کرد انگاه خواجه ذکره الله بالخیر درین بود که حسن قوال بالا و برهان درآمدند سماع در داد ند بمجرد آغاز سماع در خواجه و شیخ عثمان سیاح حیا در گرفت در رقص شدند و از شوق بیهوش گشتند چنانچه از خود خبر نداشتند بعده چون فرو شدند یاران از شیخ عثمان عطا شدن بنده یافت روزی بار راحت بود و ابیات این بود که گویند کان مست گفتند غزل آن مطرب از کجاست که گفت نام جان جامه پاره کنم من نیم دوست ✽ دل زنده میشود بامید وفائی یار ✽ جان رقص میکند بسماع کلام دوست ✽ تا صورت باز نیاید بخویشتن ✽ هر کو فتاده مست ز شربت بجام دوست ✽ بعد ازان فرمود که همیشه دوستی ایشان در دل مومن بهتر از عبادت هزار سال است پس مردم می باید که در ذکر ایشان بسیار حرف کنند انگاه فرمود که قارون در زمین فرو شد همین که چهارم زمین رسید خلق آن زمین پرسیدند که تو کیستی و قوم کدام کسی قارون گفت از قوم موسی علیه السلام فرمان آمد که همانجا بدارید که نام دوست میگرد ما او را ازین فرود تر نبرند انگاه خواجه چشم پر آب کرد که این سخن امیدوار سخنی است دشمنی که با خدا برابری کند نام گرفتن مهتر موسی خلاص می یابد مومنی که محبت ایشان تا انقراض عالم در دل دارد مبادا که هرگز او را در آتش دوزخ سوختند

الحمد لله والمنة که هر دو جلد کتاب مستطاب افضل الفوائد در مطبع رضوی دهلی بماه

ماه مبارک رمضان صد هزار عاجزی را بیامرزد و از آتش دوزخ خلاص دهد بعد ازان
فرمود که چون این کس از نماز تراویح فارغ میشود هزار فرشته را فرمان میشود با طبقهای رحمت بر سر آن بنده
نثار کنند و در خبر دیگر از رسول صلی الله علیه وسلم آمده است که چون مرد از نماز تراویح فارغ میشود گوئی
مادر زاده شده است و هزار نیکی در نامهٔ اعمال او بنویسند بعدد حرفی که در نماز خوانده باشد یک حور را و را
بدهند و بهر رکعتی یک کوشک بنام آن بنده بنا کنند بعد ازان فرمود که ای درویش این ماه غنیمت است
این کسی که در ذکر مشغول شده بیشتر در قرآن خواندن جهد نماید که بعد هر حرفی آن خوانده باشد ده نیکی
او را ثواب بنویسند انگاه فرمود که امام اعظم رضی الله عنه درین ماه دو ختم هر شبی وظیفه کرده بود چنانچه
ماهی شصت ختم شدی بعد ازان فرمود که خواجه قطب الدین مودود چشتی قدس الله سره العزیز در یکماه رمضان
هر روز چهار ختم و دو سیاره وظیفه کرده بود چنانچه در ماهی صد و بست و دو ختم شدی انگاه فرمود
تا مردم مجاهده همچنین نکنند حاشا و کلا که بمشاهده نرسد بعد ازان فرمود که شیخ الاسلام فرید الحق والدین
هر شب ماه رمضان در تراویح دو ختم میکرد تا آخر عمر خدمت شیخ الاسلام همچنین کرد انگاه خواجه ذکره الله بالخیر درین بود
که حسن قوال با لالا و برهان در آمدند سماع در داد ند بمجرد آغاز سماع در خواجه و شیخ عثمان سیاح چادر گرفت
در رقص شدند و از شوق بیهوش گشتند چنانچه از خود خبر نداشتند بعده چون فرو شدند یاران الشیخ عثمان عطا شد
بنده یافت روز بار راحت بود و ابیات این بود که گویندگان میگفتند غزل آن مطرب از کجاست که گفت
تا جان و جامه پاره کنم من بعلم دوست ✤ دل زنده میشود بامید وفائی یار ✤ جان رقص میکند بسماع کلام دوست ✤
صد بار باز نیاید بخویشتن ✤ هر کو فتاده مست زشربت بجام دوست ✤ بعد ازان فرمود که همیشه دوستی انبیا
در دل مومن بهتر از عبادت هزار سال است پس مردم می باید که در ذکر این بسیار صرف کنند انگاه فرمود که
قارون در زمین فرو شد همین که چهارم زمین رسید خلق آن زمین پرسیدند که تو کیستی و قوم کدام کسی قارون
گفت از قوم مهتر موسی علیه السلام فرمان آمد که همانجا بدارید که نام دوست میگیرد ما او را ازین فرو د ترنه
انگاه خواجه چشم پر آب کرد که این سخن امیدوار سخنی است دشمنی که با خدا برابر کند نام گرفتن مهتر موسی
خلاص می یابد مومنی که محبت ایشان تا انقراض عالم در دل دارد مبادا که هرگز او را در آتش دوزخ سوخته

الحمد لله والمنته که هر دو جلد کتاب مستطاب افضل الفوائد در مطبع رضوی دهلی بماه
[illegible] با حکام پذیرفت